

**KARABÜK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI**

**LİSANSÜSTÜ ÖĞRENCİLERİNİN KİŞİLİK YAPILARIYLA
BİREYSEL SOSYAL SORUMLULUK BİLİNÇLERİ ARASINDAKİ
İLİŞKİLER**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
İlknur ASAR**

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Yahya FİDAN**

**Karabük
Ocak-2017**

**KARABÜK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI**

**LİSANSÜSTÜ ÖĞRENCİLERİNİN KİŞİLİK YAPILARIYLA
BİREYSEL SOSYAL SORUMLULUK BİLİNÇLERİ ARASINDAKİ
İLİŞKİLER**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
İlknur ASAR**

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Yahya FİDAN**

**Karabük
Ocak-2017**

TEZ ONAY SAYFASI

Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne.

İlknur ASAR'a ait "LİSANSÜSTÜ ÖĞRENCİLERİNİN KİŞİLİK YAPILARIYLA BİREYSEL SOSYAL SORUMLULUK BİLİNÇLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİLER" adlı bu tez çalışması Tez Kurulumuz tarafından İŞLETME YÜKSEK LİSANS programı tezi olarak oybirliği / oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

	Akademik Unvanı, Adı ve Soyadı	İmzası
Tez Kurulu Başkanı	Prof. Dr. Yahya AİDAN	
Danışman		
Danışman Üye	Yrd. Doç. Dr. Murat SEHİKLİ	
Üye	Yrd. Doç. Dr. Ozan BÜYÜKYILMAZ	

Tez Sınavı Tarihi: 10/01 2017

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı, bilimsel ahlâk ve geleneklere aykırı düşecek bir yol ve yardıma başvurmaksızın yazdığımı, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserleri her kullanışında alıntı yaparak yararlandığımı belirtir; bunu onurumla doğrularım.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlâki ve hukuki sonuçlara katlanacağımı bildiririm.

10/01/2017

İlknur ASAR

İmzası

ÖNSÖZ

Bilgi ve deneyimlerini cömertçe paylaşan, branşımızı daha ilerilere götürmek için var gücüyle çalışan, bilimsel yaklaşımı aile reisi sıcaklığıyla bizlere sevdiren, hümanist bir yaklaşımla da mesleğimizin son derece başarılı bir şekilde yapılabileceğini öğreten, çalışmamın ilk aşamasından itibaren bana yol gösteren, sabrını ve sevecenliğini hiçbir zaman kaybetmeyen değerli Hocam Prof. Dr. Yahya FİDAN'a, bilgilerini bizlerle paylaşarak bakış açımızı değiştiren, her sorumuzda, sorunumuzda yanımızda olduğunu hissettiren, aktardığı bilgilerle araştırmamın istatistiksel analiz kısmı için temel oluşmasına yardımcı olan değerli Hocam Yrd. Doç. Dr. Ozan BÜYÜKYILMAZ'a çok teşekkür ederim.

Her zaman yanımda hissettiğim, beni desteklemekten hiç vazgeçmeyen, varlığıyla bana güç veren, tez sürecimde sürekli bana yardımcı olan, ümitsizliğe düştüğüm anlarda beni elimden tutup kaldıran, moral veren, yanımda olan, sevgisiyle dünyamı aydınlatan eşime çok teşekkür ederim.

Hiçbir şekilde haklarını ödeyemeyeceğim, benim için sayısız fedakârlıklarda bulunan, yoğunluğum sebebiyle kendileriyle eskisi gibi görüşemememi anlayışla karşılayan, uzakta olsalar da bir telefonlarıyla ya da kilometrelerce uzaklıktaki yoldan çıkıp ziyarete gelmeleriyle her zaman yüzümü güldüren canım anneme, canım babama, canım kardeşlerime çok teşekkür ederim.

Her ne kadar son bir yıldır iletişim içinde olsak da bana olan sevgileri, sıcak yaklaşımlarıyla hızlı bir şekilde kendilerini benimsediğim, çok sevdiğim, saydığım, bana her zaman sevgilerini hissettiren, kayınvalide, kayınpeder, görünce değil de anne, baba, kardeş olan değerli annem, babam ve kardeşime çok teşekkür ederim.

Tezimin teknolojik ve biçimsel konularında kendisinden yardım aldığım değerli meslektaşım Arş. Gör. Fatih GÜÇLÜ'ye çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖNSÖZ	V
İÇİNDEKİLER.....	VI
TABLolar LİSTESİ	IX
ŞEKİLLER LİSTESİ	XII
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. KİŞİLİK.....	3
1.1.1. Kişilik Kavramı.....	3
1.1.2. Kişilik Kavramının Tarihçesi.....	7
1.1.3. Kişilik Kavramının Kökeni.....	9
1.1.4. Kişilikle İlişkili Kavramlar	9
1.1.5. Kişilik Oluşumunu Etkileyen Faktörler	11
1.1.5.1. Biyolojik Faktörler.....	11
1.1.5.1.1. Kalıtım	11
1.1.5.1.2. Beyin.....	13
1.1.5.1.3. Fiziksel Özellikler.....	13
1.1.5.2. Aile ve Sosyal Faktörler	13
1.1.5.3. Çevresel Faktörler.....	16
1.1.5.4. Kültürel Faktörler	17
1.1.5.5. Diğer Faktörler.....	17
1.1.6. Kişilik Kuramları	18
1.1.6.1. Psikanalitik Yaklaşım	18
1.1.6.2. Ayırıcı Özellik Yaklaşımı	20
1.1.6.3. Biyolojik Yaklaşım.....	21
1.1.6.4. İnsancıl Yaklaşım.....	22

1.1.6.5. Davranışsal Yaklaşım.....	23
1.1.6.6. Bilişsel Yaklaşım.....	23
1.1.7. Kişiliğin Araştırılmasının Nedenleri.....	25
1.1.8. Kişilik Tipleri İle İlgili Ülkemizde ve Dünyada Yapılan Bazı Güncel Araştırmalar	27
1.1.9. Big Five.....	32
1.1.9.1. Big Five Faktörleri	38
1.1.9.2. Big Five'in Örgütsel Davranışa Etkileri.....	45
1.1.9.3. Big Five'in Kişilik Yapısı Belirlemede Yaygın Olarak Kullanılmasının Nedenleri	49
1.1.9.4. Big Five İle İlgili Tartışmalar.....	52
1.1.10. A-B Tipi Davranış Biçimi.....	54
1.1.10.1. A ve B Tipi Davranış Biçimlerinin Hayattaki Yansımaları	56
1.1.10.2. A Tipi Davranış Biçimine Sahip Bireylerin Davranış Biçimlerini Tekrar Düzenleyebilmeleri.....	64
1.1.10.3. B Tipi Davranış Biçimine Sahip Bireylerin Davranış Biçimlerini Tekrar Düzenleyebilmeleri.....	66

İKİNCİ BÖLÜM

LİSANSÜSTÜ ÖĞRENCİLERİNİN KİŞİLİK YAPILARIYLA BİREYSEL SOSYAL SORUMLULUK BİLİNÇLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİLER

2.1. BİREYSEL SOSYAL SORUMLULUK	67
2.1.1. Bireysel Sosyal Sorumluluğun Aşamaları	69
2.1.2. Bireysel Sosyal Sorumluluk Örnekleri	70
2.2. KİŞİLİK YAPISI VE BİREYSEL SOSYAL SORUMLULUK İLİŞKİSİ..	75
LİSANSÜSTÜ ÖĞRENCİLERİNİN KİŞİLİK YAPILARIYLA BİREYSEL SOSYAL SORUMLULUK BİLİNÇLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİLER ÜZERİNE ARAŞTIRMA	
2.3. ARAŞTIRMANIN AMACI	76
2.4. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	76
2.5. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	77
2.5.1. Evren ve Örneklem	77
2.5.2. Araştırmanın Varsayımları	77
2.6. HİPOTEZLER.....	78
2.7. VERİ TOPLAMA ARACI.....	83
2.8. VERİLERİN İSTATİSTİKSEL ANALİZİ.....	86
2.9. BULGULAR VE YORUMLAR	87

SONUÇ	136
KAYNAKÇA.....	149
EK 1. ANKET FORMU	160
ÖZET	164
ABSTRACT.....	166
ÖZGEÇMİŞ	167

TABLolar LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 1. Fiske (1949)'dan Günümüze Big Five'a Verilen İsimler	37
Tablo 2. A-B Tipi Davranış Biçimi Gösteren Bireylerin Genel Özellikleri.....	59
Tablo 3. Bireysel Sosyal Sorumluluk Ölçeği Faktör Yapısı.....	85
Tablo 3. Devam.....	86
Tablo 4. Deneklerin Tanımlayıcı Özelliklerinin Dağılımı.....	87
Tablo 5. Bireysel Sosyal Sorumluluk Düzeylerine İlişkin Ortalamalar	89
Tablo 6. Kişilik Tiplerine İlişkin Ortalamalar	90
Tablo 7. A-B Tipi Davranış Biçimi Gruplarının Dağılımı	92
Tablo 9. Big Five'ın Toplum ve Çevreye Yönelik Sorumluluk Üzerine Etkisi	97
Tablo 10. Big Five'ın İnisiatif Alma Üzerine Etkisi	97
Tablo 11. Big Five'ın Yardımlaşma Üzerine Etkisi	98
Tablo 12. Big Five'ın Duyarlılık Üzerine Etkisi	99
Tablo 13. Big Five'ın İyimserlik Üzerine Etkisi	99
Tablo 14. Big Five'ın Bireysel Sosyal Sorumluluk Genel Üzerine Etkisi	100
Tablo 15. A-B Tipi Davranış Biçiminin Toplum ve Çevreye Yönelik Sorumluluk Üzerine Etkisi	101
Tablo 16. A-B Tipi Davranış Biçiminin İnisiatif Alma Üzerine Etkisi.....	101
Tablo 17. A-B Tipi Davranış Biçiminin Yardımlaşma Üzerine Etkisi.....	101
Tablo 18. A-B Tipi Davranış Biçiminin Duyarlılık Üzerine Etkisi.....	102
Tablo 19. A-B Tipi Davranış Biçiminin İyimserlik Üzerine Etkisi.....	102
Tablo 20. A-B Tipi Davranış Biçiminin Bireysel Sosyal Sorumluluk Genel Üzerine Etkisi	102

Tablo 21. Bireysel Sosyal Sorumluluk Düzeyinin A-B Tipi Davranış Biçimi Grubuna Göre Ortalamaları	103
Tablo 22. Big Five'ın A-B Tipi Davranış Biçimine Göre Ortalamaları.....	105
Tablo 23. Bireysel Sosyal Sorumluluk Düzeyinin Aile Gelir Durumuna Göre Ortalamaları	107
Tablo 24. Kişilik Tiplerinin Aile Gelir Durumuna Göre Ortalamaları.....	108
Tablo 25. Bireysel Sosyal Sorumluluk Düzeyinin Anne Eğitim Durumuna Göre Ortalamaları	110
Tablo 26. Kişilik Tiplerinin Anne Eğitim Durumuna Göre Ortalamaları	111
Tablo 27. Bireysel Sosyal Sorumluluk Düzeyinin Aylık Gelir Düzeyine Göre Ortalamaları	112
Tablo 28. Kişilik Tiplerinin Aylık Gelir Düzeyine Göre Ortalamaları	113
Tablo 29. Bireysel Sosyal Sorumluluk Düzeyinin Baba Eğitim Durumuna Göre Ortalamaları	114
Tablo 30. Kişilik Tiplerinin Baba Eğitim Durumuna Göre Ortalamaları.....	115
Tablo 31. Bireysel Sosyal Sorumluluk Düzeyinin Yabancı Dil Düzeyine Göre Ortalamaları	116
Tablo 32. Kişilik Tiplerinin Yabancı Dil Düzeyine Göre Ortalamaları	118
Tablo 33. Bireysel Sosyal Sorumluluk Düzeyinin Yaşa Göre Ortalamaları	120
Tablo 34. Kişilik Tiplerinin Yaşa Göre Ortalamaları	121
Tablo 35. Bireysel Sosyal Sorumluluk Düzeyinin A-B Tipi Davranış Biçimine Göre Ortalamaları	122
Tablo 36. Big Five'ın A-B Tipi Davranış Biçimine Göre Ortalamaları.....	124
Tablo 37. Bireysel Sosyal Sorumluluk Düzeyinin Anne Baba Birlikteliğine Göre Ortalamaları	125
Tablo 38. Kişilik Tiplerinin Anne Baba Birlikteliğine Göre Ortalamaları.....	125
Tablo 39. Bireysel Sosyal Sorumluluk Düzeyinin Cinsiyete Göre Ortalamaları	126
Tablo 40. Kişilik Tiplerinin Cinsiyete Göre Ortalamaları	127
Tablo 41. Bireysel Sosyal Sorumluluk Düzeyinin Devam Edilen Eğitim Durumuna Göre Ortalamaları	128
Tablo 42. Kişilik Tiplerinin Devam Edilen Eğitim Durumuna Göre Ortalamaları .	129
Tablo 43. Bireysel Sosyal Sorumluluk Düzeyinin Kalp Rahatsızlığı İle İlgili Doktora Götme Durumuna Göre Ortalamaları	130

Tablo 44. Kişilik Tiplerinin Kalp Rahatsızlığı İle İlgili Doktora Gitme Durumuna Göre Ortalamaları	131
Tablo 45. Bireysel Sosyal Sorumluluk Düzeyinin Medeni Duruma Göre Ortalamaları	131
Tablo 46. Kişilik Tiplerinin Medeni Duruma Göre Ortalamaları.....	132
Tablo 47. Bireysel Sosyal Sorumluluk Düzeyinin Sigara Kullanma Durumuna Göre Ortalamaları	133
Tablo 48. Kişilik Tiplerinin Sigara Kullanma Durumuna Göre Ortalamaları.....	134
Tablo 49. Bireysel Sosyal Sorumluluk Düzeyinin Yaşanılan Yere Göre Ortalamaları	134
Tablo 50. Kişilik Tiplerinin Yaşanılan Yere Göre Ortalamaları	135

ŞEKİLLER LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 1. Bireysel Sosyal Sorumluluk Düzeyine İlişkin Diyagram.....	90
Şekil 2. Big Five'a İlişkin Diyagram	91
Şekil 3. A-B Tipi Davranış Biçimine İlişkin Diyagram	91
Şekil 4. A-B Tipi Davranış Biçimi Gruplarının Dağılımı	92

GİRİŞ

Kişilik en genel anlamıyla bireyin yaşam tarzı olarak ifade edilebilir. Bir kültürün bir toplumun yaşam tarzını sergilemesi gibi kişilik de bireyin yaşam tarzını sergiler. Boy, göz rengi, saç rengi, duygu, zekâ, eğitim, konuşma tarzı, sinir, neşe, yetenek, güzellik, içtenlik, inanç, değerler, konuşkanlık, sorumluluk, uyumluluk, kıskançlık, meraklılık gibi birçok faktör kişiliği temsil etmektedir.¹

Kişilik yapısı ve bunu etkileyen faktörlerin tespit edilmesi, bireyin sahip olduğu kişilik tipine göre yaşantısı boyunca tercihlerini belirlemede ve kararlarını almada ona yardımcı olacaktır. Bu şekilde birey kendisini daha iyi tanıyacak, algılayacak, kişilik özelliklerinin kendisini ve yaşamını nasıl etkilediğinin farkında olacak, çevresindekilerle ilişkilerini daha sağlıklı bir zemine oturtacak, tutum ve davranışlarını analiz etme ve onlara yön verme konusunda önemli bir avantaja sahip olacaktır.²

Genellikle insanları kendi bakış açımıza göre değerlendirme, yargılama, bizim düşüncelerimize ve fikirlerimize uymadıkları zaman da kınama, iğneleme, dalga geçme eğiliminde oluruz. Ancak, insanları oldukları gibi görüp kabul etmek, iğneleyici, kınayıcı, dalga geçici sözler söylememek için ve diğer insanların bizi rahatsız etmek için sergiledikleri hoşumuza gitmeyecek davranışların farkında olmak için kişilik tiplerini bilmeye ve anlamaya ihtiyacımız vardır. Gerek iş yaşamında gerekse günlük hayatta karşılaşılan çatışmaların temelinde de kişilik farklılıklarının yattığı söylenebilir. Birlikte çalışılan, statüleri ve görevleri birbirinden farklı kişilerin kişiliklerinin de birbirinden farklı olduğunun bilincinde olarak ilişkileri bu zemin üzerinde geliştirmek faydalı olacaktır. Kişilik farklılıklarını bilerek, bu özellikleri

---

¹ Feyzullah Eroğlu, *Davranış Bilimleri*, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2015, s. 217.

² Ufuk Durna, “A ve B Tipi Kişilik Yapıları ve Bu Kişilik Yapılarını Etkileyen Faktörlerle İlgili Bir Araştırma,” *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt: 19, Sayı: 1, 2005, s. 276.

birbirinden ayırabilmek son derece önemlidir.³ Aileden başlayıp çokuluslu şirketlere ve modern ulus devletlere giden geniş bir kapsamda, tüm kurumların başarılı olmaları ya da başarısızlıkları önemli ölçüde bu kurumların işleyişinde görevli olan bireylerin kişiliklerine bağlıdır.⁴

Bireysel sosyal sorumluluk, bireylerin yaşadıkları toplumun normlarına, değerlerine uygun olarak hareket etmek suretiyle, gönüllü olarak, hiçbir menfaat beklemezsizin faaliyet göstermesidir.⁵ Bu çalışmada, devletin ve özel sektörün sorumlulukları dışında bir sorumluluk alanı olan 'bireysel sosyal sorumluluğa' vurgu yapılmaktadır. Bireyler ve toplum açısından son derece önemli olan bireysel sosyal sorumluluk kavramının irdelenmesinin toplum yararının sağlanmasında olumlu etkilerinin olacağı düşünülmektedir. Bireysel sosyal sorumluluğu yüksek bireylerin, toplumun diğer üyelerinin, toplumun, devletin ve tüm insanlığın faydasına olacak faaliyetler içerisinde olması beklenir. Bireysel sosyal sorumluluğu düşük bireylerin ise kendilerini doğrudan ilgilendirmeyen, diğer insanlarla ve toplumla ilgili konulara karşı ilgisiz olmaları beklenir. Kişilik yapısı ile Bireysel sosyal sorumluluk arasında bir ilişki olduğu düşünülmektedir. Çünkü bireyi diğer bireylerden farklı kılan kişilik özelliklerinin onun bireysel sorumluluğunu etkilemesi olasıdır. Bunun bu şekilde olup olmadığının tespit edilmesi bu araştırmanın temel problemini oluşturmaktadır.

Kişilik yapısı ile bireysel sosyal sorumluluk bilinci arasındaki ilişkilerin tespit edilmesi amacıyla, Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde öğrenim gören lisansüstü öğrencilerine anket uygulanmıştır. Verilerin analizi sonucunda elde edilen bulgulara göre, kişilik yapısı ile bireysel sosyal sorumluluk arasında, Big Five ile A-B tipi davranış arasında, kişilik yapısı ile demografik değişkenler arasında, bireysel sosyal sorumluluk ile demografik değişkenler arasında anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir.

---

³ Abdullah Soysal, "Çalışma Yaşamında Kişilik Tipleri: Bir Literatür Taraması," <http://www.ceis.org.tr/dergiDocs/makale129.pdf> 2008, s. 9.

⁴ Robert Hogan, *Kişilik ve Kurumların Kaderi*, Çev.: Selen Y. Kölay, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2007, s. 17.

⁵ Levent Eraslan, "Bireysel Sosyal Sorumluluk Ölçeğinin (BSS) Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması," *Aile ve Toplum*, Cilt: 12, Sayı: 7, 2011, s. 83.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. KİŞİLİK

Kişilik kavramı tarih boyunca çeşitli araştırmalarda ele alınmış ve kişiliğin ne olduğu, özellikleri, nasıl belirlenebileceği hakkında pek çok düşünce geliştirilmiştir.

1.1.1. Kişilik Kavramı

Kişilik teriminin kökeni Latince'deki "persona" kavramına dayanmaktadır. Roma Tiyatrosu'nda oyuncuların temsil ettikleri özellikleri yansıtabilecek şekilde maskeler takıp rol yaptıkları ve bu maskelere de "persona" dedikleri ileri sürülmüştür.⁶

Türk Dil Kurumu kişiliği, bir kişiye özgü belirgin özellikler; manevi ve ruhsal niteliklerin tümü, şahsiyet şeklinde tanımlamaktadır.

Eğitim terimleri sözlüğünde ise kişilik, bireyin, toplumsal çevresi içinde karşılaştığı ve edindiği izlenimlerle oluşturduğu davranış özelliği. 2. Bireyin ruhsal ve toplumsal tepkilerinin tümüne verilen ad. 3. Bir kimsenin kendine göre belirgin bir özelliği olması durumudur.

Felsefe terimleri sözlüğünde kişilik, 1. Kişinin özünü kuran, kişiyi kişi yapan şey. 2. Bireyin tinsel ve ruhsal niteliklerinin, özelliklerinin toplamıdır. Yöntembilim terimleri sözlüğünde ise kişilik, 1. Bireyleri değişik kaynaklardan gelen, ayrıntısal yönleriyle örnekler içinde kümeleyen kişisel özelliklerin bileşimidir.

---

⁶ İbrahim Taymur ve M. Hakan Türkçapar, 'Kişilik: Tanımı, Sınıflaması ve Değerlendirmesi,' *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry, Cilt: 4, Sayı: 2, 2012, s. 154.*

Ruhbilim terimleri sözlüğünde ise kişilik, kişinin, işler durumdaki ruhsal, bedensel ve fizyolojik özelliklerinin kendine özgü olan az çok durağan bütünlüğüdür.⁷

Kişilik, kişiyi diğer kişilerden farklı kılan duygusal, fiziksel, zihinsel ve sosyal karakteristikleridir ve kişinin diğer kişilere ve gruplara nasıl tepki gösterdiği ve onlarla nasıl etkileşime girdiğidir.⁸

MacKinnon (1944) kişiliğin iki farklı yolla tanımlanabileceğini belirtmiştir. Birincisi, kişilik, bireylerin davranışlarını açıklayan ve onların içinde bulunan faktörleri ifade eder. Bu faktörler, genetik olarak kontrol edilen, temel adımları ve bireylerin eylemlerinin ruhunu belirleyen donanımları ve diğerleriyle muhatap olmaları ve dünyada kendi yollarını bulmaları için geliştirmiş oldukları kişilerarası stratejileri kapsar. Bu tanım gözlemci bir bakış açısıyla konuyu ele alarak bireyin başkaları tarafından nasıl algılandığını ifade eder. İkincisi ise; kişiliğin, bireyin birçok durumda gösterdiği ayırt edici karakteristiklerini ifade ettiğidir. Bu tanımda bireyin kendi bakış açısından bakarak kendini nasıl algıladığını belirtir.⁹

Kişilik, bireyin tutarlı davranış kalıpları ve kişilik içi süreçler olarak ifade edilebilir ve bu süreçler bireyin kendisinden kaynaklanır. Bu tanım iki bölümden oluşur. Birincisi, bu kalıpların tutarlı olması, ikincisi ise bireyin kendi içinde gelişen duygusal, bilişsel ve güdüsel süreçleri kapsamaktadır.¹⁰

Günümüzde en çok kullanılan kişilik tanımı Allport (1937) tarafından yapılmıştır. Allport'a göre kişilik, bireyin içindeki dinamik organizasyondur ki bu

---

⁷ TDK Online Sözlüğü
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.57e9012a584357_50798222 Erişim tarihi: 21.09.2016.

⁸ Kelly J. Magnuson, How Personality Types Have An Effect On Work Team Conflicts And Conflict Management, Unpublished Master Degree thesis, 2011, Retrieved From January 5, 2016 Proquest veri tabanı; Aremu, A. O., Williams, T. M., & Adesina, F. T. "Influence Of Academic Procrastination And Personality Types On Academic Achievement And Efficacy Of In-School Adolescents In Ibadan," Ife Psychologia, Cilt: 19, Sayı:1, 2011, s. 95. Retrieved From Proquest veritabanı.

⁹ Robert Hogan, Joyce Hogan ve Brent W. Roberts "Personality measurement and employment decisions: Questions and answers," *American Psychologist* Cilt: 51, Sayı: 5, 1996, s. 469; Esra Dinç Özcan, *Kişilik Bakış Açısından Örgüt Yapısı ve İş Tatmini*, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2011, s. 63.

¹⁰ Jerry M. Burger, *Kişilik*, Çev.:Inan Deniz Erguvan Sarioğlu, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2006, s. 22-23.

birey çevresine uyum sağlamasının yanında kendine özgü düzenlemeler yapabilen psikofiziksel sistemlere sahiptir.¹¹

Allport kişiliğin çok çeşitli çağrışımlar oluşturduğunu ve dildeki en soyut kelime olduğunu düşünerek kişilik kavramının farklı disiplinlerde farklı anlamlara sahip olduğunu ve bu nedenle 50'den fazla tanımının olduğunu belirtmiştir.¹²

Özkalp ve Kırel'e göre kişiliği davranış, duygu ve düşüncelerdeki benzerlik ve farklılıkları meydana getiren özelliklerin bütünü olarak ifade etmiştir ve ona göre bu özellikler net, değişmez ve tutarlıdır.¹³

Genellikle psikologlar, kişiliğin nasıl tanımlandığından bağımsız olarak şu beş prensibi kabul etmektedirler:

1. Kişilik örgütlenmiş bir bütündür, aksi halde kişinin bir anlamı olmayacaktır.
2. Kişiliğin, bir dereceye kadar gözlenebilir ve ölçülebilir kalıplar içinde örgütlenmiş olduğu görülür.
3. Kişiliğin biyolojik bir temeli olmasına rağmen onun spesifik gelişimi aynı zamanda sosyal ve kültürel çevrenin de bir ürünüdür.
4. Kişiliğin yüzeysel yönü (takım lideri olma düşüncesi gibi) ve daha derin bir özü (otorite hakkındaki veya iş etiği hakkındaki düşünceler) vardır.
5. Kişilik hem ortak hem de benzersiz özellikleri içerir.

Bir bireyin kişiliği, kalımsal, çevresel, sosyal ve kültürel faktörler tarafından önemli ölçüde şekillendirilen sabit olan karakteristiklerden, eğilimlerden ve huylardan oluşmaktadır. Bunlar, kişinin davranışlarının diğerleriyle olan ortaklıkları ve farklılıklarını belirler.¹⁴

---

¹¹ Gordon W. Allport, *Personality: A Psychological Interpretation, 1937*. [Aktaran: Stephen P. Robbins ve Timothy A. Judge, *Organizational Behavior*, Ed: Prof.Dr. İnci Erdem, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 2013, s. 135.

¹² Esra Dinç Özcan, *Kişilik Bakış Açısından Örgüt Yapısı ve İş Tatmini*, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2011, s. 63.

¹³ Enver Özkalp ve Çiğdem Kırel, *Örgütsel Davranış*, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını, 2. Baskı, Eskişehir, 2004, s. 45.

¹⁴ N.K.Jain, *Organizational Behaviour*, New Delhi: Atlantic Publishers and Distributors, New Delhi, 2005, s. 71.

Kişilik, bireylerin düşünce, duygu ve davranış gibi psikolojik tepkilerindeki ve farklılıkları belirleyen sadece yaşanan an, içinde bulunulan biyolojik durum veya sosyal ortam ile açıklanamayacak biçimde süreklilik gösteren özellikler ve eğilimler olarak tanımlanabilir.¹⁵

Kişiliğin bir yönü, insanın diğerleriyle ilişkilerinde aldığı tavır, gösterdiği davranış, yani taktığı maskedir.¹⁶

Ünlü düşünür Çiçero, kişiliği “görünüş ve asalet, kişinin yaşamındaki oynadığı rol, bu rolü oynaması için gereken özelliklerinin hepsi” şeklinde değerlendirmiştir.¹⁷ Kişilik, kişinin kalıtsal, biyolojik, psikolojik özelliklerini, doğuştan kendisinde bulunan ve sonradan kazandığı yeteneklerini, ilgilerini, duygu ve düşüncelerini, algılarını, güdülerini, isteklerini, hobilerini, alışkanlıklarını, davranışlarını, diğer insanlarla olan ilişkilerini, giyim kuşamını, yaşam tarzını ve kendisiyle ilgili olan her şeyi içine alır.¹⁸

Kişilik, kişisel farklılıkların duygu, düşünce ve eylemlerde tutarlı davranışlar gösterme eğiliminde olan boyutlarıdır.¹⁹

Goethe’ye göre kişilik, yeryüzü çocuklarının en yüce mutluluğudur. Halk ve hizmetçi ve ermiş kişi, her zaman teslim ederler ki, yeryüzü çocuklarının en yüce mutluluğu, sadece insanın kendi kişiliği.²⁰

---

¹⁵ Linda V. Berens ve Dario Nardi, “The Sixteen Personality Types: Descriptions for Self-Discovery” [Aktaran: İbrahim Taymur ve M. Hakan Türkçapar, “Kişilik: Tanımı, Sınıflaması ve Değerlendirmesi,” *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry*, Cilt: 4, Sayı: 2, 2012, s. 154.

¹⁶ Ramazan Biçer, *Kişilik ve Bir Kur’an Terimi Olarak Şâkile*, GÜ Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt: 31, Sayı: 2, 2011, s. 400.

¹⁷ İbrahim Taymur ve M. Hakan Türkçapar, “Kişilik: Tanımı, Sınıflaması ve Değerlendirmesi,” *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry*, Cilt: 4, Sayı: 2, 2012, s. 155.

¹⁸ Ufuk Durna, “A ve B Tipi Kişilik Yapıları ve Bu Kişilik Yapılarını Etkileyen Faktörlerle İlgili Bir Araştırma,” *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt: 19, Sayı: 1, 2005, s. 276.

¹⁹ Paul T. Costa ve Robert R. McCrae “The Five-Factor Model Of Personality And Its Relevance To Personality Disorders,” *Journal of Personality Disorders*, Cilt: 6, Sayı: 4, 1992, s. 344.

²⁰ Johann Wolfgang von Goethe, *West-Eastern Diwan*, 1819. [Aktaran: Arthure Schopenhauer, *Bilgelik Üzerine Aforizmalar*, Çev.: Levent Özşar, Biblos Yayınevi, İstanbul, 2011, s. 3.]

1.1.2. Kişilik Kavramının Tarihçesi

Düşünen, bilen, belirli bir amacı olan, felsefede homo sapiens olarak ifade edilen insanın ve buna bağlı olarak kişilik kavramının ortaya çıkması M.Ö. 6. Ve 7. yüzyıllarda gerçekleşmiştir. Kişi ifadesi, literatürde ilk olarak Eski Yunan ve Çin’de görülür. Antik dönem olarak ifade edilen bu dönemden sonraki süreçte kişilik kavramı ve kişi hep vardır. İnsanlık tarihsel süreçte homo naturalis’ten homo sapiens’e sonrasında homo sapiens’e ve en son dahomo civilis’e ulaşmıştır ve tüm bu değişim içerisinde bilen insanın ortaya çıkışından itibaren kişilik kavramı hep tartışılmıştır.²¹

İnsanları anlamak ve tanımak için kişilik hakkında yapılan tanımlardan en eskisi Sümerlere ait olan Gılgamış destanındaki asi yürekli, cesaretli, kibirli tanımlamalarıdır. Hipokrat (M.Ö 377-460) ve Kant (1724-1804) vücut sıvılarının renklerine göre mizaç yapılarını dört gruba ayırmıştır. Bu yaklaşıma göre, kanın fazla miktarda olması kişinin sıcakkanlı, canlı, neşeli, iyimser olduğunu, balgamın fazla miktarda olması kişinin ağırkanlı, yavaş hareket eden, kural ve ilkelere sıkı sıkıya bağlı, duygusuz, soğuk olduğunu, sarı safra miktarı kara safra miktarından fazla olan kişilerin öfkeli olduğunu, kara safrası sarı safrasından fazla olan kişilerin bunalımlı, duygusal, derin, kaygılı olduğunu göstermektedir. Hipokrata göre bunalımlı olmak bedensel bir hastalıktır. Safra kesesinin salgısının kurummasıyla safra kesesi zehir saçar ve kişinin aklı bulanıklaşır, bunalımlı bir hale gelir. Aristoteles ise bunalımlı olmanın kara safra ile açıklanamayacağını, bunalımlı kişiliğin yaratıcılığı beslediğini belirtmiş ve safra salgısının renginin izini şu sorusuyla sürmüştür: “Neden felsefede, siyasette, şiirde, sanatlarda bütün sıra dışı adamlar net bir şekilde kara safralıdır?” On dokuzuncu yüzyılda ise, kişilikte bozukluklar görülebileceği ve bu bozukluklarda karakter, yapı, mizaç ve kendiliğin önemli olduğu, özellikle de duygulardaki sapmanın etkili olduğu belirtilmiştir.²²

²¹ Hikmet Yazıcı ve Fatma Altun, "A Tipi Kişilik, Cinsiyet ve İş Doyumu: Üniversite Öğretim Elemanları Üzerinde Bir Araştırma," *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, Cilt: 13, Sayı: 3, 2013, s. 12 ve s. 17.

²² İbrahim Taymur ve M. Hakan Türkçapar, “Kişilik: Tanımı, Sınıflaması ve Değerlendirmesi,” *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry*, Cilt: 4, Sayı: 2, 2012, s. 156; Dörthe Binkert, *Melankoli Kadındır*, Çev.: İlnur İgan, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1999, s. 15;

Erzurumlu İbrahim Hakkı Hz., Marifetnâme isimli eserinde Kıyafetname bölümünde fiziksel özellikler ve kişilikle ilgili şunlara değinmiştir:²³

BOY: Uzun boylu olan güzel ve sade dilli olur. Boyu kısa olanın hilesi çoktur. Orta boylu olan, zeki ve güzel huylu olur.

SAÇ: Saçı sert olan zeki ve atak olur. Saçı yumuşak olanın zekâsı azdır ve arsız olur. Saçı sarı olan, kibirli, sinirli olur. Saçı kara olan, sabırlı olur, onu arayıp bul. Saçı kumral olan ise güzeldir.

GÖZ: Siyah gözlü olan itaatkâr, kızıl gözlü olan cesaretlidir. Gök gözlü olan zeki, ela gözlü olan edîb olur. Gözü küçük olan, hafîf; gözü büyük olan zarif olur. Yumru gözlü olan hasetçi, orta olan dost olur. Kırpık gözlü olan, yaramazdır. Noktalı göz ok olur, değmesi pek çok olur. Tek gözlüye yakın olma, sık bakan olmaz emin. Şaşıya bakma, çünkü sana eğri bakar.

BURUN: Uzun burunlunun anlayışı kıttır. Kısa burunlu korkak olur. Burnunun ucu top gibi olan, neşeli olur. Burnunun ucu ağzına yakın olan adamdan kork. Burun deliği geniş ise, o, kibir ve haset doludur. Burun kanatları hareketli olanda kahr ve inat toplanmıştır. Burnu geniş olanın, şehvet düşkünlüğü vardır. Burnu eğri olanın fikri himmettir.

AĞIZ: Küçük ağızlı olan güzeldir, fakat korkaktır. Büyük ağızlı olan cesaretlidir. İnce sesli erkek, kadınlara düşkündür. Erkek sesli kadınlar genellikle yalan söyler. Sözü seri olanın anlayışı çoktur. Sesi kaba olanın himmeti vardır. Çatal sesli olan, sürekli insanlardan kuşulanır.

20. yüzyılın başlarında, Kretschmer üç tip kişilikten bahsetmiştir:²⁴

Atletik tip: Uzun boylu, kasları gelişmiş, göğüs kafesi geniş, yüz şekli uzun ve oval, güçlü, tahammül edebilme yeteneği fazla, gösterişten hoşlanan, macerayı seven, sporla ilgilenen, lider olma eğilimi yüksek olan bireylerdir.

Aslıhan Sayın ve Selçuk Aslan, "Duygudurum Bozuklukları ile Huy,Karakter ve Kişilik İlişkisi." *Türk Psikiyatri Dergisi*, Cilt: 16, Sayı: 4, 2005, s. 277.

²³ Erzurumlu İbrahim Hakkı Hz., *Marifetnâme*,1757.[Aktaran: Esin Kâhya, ‘‘Erzurumlu İbrahim Hakkı,’’ *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt: 40, Sayı: 1, 1999, s. 383.

²⁴ Feyzullah Eroğlu, *Davranış Bilimleri*, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2015, s. 253; Uğur Zel, *Kişilik ve Liderlik*, Nobel Yayıncılık, 3. Basım, Ankara, 2011, s. 43.

Astenik tip: Uzun ve ince yapılı, beslenme durumu ne olursa olsun hep zayıf olan, parmak uçları sivri, elleri kemikli, bacak ve kolları zayıf, kemikleri narin ve zayıf, içe dönük, yalnızlığı seven, duygularını kontrol eden, çekingen, gururlu, soyut etkinliklerden hoşlanan, dikkatini kolayca toplayabilen, alıngan ve kindar, soğukkanlı, inatçı olan bireylerdir.

Piknik tip: Orta boylu, şişman, göğüs kafesi, kafatası ve karnı enlemesine gelişmiş, dolgun bir yüzü olan, ağır görümlü, kasları yumuşak, kilo almaya yatkın, dış dünyaya açık ve iyimser, toplumsal konulara duyarlı, gerçekçi, kin tutmayan, şefkatli, iyimser, somut etkinliklerden hoşlanan, sıcakkanlı olan bireylerdir.

Kişilik kavramı, insanın sosyal yaşantısının bir parçası olarak yüzyıllar boyunca ilgi görmesine rağmen bilimsel gelişimine 1930'lu yıllarda kişilik psikolojisinin diğer sosyal bilim alanlarından ayrı bir bilimsel disiplin olarak ortaya çıkmasıyla başlamıştır.²⁵

1.1.3. Kişilik Kavramının Kökeni

Kişilik teriminin kökeni Latinedeki “persona” kavramına dayanmaktadır. Roma Tiyatrosu'nda oyuncuların temsil ettikleri özellikleri yansıtabilecek şekilde maskeler takıp rol yaptıkları ve bu maskelere de “persona” dedikleri ileri sürülmüştür.²⁶

1.1.4. Kişilikle İlişkili Kavramlar

Huy, karakter, benlik kavramları genellikle kişilik kavramı ile karıştırılmakta, birbirinin yerine kullanılmaktadır. Ancak bu kavramlar farklı anlamlara sahiptir. Huy ya da eş anlamlısı mizaç, genellikle kalıtım ile kişiye geçer ve yaşam boyu değişmez veya çok az değişir, kişiliğin yalnızca bir parçasını oluşturur. Örneğin, yavaş ya da

---

²⁵ Dan P. Mc Adams, *A Conceptual History of Personality Psychology*, 1997. [Aktaran: Atilla Yelboğa, “Kişilik Özellikleri ve İş Performansı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi,” *‘İş, Güç’ Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 2, 2006, s. 198.]

²⁶ İbrahim Taymur ve M. Hakan Türkçapar, “Kişilik: Tanımı, Sınıflaması ve Değerlendirmesi,” *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry*, Cilt: 4, Sayı: 2, 2012, s. 154.

hızlı hareket etmek bir huy (mizaç)'tır.²⁷ Karakter ise, doğuştan getirilen huyların üzerine sonradan ilave edilmiş birtakım davranış özellikleridir. Karakter değişime karşı direnç gösterir ancak bu hiç değişmeyeceği anlamını taşımaz. Karakter, aile, okul, sosyal çevre vb. çevresel faktörlerin etkisiyle gelişen, öğrenilmiş tutumlardır. Kişilik, kalımsal olarak doğuştan getirilen huy ve çevrenin etkisiyle sonradan elde edilen karakterin birleşiminden oluşmuştur.²⁸

Benlik ise, bireyin kendini anlama, kim olduğu, nereden geldiği, nereye gideceği, kim olması gerektiği gibi sorularla kendini sorgulama girişimidir.²⁹ Psikodinamik kişilik kuramının öncüsü Sigmund Freud'a göre "İd", insanların kalımsal dürtü ve arzularını, fizyolojik ve biyolojik ihtiyaçlarını içerir ve aynı zamanda ilkindir, toplumsal yargılardan ve sınırlamalardan etkilenmez. "Ego", id'i denetim altında tutmak için çabalayan kişilik bölümüdür. "Süperego", toplumun ahlâk kurallarının kaynağını temsil eder. Bireyin en temiz düşüncelerinin, gelenek ve göreneklerin, dini ve etik değerlerin, yaşadığı çevreden edindiği bütün güzel özelliklerinin temsilcisidir. Süperegoyla id arasında çatışma vardır. Bu çatışma nedeniyle bireyin psikolojisinde kaygı ortaya çıkar. Davranış, düşünce ve tutumlar ise ortaya çıkan kaygıyla baş eden faktörlerdir. İd, bireyin ne yapmak istediğini hatırlatır, süperego ise bireyin ne yapması gerektiğini gösterir. İd ve süperego arasındaki bu çatışmadan bireyi bir süreliğine de olsa kurtaran egodur. Ego, id'in sonsuz isteklerini birey ve toplum dengesini sağlamak amacıyla dengelemeye çalışır. Freud'a göre bireyin psikolojik sağlığı ve düzenli davranışlar sergilemesi ego'nun düzenli çalışmasına bağlıdır.³⁰ Bu nedenle, huy (mizaç), karakter, benlik kavramları kişilik kavramıyla ilişkili olmalarına rağmen kişilik yerine kullanılması doğru

²⁷ <http://www.turkmedikal.com/huy-karakter-kisilik.htm> Erişim tarihi: 22.09.2016

²⁸ Hagop S. Akiskal, Robert M.A. Hirschfeld ve Boghos I. Yerevanian, "The Relationship of Personality to Affective Disorders," 1983. [Aktaran: Aslıhan Sayın ve Selçuk Aslan, "Duygudurum Bozuklukları ile Huy, Karakter ve Kişilik İlişkisi." *Türk Psikiyatri Dergisi*, Cilt: 16, Sayı: 4, 2005, s. 277.

²⁹ İbrahim Ethem Başaran, *Örgütsel Davranış: İnsanın Üretim Gücü*, BRC Basım, Ankara, 2008, s. 62; Fred Luthans, *Organizational Behavior*, McGraw-Hill, 12.baskı, USA, 2011, s. 128.

³⁰ Doğan Cüceloğlu, *İnsan ve Davranış: Psikolojinin Temel Kavramları*, Remzi Kitabevi, 12.baskı, İstanbul, 2016, s. 407; Feyzullah Eroğlu, *Davranış Bilimleri*, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2015, s. 235; Yeliz Can, "A Tipi Ve B Tipi Kişilikler Bakımından Mobbing Kişilik İlişkisinin İncelenmesi Ve Bir Uygulama." Yayınlanmamış *Yüksek Lisans Tezi*, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli, 2007, s. 127-128.

değildir. Her biri kişiliğin bir yönünü oluşturan parçalardır ancak bütün olan kişiliktir.

“Alt benlikle olan ilişkisinde, benliğin rolü at sırtındaki bir adam gibidir. Atın daha üstün gücünü sürekli denetlemesi ancak bir taraftan da gitmek istediği yöne doğru atı sürmesi gerekmektedir.” Sigmund FREUD

“İnsanın bir iç benliği vardır ve benim bazen ‘iç güdülerin sesini dinlemek’ diye tabir ettiğim şey bu iç benliğin ortaya çıkmasına izin vermektir. Bir çoğumuz genellikle kendimizin değil annemizin, babamızın, büyüklerimizin, otoritenin veya geleneklerin sesini dinleriz.” Abraham MASLOW

1.1.5. Kişilik Oluşumunu Etkileyen Faktörler

Kişiliği oluşturan faktörleri, biyolojik faktörler, aile ve sosyal faktörler, çevresel faktörler, kültürel faktörler ve diğer faktörler olarak gruplandırabiliriz.

1.1.5.1. Biyolojik Faktörler

Bunlar, kalıtım, beyin ve fiziksel özelliklerdir.³¹

1.1.5.1.1. Kalıtım

Kişinin göz rengi, saç rengi, cinsiyeti, kan grubu, taşıdığı hastalıklar ya da ileride yakalanma ihtimali bulunan hastalıklar gibi kişilik özellikleri de aileden elde edilmektedir. Kişilik yapısında kalıtımın mı yoksa çevresel faktörlerin mi daha etkili olduğu konusu tartışılmaktadır. Bununla ilgili tek yumurta ikizleri ile deneyler ve hayvan deneyleri yapılmaktadır. Araştırmalarda, doğuştan beri çeşitli nedenlerle birbirinden ayrılmış olan tek yumurta ikizlerinin kişiliklerinin, aynı çevrede yetişen kardeşlere ya da çift yumurta ikizlerine oranla daha çok benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir.³²

³¹ Esra Dinç Özcan, *Kişilik Bakış Açısından Örgüt Yapısı ve İş Tatmini*, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2011, s. 65-67.

³² Nesrin Gökben Çetin ve Ertan Beceren, "Lider Kişilik: Gandhi," *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 5, 2007, s. 128.

Harvard Üniversitesi gelişim psikoloğu Kagan yaptığı bir dizi deney sonucu, çekingen kişilerle atılgan kişilerin arasındaki farkın, beynin korku merkezi olan amigdala'da bulunan bir sinir devresinin nörokimyasal olarak uyarılabilmesinde yattığını savunmuştur. Gözlem için getirilmiş 14 ve 21 aylık bebeklerden oluşan bir grupta bazı bebeklerde çekingenliğin emarelerini fark etmişlerdir. Bazı bebekler neşeli bir şekilde yaşlılarıyla oynarken bazıları ise kararsız, endişeli bir şekilde kenarda duruyor, annelerine sarılıyordu ve nabızlarını gösteren monitörlerde kalplerinin korkuyla hızlı şekilde attığı, kas geriliminin arttığı gözlemlenebilmekteydi. Kagan ve arkadaşlarına göre, bebekler laboratuvara getirildiklerinde tanımadıkları odalar, tanımadıkları insanlar, tanımadıkları süreçler, oyuncaklar, yerinde duramayan, hareketli bebekler gördükleri için titreme, ağlama, annelerine sarılma gibi reaksiyonlar göstermişlerdir ve bunun nedeni çekingen bebeklerin sinirsel olarak uyarılmalarının fazla olmasından, kolaylıkla uyarılabilen bir sinir sistemlerinin olmasından kaynaklandığını belirtmişlerdir. Dört yıl sonra Kagan aynı grubu tekrar gözlemlemiş ve bebekliğinde çekingen olanların üçte ikisinin yine aynı sükunluğu sürdürdüğünü, atılgan olanların hiçbirinin sükunlaşmadığını tespit etmiştir.³³

Kişiliğin çok büyük bir oranının kalıtsal olduğu ve her insanın bunu doğuştan beraberinde getirdiği yönünde çok sağlam kanıtlar öne süren araştırmalar vardır. Kişiliğin doğuştan gelen parçası mizaçtır. Kişilik, mizacın üzerine inşa edilir. İyi tanımlanmış davranış eğilimleriyle ve ruh halleriyle kendini gösterir. Davranışsal bileşenleri üç boyutta incelenir. Birincisi, sosyalliktir. Bazı bebekler doğuştan sıcakkanlı iken bazıları çekingendir ve yabancılarla karşılaşmak istemezler. İkincisi, duygusallıktır. Bazı bebekler çok çabuk sinirlenirler bazıları ise sakinidir. Üçüncüsü ise fevriktir. Bazı bebekler cesurdur ve aniden harekete geçerler bazıları ise yavaş

---

³³ Jerome Kagan, Nancy Snidman ve Doreen M. Arcus, "Initial reactions to unfamiliarity," *Current Directions in Psychological Science* Cilt: 1, Sayı: 6, 1992, s. 172; Daniel Goleman, *Duygusal Zeka Neden IQ'dan daha önemlidir?*, Çev.: Banu Seçkin Yüksel, Varlık Yayınları, İstanbul, 2016, s. 283.

harekete geçerler.³⁴ Ancak kişiliğin tamamen kalıtıma bağlı olduğu, kişilik özelliklerinin sabit olduğu, kesinlikle değişmeyeceği fikri doğru değildir.³⁵

1.1.5.1.2. Beyin

Araştırmacılar bu konuda epeyce yol kat etmiş olmalarına rağmen psikologlar insan beyninin kişiliği etkilediğine dair yeterli deneysel kanıt elde edememiştir. Beynin elektriksel uyarılarına yönelik yapılan çalışmaların ışığında söylenebilir ki beyin kişiliği etkilemesi konusunda daha çok araştırma yapılmasına ihtiyaç vardır.³⁶

1.1.5.1.3. Fiziksel Özellikler

Kişinin dış görünüşünün kişiliği üzerinde çok büyük etkisi olduğu kanıtlanmıştır. Örneğin, kişinin kısa ya da uzun, şişman ya da zayıf, güzel ya da çirkin olması kişinin diğerleri üzerinde bıraktığı izlenimi etkileyecektir.³⁷

1.1.5.2. Aile ve Sosyal Faktörler

Ailenin çocuğa karşı tutumları çocuğun kişiliğinin gelişiminde önemli ölçüde etkilidir. Örneğin çocuğu kanepenin üzerine tırmanmaya başlayan bir ebeveyn çocuğunun uğraşmaması, yorulmaması için onu alıp kanepenin üzerine koyduğu takdirde çocuk uğraşmanın, başarmanın, azmin lezzetini alamayacak ve bu şekilde alışkanlık kazandığı takdirde hayatta karşılaştığı her engelde ebeveynlerine başvuracak, onların yardımını talep edecek ve maalesef kendi ayakları üzerinde durmanın lezzetini tadamayacaktır. Ebeveyn çocuğun kanepenin üzerine kendisinin çıkmasına izin verdiği, müdahale etmediği takdirde çocuk kanepeye çıkmayı başardığı anda azmin, zaferin, başarmanın gururunu yaşayacak ve bu şekilde

---

³⁴ Robert Hogan, *Kişilik ve Kurumların Kaderi*, Çev.: Selen Y. Kölay, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2007, s. 26.

³⁵ N.K.Jain, *Organizational Behaviour*, New Delhi: Atlantic Publishers and Distributors, New Delhi, 2005, s. 73.

³⁶ N.K.Jain, *Organizational Behaviour*, New Delhi: Atlantic Publishers and Distributors, New Delhi, 2005, s. 73.

³⁷ N.K.Jain, *Organizational Behaviour*, New Delhi: Atlantic Publishers and Distributors, New Delhi, 2005, s. 73.

alışkanlık kazandığı takdirde hayatı boyunca kendisi uğraşıp çabalamayı, zaferler kazanmayı, kendi ayaklarının üzerinde durmayı isteyecektir.³⁸ Ailenin çocuğun sorumluluk duygusunun gelişimini desteklememesi nedeniyle çocuk yetişkin bir birey olsa bile kendi sorumluluklarının farkında olmamaktadır. Örneğin; çocuk üniversiteyi kazanmakta, kayıt işlemleri için okula gelmekte ve derslerle ilgili merak ettiklerini kendisi sorup öğrenmek yerine ailesine sordurmakta, kendisi dışarıda beklemektedir. Aynı şekilde ders seçme haftasının tarihini üniversitenin web sitesinden takip etmesi gerekirken bunu yapmamakta, danışmanı defalarca arayıp mesaj attığı halde dönmemekte ve dersler başladıktan birkaç hafta sonra gelip danışmanına ders seçimi yapmak istediğini söylemektedir. Öğrenci sorumluluk almaya alışkın olmadığı için kendi sorumluluklarını yerine getirmemekte, hem kendisi zor durumda kalmakta hem de danışmanını zor durumda bırakmaktadır. Fatih'in İstanbul'u fethettiği yaşta olan bu gençlerin kendi ders seçimi haftasını takip edip ders seçmekten aciz olması çok acı bir durumdur. Bu nedenle, ailenin ve sosyal çevrenin çocuğun gelişimini destekleyici tutum ve davranışlar göstermesi hem çocuğun hem de toplumun yaşam kalitesinin artması için son derece önemlidir.

Bilimsel buluşların ve farklı felsefi düşüncelerin temeli çocukların en doğal güdüsü olan merak etmeye dayanır. Çocuğun merak ederek çevresiyle etkileşimde bulunduğu zamanlarda onun hata yapmasına hoşgörü gösterecek bir çevreye ihtiyacı vardır. Çocuğun kırıp dökmesi, keşfetmesi, soru sorması engellendiği zaman çocuk bu tür meraklarından ve güdülerinden utanır ve onları bastırmaya çalışır. Böyle bir çocukluk geçiren kişi ise hayatta yeni işler yapmak istemez, her yeniliğin başında kaygıya kapılır ve sorumluluktan, hata yapmaktan, hatasının yüzüne vurulmasından kaçır. Böyle kişiler hayatları boyunca az risk taşıyan, rutin durumlarda yaşarlar, eleştirilmekten korkarlar. Çocuğu sürekli yargılama, suçlama, aşağılama ile yetiştirmeye psikologlar tarafından zehirli terbiye denilmektedir. Bu tür sağlıklı ailelerde çocuğa aptal, manyak, sen neyi biliyorsun da konuşuyorsun kes sesini gibi cümleler kurulduğunda çocuğun kendisine olan saygısı ve güveni kaybolur. Bu tür çocuklar çocukluklarından itibaren kendilerini yalnız ve değersiz hissederler ve bu nedenle yetişkin bir birey olduklarında başkalarına karşı saldırgan bir tutum

---

³⁸ Üstün Dökmen "Küçük Şeyler" programı TRT-1 18 Mart 2007.

geliştirirler. Bu kişilerle normal düzeyde bir iki kelime konuşmak neredeyse imkânsızdır, sürekli kavga, tartışma, çatışma isterler. Bilinçaltında kendilerinin değersiz, sevilmeyecek, yalnız biri olduğunu düşündükleri için kendilerini var hissetmeleri için başkalarıyla kavga etmeye ihtiyaç duyarlar. Ya da sürekli başkalarını memnun etmeye çalışan bireyler olup kendilerini görmezden gelirler.³⁹ Kendi kişiliğini çeşitli sosyal maskeler altında saklamaya çalışan bir bireyin iç yalnızlığını aktaran Amerikan psikolog Charles C. Finn'in şu mısraları son derece önemlidir:⁴⁰

Bana aldanmayın!

Yüzüm bir maskedir,

Sizi aldatmasın.

Binlerce maskem var,

Çıkarmaya korktuğum,

Ve,

Hiçbiri ben değilim...

Olmadığımı göstermek ikinci doğam benim.

Kim olduğumu merak ediyor musun?

Hiç merak etme...

Ben çevrendeki

Her erkek ve kadını...

Maske takan her insanım.

Bireyin ait olduğu sosyal sınıf, onun yaşama biçimini, eğitim imkânlarını, düşünce ve eğilimlerini ve çeşitli kişisel özelliklerini etkileyebilir.⁴¹ Örneğin, varlıklı bir ailede doğan bir çocuk büyük ihtimalle rahat bir hayat yaşayacak, yabancı dil öğrenecek, yurtdışına gidecek, dünyayı gezecek, değişik yerler görecek, kendi

³⁹ Doğan Cüceloğlu, *İçimizdeki Çocuk*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 53. Basım, 2001, s. 67-144-145.

⁴⁰ Doğan Cüceloğlu, *İçimizdeki Çocuk*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 53. Basım, 2001, s. 113.

⁴¹ Feyzullah Eroğlu, *Davranış Bilimleri*, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2015, s. 228.

çevresinden arkadaşlar edinecek, sosyal statüsü oldukça yüksek bir meslek sahibi olacak ve bu konuma uygun davranışlar içerisinde bulunacak; buna karşın, yoksul bir ailede doğan bir çocuk ise eğer zeki ve çalışkansa kendisine devlet imkân sağladığı takdirde çabalayarak iyi yerlere gelebilecek, aksi takdirde ailesinin yaşadığı şartlar altında hayatını devam ettirecektir.⁴²

1.1.5.3. Çevresel Faktörler

Kişinin yetiştiği coğrafi çevre de kişilik oluşumunu dolaylı yünden etkileyebilir. Yaşanılan bölgenin iklim özellikleri, yeryüzü şekilleri, doğal kaynaklar da kişilik oluşumunda etkilidir. Örneğin, sıcak ve soğuk yörelerde yaşayan bireylerin kişilik tipleri farklı olabilmektedir. Soğuk yörelerde yaşayan bireyler daha katı, kuralcı, sorumluluk odaklı, mesafeli, inatçı olabilirken sıcak yörelerde yaşayan bireyler daha sıcakkanlı, sempatik, neşeli, eğlenceli, esnek olabilmektedir. Dört mevsimin yaşandığı ülkelerde, mevsim değişiklikleri ile birlikte insanların görevleri, işleri, ihtiyaçları da farklılık gösterir. Bu nedenle insanların mevsim geçişleriyle birlikte değişime gitmelerini sağlar. Bu dinamiklik ise bireylerin harekete geçmesini ve ilerlemesini sağlar. Bu nedenle, mevsimleri büyük değişim gösteren ülkelerde büyük kültürler oluşmuştur.⁴³ Yaşanılan çevrede yetişen bitkilerin, hayvanların farklılık göstermesinden dolayı kişilik oluşumu etkilenebilir. Örneğin, sadece hayvansal gıdaların tüketildiği, bitkisel gıdaların ot olarak nitelendirildiği ve tüketilmediği bazı ülkelerde bireyler daha sert, kuralcı, saldırgan olabilirken sadece bitkisel gıdaların tüketildiği ülkelerde ise protein eksikliğinden kaynaklı olarak çeşitli hastalıklar, algılamada ve karar verme yetisinde zayıflık görülebilir. Bunlar ise kişilik oluşumunu etkileyebilir. Bu nedenle hem hayvansal hem de bitkisel gıdaların yeterli ve dengeli olarak tüketilmesi son derece önemlidir. Ayrıca bazı araştırmalar anne sütünün çocuğun zekâ düzeyini etkilediğini öne sürmüştür. Bu durumda

---

⁴² Abdullah Soysal, “Çalışma Yaşamında Kişilik Tipleri: Bir Literatür Taraması,” <http://www.ceis.org.tr/dergiDocs/makale129.pdf> 2008, s. 8.

⁴³ Ronald C. Kesler, 1985. [Aktaran: Feyzullah Eroğlu, *Davranış Bilimleri*, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2015, s. 230.]

çocuğun anne sütüyle beslenme süresinin de zekâsını ve dolayısıyla kişilik oluşumunu etkilediği söylenebilir.

1.1.5.4. Kültürel Faktörler

Toplum tarafından oluşturulmuş ve kabul edilmiş bazı sosyal standartlar vardır. Bu standartların algılanma düzeyi bireyden bireye farklılık gösterse de o toplumun kültürü, o toplumda yetişen bireyi muhakkak etkiler. Çünkü tohum düştüğü toprağa göre gelişir.⁴⁴ Örneğin, birey ‘Çanakkale içinde vurdular beni, ölmeden mezara koydular beni, of gençliğim eyvah’ dizelerini gördüğünde, müziğini duyduğunda gözleri yaşarır, 10. Yıl Marşı’nı, Fetih Marşı’nı duyduğunda göğsü kabarıp, coşkuyla eşlik eder.

1.1.5.5. Diğer Faktörler

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte hayatın her alanına hâkim olan elektronik cihazlar, internet, sanal ortamlar, radyo, televizyon, gazete gibi kitle iletişim araçları gibi faktörler de kişilik gelişimini etkileyebilir.⁴⁵ Örneğin, sürekli televizyon başında oturarak, müzik dinleyerek, video oyunları oynayarak yetişen bir çocuğun içedönük, bencil, başkalarıyla ilgilenmeyen, iletişim kuramayan, kendini ifade edemeyen, dış dünyadan kopuk, asosyal bir birey olma ihtimali yüksektir.

90’lı yıllarda çocuk olmak kavramı günümüzde sıkça kullanılmakta ve çocukluk yılları o döneme denk gelenler sokakta arkadaşlarıyla birlikte koşup oynadıkları, bisiklete bindikleri, maç yaptıkları, taso oynadıkları, pokemon yarıştırdıkları, annesinin evden çıkarken eline tutuşturduğu bir parça böreği arkadaşlarıyla paylaşarak kahkahalar içinde mutlu bir şekilde yedikleri günleri çok özlemektedirler. Çünkü o çocukluk yıllarında paylaşma, birlikte hareket etme, birlikte gülme, birlikte ağlama, hepimiz birimiz, birimiz hepimiz için naralarıyla takım arkadaşlarını motive etme (bkz: öğretim ilke ve yöntemlerinde olumlu bağlılık adı verilen ilke), anneden terlik yeme pahasına arkadaşlarıyla sokağa çıkıp oynama

---

⁴⁴ Uğur Zel, *Kişilik ve Liderlik*, Nobel Yayıncılık, 3. Basım, Ankara, 2011, s. 13; Mustafa Gümüş, *Yönetimde Başarı*, Alfa Yayıncılık, İstanbul, 2015, s. 206.

⁴⁵ Feyzullah Eroğlu, *Davranış Bilimleri*, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2015, s. 231.

isteği vardı. Tüm bunlar 90'lı yıllardaki çocukları sosyal, girişken, paylaşımcı, sempatik, sadık, dışadönük, uyumlu, deneyime açık bireyler yapan olaylardı.

Bireyler, eğilimlerini, ideallerini, planlarını, gelecekteki mesleklerini belirlerken çevrelerindeki bazı bireyleri örnek alabilirler. Örnek alınan bu bireyler de bireyin kişiliğinin oluşmasında önemlidir. Bu nedenle olumlu davranışlar gösteren bireylerin örnek alınması bireyin kişiliğini olumlu yönde etkileyecektir.⁴⁶

1.1.6. Kişilik Kuramları

Kişiliği açıklayan altı genel yaklaşım vardır. Bunlar:⁴⁷ Psikanalitik yaklaşım, ayırıcı özellik yaklaşımı, biyolojik yaklaşım, insancıl yaklaşım, davranışsal/sosyal öğrenme yaklaşımı ve bilişsel yaklaşımdır.

1.1.6.1. Psikanalitik Yaklaşım

İnsan davranışlarını, bilinç kavramı üzerinden ele alan bir yaklaşımdır. Pek çok araştırmacı bu yaklaşım üzerinde çalışmıştır ancak burada öne çıkan 3 araştırmacıya ve düşüncelerine değinilecektir.

i. Freud: Kişiliği bilinç, bilinç öncesi ve bilinçaltı olarak üç kısma ayırmıştır. Buna topografik model denir. Bilinç, farkında olunan düşüncelerin bulunduğu kısımdır. Bu düşünceler, yeni düşünceler eklendikçe değişebilir. Bilinç öncesi ise, bilince geçirilmemiş düşüncelerden oluşur, geniş bir bilgi deposudur, oradan seçilen düşünceler bilince geçirilebilir. Freud, düşüncelerin en önemli kısmının bilinçaltında olduğunu savunmuştur. Ona göre bilinçaltında bulunan bilgileri olağanüstü durumlar haricinde bilinç düzeyine geçirmek mümkün değildir. Psikanalitik bakış açısı, bilinçaltının davranışlar üzerinde ne düzeyde bir etkisinin olduğunu anlamaya çalışmaktadır. Freud daha sonra topografik modele ilave olarak yapısal bir model geliştirmiştir. Bu modelde ise kişilik benlik (ego), alt benlik (id) ve üst benlik (süperego) olarak ayrılmıştır. Birey dünyaya geldiğinde sadece alt-benliği mevcuttur.

⁴⁶ Uğur Zel, *Kişilik ve Liderlik*, Nobel Yayıncılık, 3. Basım, Ankara, 2011, s. 16; Feyzullah Eroğlu, *Davranış Bilimleri*, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2015, s. 231.

⁴⁷ Jerry M. Burger, *Kişilik*, Çev.: İnan Deniz Erguvan Sarioğlu, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2006, s. 22.

Alt benlik kişisel tatminle ilgilenir, bencildir, istediğini elde etmeye çalışır. Alt benlik yetişkinlik döneminde de kaybolmaz, devamlıdır ancak kontrol altında tutulabilir. Çevresel etkileşim içinde olan iki yaş altı bebeklerde benlik gelişmeye başlar. Benlik, gerçeklikle ilgilenir. Benliğin görevi alt benliği ve onun dürtülerini kontrol altında tutmaktır. Benlik, alt benliğin isteklerini sağlıklı bir şekilde temin ederek onun gerginliğini azaltır ancak bu esnada bunun sonuçlarını da göz önünde bulundurur. Kişi beş yaşına gelince üst benlik oluşur. Üst benlik, ailenin ve toplumun değer yargılarının, standartlarının temsilcisidir.⁴⁸ Örneğin, otobüse bindiğinizde koltukta sizden önce kalkan kişinin cüzdanını düşürmüş olduğunu fark ettiniz. Bu durumda alt benliğiniz bu cüzdanı almanızı ister. Benliğiniz bu cüzdanı kimseye fark ettirmeden almanın bir yolunu bulmaya çalışır. Üst benliğiniz ise, başkasına ait bir şeyi çalmanın ahlaki değerlere uygun olmadığını söyler.

ii. Alfred Adler: Freud'un kişilik konusunu çok karamsar ele aldığını, daha olumlu yönlerden ele alınması gerektiğini öne sürmüş, herkesin yaşama aşağılık duygusuyla başladığını, Freud'un temel güdüleyicilerin saldırganlık ve cinsellik olduğu iddiasına karşılık Adler temel güdüleyicinin üstünlük çabası olduğunu öne sürer. Yüksek not almak, kariyerinin zirvesine çıkmak, çok para kazanmak, çok saygı duyulmak... Bütün bunlar üstünlük çabasının bir göstergesidir. Adler, aynı zamanda bebeklik döneminin kişilik gelişimi için çok önemli olduğunu, anne-babaların bu süreçte etkisinin çok fazla olduğunu öne sürmüştür. Ayrıca Adler, kişilik gelişiminde kişilerin doğum sırasının da önemli olduğunu, büyük, ortanca, küçük kardeşlerin şımartılma veya şımartılmamaya bağlı olarak kişiliklerinin farklılık gösterdiğini öne süren ilk psikologtur. Adler, büyük çocuğun şımartıldığı ve ortanca kardeşin doğmasıyla pabucunun dama atılması nedeniyle kıskançlık yaşadığı için en sorunlu olduğunu, sonrasında bunu küçük çocuğun izlediğini belirterek en sonda ise şımartılma lüksü olmamış, abla veya abisi gibi olmak için çok çalışan ortanca kardeşi sıralar.⁴⁹

---

⁴⁸ Jerry M. Burger, *Kişilik*, Çev.: İnan Deniz Erguvan Sarioğlu, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2006, s. 77-80.

⁴⁹ Jerry M. Burger, *Kişilik*, Çev.: İnan Deniz Erguvan Sarioğlu, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2006, s. 151-156.

iii. Carl Gustav Jung: Freud'un ortaya attığı kişisel bilinçaltı kavramından farklı olarak herkesin ortak bir bilinçaltına sahip olduğunu öne sürmüştür. Jung'a göre doğumdan sonraki aşamaların tamamında tüm insanlar aynı süreçlerden geçer. Anneyle bebek arasında kurulan bağ, karanlık korkusu, bir yaratıcı olduğu inancı gibi durumlar buna örnektir. Herkes bu bilinçaltındakilerle doğar ve bunlar temelde herkeste aynı niteliktedir. Jung'un araştırmalarında değindiği başlıca üç arketip vardır. Bunlar; anima, animus ve gölgedir. Anima erkekte bulunan dişi yön, animus ise dişide bulunan erkeksi yöndür. Bu arketiplerin temel fonksiyonu eş seçimine rehberlik etmesidir. Gölge ise kişinin kötülüğe meyilli yönüdür, karanlık tarafıdır. Jung, gölgenin bir bölümünün kişisel bilinçaltında, bir bölümünün de ortak bilinç altında bulunduğunu öne sürer. Örneğin, bütün kültürlerde şeytan kötülüğün simgesidir, iyi ile kötünün savaşına da yine aynı şekilde bütün kültürlerde rastlanır.⁵⁰

1.1.6.2. Ayırıcı Özellik Yaklaşımı

Ayırıcı özellik yaklaşımı, bireysel farklılıkların ölçülmesine, elde edilen sonuçların, bir devamlılığın çeşitli noktalarına düşen insanların karşılaştırılması veya başka bir ölçümdeki davranışlarını tahmin etmek amacıyla kullanılmaktadır. Araştırmacılar pek çok ayırıcı özelliği titiz olarak incelemiştir fakat burada bunlardan öne çıkan beş tanesine değinilecektir.⁵¹

i. Başarıya Güdülenme: Kişilik ve başarı ilişkisini ele alan bir yaklaşımdır. Kişinin gördüğü bir resmi bile kendinde bulunan başarıma duygusunun düzeyine uygun olarak yorumlaması bunun göstergesidir. Örneğin, uzaklara dalıp gitmiş ve düşünceli bir adamın bir soruna çözüm aradığını düşünmeniz yüksek bir başarı ihtiyacınız olduğunun, o adamın sevdiklerini düşündüğünü, sıkıldığını düşünmeniz ise düşük bir başarı ihtiyacınız olduğunun bir göstergesidir şeklinde ele alınmaktadır.

---

⁵⁰ Jerry M. Burger, *Kişilik*, Çev.: İnan Deniz Erguvan Sarıoğlu, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2006, s. 156-159.

⁵¹ Jerry M. Burger, *Kişilik*, Çev.: İnan Deniz Erguvan Sarıoğlu, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2006, s. 235-329.

ii. A-B Tipi Davranış Biçimi: İlk olarak tıp doktorlarının ortaya çıkardığı, sonrasında psikologlar ve kişilik araştırmacıları tarafından araştırılmış bir kavramdır. Günümüzde bu kişilik boyutuna genel olarak A-B Kişilik Tipi denilmektedir. Ancak, bu adlandırma yanıltıcı denilebilir çünkü aslında yapılan şey bir tiplendirme değildir. Bireyleri A Tipi ve B Tipi olarak iki tipe ayırmaktansa bir ucunda aşırı A tipi bireylerin, diğer ucunda ise aşırı B tipi bireylerin bulunduğu bir özellik sürekliliği düşünülmesi daha sağlıklıdır. İlerleyen bölümlerde bu davranış biçimleri üzerinde detaylı bir şekilde durulacaktır.

iii. Sosyal Kaygı: Bireyin başkaları tarafından değerlendirilmekten korkması nedeniyle sosyal ortamlardan uzak durmaya çalışması, sosyal ilişkilerden çekinmesi, kalabalık bir grup önünde konuşma yapmaktan kaçınması, kendini gergin hissetmesi şeklinde kendini gösteren bir durumdur. Çekingenlik, buluşma kaygısı, ketumluk, iletişim kaygısı, sahne kaygısı gibi değişik şekillerde adlandırılmaktadır. Sosyal kaygısı olan insanların çoğu bu çekingenlik durumundan hoşnut değildir.

iv. Duygular: Her bireyi diğerinden ayıran kendine özgü, kararlı duygu kalıpları vardır. Her bireyin deneyimlediği olumlu ve olumsuz duyguların derecesi farklıdır (Duygusal etkilenirlik). Her bireyin duygularının güçlülüğü farklıdır (Duyuş şiddeti). Her bireyin duygularını dışa vurma yolu farklıdır (Dışa vurma).

v. İyimserlik ve Kötümserlik: Bireyin, yaşama, olaylara yaklaşma tarzının, bakış açısının onun yaşamını, elde ettiği sonuçları etkileyeceğini öne süren bir yaklaşımdır. Örneğin; bireyin bir olayın sonucunda iyi bir sonuç alacağını, başarılı olacağını düşünmesi sonucunda kendisini daha iyi hissetmesi ve daha azimli çabalaması nedeniyle olumlu sonuçlar elde etmesi.

1.1.6.3. Biyolojik Yaklaşım

Kişilik çalışmaları ile biyoloji arasında bir bağ kuran bir yaklaşımdır. Hans Eysenck, kişiliğin büyük bir kısmının biyoloji tarafından belirlendiğini öne sürmüştür. Aynı zamanda, kişiliğin üç ana boyutta değerlendirilebileceğini belirtmiştir. Bunlar: Dışadönüklük, Nevrotiklik ve Psikotiklik. Araştırmacılar,

bireylerde mizacın kalıtsal bir eğilim olduğunu, bunun yaşamdaki deneyimlerle etkileşim kurarak yetişkin bireyin kişilik özelliklerini oluşturduğunu belirtmişlerdir.⁵²

1.1.6.4. İnsancıl Yaklaşım

Bu yaklaşıma göre birey, kendi yaptıklarının büyük oranda sorumlusudur, kendi kararlarının üzerinde en büyük söz sahibi bireyin kendisidir. Çeşitli çevresel faktörler, aile, toplum vb. bireyin seçimlerini etkilese de son söz bireyin kendisindedir.⁵³ Bu yaklaşımda öne çıkan iki araştırmacının görüşlerine değinilecektir.

i. Carl Rogers: Her bireyin, yaşamında doyum noktasına ulaşmak için bir çaba gösterdiğini öne sürmüş ve bu hedefe ulaşan bireyleri de potansiyelini tam kullanan insan olarak adlandırmıştır. Yaşamda bireyin karşısına kendisiyle ilgili bildiklerinden farklı bir durum çıktığında bu durum bireyin üzerinde kaygı meydana getirir ve birey savunmaya geçer. Konuyu çarpıtma, kendisine söylenen sözü inkâr etme gibi savunma mekanizmalarını kullanır. Farklı olan bu durum olumlu da olsa olumsuz da olsa kaygı meydana getirebilir. Örneğin, hiç anlamadığımız bir arkadaşımız gelip size çok iyi davranırsa bunu yadırgarsınız niye böyle davranıyor ne yapmaya çalışıyor gibi sorular sizde kaygı oluşturur.⁵⁴

ii. Abraham Maslow: Güdülenme ve ihtiyaçlar hiyerarşisini öne sürmüştür. Her bireyin kaygılarının farklı olduğunu, kişinin bulunduğu duruma, konuma, zamana göre değiştiğini belirtmiştir. Maslow'a göre iki tip güdü vardır. Birincisi, ihtiyaç duyulan bir nesnenin eksikliğinden dolayı duyulan yetersizlik güdüsü, diğeri ise kişinin kendini gerçekleştirme gibi ihtiyaçları ifade eden büyüme ihtiyaçlarıdır. Yetersizlik ve büyüme ihtiyaçlarını beş gruba ayırarak meşhur ihtiyaçlar hiyerarşisini

---

⁵² Jerry M. Burger, *Kişilik*, Çev.: İnan Deniz Erguvan Sarioğlu, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2006, s. 382.

⁵³ Jerry M. Burger, *Kişilik*, Çev.: İnan Deniz Erguvan Sarioğlu, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2006, s. 419.

⁵⁴ Jerry M. Burger, *Kişilik*, Çev.: İnan Deniz Erguvan Sarioğlu, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2006, s. 423-425.

ortaya atmıştır. Bunlar: Fizyolojik ihtiyaçlar, güven ihtiyacı, ait olma ve sevgi ihtiyacı, saygı ihtiyacı, kendini gerçekleştirme ihtiyacıdır.⁵⁵

1.1.6.5. Davranışsal Yaklaşım

İnsan davranışının zihinsel olarak değil, gözlemlenerek incelenmesi gerektiğini öne süren bir yaklaşımdır. Deneysel temeli esas alır. Kişiliğin kantitatif ölçümüne yoğunlaşır. Bu yaklaşımda öne çıkan dört araştırmacının görüşlerine değinilecektir.⁵⁶

i. John Watson: Koşullanmanın gücünün bireyin kişiliğini etkilediğini öne sürmüştür.

ii. Frederick Skinner: Bireyin kendi davranışlarının içsel nedenlerini gözlemleyebileceğini öne sürmüştür.

iii. Julian Rotter: Sosyal öğrenme kuramını öne sürmüştür. Bu kurama göre, insanların davranışlarının sebepleri ilkel hayvanlardan çok farklıdır. Bireyin belirli ortamlarda nasıl tepkiler vereceğini tahmin edebilmek için değerler, algılar, beklentiler gibi faktörleri de dikkate almak gereklidir.

iv. Albert Bandura: Koşullanmaya ek olarak izleyerek öğrenme kavramını ortaya atmıştır.

1.1.6.6. Bilişsel Yaklaşım

Kişilik farklılıklarının, bireylerin bilgi işleme süreçlerindeki farklılıklardan kaynaklandığını öne süren bir yaklaşımdır. Aynı ortamda bulunan iki bireyin o ortamdan ayrıldıktan sonra birbirlerine o ortamla ilgili detaylardan bahsettiklerinde ikisinin de birbirlerinin fark ettiği detaylardan bazılarını fark etmemiş olma

---

⁵⁵ Jerry M. Burger, *Kişilik*, Çev.: İnan Deniz Erguvan Sarioğlu, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2006, s. 428-437.

⁵⁶ Jerry M. Burger, *Kişilik*, Çev.: İnan Deniz Erguvan Sarioğlu, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2006, s. 512-550; Michael R. Solomon, *Consumer Behavior Buying, Having and Being*, 1994. [Aktaran: Nopasom Sinphurmsukskul, Oliver Froer ve Michael Ahlheim. "The Big Fiver Factor Model İn The Context Of Resource Valuation: A Case Study İn Mae Rim, Chiang Mai, Northern Thailand," *Conference on International Agricultural Research for Development, Stuttgart, Germany*, 2005, s. 1] Retrieved From <http://www.tropentag.de/2005/abstracts/full/145.pdf>. 6 July, 2016.

durumları yaşanabilir Bu yaklaşımla ilgili iki araştırmacının görüşlerine değinilecektir.⁵⁷

i. Kurt Lewin: Her bireyin kendi yaşam evreninde kafasında simgeler oluşturarak onları kendine göre düzenlediğini öne sürer.

ii. George Kelly: Her bireyin benzersiz olduğunu, bireylerin bilim adamları gibi kendi deneylerini yapıp gözlemleyen varlıklar olduklarını öne sürmüştür. Bireylerin olayları ve durumları önceden tahmin etmek, yorumlamak için kullanılan bilişsel yapıları kişisel yapılar olarak adlandırmıştır. Bireyin bir durumla, kişiyle, olayla ilgili düşüncelerini kendine özgü bir şekilde yapılandırarak o durumla ilgili çıkarımlarda bulunduğunu, yorumladığını öne sürer.

Kişiliği bu altı kuramdan yola çıkarak bir örnek üzerinde açıklamak gerekirse; örneğin saldırganlık davranışını ele alalım.⁵⁸

Psikanalitik yaklaşım, saldırganlığın ölüm içgüdüsüne bağlı olduğunu ve içgüdünün bilinçaltından kaynaklandığını öne sürer. Bu içgüdüyü dışarıya yansıtarak diğer insanlara yönlendirirler. Bazı psikanalistler, hayatta istediği mutluluğu, başarıyı elde edemeyen kişilerin saldırganlık davranışı göstermeye meyilli olduğunu iddia etmişlerdir.

Ayrımcı özellik yaklaşımı ise saldırganlık davranışının istikrarlılığını ve bireysel farklılıkları vurgular. Kültürümüzdeki 'insan yedisinde ne ise yetmişinde de odur' atasözü bu davranışın istikrarlılığını göstermek için kullanılabilir. Yapılan bir araştırmada kişilerin sekiz yaşındaki saldırganlık davranışları ve zekâ fonksiyonları incelenmiş, 22 yıl sonra aynı kişilerin 30 yaşındaki saldırganlık davranışları ve zekâ fonksiyonları incelenmiştir, küçük yaşlarda saldırganlık gösteren çocukların yetişkinlik dönemlerinde de bunu sürdürdükleri görülmüştür.⁵⁹

---

⁵⁷ Jerry M. Burger, *Kişilik*, Çev.: İnan Deniz Erguvan Sarioğlu, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2006, s. 606-611.

⁵⁸ Jerry M. Burger, *Kişilik*, Çev.: İnan Deniz Erguvan Sarioğlu, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2006, s. 24-28.

⁵⁹ Rowell L. Huesmann, Leonard D. Eron ve Patty W. Yarmel, "Intellectual functioning and aggression," *Journal Of Personality And Social Psychology* Cilt: 52, Sayı: 1, 1987, ss. 232; Jerry M. Burger, *Kişilik*, Çev.: İnan Deniz Erguvan Sarioğlu, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2006, s. 24.

Biyolojik yaklaşım, bazı insanların saldırganlığa kalıtsal olarak daha eğilimli olduklarını savunur.

İnsancıl yaklaşım, insanların temelde iyi olduklarını, ailesel sorunlar, hayal kırıklıkları gibi nedenlerden dolayı saldırgan davranış gösterdiklerini ve insanların doğuştan saldırgan olmadığını savunur.

Davranışsal yaklaşım, saldırganlık davranışının öğrenilen bir davranış olduğunu savunur.

Bilişsel yaklaşım ise insanların belirsiz durumlara farklı tepkiler verebildiğini savunur.

Bu altı kurama bakıldığında şunları düşünebiliriz: Birinci olarak içlerinden sadece bir tanesi doğrudur ve gelecekteki çalışmalar hangisinin doğru olduğunu ortaya çıkaracaktır, ikincisi, her bir yaklaşım kısmen doğrudur, üçüncüsü ise bu altı kuram birbirleriyle çelişmemekte sadece birbirinden farklı noktaları vurgulamaktadır. Görüldüğü üzere aslında her bir yaklaşım saldırganlık davranışını anlamamıza imkân tanımaktadır. Bu kapsamda şunu söyleyebiliriz: Kişilik yaklaşımlarının her biri insanlığın kişiliği anlamasına katkı sağlamaktadır.⁶⁰

1.1.7. Kişiliğin Araştırılmasının Nedenleri

Bunun temelde üç nedeni vardır. Bunlar: ⁶¹

- i. Kişiliğin karanlıkta olan yönleri vardır ve insanların içinde yaşadığı çevrenin onlar için en önemli, en yararlı, en tehlikeli kısmını insanlar oluşturduğu için insanların kişiliği hakkında bilgi sahibi olmak doğru bir davranıştır. Bu, pragmatik bir durumdur.
- ii. Herkesin insanın doğasıyla ilgili az çok tahmini, bilgisi, kendisine özgü teorileri vardır ancak bunların bakıma, onarıma, gözden geçirilmeye, derlenip toparlanmaya ihtiyacı vardır. Özel yaşamı, iş ve siyaset yaşamını, toplumsal

⁶⁰ Jerry M. Burger, *Kişilik*, Çev.: İnan Deniz Erguvan Sarıoğlu, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2006, s. 28.

⁶¹ Robert Hogan, *Kişilik ve Kurumların Kaderi*, Çev.: Selen Y. Kölay, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2007, s. 17.

yaşamı anlamak ve anlamlandırmak için kişilik kavramının anlaşılması ve anlamlandırılması gerekmektedir.

- iii. Gerçek değişim, dünyada işlerin nasıl yürüdüğünü algılamaya bağlıdır. İşlerin, ilişkilerin, kariyerlerin, yaşamların geliştirilmesi isteniyorsa bunun çözümü insan doğasını doğruya en yakın bir şekilde algılayacak bir bakış açısıdır.

Kişilik yapısı ve bunu etkileyen faktörlerin tespit edilmesi, bireyin sahip olduğu kişilik tipine göre yaşantısı boyunca tercihlerini belirlemede ve kararlarını almada ona yardımcı olacaktır. Bu şekilde birey kendisini daha iyi tanıyacak, algılayacak, kişilik özelliklerinin kendisini ve yaşamını nasıl etkilediğinin farkında olacak, çevresindekilerle ilişkilerini daha sağlıklı bir zemine oturtacak, tutum ve davranışlarını analiz etme ve onlara yön verme konusunda önemli bir avantaja sahip olacaktır.⁶²

Genellikle insanları kendi bakış açımıza göre değerlendirme, yargılama, bizim düşüncelerimize ve fikirlerimize uymadıkları zaman da kınama, iğneleme, dalga geçme eğiliminde oluruz. Ancak, insanları oldukları gibi görüp kabul etmek, iğneleyici, kınayıcı, dalga geçici sözler söylememek için ve diğer insanların bizi rahatsız etmek için sergiledikleri hoşumuza gitmeyecek davranışların farkında olmak için kişilik tiplerini bilmeye ve anlamaya ihtiyacımız vardır.⁶³

Gerek iş yaşamında gerekse günlük hayatta karşılaşılan çatışmaların temelinde de kişilik farklılıklarının yattığı söylenebilir. Birlikte çalışılan, statüleri ve görevleri birbirinden farklı bireylerin kişiliklerinin de birbirinden farklı olduğunun bilincinde olarak ilişkileri bu zemin üzerinde geliştirmek faydalı olacaktır. Kişilik farklılıklarını bilerek, bu özellikleri birbirinden ayırabilmek son derece önemlidir. Örneğin, insanlarla uyumlu olarak çalışmayan bir kişiyi ekip çalışmasına dâhil etmek o ekibin etkinliğini azaltacaktır. Utangaç ve çekingen bir kişiyi satış departmanında görevlendirmek o kişinin müşteriyle iletişim kuramaması sonucunda satışların ve müşteri memnuniyetinin azalmasına sebep olacaktır. Bunalımlı, gergin,

---

⁶² Ufuk Durna, "A ve B Tipi Kişilik Yapıları ve Bu Kişilik Yapılarını Etkileyen Faktörlerle İlgili Bir Araştırma," *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt: 19, Sayı: 1, 2005, s. 276.

⁶³ Abdullah Soysal, "Çalışma Yaşamında Kişilik Tipleri: Bir Literatür Taraması," <http://www.ceis.org.tr/dergiDocs/makale129.pdf> 2008, s. 9.

sinirli, duygusal olarak dengesiz bir kişiyi çağrı merkezinde görevlendirmek o kişinin çağrı merkezini arayanlarla olumsuz şekilde konuşmasına sebep olacak ve işletmeyi zor bir durumda bırakacaktır.

Aileden başlayıp çokuluslu şirketlere ve modern ulus devletlere giden geniş bir kapsamda, tüm kurumların başarılı olmaları ya da başarısızlıkları önemli ölçüde bu kurumların işleyişinde görevli olan bireylerin kişiliklerine bağlıdır.⁶⁴ Çalışanların kişilik tiplerinin bilinmesi onlarla ilgili konularda temkinli ve hazırlıklı olmaya fayda sağlayabilir. Örneğin inatçı ve baskın yapıdaki bir çalışanın örgüt içinde yapılacak değişimlere tepkisi diğer çalışanlardan daha farklı olabilir. Bundan dolayı bir tartışma durumu yaşanmadan önce kişilik özellikleri dikkate alınarak kazan-kazan ilkesi uygulanabilir. Aksi takdirde inatçı ve baskın bir yapısı olan bu çalışanla gerginlik yaşamak örgüt için yıpratıcı olabilir. Bu nedenle çalışanın kişiliğinin bilinmesi durumunda etkin bir çatışma yönetimi gerçekleştirilerek faydasız girişimlerden, sonuçsuz tartışmalardan kaçınılmış olur, hem örgüt hem de çalışan kazanır.

“İnsan ilişkilerinin hakiki temeli aslında kişilikte yer alır.” Johann Wolfgang Goethe

1.1.8. Kişilik Tipleri İle İlgili Ülkemizde ve Dünyada Yapılan Bazı Güncel Araştırmalar

Zel (2000), yönetimde kişiliğin önemini araştırmak için Türk ve İngiliz yöneticilerden oluşan 126 kişiyle görüşmüş ve kişilik özelliklerini karşılaştırmıştır. Bunun sonucunda kültüre ve sanatsal ve kültürel etkinliklere Türk yöneticilerin İngiliz yöneticilerden daha çok ilgi duyduğunu, planlı çalışmayı daha çok sevdiğini, karşılarındakini anlama yeteneğinin yüksek olduğunu, daha şefkatli ve babacan olduğunu, İngiliz yöneticilerin ise Türk yöneticilerden daha neşeli, kolayca kırılıp

---

⁶⁴ Robert Hogan, *Kişilik ve Kurumların Kaderi*, Çev.: Selen Y. Kölay, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2007, s. 17.

incinmeyen soğukkanlı, sürekli kontrolü seven, gerçekçi bireyler olduğunu tespit etmiştir.⁶⁵

Kickul ve Neuman (2000) tarafından psikoloji öğrencileri üzerine yapılan bir araştırmada, dışadönüklük ve deneyime açıklık faktörlerinin liderlik davranışının belirleyicileri olduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda, sorumluluk faktörünün takım performansı ile ilişkili olduğu da ortaya çıkarılmıştır.⁶⁶

Fidan (2002) tarafından yapılan bir araştırmada, girişimcilerin yönetim kurulu başkanı olup B tipi davranış biçimi gösterenlerin oranı %67.2, A tipi davranış biçimi gösterenlerin oranı %38.9'dur. İşletme, mağaza ve fabrika müdürlerinin ise %70'inin B tipi, %30'unun A tipi davranış biçimi gösterdikleri tespit edilmiştir. Genel müdürlerin ise %63'ünün B tipi, %37'sinin A tipi oldukları görülmüştür. Ayrıca, stres ve strese bağlı rahatsızlıkları olanların %65.7'sinin A tipi, %34.3'ünün B tipi davranış biçimi gösterdiği görülmüştür. A tipi davranış biçimi gösterenlerin şikâyetçi olduğu iş kaynaklı sorunların başında kendisine ve ailesine yeterli zaman ayıramama ve uzun saatler çalışma gelmiş, B tipleri ise uzun saatler çalışmayı en önemli iş kaynaklı sorun olarak görmüştür. Girişimcilerin kişilikleri ve sosyal faaliyetlere katılma durumları arasındaki ilişki incelendiğinde ise sosyal faaliyetlere her zaman katılıyorum diyenlerin %69.6'sı B tipi, %30.4'ü ise A tipi davranış biçimi göstermektedir. Bu durum, A tipi davranış biçimi gösterenlerin sosyal faaliyetlere zaman ayırmadığını göstermektedir.⁶⁷

Mueller ve Plug (2006) tarafından, erkek ve kadınların kazançlarındaki kişilik etkisini bulmaya yönelik olarak yapılan bir araştırmada, uyumluluk faktörünün her iki cinsiyet arasında farklılık gösterdiği, erkeklerin kadınlardan daha çok uyumsuz

---

⁶⁵ Uğur Zel, "Yönetimde Kişilik Kavramının Önemi: Türk Ve İngiliz Yöneticilerinin Mesleki Kişilik Özelliklerinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi," 8. *Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi Kitabı, Nevşehir*, 2000, s. 331; Tamer Isır, "Örgütlerde Personel Seçim Süreci: Bir Kamu Kuruluşundaki Yönetici Personelin Kişilik Özelliklerinin Tespit Edilerek Personel Seçim Sürecinin İyileştirilmesi Üzerine Bir Araştırma." *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Adana*, 2006.

⁶⁶ Jill Kickul ve George Neuman, "Emergent Leadership Behaviors: The Function Of Personality And Cognitive Ability In Determining Teamwork Performance And Ksas," *Journal of Business and Psychology*, Cilt: 15, Sayı: 1, 2000, s. 48.

⁶⁷ Yahya Fidan, *Girişimcilik ve Girişimci Özellikleri (Sivas Örneği)*, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2002, s. 219-229.

olduğu fakat buna rağmen bu uyumsuzluklarından fayda elde ettikleri ve kadınlarla karşılaştırıldığında daha fazla kazanç elde ettikleri ortaya çıkarılmıştır.⁶⁸

Ay (2009) tarafından lise deneklerinin kişilik tipleri ve akademik başarıları üzerine yapılan bir araştırmada pekiyi notuna sahip öğrencilerin %71.9'unun içedönük kişilik tipine, %28.1'inin ise dışadönük kişilik tipine sahip olduğu görülmüştür. Bu nedenle içedönük öğrencilerin dışadönük öğrencilerden daha başarılı olduğu düşünülmüştür.⁶⁹

Zhang ve Arvey (2009) tarafından yapılan bir araştırmada, sosyal potansiyeli yüksek ve başarıma eğilimli olan çalışanların daha çok miktarda çıktı elde ettiği ve buna bağlı olarak daha çok kazandığı, aynı zamanda terfi etme imkânının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.⁷⁰

Sığırı, Şişman ve Gemlik (2010) tarafından sigortacılık ve lojistik sektörlerinde çalışanlar üzerinde yapılan bir araştırmada bireylerin kişilik tipleri ve müzakerecilik yetenekleri arasında ilişki olup olmadığı araştırılmış ve bireylerde dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk ve deneyime açıklık arttıkça, duygusal dengesizlik azaldıkça müzakerelerde empati kurma özelliğinin de arttığı ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda, dışadönük, uyumlu, sorumlu, deneyime açık ve hatta duygusal olarak dengesiz bireylerin bile müzakerelerde daha rekabetçi oldukları, ellerindeki tüm imkânları ve güçlerini karşılarındakini ikna etmek için kullandıkları görülmektedir.⁷¹

---

⁶⁸ Gerrit Mueller ve Erik Plug, "Estimating The Effect Of Personality On Male And Female Earnings," *Industrial & Labor Relations Review*, Cilt: 60, Sayı: 1, 2006, s. 18.

⁶⁹ Arzu Ay, *Lise 10.Sınıf Öğrencilerinin Kişilik Tiplerinin Akademik Başarı Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi (Gaziantep İli Örneği)*, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2009.

⁷⁰ Zhen Zhang ve Richard D. Arvey, "Effects Of Personality On Individual Earnings: Leadership Role Occupancy As A Mediator," *Journal of Business and Psychology*, Cilt: 24, Sayı: 3, 2009, s. 276.

⁷¹ Ünsal Sığırı, Fatma Ayanoglu Şişman ve H. Nilay Gemlik, "Çalışanların Kişilik Özellikleri İle Müzakerecilik Yetenekleri Arasındaki İlişkinin Analizi: Sigortacılık Ve Lojistik Sektörlerinde Bir Araştırma," *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 1, 2010, s. 116.

Pelit, Türkmen ve Yarmacı (2010) tarafından turizm sektöründeki çalışanların kişilik özelliklerini değerlendirmek amacıyla yapılan bir araştırmada, çalışanların çoğunluğunun A tipi kişilik yapısında oldukları belirlenmiştir.⁷²

Aydın, Üçüncü ve Taşdemir (2011) tarafından öğretim üyelerinin stres hissetmesine sebep olan faktörler üzerine yapılan bir araştırmada, öğretim üyelerinin stres yaşamasına sebep olan en önemli faktörün bireysel faktörler olduğu tespit edilmiştir. A tipi davranış biçimine sahip akademisyenlerin stres seviyeleri yüksek çıkmıştır.⁷³

Hisli Şahin, Basım ve Akkoyun (2011) tarafından kişilik tipleri ve öfke düzeyleri üzerine yapılan bir araştırmada, yüksek düzeyde öfke sorunu yaşayan A tiplerinin depresyon, somatik belirtiler, olumsuz kendilik algısı ve düşmanlık değişkenlerinden, B tiplerinden daha yüksek düzeyde puan aldığı görülmüştür. Aynı zamanda, “çaresiz” yaklaşım gibi bir etkisiz başa çıkma yöntemini kullanmada, öfke düzeylerine göre A ve davranış biçimi gösterenler arasında önemli düzeyde bir farklılık olduğu görülmüştür. Yüksek düzeyde öfke sorunu yaşayan A tiplerinin, etkisiz başa çıkma stratejilerini B tiplerinden daha fazla kullandıkları ortaya çıkmıştır. Ayrıca, algılanan stresi (stres belirtileri ve stres faktörleri) etkileyen ortak A tipi davranış biçimi özelliğinin iş saplantısı olduğu görülmüştür.⁷⁴

Kıvanç Sudak (2011) tarafından, akademisyenlerin kişilik tipleri, duygusal zekâ, iş tatmini ve örgütsel vatandaşlık davranışı ilişkisini belirlemek amacıyla yapılan bir araştırmada, kişilik tiplerinin duygusal zekâ, iş tatmini ve örgütsel vatandaşlık davranışını etkilediği tespit edilmiştir.⁷⁵

---

⁷² Elbeyi Pelit, Fatih Türkmen ve Nihan Yarmacı, "Turizm Sektöründeki İşgörenlerin Kişilik Özelliklerini Değerlendirmeye Yönelik Bir Araştırma," Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi Cilt: 2, Sayı: 1, 2010, s. 15.

⁷³ Aytaç Aydın, Kemal Üçüncü ve Taner Taşdemir, "Akademik Performansı Etkileyen Stres Kaynaklarının Belirlenmesine Yönelik Bir Alan Çalışması," Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, Cilt: 8, Sayı: 2, 2011, s. 395.

⁷⁴ Nesrin Hisli Şahin, H. Nejat Basım ve Necip Akkoyun, "A-Tipi Kişilik ve Stres İlişkisinde Üç Önemli Bileşen: Öfke, Etkisiz Başa Çıkma ve İş Saplantısı /Three Critical Components in the Type-A and Stress Relationship: Anger, Ineffective Coping, and Obsession with Work." Türk Psikoloji Dergisi, Cilt: 26, Sayı: 68, 2011, s. 39.

⁷⁵ Melike Kıvanç Sudak, "Kişilik Tipleri, Duygusal Zekâ, İş Tatmini ve Örgütsel Vatandaşlık Davranışı İlişkisi Üzerine Bir Araştırma," Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Gebze, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2011.

Rai ve Kumar (2012) tarafından, Big Five Kişilik Ölçeği boyutları ve stres arasında ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla Hindistan'daki yöneticiler üzerinde yapılan bir araştırmada, duygusal dengesizlik faktörü ile aşırı rol yüklemesi, rol belirsizliği ve rol çatışması arasında önemli düzeyde bir ilişki tespit edilmiştir. Aynı zamanda, duygusal yönden dengesiz bireylerin üzerlerinde daha çok rol stresi algıladıkları ortaya çıkmıştır. Ayrıca, dışadönüklük faktörü ile rol belirsizliği arasında ve deneyime açıklık ve rol belirsizliği arasında da negatif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir.⁷⁶

Gurven ve ark. (2013) tarafından, Big Five'in spesifik topluluklarda da geçerli olup olmadığını bulmak amacıyla, Bolivya'nın Amazon ormanlarında yaşayan avcı-çiftçi topluluk üzerinde yapılan bir araştırmada, orijinal Big Five modeline uygunluğu çok düşük olan iki faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Dünyada birçok farklı kültür üzerinde yapılan araştırmalarda beş faktörlü ve geçerliliği yüksek bir yapı elde edilmesine rağmen bu topluluk üzerinde yapılan araştırmada geçerliliği düşük ve iki faktörlü bir yapı elde edilmesini ise araştırmacılar o topluluğun köy hayatının kendine has özelliğinden dolayı orada yaşayanların bundan etkilenmesi, yaşam tarzı, yiyecek bulma ve hazırlama, eğitim gibi yönlerden topluluk üyelerinin birbirine benzemesi, diğer topluluklardan farklılık göstermesine bağlamışlardır.⁷⁷

Friedman ve ark. (2013) tarafından, yetişkinlerde sağlık hizmeti kullanımının kişilikle ilişkili olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan bir araştırmada, duygusal olarak dengesiz (nevrotik) bireylerin acil servis, bakımevi ve daha nitelikli hemşirelik tesisi kullanımının yüksek olduğu, deneyime açık bireylerin ise evde sağlık hizmeti almaya daha istekli olduğu, uyumluluğu yüksek ve sorumluluğu düşük bireylerin yatılı sağlık hizmeti almaya istekli olduğu, deneyime açık olmayan bireylerin daha çok acil servisi tercih ettiği ve sorumluluğu düşük bireylerin de aynı şekilde acil servisi tercih ettiği tespit edilmiştir.⁷⁸

---

⁷⁶ Snigdha Rai ve VV Ajith Kumar, "Five Factor Model Of Personality & Role Stress," Indian Journal of Industrial Relations, 2012, Cilt: 48, Sayı: 2, s. 349.

⁷⁷ Michael Gurven ve ark., "How Universal Is The Big Five? Testing The Five-Factor Model Of Personality Variation Among Forager-Farmers In The Bolivian Amazon," Journal of Personality and Social Psychology, Cilt: 104, Sayı: 2, 2013, s. 354.

⁷⁸ Bruce Friedman ve ark., "Is Personality Associated With Health Care Use By Older Adults?," Milbank Quarterly, Cilt: 91, Sayı: 3, 2013, s. 510.

Yazıcı ve Altun (2013) tarafından öğretim elemanları üzerinde yapılan bir araştırmada, A tipi davranış biçimi ve sosyal etkinliklere katılım arasında ters yönlü bir ilişki olduğu, sosyal etkinliklerden uzaklaştıkça iş doyumunun azaldığı tespit edilmiştir. Aynı zamanda A tipi davranış biçimine sahip bireylerin üzerlerinde zaman baskısı hissettiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumun ise iş doyumunu artırdığı tespit edilmiştir.⁷⁹

1.1.9. Big Five

Bireysel farklılıkları sınıflandırma çabaları çok eskiye dayanır. İnsan karakterinin özelliklerini erken zamanlarda sınıflandıran Aristoteles gibi düşünürlerin sınıflandırma temsilleri bireysel sezgilerine dayanır. İlk kişilik ölçümü 1917 yılında yayınlanan Woodworth's Personal Data Sheet (PDS)'dir. O tarihten bu yana kişiliği ölçmek için binlerce ölçek geliştirilmiştir. Tamamıyla bilimsel bir sınıflandırma yapmak için iki problemin çözülmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bunlar:⁸⁰

- i. Bu özellikler dizisinin bir örneği nasıl elde edilebilir?
- ii. Bu özellikler yapısal bir modele nasıl sınıflandırılabilir veya kategorize edilebilir?

İlk problemin çözümünü Sir Francis Galton yapmıştır, temel sözcüksel hipotezi açıkça tanımlayan ilk bilim adamı olduğu söylenmektedir. En önemli kişisel farklılıkların dünya dillerinden bazıları veya tamamıyla şifrelenegeldiğini belirtmiştir. Aynı zamanda sözlükte kişilik tanımlayıcı terimlerin sayısını tahmin edebilmenin bir yolu olarak sözlüğe başvuran ilk bilim adamlarından birisidir.⁸¹

⁷⁹ Yazıcı, Hikmet ve Fatma Altun, "A Tipi Kişilik, Cinsiyet ve İş Doyumu: Üniversite Öğretim Elemanları Üzerinde Bir Araştırma," *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, Cilt: 13, Sayı: 3, 2013, s. 1453.

⁸⁰ Lewis R. Goldberg, "What The Hell Took So Long? Donald W. Fiske And The Big-Five Factor Structure," *Personality Research, Methods, And Theory: A Festschrift Honoring Donald W. Fiske*, 1995, s. 30; Lewis R. Goldberg, "A Broad-Bandwidth, Public Domain, Personality Inventory Measuring The Lower-Level Facets Of Several Five-Factor Models," *Personality Psychology In Europe* Cilt: 7, Sayı: 1, 1999, s. 7.

⁸¹ Lewis R. Goldberg, "What The Hell Took So Long? Donald W. Fiske And The Big-Five Factor Structure," *Personality Research, Methods, And Theory: A Festschrift Honoring Donald W. Fiske*, 1995, s. 30; Lewis R. Goldberg, "A Broad-Bandwidth, Public Domain, Personality Inventory Measuring The Lower-Level Facets Of Several Five-Factor Models," *Personality Psychology In Europe* Cilt: 7, Sayı: 1, 1999, s. 7.

İkinci problem ise istatistiksel tekniklerin gelişmesiyle faktör analizi ile çözülmüştür. Faktör analizinin babası olarak bilinen Thurstone, sözlüksel materyalleri yeni tekniğini test etmek için kullanmış ve 60 yaygın kişilik özelliğini 1300 kişiye çok iyi tanıdıkları birisini tanımlamak için kullandırmış, çoklu faktör analizi yöntemiyle araştırmış ve beş faktörün katsayıları açıklamada yeterli olduğunu görmüştür.⁸²

Allport ve Odbert (1936), orijinal İngilizce sözlükteki kişilikle ilgili terimleri araştırarak ufuk açıcı bir sözcüksel çalışma gerçekleştirmişlerdir. 17.953 terim bulmuşlardı. Allport'un deyiimiyle bu durum bir anlamsal kâbus gibiydi ve bunları sınıflandırmanın psikoloji bilimiyle uğraşanların ömürleri boyunca çalışmasını gerektireceğini düşünmüştü. Kendi ortaya çıkardıkları anlamsal kâbusu sınıflandırmaya çalıştılar ve üç temel kategori tanımladılar. İlk kategori kişilik özelliklerini, ikinci kategori geçici durumları (ruh hali, eylemler gibi), üçüncü kategori ise kişisel eylem ve şöhretin değerlendirilmesini içeren yargılardan (harika, değerli gibi) oluşmuştu.⁸³ Cattell (1943) bu özellikler listesindeki yaklaşık 4500 özelliği başlangıç noktası olarak kullanmış ve faktör analizi yaparak sıfat ve sıfat gruplarının çeşitli bileşimlerini kapsayan 35 adet zıt kutuplu değişken geliştirmiştir. Cattell (1946), bu terimlerden eş anlamlı gruplar oluşturmuş ve sıfatların zıt gruplarını ölçecek 16 maddeli bir ölçek (16PF) oluşturmuştur. Cattell'in çalışması faktör analizi ve istatistiksel prosedürlere dayanır. Ancak daha sonraki çalışmalar göstermiştir ki Cattell'in değişkenlerinden sadece beş tanesi yinelenelirdir.⁸⁴

---

⁸² Louis L. Thurstone, "The Vectors Of Mind," *Psychological Review*, Cilt: 41, Sayı: 1, 1934, s.12; Lewis R. Goldberg, "What The Hell Took So Long? Donald W. Fiske And The Big-Five Factor Structure," *Personality Research, Methods, And Theory: A Festschrift Honoring Donald W. Fiske*, 1995, s. 30; Lewis R. Goldberg, "The Structure Of Phenotypic Personality Traits," *American Psychologist*, Cilt: 48, Sayı: 1, 1993, s. 26.

⁸³ Lawrence A. Pervin ve Oliver P. John, *Handbook Of Personality: Theory And Research*, Elsevier, 1999, s. 103; Philip JohnTyson, Dai Jones ve Jonathan Elcock, *Psychology In Social Context: Issues And Debates*, John Wiley & Sons, 2011, s. 144.

⁸⁴ Raymond B. Cattell, "The Description Of Personality: Basic Traits Resolved Into Clusters," [Aktaran: Lewis R. Goldberg, "The Structure Of Phenotypic Personality Traits," *American Psychologist*, Cilt: 48, Sayı: 1, 1993, s. 26-27.]; Raymond B. Cattell, "Confirmation And Clarification Of Primary Personality Factors," [Aktaran: Lewis, R. Goldberg, "The Structure Of Phenotypic Personality Traits," *American Psychologist*, Cilt: 48, Sayı: 1, 1993, s. 26-27.]; Lewis R. Goldberg, "A Broad-bandwidth, Public Domain, Personality Inventory Measuring The Lower- Level Facets Of Several Five Factor Models," *Personality Psychology in Europe, Tilburg University Press*, Cilt: 7, Sayı: 1, 1999, s. 9.; Robert R. McCrae ve Oliver P. John, "An Introduction to the Five-Factor Model

Allport ve Odbert'in emek yoğun fakat pragmatik çalışması Big Five yaklaşımının başlangıç noktası olarak kabul edilir. Cattell'in bu çalışmadaki terimlerden yola çıkarak, teknik terimleri faktör analizi tabanlı olarak tanıttığı çalışması da son derece önemlidir.⁸⁵

Fiske (1949), Cattell'in değişkenlerinden 22 tanesinin daha basitleştirilmiş tanımlamalarını oluşturmuş, Cattell'in belirlediği 16 faktörün değil beş faktörün olduğunu bildirmiştir. Fiske'nin bildirdiği bu beş faktörün faktör yapıları daha sonraları Big Five olarak bilinecek faktörlerle son derece benzerdir.⁸⁶

Beş Faktör Modeli olarak ortaya çıkan modelin (Five Factor), literatürde Big Five, Büyük Beşli, Beş Büyük Kişilik Özelliği, Beş Temel Kişilik Özelliği şeklinde çeşitli adlandırmaları ve kullanımları mevcuttur. Bu araştırmada, kullanılan ölçeğin uluslararası literatürde kullanımından yola çıkılarak Big Five kavramının kullanılması tercih edilmiştir.

Tupes ve Cristal (1961), faktörleri netleştirmek için sekiz farklı örneğin korelasyon matrislerini yeniden analiz etmiştir. Analizlerinin tümünde beş tane son derece güçlü ve tekrarlayan faktör bulmuştur.⁸⁷

---

and Its Applications," *Journal of Personality*, Cilt: 60, Sayı: 2, 1992, s. 180; John M. Digman, "Personality Structure: Emergence Of The Five-Factor Model," *Annual Reviews Psychol*, Cilt: 41, Sayı: 1, 1990, s. 419; Nopasom Sinphurmsukskul, Oliver Froer ve Michael Ahlheim, "The Big Five Factor Model İn The Context Of Resource Valuation: A Case Study İn Mae Rim, Chiang Mai, Northern Thailand," *Conference On International Agricultural Research For Development, Stuttgart, Germany*, 2005, s. 1. Retrieved 6 July, 2016 by <http://www.tropentag.de/2005/abstracts/full/145.pdf>.

⁸⁵ Philip John Tyson, Dai Jones ve Jonathon Elcock, *Psychology İn Social Context: Issues And Debates*, John Wiley&Sons, 2011, s. 145; John M. Digman, "Personality Structure: Emergence Of The Five-Factor Model," *Annual Reviews Psychol*, Cilt: 41, Sayı: 1, 1990, s. 419.

⁸⁶ Donald W. Fiske, "Consistency of the Factorial Structures of Personality Ratings From Different Sources," 1949, [Aktaran: Oliver P. John ve Sanjay Srivastava, "The Big Five Trait Taxonomy: History, Measurement and Theoretical Perspectives," *Handbook of Personality: Theory and Research*, Cilt: 2, Sayı: 1, 1999, s. 6; Nopasom Sinphurmsukskul, Oliver Froer ve Michael Ahlheim, "The Big Five Factor Model İn The Context Of Resource Valuation: A Case Study İn Mae Rim, Chiang Mai, Northern Thailand," *Conference On International Agricultural Research For Development, Stuttgart, Germany*, 2005, s. 2. Retrieved 6 July, 2016 by <http://www.tropentag.de/2005/abstracts/full/145.pdf>.

⁸⁷ Oliver P. John ve Sanjay Srivastava, "The Big Five Trait Taxonomy: History, Measurement and Theoretical Perspectives," *Handbook of Personality: Theory and Research*, Cilt: 2, Sayı: 1, 1999, ss. 6; Ernest C. Tupes ve Raymond E. Christal, *Recurrent Personality Factors Based On Trait Ratings*, TEXAS, Personnel Laboratory Aeronautical Systems Division Air Force Systems Command, Technical Report, USAF, Lackland Air Force Base, 1961, s. 5.

Cattell'in 35 değişkenli listesinden türetilmiş olan beş faktör yapısı birçok araştırmacı tarafından tekrar edilmiştir. 1980'lerde farklı kültürlerden birçok araştırmacı kişiliğin temel boyutlarının beş tane faktörden oluştuğu sonucuna varmıştır.⁸⁸

Hem dildeki doğal sıfatları, hem de teorik tabanlı kişilik anketlerini kullanan araştırmalar, beş faktörden oluşan Big Five'in farklı kültürler ve araştırmacılar arasında kapsamlılığını ve uygulanabilirliğini desteklemiştir.⁸⁹

Norman (1967), Allport ve Odbert'in bulduğu terimlerden yola çıkarak 2800 kişilik özelliğini kullanarak bir araştırma yapmış, basit bir faktör yapısı elde etmek istemiş ve faktör analizi yapmıştır. Anlamı net olmayan belirsiz kelimeleri ve seçtiği örnekleme uygun olmayan kelimeleri atarak 1431 terimden anlamlarındaki benzerlikleri kendi anladığı şekilde dikkate alarak 75 kategori oluşturmuştur. Bunlar; Sabit biyofiziksel özellikler, geçici durumlar, eylemler, sosyal roller, sosyal olaylar, değerlendirici terimler, anatomik ve fiziksel terimleri kapsamaktadır. Böylelikle kişilik özelliklerine yönelik sözcüksel yaklaşımı yeniden canlandırmıştır. Fiske'nin (1949) ve Tupes ve Christal'in (1961) çalışmalarına çok benzer bir şekilde beş faktörlü yapı elde etmiştir. Kendini aşma, uyumluluk, sorumluluk, duygusal denge ve kültür şeklinde adlandırdığı beş faktör kişisel farklılıkların temel boyutları olarak değerlendirilmiştir.⁹⁰

Eysenck (1975), başlangıçta kişiliğin iki temel boyutu olduğunu belirterek bunları nevroitiklik ve dışadönüklük olarak adlandırmış ancak sonrasında psikotizm boyutunu da ekleyerek kişiliği üç boyutta değerlendirmiştir. Dışadönüklük boyutu sosyalliği ve hareketliliği, nevroitiklik boyutu aşırı tepkisel, tutarsız davranışları,

---

⁸⁸ Robert R. McCrae ve Oliver P. John, "An Introduction to the Five-Factor Model and Its Applications," *Journal of Personality*, Cilt: 60, Sayı: 2, 1992, s. 176.

⁸⁹ Robert R. McCrae ve Oliver P. John, "An Introduction to the Five-Factor Model and Its Applications," *Journal of Personality*, Cilt: 60, Sayı: 2, 1992, s. 175.

⁹⁰ Warren T. Norman, *2800 Personality Trait Descriptors: Normative Operating Characteristics for a University Population*, National Institute of Mental Health, Office of Research Administration, Michigan, 1967, s. 15; Lawrence A. Pervin ve Oliver P. John, *Handbook Of Personality: Theory And Research*, Elsevier, 1999, s. 104; Lewis R. Goldberg, " An Alternative Description Of Personality: The Big-Five Factor Structure," *Journal Of Personality And Social Psychology*, Cilt: 59, Sayı: 1, 1990, s. 1216; Gian Vittorio Caprara ve Daniel Cervone, *Personality: Determinants, Dynamics and Potentials*, Cambridge University Press, USA, 2000, s. 69.

psikotizm boyutu ise soğukluğu temsil etmiştir. Bir yönetici, öfkesini yatıştırmak için astlarına bağırıp çağırıyorsa yöneticinin amacı burada astlarının hatalı davranışını düzeltmek değil kendi psikolojisini rahatlatmaktır. Yöneticinin bu davranışı nesnel değildir aksine duygusaldır. Farkında olmadan bu tür davranışlar sergileyen bireyler psikotiktirler.⁹¹

Eysenck'in üst kısmında nevrozizm alt kısmında normal kişilik yapısı bulunan dikey boyutunun nevrozizm tipinde (değişken ve aşırı duygulanım alanı), kolay tepki oluşturma, kaygı, alınganlık, karamsarlık gibi özellikler vardır. Normal kısmında bulunan tipe ise (düzenli ve dengeli duygulanım alanı), düşünerek hareket etme, güvenme ve güvenilme gibi özellikler bulunur. Nevrozizm içe dönük tip kaygılı, sinirli ve alıngandır. İnsanlara güvenemez, aşağılık duygusu içindedir, gerçek yaşamla uyumlu olmayan beklentileri vardır ve bunlar gerçekleşmedikçe kaygıları daha çok artar. Nevrozizm dışı dönük tip, kaygılı, hızlı hareket eden, çok sık yanlış yapan, beklentileri düşük olan, yaptığı en ufak bir işi abartan, kendini öven bir bireydir. Melankolik ve koleriklerin güçlü duyguları vardır. Sengen ve Flegmatikler ise zayıf duygulara sahiptir. Kolerik ve sengeleler hızlı bir değişim gösterirken melankolik ve flegmatikler böyle değildir. Örgütsel bir değişim söz konusu olduğunda çalışanların ve yöneticilerin kolerik veya sengele olması değişime direnci azaltır. Ancak bu süreçte melankolik ve flegmatiklerin de desteği çok önemlidir.⁹² Birçok yazar, Cattell'in dilde bulunan özellikleri azaltarak oluşturduğu listeden Norman'ın türettiği ve kişilik özelliklerini yeterli derecede sınıflandırdığını açıkladığı bildirisini Big Five modelinin resmi başlangıcı olarak kabul eder.⁹³ Ancak Cattell'in bulduğu 35 değişkenden 12 tanesi 21. yüzyıla kadar varlıklarını sürdürememiştir.⁹⁴

---

⁹¹ İbrahim Taymur ve M. Hakan Türkçapar, "Kişilik: Tanımı, Sınıflaması ve Değerlendirmesi," *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry*, Cilt: 4, Sayı: 2, 2012, s. 169; Uğur Zel, *Kişilik ve Liderlik*, Nobel Yayıncılık, 3. Basım, Ankara, 2011, s. 77.

⁹² Uğur Zel, *Kişilik ve Liderlik*, Nobel Yayıncılık, 3. Basım, Ankara, 2011, s. 41-42.

⁹³ Robert R. McCrae ve Oliver P. John, "An Introduction to the Five-Factor Model and Its Applications," *Journal of Personality*, Cilt: 60, Sayı: 2, 1992, s. 177.

⁹⁴ Philip JohnTyson, Dai Jones ve Jonathan Elcock, *Psychology In Social Context: Issues And Debates*, John Wiley & Sons, 2011, s. 145.

Costa ve McCrea, Norman'ın duygusal denge olarak adlandırdığı, Eysenck'in nevrotiliklik olarak adlandırdığı boyutu nevrotiliklik adıyla kullanmayı seçmişlerdir.⁹⁵

Çeşitli araştırmacılar, Big Five'ı farklı isimlerle adlandırmışlardır.

Tablo 1. Fiske (1949)'dan Günümüze Big Five'a Verilen İsimler⁹⁶

Araştırmacılar	Faktör 1	Faktör 2	Faktör 3	Faktör 4	Faktör 5
Fiske (1949)	Sosyal uyum	Uygunluk	Başarma isteği	Duygusal kontrol	Öğrenmeye meraklı entelektüel
Eysenck (1970)	Dışadönüklük	Psikotiklik	Psikotiklik	Nevrotiklik	-
Tupes&Christal (1961)	Kendini aşma	Uyumluluk	Güvenilirlik	Duygusallık	Kültür
Norman (1963)	Kendini aşma	Uyumluluk	Dikkatlilik	Duygusal	Kültür
Borgatta (1964)	İddialılık	Sevilebilirlik	Görev ilgisi	Duygusallık	Zekâ
Cattell (1957)	Dışadönüklük	Uyum sağlama	Süper ego gücü	Endişe	Zekâ
Guilford (1975)	Sosyal aktivite	Paronayak görünüm	İçsel düşünme	Duygusal kararlılık	-
Digman (1988)	Dışadönüklük	Arkadaşça uyum	Başarma isteği	Nevrotiklik	Entelektüel
Hogan (1986)	Sosyallik&Hırs	Sevilebilirlik	Tedbirlilik	Ayarlama	Entelektüel
Costa&McCrea (1985)	Dışadönüklük	Uyumluluk	Dikkatlilik	Nevrotiklik	Açıklık
Peabody & Goldberg (1989)	Güç	Sevgi	Çalışma	Etkileme	Entelektüel
Buss&Plomin (1984)	Aktivite	Sosyallik	Dürtüsellik	Duygusallık	-
Tellegen (1985)	Pozitif duygusallık	-	Sınırlılık	Negatif duygusallık	-
Lorr (1986)	Kişilerarası bağ	Sosyalleşme düzeyi	Kişisel kontrol	Duygusal kararlılık	Bağımsız

⁹⁵ Robert R. McCrae ve Oliver P. John, "An Introduction to the Five-Factor Model and Its Applications," *Journal of Personality*, Cilt: 60, Sayı: 2, 1992, s. 180; Robert Norris McDaniel, *The Relationship Between Personality And Perceived Success Of Organizational Change*, USA, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1992, s. 40.

⁹⁶ John M. Digman ve Naomi K. Takemoto-Chock, Factors in The Natural Language Of Personality: Re-Analysis, Comparison And İnterpretation Of Six Major Studies, 1981. [Aktaran: John M. Digman, Personality Structure: Emergence Of The Five-Factor Model, *Annual Reviews Psychol*, Cilt: 41, Sayı: 1, 1990, s. 423.

1.1.9.1. Big Five Faktörleri

Big Five olarak adlandırılan beş tane kişilik özelliği; dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk, duygusal dengesizlik ve deneyime açıklıktır.

Faktör 1: Dışadönüklük (Extraversion): Cattell (1947,1948) ve French (1953) tarafından ‘kendini aşma’ olarak adlandırılmıştır. Ancak, Eysenck tarafından ileri sürülen dışadönüklük ve içedönüklük adlandırması araştırmacılar tarafından daha yaygın olarak kullanılmıştır. Konuşkanlık, açık sözlülük, coşkululuk, maceraperestlik, girişkenlik, sosyallik, isteklilik ve eylem yönelimlilik, enerji doluluk, karşı cinse ilgililik, neşelilik, hızlı hareket etme, fiziksel olarak aktiflik, dışarıda vakit geçirmekten hoşlanma, açıksözlülük, topluluk içinde olmaktan hoşlanma, kendini ifade edebilme, kendine çok güvenme, dış dünyayla etkin olarak bağlantı kurma, sosyal etkileşim arayışında olma gibi özelliklerle tanımlanır. Zıt kutuplu bir faktördür. Dışadönüklük boyutunun diğer kutbunda ise şu özellikler bulunur: Mesafelilik, sessizlik, korumacılık, utangaçlık, yasakçılık, sakinlik, rehavete düşkünlük, karamsarlık, asık suratlılık, memnuniyetsizlik, özgüven eksikliği, evde vakit geçirmekten hoşlanma, insanların arasında olmaktan kaçınma. Bu zıt kutup ise içedönüklük adını almıştır.⁹⁷ Dışadönük kişiler, çalışma ortamında çalışma arkadaşlarından pozitif tepkiler alırlar.⁹⁸ İçe dönük bireyler işle ilgili çok fazla

---

⁹⁷ John W. French, *The Description of Personality Measurements In Terms of Rotated Factors*, Educational Testing Service, Princeton, 1953, s. 257; Ernest C. Tupes ve Raymond E. Christal, *Recurrent Personality Factors Based On Trait Ratings*, TEXAS, Personnel Laboratory Aeronautical Systems Division Air Force Systems Command, Technical Report, USAF, Lackland Air Force Base, 1961, s. 6; Robert R. McCrae ve Oliver P. John, "An Introduction to the Five-Factor Model and Its Applications," *Journal of Personality*, Cilt: 60, Sayı: 2, 1992, s. 178; Lewis R. Goldberg, "An Alternative Description Of Personality: The Big-Five Factor Structure," *Journal Of Personality And Social Psychology*, Cilt: 59, Sayı: 1, 1990, s. 1218-1219; Ayşe Kocabacak *İnsan Kaynakları Seçme Ve Yerleştirme Süreci Açısından Kişilik Boyutları İle Çalışan Performansı İlişkisi: İlaç Sektöründe Psikoteknik Boyutta Bir Uygulama*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2011, s. 98.

⁹⁸ Gene Alarcon, Kevin J. Eschleman ve Nathan A. Bowling, "Relationship Between Personality And Burnout: A Meta-Analysis"[Aktaran: Mehmet Dinç ve ark., "Beş Faktör Kişilik Özellikleri İle Akademik Güdülenme İlişkisi: Süleyman Demirel Üniversitesi Isparta Meslek Yüksekokulu Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma," *SDÜ İİBF Dergisi*, Cilt: 18, Sayı: 2, s. 463]; Michael K. Mount, Murray R. Barrick ve J. Perkins Strauss, "Validity Of Observer Ratings Of The Big Five Personality Factors," *Journal Of Applied Psychology*, Cilt: 79, Sayı: 2, 1994, s. 272; Stephane P. Robbins ve Timothy A. Judge, *Organizational Behavior*, Ed: Prof.Dr. İnci Erdem, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 2013, s. 139.

gerilim hissederler. Sosyalliği sevmedikleri, bireysellikten hoşlandıkları için çatışma yönetiminde zorlanırlar.⁹⁹

Dışadönük bireylerin günlük hayatlarında kullandıkları bazı cümleler şunlardır:

- Ben hayatın merkeziyim.
- İlgili odağı olmak istiyorum.
- Farklı insanlarla konuşmak istiyorum.
- Yalnız kalmaktan nefret ediyorum.
- Evde ders çalışmıyorum bir kafeye gitmem gerekiyor.
- Anlatacak çok şeyim var.
- Dikkatimi toplamakta güçlük çekiyorum.
- Eğlenceli bir bireyim.
- Sıkıcı sözler duymak istemiyorum.
- Kalabalık ortamlarda bulunmak istiyorum.
- İnsanlardan çekinmem.
- Kendimi çok rahat ifade edebilirim.

Faktör 2: Uyumluluk (Aggreableness): French (1953) tarafından 'uyumluluk' olarak adlandırılmıştır. Araştırmacılar tarafından geçimlilik, sıcakkanlılık, sosyal uyarlılık, sevgi gibi adlarla kullanılmaktadır. Uyumlu, kıskanç olmayan, duygusal olarak olgun, nazik, işbirlikçi, sempatik, bağışlayıcı, cömert, güvenilir, iyi huylu, başkalarının isteklerine uymaya hazır, şefkatli, cana yakın, hoşgörülü, saygılı, etik değerlere uygun davranan, metanetli, insanlara yardım etmeye, onların isteklerini, sorunlarını anlamaya ve tolerans göstermeye hazır, doğal, kendi kendine yetebilen, değer bilen, gibi özelliklerle tanımlanır. Uyumluluk faktörü yüksek kişiler çevresindeki insanlarla yardımlaşma içinde olmaya çok isteklidirler, aynı durumda kendileri olsalar karşılarındaki kişilerin de onlara karşı aynı şekilde yardımsever olacaklarına inanırlar. Zıt kutuplu bir faktördür. Uyumluluk faktörünün diğer kutbunda ise şu özellikler bulunur: Saldırganlık, aşırı eleştirme, patronluk taslama, kabalık, zalimlik, kendini övme, asabiyet, bencillik, vurdumduymazlık,

⁹⁹ Uğur Zel, *Kişilik ve Liderlik*, Nobel Yayıncılık, 3. Basım, Ankara, 2011, s. 105.

önyargılılık, sinsilik, aksilik, cimrilik, dik kafalılık, hemen parlama, diğer insanları rahatsız etme. Bu zıt kutup ise uyumsuzluk olarak adlandırılır.¹⁰⁰

Uyumlu bireylerin günlük hayatlarında kullandıkları bazı cümleler şunlardır:

- Çevremdeki insanlarla yakından ilgilenirim.
- Başkalarının duygularını rahatça anlayabilirim.
- Empati kurma yeteneğim gelişmiştir.
- Şefkatli bir bireyim.
- Çevremdeki insanlar için vakit ayırırım.
- Derdini anlatan herkesi dinleyebilirim.
- Çok iyi bir sırdaşım.
- İnsanlara karşı hep nazik davranırım, onları incitmek istemem.
- Takım çalışmalarında çok iyiyim.
- Yeni girdiğim ortamlara çok kolay adapte olurum.

Faktör 3: Sorumluluk (Conscientiousness): French (1953) tarafından ‘güvenilirlik’ olarak, Fiske (1949) tarafından ‘uygunluk’ olarak adlandırılan bir faktördür. Araştırmacılar tarafından uyarlık ve güvenilirlik, başarıma arzusu, sorumluluk gibi adlarla kullanılmaktadır. Düzen, sorumluluk, dikkatlilik, sabır, etkililik, planlılık, titizlik, istikrarlılık, etkinlik, mantıklılık, tutumluluk, geleneklere bağlılık, otoritenin isteklerine tam olarak uymaya meyilli olmak, düzenlilik gibi özelliklerle tanımlanır. Zıt kutuplu bir faktördür. Sorumluluk faktörünün diğer kutbundaki özellikler şunlardır: ihmalkârlık, plansızlık, istikrarsızlık, unutkanlık,

¹⁰⁰ John W. French, *The Description of Personality Measurements In Terms of Rotated Factors*, Educational Testing Service, Princeton, 1953, s. 222; Ernest C. Tupes ve Raymond E. Christal, *Recurrent Personality Factors Based On Trait Ratings*, TEXAS, Personnel Laboratory Aeronautical Systems Division Air Force Systems Command, Technical Report, USAF, Lackland Air Force Base, 1961, s. 7; Robert R. McCrae ve Oliver P. John, "An Introduction to the Five-Factor Model and Its Applications," *Journal of Personality*, Cilt: 60, Sayı: 2, 1992, s. 178; Lewis R. Goldberg, "An Alternative Description Of Personality: The Big-Five Factor Structure," *Journal Of Personality And Social Psychology*, Cilt: 59, Sayı: 1, 1990, s. 1218-1219; Stephane P. Robbins ve Timothy A. Judge, *Organizational Behavior*, Ed: Prof.Dr. İnci Erdem, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 2013, s. 139; Esra Dinç Özcan, *Kişilik Bakış Açısından Örgüt Yapısı ve İş Tatmini*, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2011, s. 76; Ayşe Kocabacak *İnsan Kaynakları Seçme Ve Yerleştirme Süreci Açısından Kişilik Boyutları İle Çalışan Performansı İlişkisi: İlaç Sektöründe Psikoteknik Boyutta Bir Uygulama*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2011, s. 102; Oya Somer, Mediha Korkmaz ve Arkun Tatar, "Development of Five Factor Personality Inventory," *Türk Psikoloji Dergisi*, Cilt: 17, Sayı: 49, 2002, s. 24.

umursamazlık, tedbirsizlik, amaçsızlık, üşengeçlik, kararsızlık, ciddiyetsizlik, ayak uyduramama. Bu zıt kutup ise sorumsuzluk olarak adlandırılır. Sorumluluk, bireylerin dürtülerini nasıl kontrol ettiğini gösterir. Sorumlu bireyler, genelde hedef yönelimli ve bozmaktan kaçınan, organize olmuş şekilde çalışan bireylerdir.¹⁰¹ (French, 1953: 226; Tupes ve Cristal, 1961: 8; McCrea ve John, 1992: 178; Goldberg, 1990: 1218,1219; Robbins ve Judge, 2013: 139; Kocabacak, 2011: 100; Somer, Korkmaz ve Tatar, 2002: 24).

Sorumlu bireylerin günlük hayatlarında kullandıkları bazı cümleler şunlardır:

- Plan yapmayı seven ve yaptığım planlara uygun olarak hareket eden bir bireyim.
- Düzenli bir bireyim.
- Seçiciyim ve zor beğenirim.
- Titizim ve detaylarla çok ilgilenirim.
- Yaptığım işi dört dörtlük yapmak isterim.
- Bana verilen görevin mutlaka üstesinden gelirim.
- Yaşadığım ve çalıştığım ortamın dağınık olmasından hoşlanmam.
- Ev işlerini zamanında yaparım, mutfağında bulaşık birikmez, ne zaman misafir gelirse gelsin evim tertemizdir.
- Sorumluluktan kaçmam.
- Çalıştığım kurum tarafından verilen her görevi en iyi şekilde yerine getiririm.

---

¹⁰¹ John W. French, *The Description of Personality Measurements In Terms of Rotated Factors*, Educational Testing Service, Princeton, 1953, s. 226; Ernest C. Tupes ve Raymond E. Christal, *Recurrent Personality Factors Based On Trait Ratings*, TEXAS, Personnel Laboratory Aeronautical Systems Division Air Force Systems Command, Technical Report, USAF, Lackland Air Force Base, 1961, s. 8; Robert R. McCrae ve Oliver P. John, "An Introduction to the Five-Factor Model and Its Applications," *Journal of Personality*, Cilt: 60, Sayı: 2, 1992, s. 178; Lewis R. Goldberg, "An Alternative Description Of Personality: The Big-Five Factor Structure," *Journal Of Personality And Social Psychology*, Cilt: 59, Sayı: 1, 1990, s. 1218-1219; Stephane P. Robbins ve Timothy A. Judge, *Organizational Behavior*, Ed: Prof.Dr. İnci Erdem, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 2013, s. 139; Ayşe Kocabacak *İnsan Kaynakları Seçme Ve Yerleştirme Süreci Açısından Kişilik Boyutları İle Çalışan Performansı İlişkisi: İlaç Sektöründe Psikoteknik Boyutta Bir Uygulama*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2011, s. 100; Oya Somer, Mediha Korkmaz ve Arkun Tatar, "Development of Five Factor Personality Inventory," *Türk Psikoloji Dergisi*, Cilt: 17, Sayı: 49, 2002, s. 24.

- Sorumluluklarımı yerine getirirken kendimi unuttuğum, ikinci plana attığım zamanlar olur.

Faktör 4: Duygusal Dengesizlik (Neuroticism): French (1953) tarafından duygusal olarak adlandırılan bir faktördür. Ancak araştırmacılar tarafından daha çok duygusal denge, denge, duygusal denge/dengesizlik veya nörotisizm şeklinde adlandırılarak kullanılmaktadır. Duygusalığın kronik olarak ölçsüz olması, nevrotilğe meyillilik, uyumsuzluk, sinirsel olarak tükenmişlik, kıskançlık, zorbalık, durgunluk, psikosomatik semptomlar gösterme, kendine acıma, kendini kandırma, gerginlik, alınganlık, kendini güvende hissetmeme, dengesizlik gibi özelliklerle tanımlanır.¹⁰² Duygusal dengesizlik, endişe, histeri (cinnet, kriz) ve depresyon olarak üç bölüm içerir. Ani gürültülerden veya ani seslerden, davranışlardan korkma, uykuda kalkıp yürüme, herhangi bir sebep yokken kendini kederli hissetme gibi durumlar duygusal dengesizlik göstergesidir. Duygusal dengesizlik boyutundan alınan yüksek puanlar kişinin psikolojik rahatsızlıkların bazı türlerine yatkın olduğunu gösterir, kişinin rasyonel olmayan fikirleri vardır, sinirlerini kontrol etme yetisi azalmıştır ve stresle baş edebilmesi çok zordur. Zıt kutuplu bir faktördür. Duygusal dengesizlik faktörünün diğer kutbundaki özellikler şunlardır: Sakinlik, duygusal olarak dengeli olma, psikolojik yönden sağlıklı olma, rahat olma, davranışlarında dengeyi yakalama.¹⁰³

---

¹⁰² John W. French, *The Description of Personality Measurements In Terms of Rotated Factors*, Educational Testing Service, Princeton, 1953, s. 39-228; Ernest C. Tupes ve Raymond E. Christal, *Recurrent Personality Factors Based On Trait Ratings*, TEXAS, Personnel Laboratory Aeronautical Systems Division Air Force Systems Command, Technical Report, USAF, Lackland Air Force Base, 1961, s. 9.

¹⁰³ Elisabeth Bennett, "Some Tests for The Discrimination of Neurotic from Normal Subjects," 1945. [Aktaran: John W. French, *The Description of Personality Measurements In Terms of Rotated Factors*, Educational Testing Service, Princeton, 1953, s. 25; S. Rothmann ve E. Coetzer, "The Big Five Personality Dimensions And Job Performance," *SA Journal Of Industrial Psychology*, Cilt: 29, Sayı: 1, 2003, s. 69; Lewis R. Goldberg, "An Alternative Description Of Personality: The Big-Five Factor Structure," *Journal Of Personality And Social Psychology*, Cilt: 59, Sayı: 1, 1990, s. 1218-1219; Stephen P. Robbins ve Timothy A. Judge, *Organizational Behavior*, Ed: Prof. Dr. İnci Erdem, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 2013, s. 139; Ayşe Kocabacak *İnsan Kaynakları Seçme Ve Yerleştirme Süreci Açısından Kişilik Boyutları İle Çalışan Performansı İlişkisi: İlaç Sektöründe Psikoteknik Boyutta Bir Uygulama*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2011, s. 104; Oya Somer, Mediha Korkmaz ve Arkun Tatar, "Development of Five Factor Personality Inventory," *Türk Psikoloji Dergisi*, Cilt: 17, Sayı: 49, 2002, s. 25.

Duygusal dengesiz bireylerin günlük hayatlarında kullandıkları bazı cümleler şunlardır:

- Sürekli tedirginimdir.
- Ruh halim sürekli değişir.
- Yoğun bir stres yaşıyorum.
- Kendimi sürekli baskı altında hissedirim.
- Kendimi sürekli bir karmaşanın içinde hissedirim.
- Çabuk öfkelenirim.
- Takıntılı düşüncelerim vardır.
- Önyargılı bir bireyim.
- Çevremdeki insanları önemsemem ve onlarla ilgilenmem.
- Kendimi diğer insanlardan daha farklı görürüm.
- Rahatsızlığımı, tedirginliğimi fiziksel olarak da jest ve mimiklerimle belli ederim.
- Kalabalık ortamlarda bulunmaktan hoşlanmam.
- Yeni insanlar, olaylar, durumlar beni rahatsız eder.
- Değişimler beni tedirgin eder.

Faktör 5: Deneyime Açıklık (Openness to Experience): Big Five'in içinde netliği en az olan faktördür. French (1953) tarafından 'kültür' olarak ve Fiske (1949) tarafından 'zekâyâ meraklılık' olarak adlandırılmıştır. Araştırmacılar tarafından açıklık, deneyime açıklık, akıl ve zekâ olarak adlandırılarak kullanılmıştır. Kültürlü, meraklı, kavrayışı güçlü, kolay algılayabilen, orijinal, ilgi alanı geniş, estetik olarak zor beğenen, derin, hayal gücü yüksek, sosyal olarak parlak, zihinsel olarak bağımsız, entelektüel ve sanatsal ilgilerin yeterli düzeyde zekâ ile birleşmiş olması, analitik düşünebilme gibi özelliklerle tanımlanır. Zıt kutuplu bir faktördür. Deneyime açıklık faktörünün diğer kutbundaki özellikler şunlardır: Sığlık, kavrayışsızlık, aptallık, yeni fikirler düşünememe, ilgi alanı dar, hayal gücü sınırlı.¹⁰⁴ Deneyime

¹⁰⁴ John W. French, *The Description of Personality Measurements In Terms of Rotated Factors*, Educational Testing Service, Princeton, 1953, s. 225; Ernest C. Tupes ve Raymond E. Christal, *Recurrent Personality Factors Based On Trait Ratings*, TEXAS, Personnel Laboratory Aeronautical Systems Division Air Force Systems Command, Technical Report, USAF, Lackland Air Force Base,

açık kişiler, otoriteyi sorgulamaya, bilinenlerin ötesine gitmeye, yeni etik, sosyal ve politik fikirlerle ortaya çıkma eğilimindedir. Hem iç dünyalarına, hem de dış dünyaya karşı ilgilidirler, hayatları deneyimsel olarak zengindir. Alışılmışın dışında, acayip fikirleri vardır, gelenekselin dışındaki değerlere ilgileri vardır, pozitif ve negatif duyguları deneyime kapalı kişilerden daha yoğun yaşarlar. Deneyime açıklık; danışma, eğitim, değişime uyum sağlama ile ilişkilidir. Kişilik ve örgütsel değişim literatüründeki çalışmalar deneyime açıklık boyutunun başarılı bir örgütsel değişim ile ilişkili olduğunu göstermektedir.¹⁰⁵ Deneyime açık bireylerin günlük hayatlarında kullandıkları bazı cümleler şunlardır:

- Hızlı bir şekilde düşünebilirim ve algılayabilirim.
- Sürekli yeni fikirler aklıma gelir.
- Hayal gücüm çok geniştir.
- Soyut kavramlarla ilgilenirim.
- Yeni fikirler beni çok heyecanlandırır.
- Sanatsal aktivitelerle ilgilenirim.
- Müzeye, sergiye, bilimsel fuara gitmekten hoşlanırım.
- Kelime hazinem çok güçlüdür.
- Entelektüel bir konuşma tarzım vardır.
- Yeniliğe, yeni deneyimlere açığım.
- Durağanlık bana göre değil.
- Masa başı bir iş bana göre değil.
- Macera dolu aktivitelerden hoşlanırım.
- Sürekli her şeyi sorgularım, sorgulamadan kabullenmem.

1961, s. 10; Robert R. McCrae ve Oliver P. John, "An Introduction to the Five-Factor Model and Its Applications," *Journal of Personality*, Cilt: 60, Sayı: 2, 1992, s. 178.

¹⁰⁵ Murray R. Barrick ve Michael K. Mount, "The Big Five Personality Dimensions And Job Performance: A Meta- Analysis," *Personal Psychology*, Cilt: 44, Sayı: 1, 1991, s. 20-21; Robert Norris McDaniel, *The Relationship Between Personality And Perceived Success Of Organizational Change*, USA, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1992, s. 40; S. Rothmann ve E. Coetzer, "The Big Five Personality Dimensions And Job Performance," *SA Journal Of Industrial Psychology*, Cilt: 29, Sayı: 1, 2003, s. 69; Stephen P. Robbins ve Timothy A. Judge, *Organizational Behavior*, Ed: Prof.Dr. İnci Erdem, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 2013, s. 139, Oya Somer, Mediha Korkmaz ve Arkun Tatar, "Development of Five Factor Personality Inventory," *Türk Psikoloji Dergisi*, Cilt: 17, Sayı: 49, 2002, s. 29; Ayşe Kocabacak *İnsan Kaynakları Seçme Ve Yerleştirme Süreci Açısından Kişilik Boyutları İle Çalışan Performansı İlişkisi: İlaç Sektöründe Psikoteknik Boyutta Bir Uygulama*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2011, s. 105.

- Sıradan gibi görünen olaylardan bile farklı fikirler elde ederim.

Kişiliğin, bireyin hem özel hayatını hem de iş hayatını etkilediği göz önüne alınırsa çalışanlardan oluşan örgütlerin de çalışanların kişilik yapısıyla ilgilenmesi gerektiği söylenebilir.

1.1.9.2. Big Five'in Örgütsel Davranışa Etkileri

Big Five'in örgütsel davranışı çeşitli yönlerden etkilediği düşünülmektedir.

Dışadönüklük: Dışadönük kişilerin kişiler arası iletişim becerileri daha çok gelişmiştir, sosyal yönden baskınlıkları daha fazladır, kendilerini duygusal olarak ifade edebilmeleri daha kolaydır. Bu nedenle, anlamlı takım çalışmasını ve sıklıkla kişiler arası iletişimi gerektiren işlerde daha yüksek performans elde etmeleri, dış dünyaya açık olmaları nedeniyle sosyal ağlarının yoğun olmasından dolayı kaynakların bulunması ve kullanılmasında öncülük etmeleri, daha yüksek düzeyde bir iş ve yaşam tatminine sahip olmaları, geliştirilmiş bir liderliklerinin olması beklenebilir.¹⁰⁶

Uyumluluk: Uyumlu kişilerin daha yüksek düzeyde uyma ve işbirlikçi olma tutumları vardır, etraflarındakiler tarafından sevilirler. Bu nedenle, anlamlı takım çalışmasını ve sıklıkla kişiler arası iletişimi gerektiren işlerde daha yüksek performans elde etmeleri, beklenmeyen davranışları çok nadir göstermeleri beklenebilir. Bu özelliklere sahip bireyler, yönetici olarak astlarını iyi motive eder, onların ihtiyaçlarını gidermeye yönelik çalışırlar.¹⁰⁷ Yönetişim bir orkestrayı çağrıştırmaktadır. Orkestra şefi ise bir yöneticidir. Orkestra şefinin ekibindeki her bir enstrümana kulak vermesi ne derece önemliyse yöneticinin de her bir çalışanını dinlemesi, onların sorunlarını çözmek için çalışması gereklidir.¹⁰⁸ Bu nedenle uyumlu bireylerin önemli bir yönetim yeteneği olan insanların sorunlarına, isteklerine kulak verme yeteneğine sahip oldukları söylenebilir.

---

¹⁰⁶ Stephen P. Robbins ve Timothy A. Judge, *Organizational Behavior*, Ed: Prof.Dr. İnci Erdem, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 2013, s. 140; Abdullah Soysal, "Çalışma Yaşamında Kişilik Tipleri: Bir Literatür Taraması," <http://www.ceis.org.tr/dergiDocs/makale129.pdf> 2008, s. 10.

¹⁰⁷ Stephen P. Robbins ve Timothy A. Judge, *Organizational Behavior*, Ed: Prof.Dr. İnci Erdem, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 2013, s. 140; Abdullah Soysal, "Çalışma Yaşamında Kişilik Tipleri: Bir Literatür Taraması," <http://www.ceis.org.tr/dergiDocs/makale129.pdf> 2008, s. 10.

¹⁰⁸ Mustafa Gümüş, *Yönetimde Başarı*, Alfa Yayıncılık, İstanbul, 2015, s. 312.

Sorumluluk: Sorumlu kişiler çaba gösterir ve sebat ederler, güdüleri fazladır ve disiplin anlayışları güçlüdür, düzenli ve planlıdır. Bu nedenle, anlamlı takım çalışmasını ve sıklıkla kişiler arası iletişimi gerektiren işlerde daha yüksek performans elde etmeleri, geliştirilmiş bir liderliklerinin olması, örgütsel bağlılık, örgütsel vatandaşlık davranışı ve örgütsel özdeşleşmelerinin yüksek olması, aynı işletmede uzun süre çalışmaları beklenebilir. Bu özelliklere sahip bireylerin hem otonom hem de hiyerarşik yapı içerisinde her türlü görevde başarı kazanma olasılıkları yüksektir. Sorumluluk duygusu yüksek olan otonom görevlerdeki yöneticilerin sorumlulukları ve başarıları arasında yüksek düzeyde ilişki tespit edilmiştir.¹⁰⁹ Bazı kültürler çalışanların sorumluluğunun yüksek olmasına çok önem verir. Örneğin, Çinli çalışanlar, yüksek düzeyde sorumluluk duygusuna sahip olarak yetiştirilirler. Çalışkan, güvenilir, başarı odaklı olmaya özen gösterirler. Çin’de çalışanların sorumluluk ve uyumluluk yetenekleri, ülkenin rekabetçiliğini sürdüren kilit faktörlerdendir.¹¹⁰

Duygusal Dengesizlik: Duygusal yönden dengesiz kişiler, çok miktarda olumsuz duygu ve düşünce, aşırı tetikte bulunma hali, endişe ve panik hali içindedirler. Bu nedenle, iş ve yaşam tatminlerinin düşük olması, yoğun stres altında olmaları beklenebilir. Birçok araştırmacı örgütlerde yönetim görevi üstlenen bireylerin mutlaka duygusal dengesizlik boyutundan düşük puan alması gerektiğini ileri sürmektedirler.¹¹¹ Çeşitli araştırmalar, duygusal yönden dengesiz bireylerin işten kaçmaya eğilimli olduklarını, fakat işten ayrılma eğilimlerinin düşük olduğunu göstermektedir. Bu durum şu nedenden kaynaklanabilir: Duygusal yönden dengesiz olan çalışanlar, olumsuz duygulanımları nedeniyle belirli bir iş performansında devamlılık gösteremezler, bundan dolayı işten kaçmaya eğilimlidirler. Aynı zamanda böyle çalışanlar işten ayrıldıklarında ne yapacakları konusunda kendilerine güvenemedikleri için yeni bir iş bulma riskine de katlanmak istemezler, işsiz kalma

---

¹⁰⁹ Stephen P. Robbins ve Timothy A. Judge, *Organizational Behavior*, Ed: Prof.Dr. İnci Erdem, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 2013, s. 140; Abdullah Soysal, “Çalışma Yaşamında Kişilik Tipleri: Bir Literatür Taraması,” <http://www.ceis.org.tr/dergiDocs/makale129.pdf> 2008, s. 10.

¹¹⁰ Stephen P. Robbins, David A. Decenzo ve Mary Coulter, *Fundamentals of Management*, Ed: Prof.Dr. Adem Öğüt, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 2013, s. 232.

¹¹¹ Stephen P. Robbins ve Timothy A. Judge, *Organizational Behavior*, Ed: Prof.Dr. İnci Erdem, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 2013, s. 140; Abdullah Soysal, “Çalışma Yaşamında Kişilik Tipleri: Bir Literatür Taraması,” <http://www.ceis.org.tr/dergiDocs/makale129.pdf> 2008, s. 10.

korkusu yaşarlar. Başarma güduları az olduğu için “yukarı doğru” kariyer yapma isteği içinde olmayabilirler. Başarma güdülerinin düşük olmasının sebebi ise işe ait süreçleri ve durumları olumsuz bir şekilde algılama eğilimidir.¹¹²

Deneyime Açıklık: Deneyime açık kişilerde yoğun bir öğrenme isteği, esneklik ve otonomluk, farklı fikirler üretebilme, yeniliklere açık olma isteği vardır. Bu nedenle, eğitim performanslarının yüksek olması, geliştirilmiş bir liderliklerinin olması, değişime uyum sağlama yeteneklerinin gelişmiş olması beklenebilir. Gerek yönetici pozisyonunda gerekse alt pozisyonlarda olsun bu tip kişilerin uyum sağlama yetenekleri yüksektir ve sorun çıkartma yerine çözmeye yoğunlaşırlar. Paylaşımçıdırlar ve hep şeffaf olmaya özen gösterirler.¹¹³ Çeşitli araştırmalarda deneyime açık bireylerin, çağrı merkezi çalışanı olduklarında ve telefonla satış yapma gibi işlerde başarısız oldukları tespit edilmiştir.¹¹⁴

Deneyime açık bireylerden iyi liderler çıkacağı söylenebilir. Çünkü liderler sınır tanımazlar. Sınırlı düşünceler sınırlı insanlar ortaya çıkarır. Bunun çözümü ise sınırlardan kurtulup değişik düşünceler bulabilmektir. Liderler, çölün ortasında bile bahçe görebilen, alternatif çözümler bulabilen kişilerdir.¹¹⁵

Barrick ve Mount (1991) tarafından yapılan bir meta-analizde; Big Five boyutları ile üç tane iş performansı kriteri (liyakat, eğitim yeterliliği ve kişisel bilgi) ilişki araştırılmıştır. Çalışmada, beş temel meslek grubundan katılımcılar vardır. İlk grup öğretmenler, mühendisler, mimarlar, doktorlar, muhasebecilerden oluşan profesyoneller grubu, ikinci grup polisler, üçüncü grup yöneticiler, dördüncü grup satış elemanları, beşinci grup ise hemşireler, çiftçiler, medikal asistanlar, havayolu bagaj çalışanları gibi kalifiye/yarı kalifiye kişilerden oluşmaktadır. Araştırma sonucunda sorumluluk boyutunun üç kriter için de tüm gruplarda yüksek korelasyon

---

¹¹² Ayşe Kocabacak *İnsan Kaynakları Seçme Ve Yerleştirme Süreci Açısından Kişilik Boyutları İle Çalışan Performansı İlişkisi: İlaç Sektöründe Psikoteknik Boyutta Bir Uygulama*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2011, s. 104.

¹¹³ Stephen P. Robbins ve Timothy A. Judge, *Organizational Behavior*, Ed: Prof.Dr. İnci Erdem, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 2013, s. 140; Abdullah Soysal, “*Çalışma Yaşamında Kişilik Tipleri: Bir Literatür Taraması*,” <http://www.ceis.org.tr/dergiDocs/makale129.pdf> 2008, s. 10.

¹¹⁴ Ayşe Kocabacak *İnsan Kaynakları Seçme Ve Yerleştirme Süreci Açısından Kişilik Boyutları İle Çalışan Performansı İlişkisi: İlaç Sektöründe Psikoteknik Boyutta Bir Uygulama*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2011, s. 106.

¹¹⁵ Mustafa Gümüş, *Yönetimde Başarı*, Alfa Yayıncılık, İstanbul, 2015, s. 198.

gösterdiği, diğer boyutların yapılan işin özelliğine ve iş performansı kriter tipine göre değişiklik gösterdiği tespit edilmiştir. Örneğin, meslekleri sosyal etkileşim gerektiren yöneticiler ve satış elemanlarında dışadönüklük özelliğinin ilişkisi yüksek çıkmıştır. Hem deneyime açıklık boyutu hem de dışadönüklük boyutu iş performansının eğitim yeterliliği kriteriyle yüksek korelasyon göstermiştir.¹¹⁶

Poropat (2009) tarafından yapılan bir meta-analizde; uyumluluk, sorumluluk ve deneyime açıklık ile mezuniyet not ortalaması arasında önemli ölçüde bir ilişki bulunmuştur. Sorumluluğun diğer Big Five boyutlarından daha güçlü bir şekilde mezuniyet not ortalaması ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Sorumluluk ve mezuniyet not ortalaması arasındaki ilişkinin de zekâdan bağımsız olduğu bildirilmiştir.¹¹⁷ Kocabacak (2011) tarafından ilaç mümessilleri üzerinde yapılan bir araştırmada:¹¹⁸

- Sorumluluk boyutu genel performans, görev performansı ve bağlamsal performans olmak üzere araştırmaya konu olan performans türleri ile birinci sırada ilişkili bulunmuştur.
- Uyumluluk boyutu, performans türleri ile ikinci sırada ilişkili bulunmuştur.
- Deneyime açıklık boyutu, performans türleri ile üçüncü sırada ilişkili bulunmuştur.
- Dışadönüklük boyutu, performans türleri ile dördüncü sırada ilişkili bulunmuştur.
- Duygusal denge boyutu, performans türleri ile beşinci sırada ilişkili bulunmuştur.

Yüksek uyum, yüksek kişisel kontrol, düşük öfke düzeyi bulunan erkek çocuklarının düşük uyum, düşük kişisel kontrol, yüksek öfkesi bulunan erkek çocuklarından daha az sayıda problemleri olduğunu ve okul notlarının daha yüksek olduğunu göstermiştir. Yetişkin kişilerde ise yüksek uyumluluk, yüksek sosyallik,

---

¹¹⁶ Murray R. Barrick ve Michael K. Mount, "The Big Five Personality Dimensions And Job Performance: A Meta- Analysis," *Personal Psychology*, Cilt: 44, Sayı: 1, 1991, s. 1-20-21.

¹¹⁷ Arthur E. Poropat, "A Meta-Analysis Of The Five-Factor Model Of Personality And Academic Performance," *Psychological Bulletin*, Cilt: 135, Sayı: 2, 2009, s. 325.

¹¹⁸ Ayşe Kocabacak *İnsan Kaynakları Seçme Ve Yerleştirme Süreci Açısından Kişilik Boyutları İle Çalışan Performansı İlişkisi: İlaç Sektöründe Psikoteknik Boyutta Bir Uygulama*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2011, s. 109.

düşük öfke gösteren kişilerin daha az suç işlediği, alkolizm oranlarının daha düşük olduğu ve daha istikrarlı bir kariyere sahip oldukları bildirilmiştir.¹¹⁹

Birçok bulgu, güvenilir, dikkatli, tutarlı, plan yapabilen, çalışkan, inatçı ve başarıya odaklı kişilerin her işte olmasa bile birçok işte başarılı olmaya eğilimli olduklarını göstermektedir.¹²⁰

Big Five, hangi kişilerin mentör ya da mentör tarafından korunan birey olarak kendilerini rahat ve başarılı hissettiklerini belirlemede de kullanılabilir. İnsana yakın olma, sosyal olma, müşteri odaklı olma, sorumluluk duygusu yüksek olma, ekibiyle uyum içinde çalışabilme, değişime, yeni fikirlere açık olma gibi özellikler günümüzde yöneticilerde bulunması istenen özelliklerdendir. Yönetici adaylarında bu özelliklerin olup olmadığının tespit edilmesi son derece önemlidir.¹²¹

Kişileri ve bu kişilerden oluşan grupları tanımak, birtakım özelliklerinin değişimlerinin ve gelişimlerinin zamanlamasını tahmin etmek çağdaş yönetimde son derece önemlidir. Çünkü bireyin kişiliğinin örgütle uyumlulaştırılması sırasında kişiliğin etkilenmesinin yanı sıra kişilik özellikleri benzer olanların aynı gruplarda toplanması da söz konusudur. Örgüt açısından bakıldığında, çalışanın kişilik sorununun çözümlenmesi ile kişi-örgüt bütünleşmesi, grup bütünleşmesi sağlanacak ve bunun sonucunda etkinlik gözlenecektir.¹²²

1.1.9.3. Big Five'in Kişilik Yapısı Belirlemede Yaygın Olarak Kullanılmasının Nedenleri

60 maddeden oluşan NEO Five- Factor Inventory (NEO-FFI), Big Five'in kısa yoldan ölçümünü sağlamak amacıyla geliştirilmiştir. 180 maddeden oluşan NEO Personality Inventory (NEO-PI) içinden her faktör için 12 madde seçilerek toplam 60 madde elde edilmiştir. Ölçeğin güvenilirliği yüksek çıkmıştır. NEO-FFI, birçok farklı

---

¹¹⁹ Brett Laursen, Lea Pulkkinen ve Ryan Adams, "The Antecedents And Correlates Of Agreeableness In Adulthood," *Developmental Psychology*, Cilt: 38, Sayı: 4, 2002, s. 9-10.

¹²⁰ Mount, Murray R. Barrick ve J. Perkins Strauss, "Validity Of Observer Ratings Of The Big Five Personality Factors," *Journal Of Applied Psychology*, Cilt: 79, Sayı: 2, 1994, s. 272.

¹²¹ Rana Özen Kutunis ve Tülin Tunç, "Kişilik Ve Örgütsel Yaşam: Tükenmişlik Sendromu Yönünden Bir Değerlendirme," *İş, Güç: The Journal Of Industrial Relations & Human Resources*, Cilt: 12, Sayı: 2, 2010, s. 65.

¹²² a.g.e., s. 64.

dile çevrilmiş ve birçok farklı durumda geçerlilik ve kullanılabilirlik göstermiştir. Big Five ölçümünde dünyada en yaygın şekilde kullanılan ölçeklerden biri olmuştur. Sonrasında McCrea ve Costa, beş faktör modelini düzeltmeye tabi tutarak NEO-PI-R versiyonunu ortaya çıkarmışlardır.¹²³

1970'lerden itibaren Big Five üzerine birçok kültürler arası çalışma gerçekleştirilmiştir, bunlardan birçoğu Norman (1963)'in kullandığı araçların çevirilerini kullanmıştır. Bu çalışmalarda ulaşılan sonuçlar göstermektedir ki elde edilen faktörler Norman tarafından rapor edilen faktörlere çok benzerdir. Borkenau ve Ostendorf (1990), Big Five'in daha resmi bir analizini şu şekilde yapmışlardır: Hem Norman'ın ölçeğini kullanmışlar hem de NEO-PI'nın Almanca çevirisini kullanmışlar ve sadece beş tane faktörün her iki araç için de tekrarlanabilir olduğunu görmüşler, doğrulayıcı faktör analizi sonucunda faktörlerin hipotezlerine ulaşmışlardır.¹²⁴

Tupes ve Cristal, Norman, Digman, Goldberg, Hogan, Wiggins, Costa ve McCrea gibi birçok araştırmacı farklı araçlar, adlandırmalar ve kavramlaştırmalar kullanmışlardır. Vurgu ve yorumlamalardaki farklılıklara rağmen bu araştırmacılar, hepsinin aynı olguyu işaret ettiği ve araçlarının bir noktada birleşen bir geçerlilik gösterdiği konusunda uzlaşma sağlamışlardır. Farklı araştırmacıların çoğu Big Five sisteminin kapsamlı, ekonomik olduğunu ve kişisel farklılıkları örgütlemeye makul düzeyde yeterli olduğunu, kişisel farklılıkların beş boyutlu yapısının tüm dillerde ve kültürlerdeki kişilik çeşitliliklerini yakalayabildiğini belirtmişlerdir.¹²⁵

---

¹²³ Robert R. McCrae ve Paul T. Costa, "A Contemplated Revision Of The NEO Five-Factor Inventory, Personality And Individual Differences," Cilt: 36, Sayı: 1, 2004, s. 587; Lisa M. Pytlik Zillig, Scott H. Hemenover ve Richard A. Dienstbier, "What Do We Assess When We Assess A Big 5 Trait? A Content Analysis Of The Affective, Behavioral, And Cognitive Processes Represented In Big 5 Personality Inventories," *Personality And Social Psychology Bulletin*, Cilt: 28, Sayı: 6, 2002, s. 855; John A. Schinka, David A. Dye ve Glenn Curtiss, "Correspondence Between Five-Factor And RIASEC Models Of Personality," *Journal Of Personality Assessment*, Cilt: 68, Sayı: 2, 1997, s. 356; Lewis R. Goldberg, "An Alternative Description Of Personality: The Big-Five Factor Structure," *Journal Of Personality And Social Psychology*, Cilt: 59, Sayı: 1, 1990, s. 1216.

¹²⁴ Peter Borkenau ve Fritz Ostendorf, "Comparing Exploratory And Confirmatory Factor Analysis: A Study On The 5-Factor Model Of Personality," *Personality And Individual Differences*, Cilt: 11, Sayı: 5, 1990, s. 516.

¹²⁵ Paul T. Costa ve Robert R. McCrae "The Five-Factor Model Of Personality And Its Relevance To Personality Disorders," *Journal of Personality Disorders*, Cilt: 6, Sayı: 4, 1992, s. 653; Gian Vittorio Caprara ve Daniel Cervone, *Personality: Determinants, Dynamics and Potentials*, Cambridge University Press, USA, 2000, s. 72.

Big Five modeli farklı alternatif modellerle ilişkilidir. Örneğin, Cattell'in 16 faktörü, Guilford'un 10 faktörü ve Comrey'in sekiz faktörü istatistiksel olarak Big Five boyutlarının içine dâhil edilebilir. Psikotizm, uyumluluk ve sorumluluğun alt boyutlarına bölünerek Eysenck'in üç temel faktörü Big Five ile kaynaştırılabilir.¹²⁶

Big Five'in boyutlarının her biri, içerisinde bir dizi özelliği toplayan, birlikte bir bütünü oluşturmaya meyilli birer buket gibidir. Bu beş süper faktörün tanımları özellikler arasındaki ortak elementi veya her buketin içindeki alt faktörleri açıklama çabasıdır.¹²⁷

Diğer kişilik teorilerinin çoğu psikolojik teoriye dayanırken Big Five deneysel temellidir. Faktör analizini temel araç olarak kullanan Big Five teorileri, bireysel olarak farklı olan ancak aynı ailenin üyesi olan kişiler gibi düşünülebilir, farklı yollardan, farklı zamanlarda aynı sonucu işaret etmişlerdir.¹²⁸

Hofstee, Kiers, Raad, Goldberg ve Ostendorf gibi Big Five Kişilik Ölçeği üzerinde yıllarca çalışmış ünlü araştırmacıların hep beraber yaptıkları kültürler arası bir çalışmada, Flemenkçe, İngilizce ve Almanca üzerinde çalışılmış ve Flemenkçedeki deneyime açıklık faktörü haricindeki diğer faktörlerde her üç dilde de tekrarlama olmuştur. Bu sonuç, Big Five'in farklı dillerde de geçerliliğini göstermektedir.¹²⁹

Big Five'in geçerliliği başka dillerde de araştırılmıştır. Terimlerle ilgili araştırmalar, Flemenkçe, İtalyanca, İspanyolca, Almanca, Slovakça, Macarca, İbranice, Çince, Filipince (Tagalog), Lehçe ve Rusça üzerine yapılmıştır ve bu çalışmalardan önemli ölçüde modeli destekleyici veriler elde edilmiştir. Sözel ve

---

¹²⁶ Gian Vittorio Caprara ve Daniel Cervone, *Personality: Determinants, Dynamics and Potentials*, Cambridge University Press, USA, 2000, s. 72.

¹²⁷ Nopasom Sinphurmsukskul, Oliver Froer ve Michael Ahlheim. "The Big Fiver Factor Model İn The Context Of Resource Valuation: A Case Study İn Mae Rim, Chiang Mai, Northern Thailand," *Conference on International Agricultural Research for Development, Stuttgart, Germany*, 2005, s. 2.] Retrieved From <http://www.tropentag.de/2005/abstracts/full/145.pdf>. 6 July, 2016.

¹²⁸ a.g.e., s. 2.

¹²⁹ Willem KB Hofstee ve ark., "A Comparison Of Big-Five Structures Of Personality Traits İn Dutch, English, And German," *European Journal Of Personality*, Cilt: 11, Sayı: 1, 1997, s. 15.

sözel olmayan kişilik ölçekleri ile dört ülkede (Kanada, Finlandiya, Polonya ve Almanya) yürütülen çalışmalarda Big Five'ı destekleyen veriler elde edilmiştir.¹³⁰

Big Five, geniş bir yelpazedeki kişilik yapılarını entegre ettiği ve böylece kişilik özellikleriyle davranışlar arasındaki ilişkilerin sistematik olarak incelenebilmesine olanak sağladığı ve kişiliği beş boyuta dayandırarak genel bir tanımlama sağladığı için kullanışlıdır.¹³¹

Big Five, sosyal davranıştaki bireysel farklılıkların ve kişilik özellikleri verilerinin beş temel boyut olarak yeterli derecede açıklanabileceğini savunur. Araştırmaların büyük bir bölümü göstermiştir ki günümüzde kullanılan binlerce farklı kişilik ölçeğinin hepsi verimlilik ve yeterlilik oranları farklı olsa da bu beş boyutta değerlendirme yapmaktadır.¹³² Big Five, kişilikle ilgili ortak bir kavram birliği oluşturmuş, araştırmalar ve tartışmalar ortak bir kavram ve ortak bir dil üzerinden yapılmaya başlanmıştır.

Big Five boyutları olan dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk, duygusal denge ve açıklık on yıllar süren araştırmalar sonucunda ortaya çıkmıştır ve ezici bir sayıda olan kişilik özelliklerini basitleştirme kabiliyeti, farklı kültüre uygulanabilirliği, sağlıkla ilgili konuları tahmin edebilme kabiliyeti gibi özelliklerinden dolayı takdir edilmiştir.¹³³

1.1.9.4. Big Five İle İlgili Tartışmalar

Big Five ilgili tartışmaların merkezinde güdülerin Big Five ile uyumlu olup olmadığı vardır. Murray (1938), kişide 27 tane güdü olduğunu savunmuş ve bunları hırs, maddesel, güç, statüyü koruma, şefkat ve bilgi güdülerini olmak üzere 6 başlıkta

---

¹³⁰ Oya Somer, Mediha Korkmaz ve Arkun Tatar, "Development of Five Factor Personality Inventory," *Türk Psikoloji Dergisi*, Cilt: 17, Sayı: 49, 2002, s. 22.

¹³¹ Ünsal Sığı, Fatma Ayanoğlu Şişman ve H. Nilay Gemlik, "Çalışanların Kişilik Özellikleri İle Müzakerecilik Yetenekleri Arasındaki İlişkinin Analizi: Sigortacılık Ve Lojistik Sektörlerinde Bir Araştırma," *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 1, 2010, s. 104.

¹³² Robert Hogan, *Kişilik ve Kurumların Kaderi*, Çev.: Selen Y. Kölay, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2007, s. 46.

¹³³ Lisa M. Pytlik Zillig, Scott H. Hemenover ve Richard A. Dienstbier, "What Do We Assess When We Assess A Big 5 Trait? A Content Analysis Of The Affective, Behavioral, And Cognitive Processes Represented In Big 5 Personality Inventories," *Personality and Social Psychology Bulletin* Cilt: 28, Sayı: 6, 2002, s. 855.

toplamıştır.¹³⁴ Bunlardan bazıları içsel bazıları da dışsal güdülerdir. Birçok çalışmada içsel güdülerin, Big Five özellikleri ile ilişki göstermediği, dışsal güdülerin Big Five özellikleri ile önemli derecede örtüştüğü rapor edilmiştir. Costa ve McCrea (1985), NEO-PI ile dışsal güdülerin arasındaki korelasyonu incelemiş ve Murray (1938)'in güdülerinden 20 tanesinin en az bir tane Big Five değişkeni ile, yarısından fazlasının ise en az iki tane Big Five değişkeni ile önemli ölçüde ilişkili olduğunu bulmuşlar ve McCrea (1994), beş faktör özelliklerinin yapısıyla dışsal güdülerin yapısının aynı olduğu sonucuna varmış, sorumluluk faktörü ile başarı güdüsü, dışadönüklük faktörü ile etkileşim güdüsünün arasında hem kavramsal hem de deneysel olarak bağlantı olduğunu bildirmiştir.¹³⁵

Big Five'in dayandığı sözcüksel yaklaşımın kısıtları vardır. Bunun birinci sebebi, bazı özelliklerin dildeki doğal sözcüklerle temsil edilememesi, ikinci sebebi ise özellik terimlerinin son derece dar özelliklerden (sanctimonious, sedentary vb.) oldukça geniş çaplı özelliklere (kind, weak, able vb.) kadar sahanın her düzeyinde bulunmasıdır. Dar terimler birbirleriyle değişmiyorken geniş çaplı terimler birbirinin yerine kullanılabilir. Sonuç olarak faktör analizinde geniş çaplı terimler kovaryasyonun aslan payını almakta ve sadece Big Five ortaya çıkmaktadır. Bu iki problem McCrea ve Costa tarafından tespit edilmiş ve minimize etmek amacıyla tepeden tırnağa hiyerarşik bir değerlendirmeye tabi tutulmuş ve sonrasında beş faktör modelini düzeltmeye tabi tutarak NEO-PI-R versiyonunu ortaya çıkarmışlardır.¹³⁶

Big Five'in eleştiri almasının nedenlerinden iki tanesi de şudur: Big Five tüm dünyaya uygulandığında aynı sonuçları verip vermeyeceği konusunda henüz yeterli kanıt yoktur ve özellik modellerinin davranışı nasıl etkilediği henüz netleşmemiştir.¹³⁷

---

¹³⁴ Henry Alexander Murray, "Explorations in personality," [Aktaran: James R. Daugherty, *Are Implicit Motives "Visible" To Well Acquainted Informant Peers?*, Villanova, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2007, s. 11. Retrieved From June 2,2016 by ProQuest veritabanı.]

¹³⁵ James R. Daugherty, *Are Implicit Motives "Visible" To Well Acquainted Informant Peers?*, Villanova, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2007, s. 11. Retrieved From June 2,2016 by ProQuest veritabanı.]

¹³⁶ Lewis R. Goldberg, "An Alternative Description Of Personality: The Big-Five Factor Structure," *Journal Of Personality And Social Psychology*, Cilt: 59, Sayı: 1, 1990, s. 1216.

¹³⁷ C. C. Isbell Simkins ve Nicholas Marquez, "Deriving Behavior From Personality: A Reinforcement Learning Approach," *Proceedings Of The International Conference On Cognitive Modeling*,

Big Five'in, kişilik ölçümünde dile dayalı ölçümler kullanılmasından ve dilin yapısındaki kelimelerin anlamlarının benzer olmasından dolayı farklı kültürlerde uygulandığında da aynı sonucu gösterdiği yönünde eleştiriler vardır. Ancak pek çok araştırmacı farklı kültürlerden elde edilen modeli destekleyici sonuçların bu eleştirileri bertaraf etmeye yeterli olduğunu, aynı sonuçların elde edilmesinin dile dayalı ölçümler kullanılmasıyla ve kelimelerin anlamlarının benzer olmasıyla açıklanamayacağını belirtmektedir.¹³⁸

1.1.10. A-B Tipi Davranış Biçimi

A tipi ve B tipi davranış biçimi, 1960'ların sonlarında ilk olarak iki kardiyolog Meyer Friedman ve Rosenman tarafından gözlemlenmiştir. Bu durum, muayene salonundaki oturma odasının sandalyelerini tamir eden mobilyacının, sandalyelerin çoğunun sadece önden ve uçlarından yırtıldığını, diğer kısımlarının sağlam olduğunu söylemesi yoluyla ortaya çıkmıştır. Bunun sonucunda, her iki kardiyolog da kalp hastalarının çoğunun kaygılı olduklarını, otururken zor anlar yaşadıklarını tahmin etmişler ve bu gözlemi anahtar nokta olarak kullanmış ve hastalarının farklı davranış tipleri sergilediği sonucuna varmışlardır. Bu yöndeki çalışmaları da onları hastaların davranışlarındaki bu farklılıkların kişilik temelli olduğu sonucuna götürmüştür.¹³⁹ San Francisco'da reklamcı ve mühendislerden oluşan bir gruba, çevrelerinde kalp krizi geçiren kişilerin neden dolayı bununla karşılaştıklarını değerlendirmeleri rica edilmiştir. Bu katılımcılara, beslenme, sigara vb. standart risk faktörlerini ve kaygı, stres, aşırı rekabet duygusu ve zaman baskısını içeren bir liste teslim edilmiştir. Sonuçlar çok ilginçtir. Katılımcıların yalnızca % 3'ünün bilinen standart risk faktörlerinden dolayı kalp krizi geçirmiş, % 70'ten fazlasının ise stres ve zaman baskısından dolayı kalp krizi geçirdiği ortaya çıkmıştır.

Philadelphia, 2010, s. 230. Retrieved From June 2, 2016 <http://iccm-conference.org/2010/proceedings/papers/Simpkins.pdf>.

¹³⁸ Oya Somer, Mediha Korkmaz ve Arkun Tatar, "Development of Five Factor Personality Inventory," *Türk Psikoloji Dergisi*, Cilt: 17, Sayı: 49, 2002, s. 22.

¹³⁹ Gregory Moorhead and ve Ricky W. Griffin, "Organization Behavior," [Aktaran: Ufuk Durna, "Stres, A ve B Tipi Kişilik Yapısı ve Bunlar Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma," *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 11, Sayı: 1, 2004, s. 198.

. Friedman ve Rosenman'ın ABD'de muhasebeciler üzerinde yaptıkları bir araştırma onlar için dönüm noktası olmuştur. Muhasebecilerin en yoğun olduğu aylar olan Ocak ve Nisan aylarında serum kolesterol seviyelerinin önceki aylardan çok daha yüksek olduğunu tespit etmişlerdir. Bu araştırmanın sonucunda, her bireyin stresten eşit ölçüde etkilenmediğini ve serbest yağ asitlerinde meydana gelen anormal artışın yemek, kilo, fiziksel aktivitelerden bağımsız olarak gerçekleştiğini belirtmişlerdir. Sonrasında Friedman ve Rosenman strese ve stresin zararlarına hangi kişilik özelliklerine sahip olanların daha meyilli olduklarını araştırmışlardır.¹⁴⁰

Friedman ve Rosenman A tipi davranış biçimini, daha az zamanda daha çok iş yapmak için kronik bir şekilde çabalayan kişilerdeki bir eylem-duygu karışımı olarak tanımlamaktadır.¹⁴¹

Chicago Bears Amerikan Futbol takımının koçu olan Mike Ditka "Demir Mike" olarak adlandırılmaktaydı. 2 Kasım 1988'de kalp krizi nedeniyle hastaneye kaldırılmıştı. Yapılan bir röportajda Mike Ditka'nın sigara, obezite, sağlıksız beslenme, hareketsizlik gibi kalp krizine neden olabilecek fiziksel risk faktörlerinden hiç birine sahip olmadığı ifade edilmiştir. Ancak onun A tipi davranış biçimine sahip olduğu bilinmektedir.¹⁴²

Yapılan bir araştırma, Amerikanların büyük çoğunluğunun ve Amerikalı yöneticilerin %60'ının A tipi davranış biçimine sahip olduğunu göstermiştir. B tipi davranış biçimine sahip olan bireyler, rahat, sabırlı, işlerine ve hayatlarına karşı gevşek, sade bir yaklaşım içinde olan bireylerdir. Son yıllarda yapılan araştırmalar, A tipi davranış biçimine sahip olan bireylerin stresle B tipi davranış biçimine sahip olanlardan daha iyi mücadele edebildiklerini, A tipi davranış biçimine sahip olan bireylerin kalp hastalığına yakalanma riskinin yüksek olmasının sebebinin onların sabırsız olmaları değil çabuk sinirlenmeleri ve düşmanca hisler beslemeleri olduğunu

---

¹⁴⁰ Acar Baltaş ve Zuhâl Baltaş, *Stres ve Başa Çıkma Yolları*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2016, s. 152.

¹⁴¹ Meyer Friedman ve Ray H. Rosenman, "Type A Behavior And Your Heart," [Aktaran: Fred Luthans, *Organizational Behavior*, McGraw-Hill, 12.baskı, USA, 2011, s. 284.

¹⁴² Lester M. Sdorow, *Psychology*. [Aktaran: Ufuk Durna, "A ve B Tipi Kişilik Yapıları ve Bu Kişilik Yapılarını Etkileyen Faktörlerle İlgili Bir Araştırma," *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt: 19, Sayı: 1, 2005, s. 279.

ortaya koymuştur. Önde gelen sağlık araştırmacılarından birisi şunu ifade etmiştir: “İşkolik olmak, aceleci olmak, insanların sözünü kesmek kalbiniz için kötü değildir. Kalbiniz için kötü olan şey öfke ve düşmanca hislerdir ve siz diğerleriyle ilgilenirken bunu saklamaya zahmet etmezsiniz.” Bu ifade, geniş kapsamlı bir araştırma yaparak Japon, Alman ve Amerikan işçilerde, kalp krizi, yüksek kan basıncı ve diğer sağlık sorunlarına sebep olabilen stres türlerini yaşayıp yaşamayacaklarını belirlemede kendi öfkeleriyle nasıl başa çıktıklarının temel faktör olduğu sonucuna ulaşan bir örgütsel psikiyatrist tarafından doğrulanmıştır. Çeşitli araştırmalarda, örgütün alt ve orta kademelerinde bulunan A tipi davranış biçimine sahip olan çalışanların B tipi olanlardan daha başarılı olduğu ve daha hızlı yükseldiği ancak üst kademede daha az hırslı, daha sabırlı ve etrafı daha iyi okuyabilen B tipi kişilik yapısında olanların daha başarılı oldukları ifade edilmektedir.¹⁴³

Friedman ve Rosenman 3500 kişi üzerinde 10 yıldan fazla bir süre çalışmış, katılımcıların davranış biçimlerini incelemiştir. A tipindeki bireylerin strese ve bunun tehlikeli fiziksel sonuçlarına ve kalp hastalığına daha yatkın olduğu, ikinci bir miyokard infarktüsüne yatkınlıklarının B tiplerinden beş kat daha fazla olduğu ve kalp krizinin A tiplerinde iki kat daha tehlikeli olduğu sonucuna varmışlardır. Hatta, tansiyonu normal düzeyde olan, sigara kullanmayan, ailesinde koroner hastalığı olan yakını olmayan A tipindeki bireylerin bile kalp krizi geçirme oranı B tiplerinden daha fazla çıkmıştır. Araştırmadaki diğer önemli bulgu ise, A tipi davranış biçimi gösteren katılımcıların kanlarındaki kolesterol düzeyinin B tipi davranış biçimi gösterenlerden daha yüksek olduğudur. Bu sonuç, B tipi davranış biçimi gösteren bireylerin koroner kalp rahatsızlıkları açısından daha iyi durumda olduklarını göstermektedir.¹⁴⁴

1.1.10.1. A ve B Tipi Davranış Biçimlerinin Hayattaki Yansımaları

A tipi davranış biçimine sahip olan bireylerin oldukça agresif, hırslı, sabırsız, zaman baskısı altında, işine kendisini adanmış bireyler olduğu düşünülmektedir. Hırslı

¹⁴³ Fred Luthans, *Organizational Behavior*, McGraw-Hill, 12.baskı, USA, 2011, s. 286.

¹⁴⁴ Şerif Şimşek, Tahir Akgemici ve Adnan Çelik, *Davranış Bilimlerine Giriş ve Örgütlerde Davranış*, Nobel Yayıncılık, Geliştirilmiş 2. Baskı, Ankara, 2001, s. 222; Acar Baltaş ve Zuhal Baltaş, *Stres ve Başa Çıkma Yolları*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2016, s. 152.

bir şekilde çok çalışma ve tamamen kendini işe adama, zaman yönetimi konusunda aşırı hassas olma, mücadele ve rekabetten hoşlanma gibi özelliklere sahip gelir düzeyi yüksek ailelerden gelen kişiler aileleriyle aynı özellikleri taşıyabilirler. Ayrıca ailedeki iş başarısını devam ettirme, aile bireyleriyle rekabet içinde olma, eldeki gücün ve yüksek yaşam kalitesinin kaybedilmek istenmemesi gibi nedenlerden dolayı da bu bireyler A tipi davranış biçimi gösteriyor olabilirler. Gelir düzeyi düşük ailelerden gelen bireylerin maddi sıkıntılar ve imkânsızlıklar içinde büyümeleri onların, yaşamı bir mücadele arenası olarak görmelerine ve galip olabilmek için çok çalışıp çabalamaları gerektiğini düşünmelerine sebep olabilir. Bu nedenle bu bireyler A tipi davranış biçimine sahip olabilirler. Orta gelir düzeyindeki ailelerde yetişen bireylerin ise B tipi davranış biçimi göstermeleri beklenebilir. Çünkü yaşantıları ve gelir düzeyleri orta düzeyde olan bu ailelerin zor duruma düşme kaygılarının düşük, rekabet edip daha fazla kazanma hırslarının da düşük olması doğaldır. Şehirde yaşayan kişilerin köyde yaşayan kişilere oranla daha yüksek düzeyde A tipi davranış biçimi göstermeleri beklenebilir. Çünkü şehir hayatında işlerin belirli süreler içerisinde gerçekleştirilmesi gerekmekte, rekabet daha yüksek bir düzeyde yaşanmaktadır. Bu nedenle şehirde yaşayan birey zaman ve rekabet baskısı altında kalmaktadır. Bu durum da bireyi A tipi olmaya zorlamaktadır.¹⁴⁵

B tipleri, zamanla ve kendileriyle yarışmış gibi hissetmezler, böyle hissetmedikleri için de sabırsızlık duygusu nedeniyle işkence çekmezler, yavaş hareket ettikleri için suçluluk duymadan rahatça davranabilirler ve bu tür tutumlara sahiptirler. A tipleri, niceliğe (sayılara) nitelikten daha çok önem verdikleri için daha çok elde etmek için kendilerini daha hızlı çalışmak zorunda hissederler. A tiplerinin, belirli olaylara verdikleri tepki aynıdır, genellikle değişiklik göstermez. Bu nedenle A tiplerinin davranışlarını tahmin edebilmek B tiplerinin davranışlarını tahmin etmekten daha zordur.¹⁴⁶

Yapılan bir araştırmaya göre; A tipi davranış biçimine sahip olan bireylerin, B tipi davranış biçimine sahip olan bireylere göre mobbinge daha fazla maruz kaldığı

---

¹⁴⁵ Ufuk Durna, "A ve B Tipi Kişilik Yapıları ve Bu Kişilik Yapılarını Etkileyen Faktörlerle İlgili Bir Araştırma," *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt: 19, Sayı: 1, 2005, s. 286.

¹⁴⁶ Stephen P. Robbins ve Timothy A. Judge, *Organizational Behavior*, Ed: Prof.Dr. İnci Erdem, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 2013, s. 144.

ortaya çıkmıştır. Bunun sebebi, A tiplerinin rekabeti sevmesi, iş tutkunluğu, saldırganlık, acelecilik gibi özelliklere sahip olması, B tiplerinin ise daha sabırlı, hoşgörülü, önemsemeyen, her şeyi kafaya takmayan kişiler olması olabilir.¹⁴⁷ Çünkü A tipleri mobbinge maruz kaldığında bununla mücadele etmek isterken B tipleri ise görmezden gelme, önemsememe, bazı davranışları ve tutumları mobbing olarak değerlendirmeme, rutin bir durum olarak görme gibi davranışlar gösterebilir. A tipleri her şeyin en güzelini yapmak, çok fazla kazanmak, en önde olmak için çok çalıştığı, hırslı olduğu, rekabeti sevdiği, zamanı iyi yönettiği, duygusal durumlardan B tipleri kadar etkilenmediği için daha gerçekçi olduğu, rekabetçi olduğu, bazı durumlarda tam bir savaşçı olabildiği için iş yaşamında çok kıskanılan, dikkat çeken, mobbingin hedefi olmaya aday bireylerdir denilebilir.

Şahin, Güler ve Basım (2009), A-B tipi davranış biçimine sahip olan bireylerin stres yönetimi ve duygusal zekâ durumlarını araştırmak amacıyla yaptıkları çalışmada, A tiplerinin strese daha çok maruz kaldığını ancak strese başa çıkmakta zorlandığını ortaya çıkarmıştır. Aynı zamanda, B tiplerinin duygusal zekâ puanının anlamlı bir şekilde A tiplerinden yüksek olduğu görülmüştür. Bunun sebebi ise, B tiplerinin duygusal benlik bilincinin gelişmiş olması ve kendi duygularını ve başkalarının duygularını anlayıp yorumlayabilme yeteneklerinin fazla olması olabilir. A tipi kişiliğin hırçınlık ve tahammülsüzlük boyutları ile duygusal zekâ arasında ters yönlü bir ilişki bulunmuştur. Bunun sebebi ise A tiplerinin hırs, rekabet, saldırganlık, savaşçılık gibi özelliklerinin onların çevrelerindeki bireyleri anlamak istememelerine, çevrelerindeki bireylerin duygularını önemsemek, yumuşak davranmak, sabır göstermek, sakinleşmek istememelerine bağlanabilir. Araştırmada, duygusal zekâ ile stres belirtileri arasında da ters yönlü e anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Bu demektir ki duygusal zekâ yetkinliği arttıkça stres belirtileri azalmaktadır. İşletmelerde yapılacak stres yönetimi eğitimlerinde A ve B davranış biçimlerine farklı yaklaşımlar uygulanmasının doğru olacağı, her iki gruba da strese başa çıkabilme yetkinliğinin kazandırılması gerektiği ancak özellikle A tiplerine duygusal zekâ yetkinlikleri bünyesinde bulunan hayattan zevk alma, pozitif, mutlu,

---

¹⁴⁷ Yeliz Can, "A Tipi Ve B Tipi Kişilikler Bakımından Mobbing Kişilik İlişkisinin İncelenmesi Ve Bir Uygulama." Yayınlanmamış *Yüksek Lisans Tezi*, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli, 2007, s. 206.

umutlu, iyimser olma, aileye, sosyal çevreye, iş dışındaki hobilere zaman ayırma gibi özelliklerin kazandırılması gerektiği ve bunun stres yönetimi açısından oldukça önemli olduğu belirtilmektedir.¹⁴⁸

Tablo 2. A-B Tipi Davranış Biçimi Gösteren Bireylerin Genel Özellikleri¹⁴⁹

A Tipi Davranış Biçimi	B Tipi Davranış Biçimi
Sürekli hareket halindedir	Zamanla ilgisi yoktur
Hızlıca yürür	Sabırlıdır
Hızlıca yer	Kendini övmekten hoşlanmaz
Hızlıca konuşur	Kazanmak için değil eğlenmek için oynar
Sabırsızdır	İçleri rahat bir şekilde dinlenir
İki işi aynı anda yapar	İşi derhal bitirme baskısı altında değildir
Boş zamana tahammülü yoktur	Yumuşak huyludur
Sayılarla takıntılıdır	Aceleci değildir
Başarıyı sayılarla ölçmeye eğilimlidir	
Sinirlidir	
Rekabetçidir	
Sürekli kendini zaman baskısı altında hisseder	

A tipi davranış biçimine sahip olmak günümüzün yaşam tarzında ödüllendirilen ve teşvik edilen bir durum olmuştur. Çünkü diğer insanlardan daha hızlı hareket eden, daha hızlı düşünen, daha hızlı konuşan, daha saldırgan olan, daha hızlı yaşayan ve hatta daha hızlı rol yapan bireylere çok değer verilebilmektedir.¹⁵⁰

A tipi davranış biçiminin temel özellikleri şu şekilde sıralanabilir:¹⁵¹

- i. Hareketlilik:** A tipi davranış biçimi gösteren birey konuşmasını belirli bir noktaya doğru yönlendirir ve bazı kelimelere istemli olarak aşırı vurgu yapar, jest ve mimiklerini iyi kullanır, kurduğu cümleler arasında belirgin şekilde duraksayıp nefes almalar görülür. Coşkulu bir şekilde konuşur.

¹⁴⁸ Nesrin Hisli Şahin, Murat Güler ve H. Nejat Basım, "A Tipi Kişilik Örüntüsünde Bilişsel ve Duyusal Zekânın Stresle Başa Çıkma ve Stres Belirtileri İle İlişkisi," *Türk Psikiyatri Dergisi*, Cilt: 20, Sayı: 3, 2009, s. 249.

¹⁴⁹ Fred Luthans, *Organizational Behavior*, McGraw-Hill, 12.baskı, USA, 2011, s. 285.

¹⁵⁰ Acar Baltaş ve Zuhâl Baltaş, *Stres ve Başa Çıkma Yolları*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2016, s. 154.

¹⁵¹ a.g.e., s. 154.

- ii. Dürtü ve Hırs:** A tipi davranış biçimi gösteren birey, kendisi ve diğerleri için yüksek beklentiler içinde olur ve bu beklentileri gerçekleşmediği takdirde rahatsız olur. Yüksek verimlilik için kendisine standartlar koyar ve bu standartları sürdürmeye çalışır. Kazandığı başarılar onu çok kısa bir süre mutlu eder, sonrasında kendini yeni başarılar kazanma hırslı içinde bulur. Nerede hareket orada bereket atasözünün anlamını adeta yaşar ve etraflarındakilere yaşatır. Kazandığı başarıların, tam olarak yaptığı işlerin sonunda diğer insanlar tarafından takdir edilmek ister.
- iii. Rekabet, Düşmanlık ve Saldırganlık Duyguları:** A tipi davranış biçimi gösteren birey kendisini, kendisi, zaman ve başkaları ile sürekli devam eden bir yarış içinde hisseder. Kendini kontrol etmeye çalışmasına rağmen düşmanlık, saldırganlık, hırs, rekabeti sevme gibi duyguları ve düşünceleri ortaya çıkartılabilir. Az zamanda çok ve doğru işler yapma mücadelesi içinde bulunan A tipi davranış biçimi gösteren birey üzerinde hissettiği zaman baskısı, etrafında hissettiği rakiplerinin varlığı, yapacak işlerinin çok olmasına rağmen zamanının darlığı nedeniyle daha da agresifleşebilmekte, sonrasında bu agresiflik saldırganlık, etrafindakileri kırıp incitme, rakipleri yıpratma şeklinde kendini gösterebilmektedir. Araba kullanırken bile sert bir şekilde kullanmaktadır.
- iv. Zaman Baskısı:** A tipi davranış biçimine sahip birey kendisini sürekli bitmek tükenmek bilmeyen bir yarışın içinde, daha fazlasını, daha az zamanda elde etmenin yollarını arar bir durumda bulur. Randevularına asla geç kalmaz. Karşısındakinin sözünü tamamlamasını bekleyemez bu nedenle sözünü kesip, onun cümlelerini kendisi tamamlarlar. Beklemek istemez. Birçok işi aynı anda yapmaya çalışır.
- v. Tek Açılı Kişilik:** A tipi davranış biçimine sahip bir kişi genellikle kendisiyle, kendi işleriyle meşguldür ve kendi işlerini dünyanın merkezinde düşünme eğilimindedir. Genellikle iş dışında bir meşguliyeti, hobileri yoktur, ailesini ihmâl eder, hayatı kaçar. Eve iş getirme, geç saatlere kadar çalışma, hafta sonları çalışma, sosyal, sportif faaliyetlere zaman ayırmama, yanındaki kişilerle görüşürken bile sürekli kendi kafasındakileri düşünme, yanındaki kişilerin sorunlarıyla ilgileniyor gibi

görünse de aslında ilgilenmeyip kendi kafasındaki fikirlerle ya da işiyle ilgili aklına gelen bir detayla ilgilenme durumları genellikle görülmektedir. Duygularını ifade etmek istemez. Kendini her zaman sorumluluk duygusu içinde hisseder. Elde ettiklerini genellikle sayılarla değerlendirir. Mükemmeliyetçilik duygusu yaşar, her şeyin dört dörtlük olmasını ister.

Stres bireylerin dünyayı algılama biçimini de etkileyebilir. Eleştiriye karşı hassas bir hâle gelebilirler, odaklanma sorunu yaşayabilirler, mutluluk ya da heyecan, duygusal çöküntü gibi durumları yaşayabilirler. Bireyler strese davranışsal olarak da tepki gösterirler. Örneğin, ya çok yer, içer, aşırı iştahlı olurlar, dışarı çıkıp gezip dolaşmak, sosyal ortamlarda bulunmak isterler ya da iştahları kapanır, eve kapanırlar, dışarı çıkmak istemezler. Bireylerin vücutları da strese fizyolojik olarak tepki gösterebilir. Örneğin, stres altında olan bireyin kalp atışları hızlanır, nefes alma hızı artış gösterir, kaslar gerilir ve kan şekeri yükselmeye başlar. Bunlar adeta vücudun strese karşı gösterdiği alarmlardır. Sonrasında vücut direnç gösterme aşamasına geçer. Direnç başarılı olmadığı takdirde vücut tükenmeye başlar. Stres altında iken vücut daha sık hastalanır, ülser ve kalp rahatsızlıkları görülebilir. Uzun süreli strese maruz kalan bireyde ise bu rahatsızlıkların görülme ihtimali çok daha fazladır. Sürekli kendileriyle, zamanla ve başkalarıyla yarışan A tipi davranış gösteren bireylerde ise bu tip rahatsızlıkların görülme ihtimali yüksektir. Birçok araştırmadan elde edilen bilgiler tepe yönetiminde bulunan yöneticilerin çoğunun B tipi olduğunu göstermiştir. Bunun sebeplerinden birisi, A tiplerinin bu rekabete dayanamayıp sağlık sebeplerinden dolayı erken emekli olarak veya kalp krizi vb. sebepler nedeniyle bu yarıştan erken ayrılmaları olabilir. A tipi davranış biçimine sahip bireyler çok çalışmakta, çabalamakta ancak deyim yerindeyse kendilerini yiyip bitirmekte, kendi sağlıklarını hiçe saymaktadırlar denilebilir.¹⁵²

A tipi davranış biçimine sahip bireylerin en önemli özelliklerinden birisi de girişimcilik ruhuna sahip olmalarıdır. Durumu ele alma ve duruma hâkim olma, proaktif davranış gösterme eğilimindedirler. Ancak A tipi davranış biçimi gösteren girişimci ve hırslı bir birey, mevkiinde, ücretinde ya da kişisel statüsünde yapılan bir

---

¹⁵² Uğur Zel, *Kişilik ve Liderlik*, Nobel Yayıncılık, 3. Basım, Ankara, 2011, s. 105.

değişikliğe çok duyarlıdır. Küstürüldüğü takdirde girişimcilik yönünü bastırabilir. Yönetici pozisyonunda bulunan bireyler yeni yatırımlarda bulunma, risk alma konusunda isteklidirler. B tipi yöneticiler ise mevcut durumun sürdürülmesinden yana tavır koyarlar. Örgütlerde personeli özendirmeye yönelik çalışmalar A tipi davranış biçimi gösteren hırslı çalışanları harekete geçirmek için çok uygundur. Çünkü B tipi davranış biçimi gösteren bireyler örgütlerde belirli bir kademeye kadar yükselmek isterler sonrasında ise bu kademedeki pozisyonlarında kalmak isterler, daha yükseklerde gözleri yoktur. Ancak A tipi davranış biçimi gösteren bireyler en yüksek kademelere çıkmak isterler, sorumluluk verilmesinden, zor işlerin üstesinden gelmekten, başarmaktan, kazanmaktan çok hoşlanırlar. Ancak hırs duygusu karar alma sürecinde sorun oluşturabilir. Hırslı bireyler hızlı bir şekilde ani kararlar verme eğilimindedir fakat karar almada aceleci davranmak yanlış ve tutarsız kararlar alınmasına, sonrasında ise karardan vazgeçilmesine neden olur. Bu durum ise örgütte çalışanlar arasında memnuniyetsizlik oluşturur. Aynı zamanda zaman, emek ve para kaybına sebep olabilir.¹⁵³

A tipi davranış biçimine sahip bir çalışan, iş koşulları nedeniyle sinirlenmeye ve diğerleri tarafından işten dolayı kızdırılmaya eğilimlidir, yöneticileri tarafından yanlış anlaşılma riski her zaman vardır.¹⁵⁴

A tipi davranış biçimine sahip bir yönetici, çalışanlarını işten atmak istemez denilebilir. Ancak bir çalışanı işten atması gerektiğinde bunu oradaki herkesin duyacağı şekilde gürültülü olarak yapma ihtimali yüksektir. İşten atılan çalışan A tipi davranış biçimine sahipse bu durum yüksek bir ihtimalle başarısızlığından dolayı değil, yöneticileriyle ya da iş arkadaşlarıyla yaşadığı ve yönetemediği kişilik çatışmalarından dolayıdır denilebilir. A tipi davranış biçimine sahip birey, diğer insanların sorunlarıyla uğraşıp zamanını harcamak istemeyebilir, bu nedenle etrafına soğuk ve sevimsiz görünebilir. Sevimli değil, saygı duyulmayı ister denilebilir. A tipi davranış biçimine sahip birey genellikle doktora gitmek istemez. Psikoloğa gitme ihtimali çok düşüktür. Doktora gittiğinde ise muhtemelen peptik ülser ve kalp rahatsızlığı nedeniyle gidebilir. Son yıllarda yapılan araştırmalar göstermiştir ki A

---

¹⁵³ Uğur Zel, *Kişilik ve Liderlik*, Nobel Yayıncılık, 3. Basım, Ankara, 2011, s. 78-79.

¹⁵⁴ Fred Luthans, *Organizational Behavior*, McGraw-Hill, 12.baskı, USA, 2011, s. 286.

tipi davranış biçimine sahip bireyler kalp krizi geçirdikleri anda bile yardım istemekten kaçınmakta ve bu nedenle hayatını kaybedenler bile olmaktadır. A tipi davranış biçimine sahip birey, gittiği her ortamda çok konuşma eğilimi gösterebilir. Kendisinin daha önce defalarca söylediği ya da herkes tarafından bilinen bilgileri tekrar etmekten kaçınmayabilir. Bu nedenle, onu dinleyenler bu durumdan rahatsız olabilir. A tipi davranış biçimine sahip bireylerin çoğu tütün kullanır. Genellikle sigarayı tercih ederler, çünkü pipo ile zaman kaybetmek istemezler. A tipi davranış biçimine sahip bir birey, yemeğinin tadına bakmadan tuz kullanma ve hızlı bir şekilde yiyip kalkmak için mücadele etme eğilimindedir. A tipi davranış biçimine sahip birey, kendisine, ailesine, sağlığına, tatile fazla zaman ayırmayabilir. Spor yapmak için genellikle zamanı yoktur. Spor yaptığında ise kendisi ve başkalarıyla yarışma eğilimindedir. Futbol, basketbol gibi takım oyunlarında genellikle kavga edebilir, takım arkadaşlarıyla geçinemeyebilir. Futbolda kendi oynamak istediği mevkide oynatılmadığı takdirde olay çıkarabilir. Yapabiliyorsa işi ve tatili birleştirmeye çalışma eğilimindedir. Genellikle tatilden erken dönüp işinin başında olmayı isteyebilir. A tipi davranış biçimine sahip bir bireyin yüzü genellikle gergindir ve bakışları düşmancadır. Gözlerini hızlı bir şekilde kırabilir, dizlerini hareket ettirebilir, parmaklarını şıkırdatabilir. Konuşurken sık sık başını sallayabilir. Çok çabuk ortaya çıkabilen bir düşmanlık duygusunun olduğu söylenebilir. A tipi davranış biçimine sahip bireyler, çevrelerinde bulunan B tipi davranış biçimine sahip bireylerin yavaş olmaları, sorumluluklarını yerine getirmek için mücadelelerinin az olması nedeniyle onlardan rahatsız olabilirler. Akıllı olan B tipi yöneticiler A tipi davranış biçimine sahip çalışanları istihdam etmeyi tercih ederler. Satıcılığı, hızı, yüksek sorumluluğu gerektiren işlerde en başarılı olanlar A tipleridir. Ancak, araştırmalara göre büyük işletmelerin çoğunun başındaki yöneticiler B tipleridir.¹⁵⁵

İşletmelerin ve örgütlerin başarısı için A tipi davranış biçimine sahip bireyler son derece önemlidir. Bu nedenle, A tipi davranış biçiminin değiştirilmesi için çaba gösterilmesi mantıklı bir durum değildir. Değiştirilmesi gereken durum, A tipi davranış biçiminin bireyin sağlığı üzerindeki olumsuz etkilerine dönük bölümüdür. A tipi davranış biçimine sahip bir birey, davranış biçimini ve düşünce yapısını,

---

¹⁵⁵ Acar Baltaş ve Zuhâl Baltaş, *Stres ve Başaçıkma Yolları*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2016, s. 154.

sağlığına zarar vermeyecek bir hâle dönüştürebilmek amacıyla tekrar düzenleyebilir.¹⁵⁶

1.1.10.2. A Tipi Davranış Biçimine Sahip Bireylerin Davranış Biçimlerini Tekrar Düzenleyebilmeleri

A tipi davranış biçimine sahip olup bu davranış biçiminin olumsuzluklarından kurtulmak istiyorsanız aşağıdaki yöntemleri uygulamanız faydalı olabilir.¹⁵⁷

- i. Üzerinizde hissettiğiniz ve sizi zorlayan zaman baskısından kurtulun.
- ii. Çalışma ortamınızdaki dağınıklıktan kurtulup kendinize sakin ve dingin bir çalışma ortamı hazırlayın.
- iii. Zamanınızı alan uzun konuşmaları bırakıp, hayatınıza değer katan kişileri sıklıkla ziyaret edin.
- iv. Kendinize, işten, sayılardan, kafanızdaki planlarınızdan arınmış olarak geçirebileceğiniz zaman dilimleri oluşturun.
- v. Randevularınıza kesinlikle tam vaktinde yetişmek güzel bir davranıştır. Fakat bunu sürekli kafanızda büyütüp kendinize işkence etmeyin. Bazen birkaç dakikalık bir gecikmeniz dünyanın sonu değildir.
- vi. Bazen yalnız kalmayı deneyin ve değer verilecek şeyler arayın. Sürekli daha fazlasını istemeyi, elinizdekilerden mutlu olmamayı bir kenara bırakın. Çünkü, değer verecek bir şeyler bulmak için yalnızlığa ihtiyaç vardır. Eğer yalnız kalıp o şey hakkında tüm boyutlarıyla düşünmezseniz sürekli değerli şeyler peşinde koşar durur fakat değer vereceğiniz bir şey bulamazsınız. Kimisi Beethoven'a, kimisi Picassoya, kimisi peri bacalarına, kimisi sevdikleriyle birlikte geçireceği mutlu bir hayata değer verir, sizin neye değer vereceğinizi bulmak sizin elinizdedir. Bugün bir kazak aldığınızda kendinizi o kazakla özdeşleştirmeden, onu benimsemeden, onun sizin kazağınız olduğunun mutluluğunu yaşamadan ikinci bir kazak almanız sizi mutlu etmez aksine o kazağınızı tüm boyutlarıyla yaşamadan yeni bir kazak almış

¹⁵⁶ Yahya Fidan, Girişimcilik ve Girişimci Özellikleri (Sivas Örneği), Beta Yayıncılık, İstanbul, 2002, s. 93.

¹⁵⁷ Acar Baltaş ve Zuhale Baltaş, *Stres ve Başa Çıkma Yolları*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2016, s. 262-265.

olursunuz ve üçüncü kazağınızı almak istersiniz. Bu nedenle sizi mutlu edeceğini düşündüğünüz maddi, sayısal şeylerin sizi gerçekten mutlu edip etmediğine bir bakmalısınız. Edebiyat, müzik, resim gibi sanatın her dalı, çeşitli sosyal sorumluluk projeleri, bireysel olarak çevrenize, çevrenizdeki insanlara, topluma karşı yerine getireceğiniz sosyal sorumluluklar zaman ayırmaya değer mükemmel imkânlardır. Ancak, gençlik yıllarında insanlar daha fazla kazanmayı amaç edindikleri için bu gibi uğraşılara zaman ayırmak istemeyebilir. Unutulmamalıdır ki değerli şeylere sahip olmayı değil değer verecek şeyler bulmayı amaç edinen birey kendi duyarlılığındaki ve sezgisindeki gelişmeyi ve olgunlaşmayı hissederken mutlu olur.

- vii.** Düşmanlık duygunuza savaş açın. Çünkü düşmanlık duygusu duygusal yönden olgunlaşmamış bir kişiliğin göstergesidir ve sizi yer bitirir. Bu nedenle, rakiplerinizin sizi yenmek, kandırmak, mahvetmek istediği düşüncesini kafanızdan atıp bunun böyle olmadığına, rakiplerinizin düşmanınız olmadığına kendinizi inandırın. Agresifliğinizle mizah yeteneğiniz aracılığıyla mücadele edin. Etrafınızda bol bol B tipi dostlar bulundurun. Çünkü her Osman Gazi'nin bir Şeyh Edebaliye, her Fatih'in bir Akşemseddin'e ihtiyacı olabilir.
- viii.** Ailenize zaman ayırın. Sizi çok seven ve sizden ilgi bekleyen bir aileniz olduğunu unutmayın. Eve geldiğinizde kafanızdaki işleri, sayıları kapının önüne bırakın ve sonra eve girin. Aile bireylerinizle konuşurken onların söylediklerini gerçekten dinleyin. Onlarla konuşurken yarın yapacağınız işleri düşünmeyin.
- ix.** Çevrenizdeki insanların sorunlarını dinlemeye vakit ayırın, onlarla ilgilendiğinizi, onları önemseydiğinizi belli edin. Sizi somurtkan ve sevimsiz biri olarak görmelerine gerek yok. Onlarla iletişiminizde kendi menfaatlerinizin yanında onların duygularını da göz önünde bulundurun.
- x.** Sağlığınızı ihmâl etmeyin.

1.1.10.3. B Tipi Davranış Biçimine Sahip Bireylerin Davranış Biçimlerini Tekrar Düzenleyebilmeleri

B tipi davranış biçimine sahip olup bu davranış biçiminin olumsuzluklarından kurtulmak istiyorsanız aşağıdaki yöntemleri uygulamanız faydalı olabilir.

- i.** Zaman yönetimi konusunda dikkatli olun. Yaptığınız işleri daha kısa zamanda yapabilmenin yolunu arayın. İşyerinde gereksiz konuşmalar, gereksiz meşguliyetlerle ilgilenmek yerine işe ayırmanız gereken zamanı verimli olarak kullanın.
- ii.** Hırs yeterli düzeyde olduğunda, aşırıya kaçmadığında insanı motive eden bir faktördür. Bu nedenle, aşırıya kaçmamak şartıyla hırs duygusuna sahip olmanız işinizde daha başarılı olmanızı sağlayacaktır.
- iii.** İnsanlarla ilişkilerinizde uyumlu biri olmanız güzeldir fakat yöneticilik gibi mevkilerde iseniz diğer insanlarla iletişiminizde onlarla uyum içinde olmaktan ziyade işlerin tam olarak gerektiği gibi yapılmasına vurgu yapmalısınız çünkü sizin bu insancıl yönünüzü istismar edip işini aksatacak, sizi zor durumda bırakacak çalışanlar çıkabilir. Unutmayın acınmayacak kişilere acırsanız siz acınacak duruma düşersiniz.
- iv.** Randevularınıza zamanında yetişmeye özen gösterin.
- v.** İşinizle ilgili önemsemeniz gereken durumları ihmâl etmeyin. Bugünün işini sürekli yarına bırakmanız sizi zor durumda bırakabilir. Aşırı rahat olmak sizin çalışma azminizi olumsuz etkiler. Nasıl ki işleyen demir ışıldıyorsa sizin de ışıldamanız için hareket halinde olmanız, kendinize hedefler koyup bunları başarmanın mutluluğunu yaşamanız güzel bir davranıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

LİSANSÜSTÜ ÖĞRENCİLERİNİN KİŞİLİK YAPILARIYLA BİREYSEL SOSYAL SORUMLULUK BİLİNÇLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİLER

2.1. BİREYSEL SOSYAL SORUMLULUK

Sosyal sorumluluk önceden devletin temel görevi olarak görülüyorken sonraları gelişen iş dünyası ile birlikte işletmelerin kurumsal sosyal sorumluluğu olarak değerlendirilmiştir. Sosyal sorumluluk sahibi olmak yalnızca resmi prosedürleri yerine getirmek değil aynı zamanda gönüllülüğün ötesine geçerek sosyal sermayeye, çevreye ve hissedarlarla ilişkilere çok daha fazla yatırım yapmaktır.¹⁵⁸

Toplumun geniş yelpazedeki kapsamlı ihtiyaçlarına devletin zaman zaman yetersiz kalması işletmeleri toplumsal beklentilere yönelik sorumluluk oluşturmaya yönlendirmiştir. Ancak, yasalar tarafından bazen zorlayıcı prosedürler ile bazen özel sektörün projeleriyle gerçekleşen bu girişimler yeterli midir sorusunu sormak gereklidir. Toplumsal sorunların çözümü, ihtiyaçların karşılanması için yalnızca devletin, işletmelerin, özel sektörün çaba harcaması yeterli değildir. Bir elin nesi var, iki elin sesi var diye ne güzel de söylemiş atalarımız. Toplumun üyeleri olarak her birey kendini yaşadığı topluma ve çevreye karşı sorumlu hissedip bu sorumluluğun gerektirdiği davranışları yerine getirdiğinde aslında toplu bir hâlde toplum kazanacaktır. Bu nedenle bu çalışmada, devletin ve özel sektörün sorumlulukları dışında bir sorumluluk alanı olan 'bireysel sosyal sorumluluğa' vurgu yapılmaktadır.

---

¹⁵⁸ Yılmaz Argüden, *Kurumsal Sosyal Sorumluluk*, ARGE Danışmanlık Yayınları, 2002, s. 14.

Bireysel sosyal sorumluluk, bireyin sosyal yaşama bakan yönüdür. Bundan dolayı, toplumun diğer üyelerinin duygusal, sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak kendi beklentileri ile toplumun beklentilerini kıyaslaması ve toplumun çıkarlarını korumasını kapsar.¹⁵⁹

Bireysel sosyal sorumluluk, yaşadıkları toplumun normlarına, değerlerine uygun olarak hareket etmek suretiyle, gönüllü olarak, hiçbir menfaat beklemezsizin faaliyet göstermesidir. Bireysel sosyal sorumluluğun nitelikleri şunlardır:¹⁶⁰

- i.** Bireysel sosyal sorumluluk, baskı uygulayıcı ve zorlayıcı faktörler tarafından gerçekleşmeye zorlanamayacak üst düzey bir davranıştır. Gönüllülük esasına dayanır. Bireyin, toplumun sorunlarına yönelik ilgi ve duyarlılık geliştirmesi ve bu sorunların çözümü için etkinlikler içerisinde olmasıdır. Bireylerin daha iyi bir toplum için gönüllü olarak katkıda bulunmalarını sağlayan bir kavramdır.
- ii.** Bireyin yakın çevresinden uzak çevresine kadar uzanan geniş bir yelpazedeki olaylar, durumlar, sorunlar karşısında bir farkındalık ve ilgililik halidir.
- iii.** Duyuşsal bir süreçten oluşur ve öğretilibilme özelliği vardır. Bireyin toplumun sorunlarını görmesi ve buna yönelik projeler gerçekleştirmesi, bireysel sosyal sorumluluğun artırılmasını sağlar.
- iv.** İşbirliğini içeren bir süreçtir. Bireysel sosyal sorumluluk, bir durum saptama değil sonuç elde etme sürecidir.
- v.** Toplumun özel ve genel, geniş yelpazedeki bütün alanlarına yöneliktir. Eğitim, sağlık, çevre, güvenlik gibi genel alanların yanı sıra; insan hakları, hayvan hakları, kadın hakları, engelliler, tüketici hakları, afet durumlarında örgütlenme, beden eğitimi ve spor, el sanatları, kaynak israfının önlenmesi, emekliler, sokak çocukları, tarih, dil, kültür bilinci, yardımlaşma gibi özel alanlara yönelik de gerçekleştirilebilir.

Schlenker ve ark. (1994) bireysel sosyal sorumluluğa ilişkin üç açılı bir model oluşturmuşlardır. Bu modele göre, sosyal sorumluluk; etkinlik, yönetmelik ve

¹⁵⁹ İ. H. Çankaya, "Öğrencilerin Sosyal Sorumluluk Düzeylerinin Artırılmasında Okulun Rolüne İlişkin Yönetici Görüşleri," *Çağdaş Eğitim Dergisi*, Cilt: 378, Sayı: 1, 2010, s. 18.

¹⁶⁰ Levent Eraslan, "Bireysel Sosyal Sorumluluk Ölçeğinin (BSS) Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenilirlik Çalışması," *Aile ve Toplum*, Cilt: 12, Sayı: 7, 2011, s. 83.

kimlik bileşenlerinden oluşur. Etkinlik sosyal sorumluluk kapsamında meydana gelen aktiviteleri, yönetmelik bu aktivitelerin gerçekleştirilmesi ve yönetişimi için gerekli kuralları, kimlik, sosyal sorumluluk etkinliklerini gerçekleştiren bireylerin özelliklerini, rollerini, hak ve görevlerini ifade etmektedir. Algılanan bireysel sosyal sorumluluk, bu üç faktörün güçlülüğünün bir ürünüdür.¹⁶¹ Bu modeli test etmek amacıyla yapılan, askerlerin bireysel sosyal sorumluluğu ve işlerine bağlılıkları, öğrencilerin bireysel sosyal sorumlulukları ve akademik başarıları, iş seçimi ve bireysel sosyal sorumluluk, seçmenlerin oy verme eğilimleri ve bireysel sosyal sorumluluk, ilaç kullanım sonuçları ve eczacıların bireysel sosyal sorumlulukları gibi konularda araştırmalar yapılmış ve bu araştırmalarda güçlü bağlar bulunmuştur.¹⁶²

2.1.1. Bireysel Sosyal Sorumluluğun Aşamaları

Schelenker ve arkadaşlarının (1994) ortaya koyduğu sosyal sorumluluğun üç açılı yapısına dayalı olarak bireysel sosyal sorumluluğun aşamaları şu şekilde sıralanabilir:¹⁶³

- i.** Sorunu hissederek farkına varma
- ii.** Sorunla ilgili veri toplama ve soruna yönelik farkındalığı geliştirme
- iii.** Çözüme yönelik ortaklar bularak etki alanını geniş bir yelpazeye taşıma
- iv.** Çözüme yönelik strateji oluşturma
- v.** Stratejiyi uygulama
- vi.** Elde edilen sonuçları değerlendirme

Birçok birey, yardım kuruluşlarına, sosyal sorumluluk ile ilgili derneklere bağışta bulunarak, çevre dostu ürünler tüketerek, kan bağışında bulunarak, iyi durumların meydana gelmesine destek olmak için zamanlarını, paralarını, kanlarını ve hatta canlarını verirler. Bu tür olumlu sosyal davranışlar, birbirinden bağımsız pek

---

¹⁶¹ a.g.e., s. 83; Jonathan W. Kohns ve Michael K. Ponton, "Understanding Responsibility: A Self-Directed Learning Application of the Triangle Model of Responsibility," *New Horizons in Adult Education and Human Resource Development*, Cilt: 20, Sayı: 4, 2006, s. 17.

¹⁶² Jonathan W. Kohns ve Michael K. Ponton, "Understanding Responsibility: A Self-Directed Learning Application of the Triangle Model of Responsibility," *New Horizons in Adult Education and Human Resource Development*, Cilt: 20, Sayı: 4, 2006, s. 21.

¹⁶³ Levent Eraslan, "Bireysel Sosyal Sorumluluk Ölçeğinin (BSS) Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması," *Aile ve Toplum*, Cilt: 12, Sayı: 7, 2011, s. 84.

çok nedenin birleşimi ile meydana gelir. Öncelikle bu tür davranışların samimiyetle, içten gelen bir fedakârlıkla gerçekleştirildiğini söyleyebiliriz. İyi ve yardımsever olmak erdemli bir davranıştır. Yaptıkları, başkalarının gözünden, en önemlisi de kendi gözünden bir bireyin ne tür bir insan olduğunun göstergesidir.¹⁶⁴

2.1.2. Bireysel Sosyal Sorumluluk Örnekleri

Bireysel sosyal sorumluluk konusunda her bireyin yapabileceği faaliyetler ve destekler farklıdır. Örneğin, öğrenciler okuldayken okulun kaynaklarının israfını önlemek için çaba harcayabilirler. Sınıfta kimse yokken ışıkların ve projeksiyonun kapalı olmasını sağlama, kâğıt israf etmeme gibi basit gibi görünen fakat kaynak israfını önlemede önemli olan adımları atabilirler. Kamu kurumlarında ve özel sektörde çalışanlar da aynı şekilde kaynak israfını önlemeye yönelik girişimlerde bulunabilirler.

Bireyler, gençlik merkezleri, engelli bakım merkezleri, huzurevleri, çocuk ve hasta bakım merkezleri, izci merkezleri gibi çeşitli kurumlar tarafından yapabileceği şeyler teklif edilip yardım istendiğinde bu kurumlardan destek alan toplumun üyelerine destek olmak, onların yanında olarak moral ve motivasyon düzeylerini yükseltmek için çaba harcayabilirler. Bir insana yalnız olmadığını hissettirmek, onun yüzünde kocaman bir gülümseme oluşmasını sağlamak bir insan için değer verilecek bir durumdur. Ailesi olmayan çocukların, huzurevinde yaşayan yaşlıların, hastaların yanına belirli aralıklarla ziyaret etmek için gitmek, onları eğlendirmek, onlara sevildiklerini, yalnız olmadıklarını hissettirmek, onların eğlendirilmesine yönelik yapılan çeşitli sanatsal ve kültürel etkinliklere zaman ayırmak bir bireyin sosyal sorumluluğunun gelişmesini sağlar.

Yolda yürürken diğer insanların etrafa attıkları, kamu kurumlarında ve özel sektörde etrafa atılmış çöpleri zeminden alıp çöp kutusuna atabilmek de bireysel sosyal sorumluluğun göstergesidir.

---

¹⁶⁴ Roland Bénabou ve Jean Tirole, "Individual And Corporate Social Responsibility," *Economica* Cilt: 77, Sayı: 305, 2010, s. 3.

İşyerinde kendi sorumluluğumuzun yanında iş arkadaşlarımızın bizden yardım istediği işlerde de onlara yardımcı olabilmek, işe yeni başlayan birinin iş ortamına adapte olmasına, işin inceliklerini ve niteliklerini öğrenmesine yardımcı olabilmek, yüzü asık ve üzgün görünen bir arkadaşımıza derdini sorup onu dinlemek, onun sorunuyla ilgilenerek onun yanında olmak da bireysel sosyal sorumluluğun göstergesidir. İşyerinde bir yönetici de olsanız, bir çalışan da olsanız bu davranışlar erdemli davranışlardır. İşyerindeki her bireyin ortak paydası insan olma paydasıdır. Bu ortak paydada buluşabilmek, empati kurarak karşındakini anlayabilmek ve kendine nasıl davranılmasını istiyorsan karşındakine de öyle davranabilmek de bir Bireysel sosyal sorumluluktur denilebilir.

Dışarıda yürürken birisi yanınıza geliyor ve telefonunun şarjının bittiğini söyleyerek sizden telefonunuzu kullanmak için izin istiyor ya da yolda arabanızla gidiyorsunuz birisinin arabası bozulmuş orada sizin durup ona yardımcı olmanızı rica ediyor ya da yolda bir kaza olmuş ve etrafta kimse yok sizin inip yardım etmeniz çok önemli peki bunu yapar mısınız? Eğer cevabınız evetse bilmelisiniz ki bu yaptığınız bir Bireysel sosyal sorumluluk örneğidir.

Çevrenizde, üniversiteyi kazanmış olan fakat ailesinin maddi durumunun yetersiz olması nedeniyle okuyamayacak bir öğrenci varsa ona maddi yönden destek olup okumasına imkân sağlamanız da bir Bireysel sosyal sorumluluk örneğidir.

Sokakta yaralı bir sokak hayvanı gördüğünüzde onunla ilgilenmeniz, veterinerine götürüp tedavi ettirmeniz, kuşlara, kedilere ve köpeklere yiyecek ve su vermeniz bunların hepsi birer bireysel sosyal sorumluluk örneğidir.

Çevrenizden birisinin kendisi ya da ailesinden biri rahatsızlandığında size gelip hastaneye götürmenizi rica ettiğinde ona yardımcı olmanız, yalnız bırakmayıp onunla hastaneye kadar gidip başında beklemeniz de bir Bireysel sosyal sorumluluk örneğidir.

Mahallenizde meydana gelen bir çevre kirliliğine şahit olduğunuzda ya da bir yolda su sızıntısı gördüğünüzde bunu ilgili kurumları arayarak haber vermeniz de bir bireysel sosyal sorumluluk örneğidir.

Bir restoranda insan sağlığına zarar verecek maddelerin kullanıldığından emin olduğunuzda bunu yetkililere haber vermek suretiyle toplum sağlığını

korumaya çalışmanız ya da kendi restoranınızı işletiyorsanız orada insan sağlığına zararlı maddeler kullanılmasına izin vermemeniz, sigara içilmesi yasak olan alanlarda sigara içerek bu yasağa uymayanları gördüğünüzde uyarmanız birer bireysel sosyal sorumluluk örneğidir.

Uyuşturucu sattığını öğrendiğiniz kişi sizin yakınınız bile olsa bunu yetkililere haber vererek yüzlerce gencin ölümünü engellemeniz de bir bireysel sosyal sorumluluk örneğidir.

Toplu taşıma araçlarında yolculuk ederken yaşlılara, hamile ya da küçük çocuğu olanlara yerinizi vermeniz, piknik vb. bir yere gittiğinizde yiyeceklerinizden etrafınızdaki insanlara da ikram etmeniz, çalıştığınız yere yiyecek, içecek getirdiğinizde bundan çalışma arkadaşlarınıza ikram etmeniz birer bireysel sosyal sorumluluk örneğidir.

Engellilerin kullanımı için tahsis edilmiş olan asansörlere onların binmesine olanak tanırıyorsanız, balkonunuzdan herhangi bir şey silkelerken komşularınızın zarar görüp görmediklerini kontrol ediyorsanız, kapınızın önüne çöpünüzü bırakmıyorsanız, komşularınızın rahatsız olacağı şekilde gürültü yapmaktan kaçınıyorsanız, bir araçta seyahat ederken çöplerinizi camdan dışarı atmıyorsanız bunlar da birer bireysel sosyal sorumluluk örneğidir.

Ağaçlandırma çalışmalarına destek veriyorsanız, havanın, ormanların, nehirlerin, denizlerin kirletilmesine karşı çıkıyor ve çevreyi korumaya yönelik kampanyalara destek veriyorsanız bu da bir bireysel sosyal sorumluluk örneğidir.

Spor, el sanatları, sosyal kulüp ve derneklerin aktif üyeliklerinde bulunuyorsanız bu da bir bireysel sosyal sorumluluk örneğidir.

Kızılay'a kan bağışında bulunarak zor durumda olan ve acil kana ihtiyaç duyan hastaların hayatını kurtarmanız, acil kan çağrısı duyduğunuzda işinizi gücünüzü bırakıp koşup giderek kan vermeniz de bir bireysel sosyal sorumluluktur.

Eşinden, babasından, kardeşinden şiddet gören kadınların, çocuk yaşta evlenmeye zorlanan çocukların, gelini, oğlu, kızı vb.den şiddet gören yaşlı teyze ve amcaların vb. durumlardan dolayı şiddete maruz kalan mağdurların ilgili devlet

kurumlarına müracaat ederek koruma altına alınmasına destek veriyorsanız bu da bir bireysel sosyal sorumluluk örneğidir.

Bilmediklerini size soran insanlara yardımcı olmanız, yolda size adres soran insanlara yardımcı olmanız da birer bireysel sosyal sorumluluk örneğidir.

Burada da görüldüğü gibi çok çeşitli Bireysel sosyal sorumluluk örnekleri vardır. Günlük hayatın her aşamasında böyle durumlarla karşılaşılabilir. Bu noktada bireyin sergilediği erdemli duruş çok önemlidir. ‘Adam aldırma da geç git diyemem aldırırım diyen Mehmet Akif’in deyişiyle, çevremizdeki sorunlarla ilgilenmek, çevremizdeki insanların, toplumun, çevrenin sorunlarının farkında olup çözüm yolları bulmaya çalışmak son derece değerli bir yaklaşımdır.

Acil müdahale gerektiren işlerde görevi olmasa dahi bir bireyin kendini bu durumdan sorumlu hissedip, sürece dâhil olması önemlidir. Örneğin, 1999 yılında yaşadığımız acı depremde arama kurtarma ekiplerinin dışında birçok sivil toplum örgütü ve vatandaşlar da gönüllü olarak arama kurtarma çalışmalarına katılmışlardır. Toplumun bu acı gününde canları kurtarmak için canla başla çalışan fedakâr vatandaşların yaptığı bir Bireysel sosyal sorumluluk örneğidir. Başboş akan suların önüne set koyulup baraj oluşturulması ve suların toplanması ile hem elektrik üretilmekte, hem de sulama yapılmaktadır. Aynı şekilde aynı amaçla, toplum yararı için elini taşın altına koyan, toplum yararı için faaliyetlerde bulunan bireyler de bir sinerji oluşturarak toplumun sorunlarını çözebilirler (Gümüş, 2015: 88). Bu durum, bir piramidin inşa edilmesini ya da karıncalardan oluşan bir sürüyü izlemeye benzer. Görünüşte küçük işler yapan binlerce bireyin hepsi aynı amaca yönelik olarak çaba göstererek dağları taşımaktadırlar.¹⁶⁵

Bireysel sosyal sorumluluğu yüksek bireyler toplumcudur. Toplumculluk (sociability), bireyin ilişkili olduğu diğer bireylerin, kurum ve kuruluşların, devletin arzularına, tutumlarına karşı gösterdiği duyarlılığı niteler. Toplumculluğu yüksek olan bireyler kendilerini ait oldukları toplumdan, çevrelerindeki diğer bireylerden farklı hissetmez. Gösterilen bu duyarlılık bireyi o grubun örf ve adetlerine, normlarına vb. karşı bireyin saygı duymasını sağlar. Toplumculluk özelliğine sahip

---

¹⁶⁵ Ömer Dinçer ve Yahya Fidan, *İşletme Yönetimi*, Alfa Yayıncılık, Güncellenmiş 2. Baskı, İstanbul, 2016, s. 266.

birey kişiliğini kolayca grup normlarına uydurabilir ve o örgütün kültürüyle çelişmez. Toplumculluk özelliği olmayan birey ise örgüt normlarını kendi kişisel özelliklerine uydurmaya çalışır. Böyle bireylerin bazıları grup ortamına uymadıkları için yalnız kalırlar veya grup ortamının kendilerine uymamasından dolayı rahatsızlık duyarlar. Toplumcul bireyler için özendirme amaçlı yapılan bir çalışmanın verimli olması için grup tarafından genel olarak kabul edilmiş olması gerekir. Grup üyelerinin önemli bir iş yaptıklarına inanmaları ve grup olarak ahenk oluşturmaları bu tip bireylerin coşku duymasına sebep olacaktır. Bir grup içinde yer alan bireyler bu grubun sosyal birimleridir. Grubun yapısal olarak sağlam olması, bu grubu oluşturan bireyler arasında paylaşılan değerlerin yüksek olmasına bağlıdır. Bunun yüksek olması ise bireylerin birbirleriyle karşılıklı olarak olumlu etkileşimde bulunmalarına, iyi anlaşmalarına bağlıdır.¹⁶⁶ Örneğin, komşusunun balkonuna sürekli örtü çırpan, çöp atan bir birey ile komşusu arasında olumlu bir etkileşim ve iyi anlaşma sağlanması mümkün değildir. İki komşu arasındaki bu gerilim tüm apartmanı etkisi altına alabilir. Ya da bir örgütteki çalışanların sürekli birbirleriyle didişme durumunda olmaları örgüt içinde güzel bir iklim oluşmasını engeller.

“Eylem olmadı mı vizyon bir rüyadır. Vizyonsuz eylem ise vakit geçirmektir. Ancak eyleme sahip bir vizyon dünyayı değiştirebilir.” Jeol Barker

Bireysel sosyal sorumluluğun, bireylerin vizyonu ile eyleminin sonucunda oluşması son derece önemlidir. Daha iyi, daha mutlu bireyler ve bu daha iyi, daha mutlu bireylerden oluşan bir toplum vizyonu, bireylerin bireysel sosyal sorumluluğa dönük faaliyetleriyle bütünleştiğinde, sadece toplumu değiştirmekle kalmayıp dünyayı etkileyebilecek düzeyde bir sinerji oluşturabilecektir. Bu nedenle en küçük bireysel sosyal sorumluluk örneğinden, en büyük bireysel sosyal sorumluluk örneğine kadar toplumdaki her bireyin gerçekleştirebileceği milyonlarca faaliyet, güldürebileceği milyonlarca yüz vardır.

---

¹⁶⁶ Uğur Zel, *Kişilik ve Liderlik*, Nobel Yayıncılık, 3. Basım, Ankara, 2011, s. 80.

2.2. KİŞİLİK YAPISI VE BİREYSEL SOSYAL SORUMLULUK İLİŞKİSİ

Hem yerli hem de yabancı literatür incelendiğinde kişilik tipleri ve bireysel sosyal sorumluluk bilinçleri ilişkisini ele alan kaynakların sınırlı sayıda olduğu görülmüştür. Bu nedenle, bu araştırmanın, bireylerin kişilik tipleri ile bireysel sosyal sorumluluk bilinçleri arasında ilişki olup olmadığını tespit ederek literatüre önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Kurumsal sosyal sorumluluk, sosyal sorumluluk konularında gerek yerli, gerekse yabancı literatürde çok sayıda araştırma yapılmış olmasına rağmen bireysel sosyal sorumluluğu ele alan çalışmaların çok nadir olduğu görülmüştür. Bireyler ve toplum açısından son derece önemli olan bireysel sosyal sorumluluk kavramının irdelenmesinin toplum yararının sağlanmasında olumlu etkilerinin olacağı düşünülmektedir. Bu nedenle, bireysel sosyal sorumluluğu yüksek bireyler ile bireysel sosyal sorumluluğu düşük bireylerin hangi davranışlarında, ne gibi farklılıklar olduğunun bilinmesi son derece önemlidir.

Bireysel sosyal sorumluluğu yüksek bireylerin, toplumun diğer üyelerinin, toplumun, devletin ve tüm insanlığın faydasına olacak faaliyetler içerisinde olması beklenir.

Bireysel sosyal sorumluluğu düşük bireylerin ise kendilerini doğrudan ilgilendirmeyen, diğer insanlarla ve toplumla ilgili konulara karşı ilgisiz olmaları beklenir.

Kişilik yapısı ile bireysel sosyal sorumluluk arasında bir ilişki olduğu düşünülmektedir. Çünkü bireyi diğer bireylerden farklı kılan kişilik özelliklerinin onun bireysel sorumluluğunu etkilemesi olasıdır. Örneğin, dışadönük bir bireyin toplum yararına olan çeşitli aktivitelere katılması, uyumlu bir bireyin yaşam alanındaki diğer bireylerle uyum içinde olması, onları rahatsız etmekten, onlara zarar vermektен kaçınması beklenebilir bir durumdur. Bunun verilen örneklerdeki gibi olup olmadığının tespit edilmesi bu araştırmanın temel problemini oluşturmaktadır.

LİSANSÜSTÜ ÖĞRENCİLERİNİN KİŞİLİK YAPILARIYLA BİREYSEL SOSYAL SORUMLULUK BİLİNÇLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİLER ÜZERİNE ARAŞTIRMA

2.3. ARAŞTIRMANIN AMACI

Hem yerli hem de yabancı literatür incelendiğinde kişilik yapısı ve bireysel sosyal sorumluluk bilinci ilişkisini ele alan sınırlı sayıda kaynağın olduğu görülmüştür. Bu nedenle, bu araştırmanın, bireylerin kişilik tipleri ile bireysel sosyal sorumluluk düzeylerinin arasında ilişki olup olmadığını tespit ederek literatüre önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Yerli ve yabancı literatür incelenmiş, kurumsal sosyal sorumluluk, sosyal sorumluluk çok sayıda çalışmada araştırılmış olmasına rağmen bireysel sosyal sorumluluğu ele alan çalışmaların çok nadir olduğu görülmüştür. Bireyler ve toplum açısından son derece önemli olan bireysel sosyal sorumluluk kavramının tüm yönleriyle araştırılarak çalışmalara konu edilmesinin birey ve toplum faydası açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Bu araştırmanın amacı, Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde eğitim gören lisansüstü deneklerin kişilik yapıları ile bireysel sosyal sorumlulukları arasında ilişki olup olmadığının tespit edilmesidir.

2.4. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Toplumun iyi olabilmesi için toplumu oluşturan bireylerin kişilik yapıları ve bireysel sosyal sorumluluk düzeyleri son derece önemlidir. Çünkü toplumun sosyal sermayesi onu oluşturan bireylerdir. Toplumun gelişmesi, güçlenmesi, ülkenin ekonomik, kültürel durumunun gelişmesinde bireylerin rolü büyüktür. Hangi kişilik yapısına sahip bireylerin Bireysel sosyal sorumluluklarının yüksek, hangilerinin

Bireysel sosyal sorumluluklarının düşük olduğunun tespit edilmesi, bireylerin toplum olma bilincinin kişilik düzeyinde ne derece karşılık bulduğunun tespit edilmesini sağlayacaktır.

2.5. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

2.5.1. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde eğitim görmekte olan lisansüstü Denekler oluşturmaktadır. Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün veri tabanındaki bilgiye göre, yüksek lisans ve doktora programlarına kayıtlı öğrenci sayısının 785 olduğu öğrenilmiştir. Örnek hacminin belirlenmesinde kolayda örnekleme yöntemi kullanılmış, % 95 güven düzeyinde ve ± 0.05 'lik sapma aralığında örneklem büyüklüğü 212 olarak bulunmuştur. Bu kapsamda, evrenin tamamına anket formu link veri tabanı yoluyla on-line olarak gönderilmiş, aynı zamanda kişisel görüşme yoluyla da anket formunun katılımcılara ulaşması sağlanmıştır. Sonuçta, 257 adet anket formu geri dönmüştür. Anketlerin geri dönüş oranı % 32'dir. Ancak, 11 adet anket formunun eksik doldurulduğu tespit edilmiş bu nedenle bu 11 adet anket formu araştırmada kullanılmamıştır. 246 adet anket formu tam bir şekilde doldurulduğu için örneklem evreni temsil etmektedir.

2.5.2. Araştırmanın Varsayımları

i. Bu çalışmanın temelleri Big Five Kişilik Yapısı ve A-B Tipi Davranış Biçimi kuramlarına dayanmaktadır.

ii. Kişilik özelliklerinin birbirinden üstün ya da vasat olduğunu söylemek doğru değildir. Örneğin, deneyime açık kişilerin, sorumlu kişilerden üstün ya da vasat değil; sadece farklı olduğu, özel yaşamlarında ve iş yaşamlarında birbirlerinden farklı davrandıkları söylenebilir. Her kişilik özelliğinin üstünlük ya da yetersizlik alanlarının diğerlerinden farklı olduğu ancak bireysel sosyal sorumluluk açısından bazı özelliklere sahip bireylerin o özelliklere sahip olmayanlara göre daha fazla bireysel sosyal sorumluluk sahibi olduğu varsayılmaktadır.

iii. Araştırmaya katılan bireylerin bilime ve araştırmamıza katkıda bulunmaya istekli olduğu ve sorularımıza cevap verirken objektif davrandıkları varsayılmaktadır.

iv. Kullanılan istatistiksel tekniklerin araştırmamızın amacına uygun olduğu varsayılmaktadır.

2.6. HİPOTEZLER

Araştırmanın hipotezleri aşağıdaki gibidir.

H1: Big Five ile bireysel sosyal sorumluluk arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H2: A-B tipi davranış biçimi ile bireysel sosyal sorumluluk arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H3: Big Five ile A-B tipi davranış biçimi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H4: Dışadönüklük ile bireysel sosyal sorumluluk arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H5: Uyumluluk ile bireysel sosyal sorumluluk arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H6: Sorumluluk ile bireysel sosyal sorumluluk arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H7: Duygusal dengesizlik ile bireysel sosyal sorumluluk arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H8: Deneyime açıklık ile bireysel sosyal sorumluluk arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H9: Cinsiyet ile bireysel sosyal sorumluluk bilinci arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H10: Yaş ile bireysel sosyal sorumluluk bilinci arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H11: Medeni durum ile bireysel sosyal sorumluluk bilinci arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H12: Aylık gelir düzeyi ile bireysel sosyal sorumluluk bilinci arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H13: Eğitim düzeyi ile bireysel sosyal sorumluluk bilinci arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H14: Yabancı dil düzeyi ile bireysel sosyal sorumluluk bilinci arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H15: Ailenin aylık gelir düzeyi ile çocuğun bireysel sosyal sorumluluk bilinci arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H16: Anne eğitim durumu ile çocuğun bireysel sosyal sorumluluk bilinci arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H17: Baba eğitim durumu ile çocuğun bireysel sosyal sorumluluk bilinci arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H18: Anne ve babanın birlikte yaşaması ile çocuğun bireysel sosyal sorumluluk bilinci arasında anlamlı bir ilişki vardır.

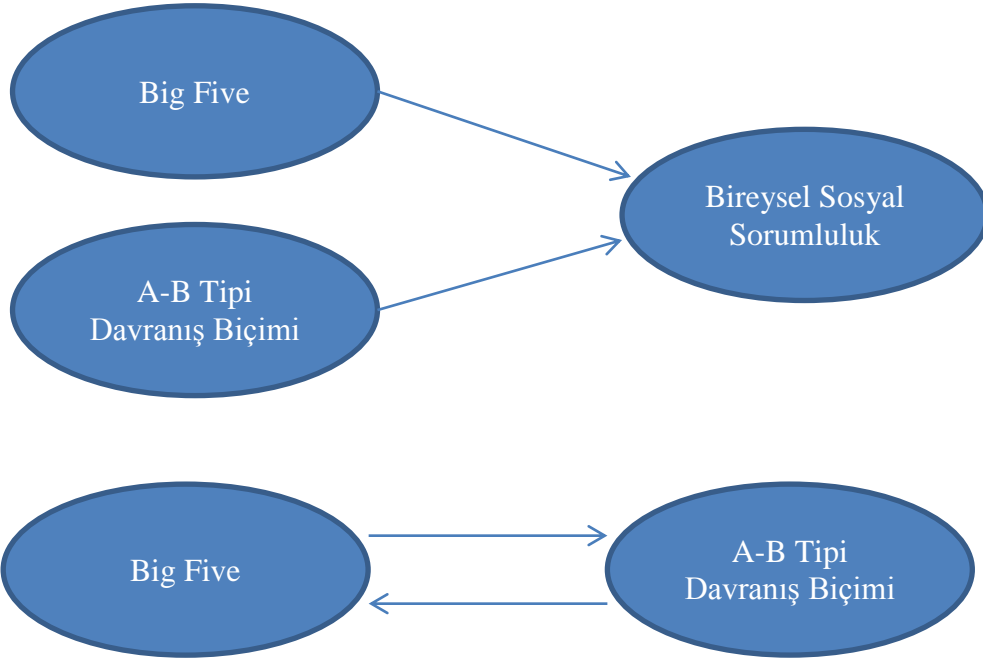
H19: Kalp rahatsızlığı ile A tipi davranış biçimi gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H20: Sigara kullanma ile A tipi davranış biçimi gösterme arasında anlamlı bir ilişki vardır.

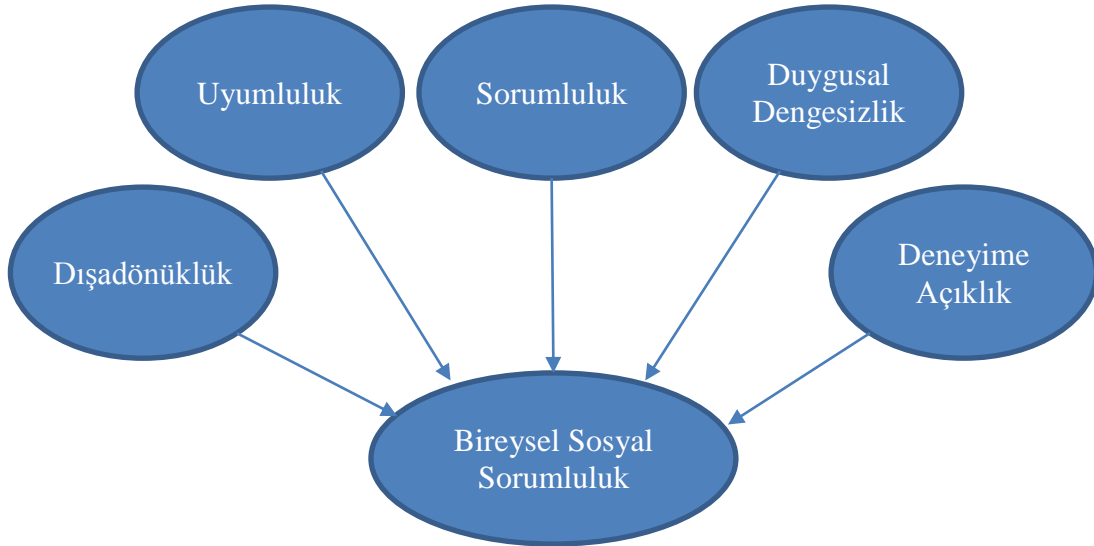
Araştırmanın hipotezleri üç farklı model kapsamında ele alınmıştır.

Birinci modelde temel hipotez, ikinci modelde, birinci kavramsal yapının boyutlarıyla ikinci kavramsal yapı arasındaki ilişkiler ve üçüncü modelde demografik değişkenlerle sonuç değişkeni (Bireysel sosyal sorumluluk) arasındaki ilişkiler incelenmiştir.

BİRİNCİ MODEL: Bu yaklaşımda “Big Five Kişilik Yapısı” ve “A-B Tipi Davranış Biçimi” ile sonuç değişkeni olan Bireysel Sosyal Sorumluluk kavramı arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Hipotezler önce ikili karşılaştırmalar çerçevesinde değerlendirilmiş daha sonra çoklu ilişkiler çerçevesinde ele alınmıştır.

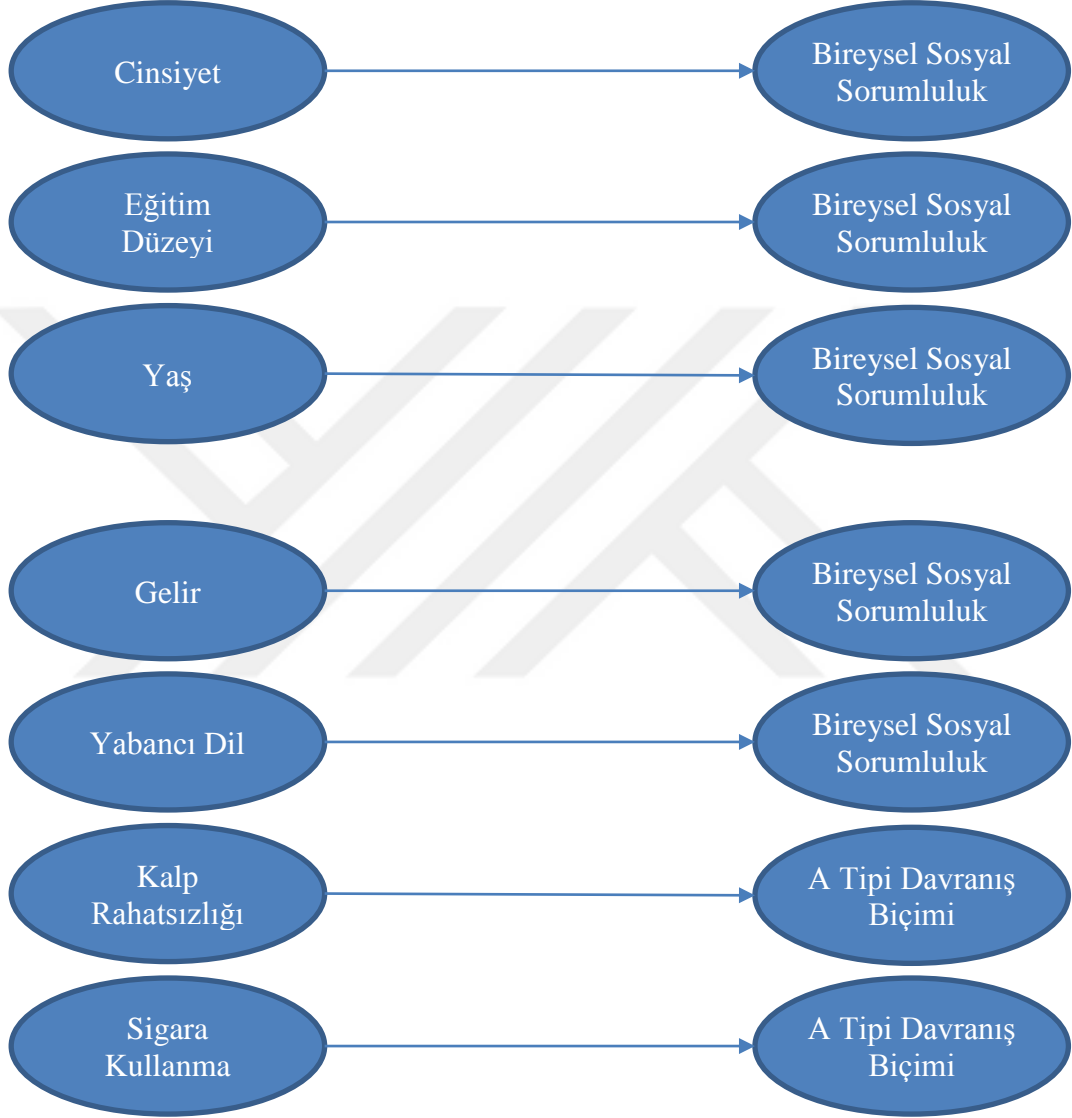
İKİNCİ MODEL: Bu aşamada Big Five'in alt boyutları olan; dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk, duygusal denge, deneyime açıklık değişkenleri ile sonuç değişkeni olan bireysel sosyal sorumluluk açısından ilişkiler ele alınacaktır.

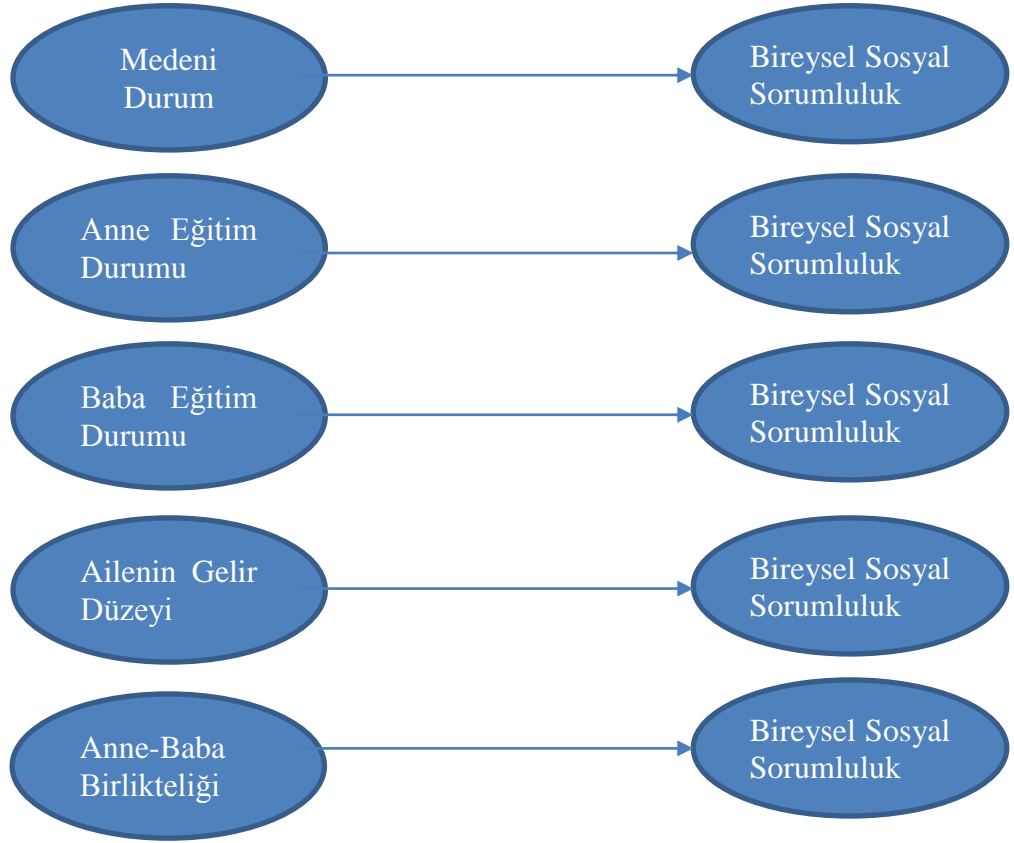

ÜÇÜNCÜ MODEL: Bu aşamada demografik değişkenlerle sonuç değişkeni olan bireysel sosyal sorumluluk değişkeni arasındaki ilişkiler ele alınmıştır. Bu amaçla iki farklı değerlendirme çalışması yapılmıştır.

Birinci düzeyde, demografik değişkenlerin her biriyle sonuç değişkeni arasında t testi veya anova uygulanmıştır. İkinci düzeyde ise tüm demografik değişkenler hep birlikte analize alınmıştır.

1. Düzey Modeli:

2. Düzey Modeli:

2.7. VERİ TOPLAMA ARACI

Bu çalışmada veri toplama yöntemi olarak yazılı soru sorma yöntemi (anket) kullanılmıştır. Çalışmada uygulanan anket formu dört bölümden oluşmaktadır. Anketin ilk bölümünde, katılımcıların demografik özelliklerini ölçmeye yönelik sorulara yer verilmiştir. İkinci bölümde, katılımcıların kişilik özelliklerini Big Five kuramına göre ölçmeye yönelik soruların bulunduğu “Big Five Kişilik Ölçeği”, üçüncü bölümde katılımcıların kişilik özelliklerini A-B Tipi Davranış Biçimi kuramına göre ölçmeye yönelik soruların bulunduğu “A-B Tipi Davranış Biçimi Ölçeği”, dördüncü bölümde ise katılımcıların Bireysel sosyal sorumluluk düzeylerini ölçmeye yönelik “Bireysel Sosyal Sorumluluk Ölçeği” yer almaktadır.

Anketin ilk bölümünde lisansüstü deneklerin cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim durumu, aylık gelir düzeyi, yabancı dil bilgisi, yetiştikleri çevre (yaşadığı yer, ailesinin aylık gelir düzeyi, ailesinin eğitim düzeyi, anne ve babasının ayrı olup olmadığı), kalp rahatsızlığından dolayı doktora gidip gitmeme durumları, sigara kullanma durumları gibi demografik özelliklerini belirlemeye yönelik maddeler yer almaktadır.

Anketin ikinci bölümünde bulunan Big Five Kişilik Ölçeği (FFI), 30 maddeden oluşmaktadır. 44 maddeden oluşan orijinal ölçek önce John, Donahue ve Kentle (1991) tarafından daha sonra da Benet-Martinez ve John (1998) tarafından geliştirilmiştir. Schmit, Allik, McCrea ve Martinez (2007) tarafından kişilerin kendilerini tanıma profilleri ve örüntüleri konusunda yapılan bir çalışmanın Türkiye ayağında ölçeğin Türkçe uyarlamasının yapılması gerekmiştir. Bu kapsamda, kişilik özelliklerini beş boyutta ele alan ölçeğin Türkçe uyarlaması Sümer ve Sümer (2005) tarafından yapılmıştır. Araştırmada kullanılan 30 maddeden oluşan ölçek, 44 maddeden oluşan orijinal ölçekten elde edilmiştir.

Katılımcıların bu bölümde yer alan her bir maddeye ait katılım düzeyleri 1=Hiç Katılmıyorum, 2=Katılmıyorum, 3= Kararsızım, 4= Katılıyorum, 5= Kesinlikle Katılıyorum şeklinde 5’li Likert ölçeği kullanılarak derecelendirilmiştir.

Anketin üçüncü bölümünde A-B tipi davranış biçimini ölçmek amacıyla Bortner (1966) Derecelendirme Ölçeği’nin kısa formundan yararlanılmıştır. Ölçeğin

tasarımı Prof. Dr. Yahya FİDAN tarafından yapılmıştır. Ölçek üzerinde 14 farklı ifade yerleştirilmiştir. Her bir ifadenin karşısında o ifadenin zıddı bulunmaktadır. Katılımcıların her bir maddeye ait katılım düzeyleri 1= Kesinlikle Katılmıyorum, 8= Kesinlikle Katılıyorum şeklinde 8’li Likert ölçeği kullanılarak derecelendirilmiştir. 1 ve 1’e yakın olan numaralar A tipi davranışı, 8 ve 8’e yakın olanlar B tipi davranışı temsil etmektedir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 21, en yüksek puan ise 168’dir.¹⁶⁷

Anketin dördüncü bölümünde tarafımızca geliştirilen Bireysel Sosyal Sorumluluk Ölçeği kullanılmıştır. Katılımcıların bu bölümde yer alan her bir maddeye ait katılım düzeyleri 1= Hiçbir zaman 2= Nadiren 3= Bazen 4= Sıklıkla 5= Her zaman şeklinde 5’li Likert ölçeği kullanılarak derecelendirilmiştir.

Bireysel sosyal sorumluluk düzeyini belirlemeye yönelik ölçek, ilgili literatür taranarak oluşturulmuştur.

Bireysel sosyal sorumluluk ölçeğine güvenirlik ve geçerlilik analizi uygulanmıştır. Ölçeğin yapı geçerliliğinin ortaya koymak için açıklayıcı (açımlayıcı) faktör analizi yöntemi uygulanmıştır. Yapılan Barlett testi sonucunda ($p=0.000<0.05$) faktör analizine alınan değişkenler arasında ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Yapılan test sonucunda ($KMO=0.787>0,60$) örnek büyüklüğünün faktör analizi uygulanması için yeterli olduğu tespit edilmiştir. Faktör analizi uygulamasında varimax yöntemi¹⁶⁸ seçilerek faktörler arasındaki ilişkinin yapısının aynı kalması sağlanmıştır. Faktör analizi sonucunda değişkenler toplam açıklanan varyansı %49.005 olan beş faktör altında toplanmıştır. Ölçekte yedi madde iç tutarlılığı olumsuz etkilediğinden ve faktör analizinde eş yükleme olduğundan ölçekten çıkartılmıştır. Bireysel sosyal sorumluluk ölçeğindeki 23 maddenin genel güvenirliği $\alpha=0.817$ olarak çok yüksek bulunmuştur. Güvenirliğine ilişkin

---

¹⁶⁷ Yahya Fidan, *Girişimcilik ve Girişimci Özellikleri (Sivas Örneği)*, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2002, s. 93.

¹⁶⁸ Rotasyon okunabilirliği arttırmak ya da daha uygun bir yapı bulmak için uygulanan bir yöntemdir. Temel olarak iki çeşidi vardır. Bunlar: Doğrusal rotasyon (orthogonal) ve doğrusal olmayan (oblique) rotasyondur. Bunlardan sosyal bilimlerde en çok kullanılanları doğrusal rotasyon teknikleridir ve bunlardan da varimax rotasyonu en çok kullanılan yöntemdir. Faktörlerin arasındaki ilişkinin yapısının aynı kalmasını sağlaması önemli bir avantajdır. Çok faktörlü yapı söz konusu ise varimax yönteminin kullanılması uygundur.

bulunan alpha ve açıklanan varyans değerine göre bireysel sosyal sorumluluk ölçeğinin geçerli ve güvenilir bir araç olduğu anlaşılmıştır. Ölçeğe ait oluşan faktör yapısı aşağıda görülmektedir.

Tablo 3. Bireysel Sosyal Sorumluluk Ölçeği Faktör Yapısı

Boyut	Madde	Faktör Yüğü	Açıklanan Varyans	Cronbach's Alpha
Toplum ve çevreye yönelik sorumluluk (Özdeğer=4.885)	21. Yaşam alanımdaki ağaç dikme projelerine her fırsatta destek veriyorum.	0,737	13,412	0,782
	20. Acil müdahale gerektiren sivil toplum çalışmalarında görev alırım.	0,699		
	24. Huzur evi, kimsesiz çocuklar yurdu gibi kurumları ziyaret ederim.	0,685		
	19. Spor, el sanatı veya sosyal kulüp ve derneklerin aktif üyeliklerinde bulunurum.	0,673		
	2. Gençlik, izci merkezleri, çocuk bakımı ve engellilerin eğlendirilmesi gibi bir etkinlikte yapabileceğim bir şey teklif edildiğinde kabul ederim.	0,581		
	18. Hasta veya yaşlı olan komşularımı ve tanıdıklarımı uygun aralıklarla ziyaret ederim.	0,542		
	8. Yaralı bir sokak hayvanı gördüğümde onunla ilgilenirim.	0,501		
İnsiyatif alma (Özdeğer=2.258)	16. Bir yolda şebekenin arızalandığını ve su sızıntısı olduğunu görürsem ilgili kurumu ararım.	0,716	10,040	0,701
	11. Herhangi bir restoranda insan sağlığına zararlı maddelerin kullanıldığını emin olursam yetkililere haber veririm.	0,711		
	10. Mahallemizde oluşan bir çevre kirliliğini hemen yetkililere haber veririm.	0,691		
	13. Sigara içme yasağı bulunan bir alanda bu yasağı uymayanları görürsem uyarırım.	0,612		
Yardımlaşma (Özdeğer=1.496)	9. Rahatsızlanmış bir komşumun çocuğunu hastaneye götürmem istendiğinde geri çevirmem.	0,716	9,388	0,671
	14. Toplu taşıma araçlarında yaşlı, hamile veya küçük çocuklu olanlara yerimi veririm.	0,661		
	23. Balkondan herhangi bir şey silkelirken komşuların zarar görüp görmeyeceklerini kontrol ederim.	0,642		
	7. Üniversiteyi kazanmış fakat maddi durumunun yetersiz olması nedeniyle okuyamayacak birisine yardım edebilmeliyiz.	0,462		
	30. Çalıştığım yere yiyecek, içecek getirdiğimde orada bulunan kişilere ikram ederim.	0,435		
	26. Her insan, etrafında şiddete maruz kalan mağdurların ilgili devlet kurumlarına müracaat etmelerine yardımcı olmalıdır.	0,400		
Duyarlılık (Özdeğer=1.355)	3. İnsanlar, halka açık yerlerde diğeri insanların bıraktığı çöpleri alıp çöp kutusuna atabilmeli.	0,756	8,736	0,799
	4. Görevimiz olmasa dahi iş arkadaşlarımız yardım talep ettiklerinde yardımcı olmamız gerekir.	0,591		

	1. Okul koridorunda yürürken sınıflardan birinin ışıklarının açık ve içeride kimse olmadığını görürsem ışıkları kapatırım.	0,429		
	28. Yolda para vb. değerli bir şey bulduğumda etrafta kimse yoksa kendim alırım.	0,421		
İyimserlik (Özdeğer=1.278)	5. İnsanlar, telefonunun şarjının bittiğini söyleyen tanımadıkları birisine telefonlarını kullanılabilmeli.	0,835	7,429	0,702
	6. Arabası bozulmuş ve yol kenarında bekleyen birisine yardım edebilmemiz gerekir.	0,761		
Toplam Varyans %49.005				

Tablo 3. Devam

Ölçekteki faktörlerin puanları hesaplanırken faktördeki maddelerin değerleri toplandıktan sonra madde sayısına bölünerek (aritmetik ortalama) faktör puanları elde edilmiştir.

2.8. VERİLERİN İSTATİSTİKSEL ANALİZİ

Araştırmada elde edilen veriler SPSS for Windows 22.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistiksel yöntemler olarak sayı, yüzde, ortalama, standart sapma kullanılmıştır.

Ölçek boyutlarının aldığı puanlar 1 ile 5 arasında değerlendirilmektedir. Bu aralık 4 puanlık genişliğe sahiptir. Bu genişlik beş eşit genişliğe ayrılarak 1.00- 1.79 arası “çok düşük”, 1.80- 2.59 arası “düşük”, 2.60- 3.39 “arası orta”, 3.40-4.19 arası yüksek, 4.20-5.00 arası çok yüksek olarak bulgular yorumlanmıştır.

İki bağımsız grup arasında niceliksel sürekli verilerin karşılaştırılması amacıyla t-testi, ikiden fazla bağımsız grup arasında niceliksel sürekli verilerin karşılaştırılması amacıyla Tek yönlü (One way) Anova testi kullanılmıştır. Anova testi sonrasında farklılıkları belirlemek için tamamlayıcı post-hoc analizi olarak Scheffe testinden yararlanılmıştır.

Araştırmanın sürekli değişkenleri arasında pearson korelasyon ve regresyon analizi uygulanmıştır. Korelasyon analizi, sürekli değişkenler arasında doğrusal ilişkinin kuvvetini (derecesi) ve yönünü belirlemek amacıyla kullanılır. Regresyon analizi, araştırmanın sürekli değişkenleri arasında nedensellik ilişkisini belirlemek amacıyla; bağımsız değişkenler yardımıyla zor elde edilen bağımlı değişken değerini kestirmek için kullanılır. Elde edilen bulgular %95 güven aralığında ve %5 anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir.

2.9. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde, araştırma probleminin çözümü için, araştırmaya katılan deneklerden ölçekler yoluyla toplanan verilerin analizi sonucunda elde edilen bulgular yer almaktadır. Elde edilen bulgulara dayalı olarak açıklama ve yorumlar yapılmıştır.

Tablo 4. Deneklerin Tanımlayıcı Özelliklerinin Dağılımı

Tablolar	Gruplar	Frekans(n)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	143	58,1
	Erkek	103	41,9
	Toplam	246	100,0
Medeni Durum	Evli	73	29,7
	Bekâr	173	70,3
	Toplam	246	100,0
Yaş	20-25 yaş arası	128	52,0
	26-30 yaş arası	60	24,4
	30 yaş üstü	58	23,6
	Toplam	246	100,0
Aylık Gelir Düzeyi	1000 TL'den az	106	43,1
	1000-2999 TL	72	29,3
	3000 TL ve üzeri	68	27,6
	Toplam	246	100,0
Devam Edilen Eğitim Durumu	Yüksek Lisans	166	67,5
	Doktora	80	32,5
	Toplam	246	100,0
Yabancı Dil Düzeyi	Bilmiyorum	16	6,5
	Temel Seviye	95	38,6
	Orta Seviye	87	35,4
	İleri Seviye	48	19,5
	Toplam	246	100,0
Yaşanılan Yer	Köy	8	3,3
	İlçe	73	29,7
	İl	163	66,3
	Yurtdışı	2	0,8
	Toplam	246	100,0
Yaşanılan Yer	İlçe ve köy	81	32,9
	İl	165	67,1
	Toplam	246	100,0
Aile Gelir Durumu	1000 TL' den az	20	8,1
	1000-2999 TL arası	144	58,5
	3000 TL ve üzeri	82	33,3
	Toplam	246	100,0

Anne Eğitim Durumu	Okuma-yazma bilmiyor	31	12,6
	İlk-orta	180	73,2
	Lise	10	4,1
	Ön lisans ve üzeri	25	10,2
	Toplam	246	100,0
Baba Eğitim Durumu	İlköğretim ve altı	165	67,1
	Lise	27	11,0
	Ön lisans ve üzeri	54	22,0
	Toplam	246	100,0
Anne Baba Birlikteliği	Hayır	232	94,3
	Evet	14	5,7
	Toplam	246	100,0
Kalp Rahatsızlığı İle İlgili Doktora Gitme Durumu	Hayır	210	85,4
	Evet	36	14,6
	Toplam	246	100,0
Sigara Kullanma Durumu	Hayır	186	75,6
	Evet	60	24,4
	Toplam	246	100,0

Tablo 4. Devam

Denekler cinsiyet değişkenine göre 143'ü (%58,1) kadın, 103'ü (%41,9) erkek olarak dağılmaktadır.

Denekler medeni durum değişkenine göre 73'ü (%29,7) evli, 173'ü (%70,3) bekâr olarak dağılmaktadır.

Denekler yaş değişkenine göre 128'i (%52,0) 20-25 yaş, 60'ı (%24,4) 26-30 yaş, 58'i (%23,6) 30 yaş üstü olarak dağılmaktadır.

Denekler aylık gelir düzeyi değişkenine göre 106'sı (%43,1) 1000 TL'den az, 72'si (%29,3) 1000-2999 TL, 68'i (%27,6) 3000 TL ve üzeri olarak dağılmaktadır.

Denekler devam edilen eğitim durumu değişkenine göre 166'sı (%67,5) yüksek lisans, 80'i (%32,5) doktora olarak dağılmaktadır.

Denekler yabancı dil düzeyi değişkenine göre 16'sı (%6,5) bilmiyorum, 95'i (%38,6) temel seviye, 87'si (%35,4) orta seviye, 48'i (%19,5) ileri seviye olarak dağılmaktadır.

Denekler yaşadıkları yer değişkenine göre 8'i (%3,3) köy, 73'ü (%29,7) ilçe, 163'ü (%66,3) il, 2'si (%0,8) yurtdışı olarak dağılmaktadır.

Denekler yaşılan yer değişkenine göre 81'i (%32,9) ilçe ve köy, 165'i (%67,1) il olarak dağılmaktadır.

Denekler aile gelir durumu değişkenine göre 20'si (%8,1) 1000 TL'den az, 144'ü (%58,5) 1000-2999 TL arası, 82'si (%33,3) 3000 TL ve üzeri olarak dağılmaktadır.

Denekler anne eğitim durumu değişkenine göre 31'i (%12,6) okuma-yazma bilmiyor, 180'i (%73,2) ilköğretim, 10'u (%4,1) lise, 25'i (%10,2) ön lisans ve üzeri olarak dağılmaktadır.

Denekler baba eğitim durumu değişkenine göre 165'i (%67,1) ilköğretim ve altı, 27'si (%11,0) lise, 54'ü (%22,0) ön lisans ve üzeri olarak dağılmaktadır.

Denekler anne baba birlikteliği değişkenine göre 232'si (%94,3) hayır, 14'ü (%5,7) evet olarak dağılmaktadır.

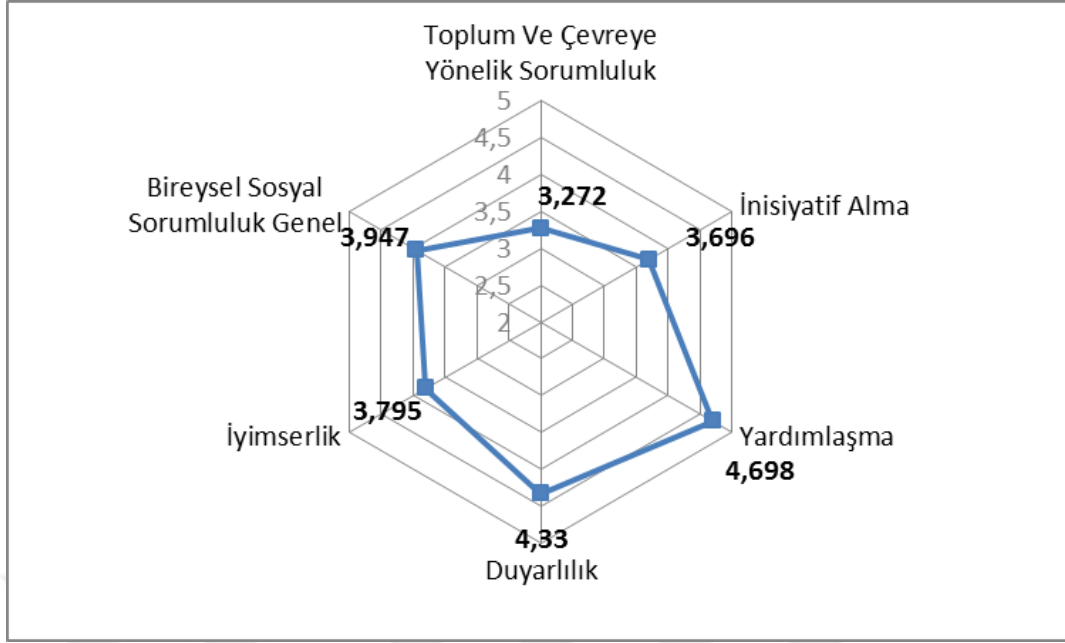
Denekler kalp rahatsızlığı ile ilgili doktora gitme durumu değişkenine göre 210'u (%85,4) hayır, 36'sı (%14,6) evet olarak dağılmaktadır.

Denekler sigara kullanma durumu değişkenine göre 186'sı (%75,6) hayır, 60'ı (%24,4) evet olarak dağılmaktadır.

Tablo 5. Bireysel Sosyal Sorumluluk Düzeylerine İlişkin Ortalamalar

	N	Ort	Ss	Min.	Max.
Toplum ve Çevreye Yönelik Sorumluluk	246	3,272	0,791	1,290	5,000
İnisiyatif Alma	246	3,696	0,875	1,250	5,000
Yardımlaşma	246	4,698	0,389	2,500	5,000
Duyarlılık	246	4,330	0,611	2,000	5,000
İyimserlik	246	3,795	0,969	1,000	5,000
Bireysel Sosyal Sorumluluk Genel	246	3,947	0,461	2,390	5,000

Araştırmaya katılan deneklerin “toplum ve çevreye yönelik sorumluluk” düzeyi orta ($3,272 \pm 0,791$); “inisiyatif alma” düzeyi yüksek ($3,696 \pm 0,875$); “yardımlaşma” düzeyi çok yüksek ($4,698 \pm 0,389$); “duyarlılık” düzeyi çok yüksek ($4,330 \pm 0,611$); “iyimserlik” düzeyi yüksek ($3,795 \pm 0,969$); “bireysel sosyal sorumluluk genel” düzeyi yüksek ($3,947 \pm 0,461$) olarak belirlenmiştir.

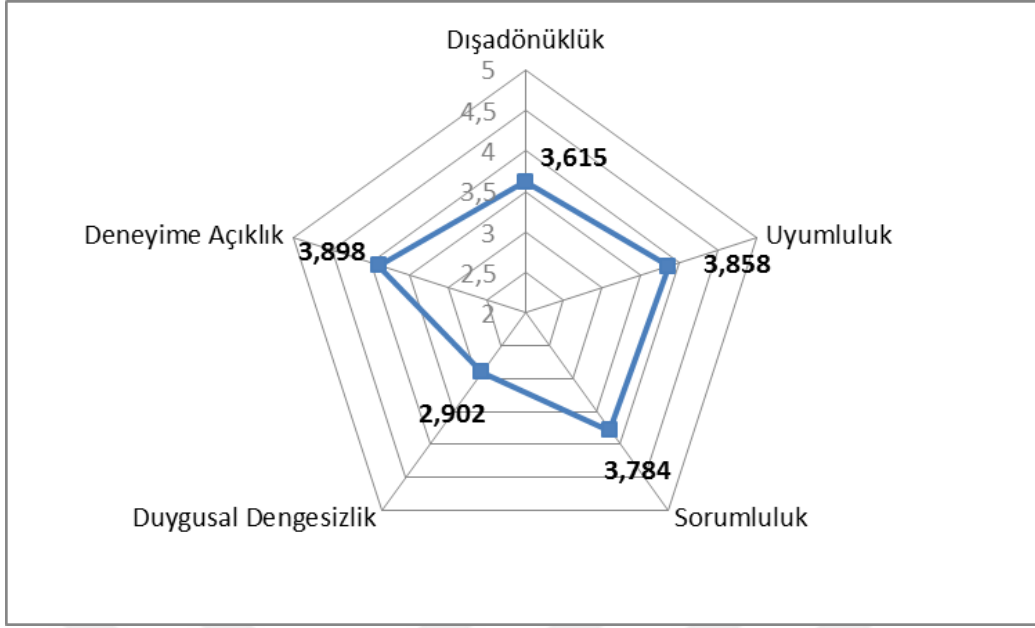
Şekil 1. Bireysel Sosyal Sorumluluk Düzeyine İlişkin Diyagram

Şekil 1’de görüldüğü üzere, deneklerin yardımlaşma düzeyinin çok yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 6. Kişilik Tiplerine İlişkin Ortalamalar

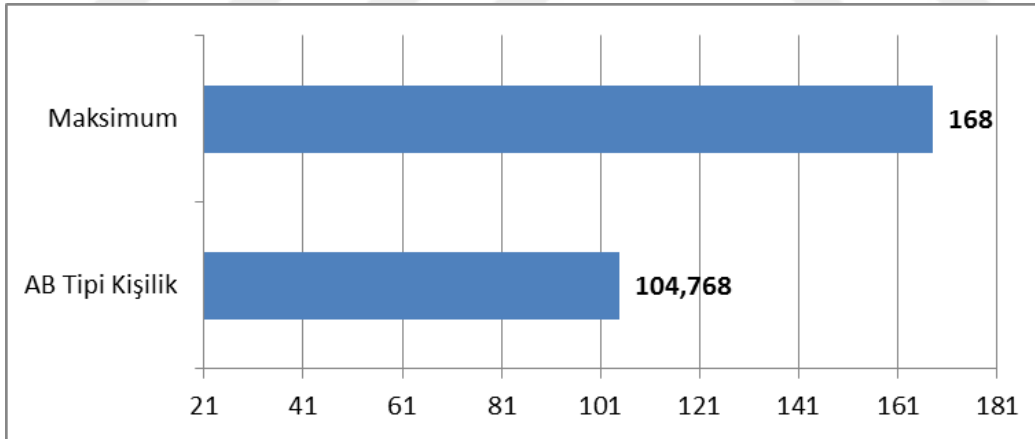
	N	Ort	Ss	Min.	Max.
Dışadönüklük	246	3,615	0,825	1,500	5,000
Uyumluluk	246	3,858	0,521	1,830	5,000
Sorumluluk	246	3,784	0,657	1,670	5,000
Duygusal Dengesizlik	246	2,902	0,764	1,000	5,000
Deneyime Açıklık	246	3,898	0,579	1,670	5,000
A-B Tipi Davranış Biçimi	246	104,768	26,015	42,000	168,000

Araştırmaya katılan deneklerin “dışadönüklük” düzeyi yüksek ($3,615 \pm 0,825$); “uyumluluk” düzeyi yüksek ($3,858 \pm 0,521$); “sorumluluk” düzeyi yüksek ($3,784 \pm 0,657$); “duygusal dengesizlik” düzeyi orta ($2,902 \pm 0,764$); “deneyime açıklık” düzeyi yüksek ($3,898 \pm 0,579$); “A-B tipi davranış biçimi” düzeyi A1 ($104,768 \pm 26,015$) olarak belirlenmiştir.

Şekil 2. Big Five'a İlişkin Diyagram

Şekil 2'de görüldüğü üzere, deneklerin deneyime açıklık düzeyinin yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Şekil 3. A-B Tipi Davranış Biçimine İlişkin Diyagram

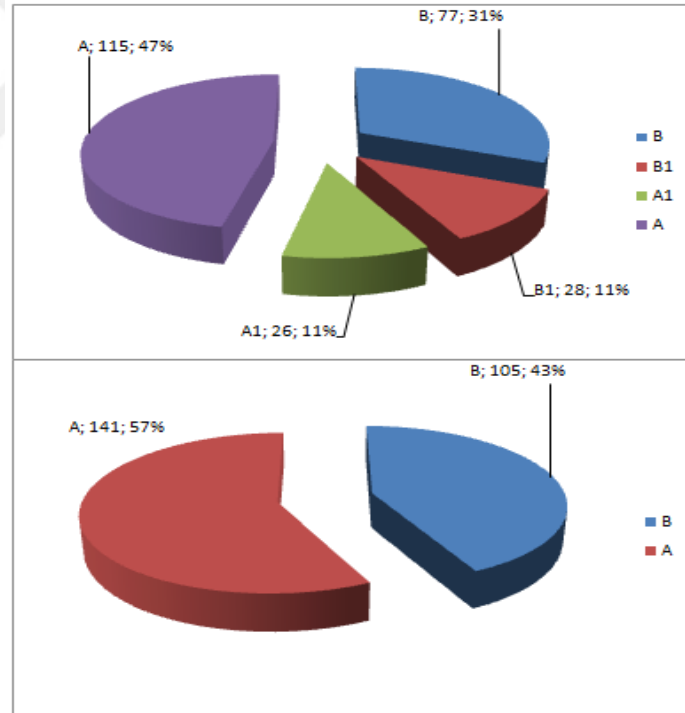
Şekil 3'de görüldüğü üzere, deneklerin A-B tipi davranış biçimi düzeyinin A1 olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 7. A-B Tipi Davranış Biçimi Gruplarının Dağılımı

Tablolar	Gruplar	Frekans(n)	Yüzde (%)
A-B Tipi Davranış Biçimi Grubu	B	77	31,3
	B1	28	11,4
	A1	26	10,6
	A	115	46,7
	Toplam	246	100,0
A-B Tipi Davranış Biçimi Grubu	B	105	42,7
	A	141	57,3
	Toplam	246	100,0

Denekler A-B tipi davranış biçimi grubu değişkenine göre 77'si (%31,3) B, 28'i (%11,4) B1, 26'sı (%10,6) A1, 115'i (%46,7) A olarak dağılmaktadır.

Denekler A-B tipi davranış biçimi grubu değişkenine göre 105'i (%42,7) B, 141'i (%57,3) A olarak dağılmaktadır.

Şekil 4. A-B Tipi Davranış Biçimi Gruplarının Dağılımı

Şekil 4'te görüldüğü üzere, deneklerin çoğunluğunun A tipi davranış biçimi gösterdiği tespit edilmiştir.

Tablo 8. Kişilik Özellikleri ile Bireysel Sosyal Sorumluluk Arasında Korelasyon İlişkisi

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
1. Toplum ve Çevreye Yönelik Sorumluluk	1,000											
2. İnisiyatif Alma	0,414**	1,000										
3. Yardımlaşma	0,297**	0,326**	1,000									
4. Duyarlılık	0,187**	0,288**	0,357**	1,000								
5. İyimserlik	0,176**	0,158*	0,302**	0,264**	1,000							
6. Bireysel sosyal sorumluluk genel	0,800**	0,713**	0,621**	0,550**	0,454**	1,000						
7. Dışadönüklük	0,380**	0,255**	0,158*	0,161*	0,052	0,365**	1,000					
8. Uyumluluk	0,237**	0,178**	0,236**	0,232**	0,184**	0,322**	0,214**	1,000				
9. Sorumluluk	0,270**	0,239**	0,329**	0,188**	0,025	0,340**	0,257**	0,250**	1,000			
10. Duygusal Dengesizlik	-0,127*	-0,180**	-0,051	-0,053	-0,050	-0,159*	-0,150*	-0,259**	-0,226**	1,000		
11. Deneyime Açıklık	0,390**	0,261**	0,280**	0,193**	0,215**	0,435**	0,374**	0,311**	0,349**	-0,249**	1,000	
12. A-B Tipi Davranış Biçimi	0,187**	0,105	0,214**	0,098	0,118	0,224**	0,198**	0,057	0,336**	-0,023	0,207**	1,000

*p<0,05; ** p<0,01

İnisiyatif alma ve toplum ve çevreye yönelik sorumluluk arasında zayıf, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=0.414$; $p=0,000<0.05$). Yardımlaşma ve toplum ve çevreye yönelik sorumluluk arasında zayıf, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=0.297$; $p=0,000<0.05$). Yardımlaşma ve inisiyatif alma arasında zayıf, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=0.326$; $p=0,000<0.05$). Duyarlılık ve toplum ve çevreye yönelik sorumluluk arasında çok zayıf, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=0.187$; $p=0,003<0.05$). Duyarlılık ve inisiyatif alma arasında zayıf, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=0.288$; $p=0,000<0.05$). Duyarlılık ve yardımlaşma arasında zayıf, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=0.357$; $p=0,000<0.05$). İyimserlik ve toplum ve çevreye yönelik sorumluluk arasında çok zayıf, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=0.176$; $p=0,006<0.05$). İyimserlik ve inisiyatif alma arasında çok zayıf, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=0.158$; $p=0,013<0.05$). İyimserlik ve yardımlaşma arasında zayıf, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=0.302$; $p=0,000<0.05$). İyimserlik ve duyarlılık arasında zayıf, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=0.264$; $p=0,000<0.05$).

Bireysel sosyal sorumluluk genel ve toplum ve çevreye yönelik sorumluluk arasında yüksek, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=0.8$; $p=0,000<0.05$). Bireysel sosyal sorumluluk genel ve inisiyatif alma arasında yüksek, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=0.713$; $p=0,000<0.05$). Bireysel sosyal sorumluluk genel ve yardımlaşma arasında orta, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=0.621$; $p=0,000<0.05$). Bireysel sosyal sorumluluk genel ve duyarlılık arasında orta, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=0.55$; $p=0,000<0.05$). Bireysel sosyal sorumluluk genel ve iyimserlik arasında zayıf, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=0.454$; $p=0,000<0.05$). Dışadönüklük ve toplum ve çevreye yönelik sorumluluk arasında zayıf, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=0.38$; $p=0,000<0.05$). Dışadönüklük ve inisiyatif alma arasında zayıf, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=0.255$; $p=0,000<0.05$). Dışadönüklük ve yardımlaşma arasında çok zayıf, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=0.158$; $p=0,013<0.05$). Dışadönüklük ve duyarlılık arasında çok zayıf, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=0.161$; $p=0,011<0.05$). Dışadönüklük ve bireysel sosyal sorumluluk genel arasında zayıf, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=0.365$; $p=0,000<0.05$). Uyumluluk ve toplum ve çevreye yönelik sorumluluk arasında çok

zayıf, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=0.237$; $p=0,000<0.05$). Uyumluluk ve inisiyatif alma arasında çok zayıf, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=0.178$; $p=0,005<0.05$). Uyumluluk ve yardımlaşma arasında çok zayıf, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=0.236$; $p=0,000<0.05$). Uyumluluk ve duyarlılık arasında çok zayıf, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=0.232$; $p=0,000<0.05$). Uyumluluk ve iyimserlik arasında çok zayıf, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=0.184$; $p=0,004<0.05$). Uyumluluk ve bireysel sosyal sorumluluk genel arasında zayıf, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=0.322$; $p=0,000<0.05$). Uyumluluk ve dışadönüklük arasında çok zayıf, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=0.214$; $p=0,001<0.05$).

Sorumluluk ve toplum ve çevreye yönelik sorumluluk arasında zayıf, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=0.27$; $p=0,000<0.05$). Sorumluluk ve inisiyatif alma arasında çok zayıf, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=0.239$; $p=0,000<0.05$). Sorumluluk ve yardımlaşma arasında zayıf, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=0.329$; $p=0,000<0.05$). Sorumluluk ve duyarlılık arasında çok zayıf, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=0.188$; $p=0,003<0.05$). Sorumluluk ve bireysel sosyal sorumluluk genel arasında zayıf, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=0.34$; $p=0,000<0.05$). Sorumluluk ve dışadönüklük arasında zayıf, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=0.257$; $p=0,000<0.05$). Sorumluluk ve uyumluluk arasında çok zayıf, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=0.25$; $p=0,000<0.05$). Duygusal dengesizlik ve toplum ve çevreye yönelik sorumluluk arasında çok zayıf, negatif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=-0.127$; $p=0,047<0.05$). Duygusal dengesizlik ve inisiyatif alma arasında çok zayıf, negatif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=-0.18$; $p=0,005<0.05$). Duygusal dengesizlik ve Bireysel sosyal sorumluluk genel arasında çok zayıf, negatif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=-0.159$; $p=0,013<0.05$). Duygusal dengesizlik ve dışadönüklük arasında çok zayıf, negatif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=-0.15$; $p=0,018<0.05$). Duygusal dengesizlik ve uyumluluk arasında zayıf, negatif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=-0.259$; $p=0,000<0.05$). Duygusal dengesizlik ve sorumluluk arasında çok zayıf, negatif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=-0.226$; $p=0,000<0.05$).

Deneyime açıklık ve toplum ve çevreye yönelik sorumluluk arasında zayıf, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=0.39$; $p=0,000<0.05$). Deneyime açıklık ve inisiyatif alma arasında zayıf, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=0.261$; $p=0,000<0.05$). Deneyime açıklık ve yardımlaşma arasında zayıf, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=0.28$; $p=0,000<0.05$). Deneyime açıklık ve duyarlılık arasında çok zayıf, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=0.193$; $p=0,002<0.05$). Deneyime açıklık ve iyimserlik arasında çok zayıf, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=0.215$; $p=0,001<0.05$). Deneyime açıklık ve bireysel sosyal sorumluluk genel arasında zayıf, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=0.435$; $p=0,000<0.05$). Deneyime açıklık ve dışadönüklük arasında zayıf, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=0.374$; $p=0,000<0.05$). Deneyime açıklık ve uyumluluk arasında zayıf, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=0.311$; $p=0,000<0.05$). Deneyime açıklık ve sorumluluk arasında zayıf, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=0.349$; $p=0,000<0.05$). Deneyime açıklık ve duygusal dengesizlik arasında çok zayıf, negatif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=-0.249$; $p=0,000<0.05$).

A-B tipi davranış biçimi ve toplum ve çevreye yönelik sorumluluk arasında çok zayıf, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=0.187$; $p=0,003<0.05$). A-B tipi davranış biçimi ve yardımlaşma arasında çok zayıf, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=0.214$; $p=0,001<0.05$). A-B tipi davranış biçimi ve bireysel sosyal sorumluluk genel arasında çok zayıf, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=0.224$; $p=0,000<0.05$). A-B tipi davranış biçimi ve dışadönüklük arasında çok zayıf, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=0.198$; $p=0,002<0.05$). A-B tipi davranış biçimi ve sorumluluk arasında zayıf, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=0.336$; $p=0,000<0.05$). A-B tipi davranış biçimi ve deneyime açıklık arasında çok zayıf, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=0.207$; $p=0,001<0.05$). Diğer değişkenler arasındaki ilişkiler istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p>0.05$).

Tablo 9. Big Five’ın Toplum ve Çevreye Yönelik Sorumluluk Üzerine Etkisi

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	β	t	p	F	Model (p)	R ²
Toplum ve Çevreye Yönelik Sorumluluk	Sabit	0,110	0,208	0,835	14,656	0,000	0,218
	Dışadönüklük	0,238	4,014	0,000			
	Uyumluluk	0,134	1,434	0,153			
	Sorumluluk	0,126	1,689	0,092			
	Duygusal Dengesizlik	0,016	0,265	0,791			
	Deneyime Açıklık	0,323	3,617	0,000			

Dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk, duygusal dengesizlik, deneyime açıklık ile toplum ve çevreye yönelik sorumluluk arasındaki neden sonuç ilişkisini belirlemek üzere yapılan regresyon analizi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (F=14,656; p=0,000<0.05). Toplum ve çevreye yönelik sorumluluk düzeyinin belirleyicisi olarak dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk, duygusal dengesizlik, deneyime açıklık değişkenleri ile ilişkisinin(açıklayıcılık gücünün) güçlü olduğu görülmüştür (R²=0,218). Deneklerin dışadönüklük düzeyi toplum ve çevreye yönelik sorumluluk düzeyini arttırmaktadır ($\beta=0,238$). Deneklerin uyumluluk düzeyi toplum ve çevreye yönelik sorumluluk düzeyini etkilememektedir (p=0.153>0.05). Deneklerin sorumluluk düzeyi toplum ve çevreye yönelik sorumluluk düzeyini etkilememektedir (p=0.092>0.05). Deneklerin duygusal dengesizlik düzeyi toplum ve çevreye yönelik sorumluluk düzeyini etkilememektedir (p=0.791>0.05). Deneklerin deneyime açıklık düzeyi toplum ve çevreye yönelik sorumluluk düzeyini arttırmaktadır ($\beta=0,323$).

Tablo 10. Big Five’ın İnisiyatif Alma Üzerine Etkisi

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	β	t	p	F	Model (p)	R ²
İnisiyatif Alma	Sabit	1,695	2,713	0,007	6,900	0,000	0,107
	Dışadönüklük	0,163	2,321	0,021			
	Uyumluluk	0,091	0,823	0,411			
	Sorumluluk	0,165	1,867	0,063			
	Duygusal Dengesizlik	-0,097	-1,323	0,187			
	Deneyime Açıklık	0,185	1,754	0,081			

Dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk, duygusal dengesizlik, deneyime açıklık ile inisiyatif alma arasındaki neden sonuç ilişkisini belirlemek üzere yapılan regresyon analizi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=6,900$; $p=0,000<0.05$). İnisiyatif alma düzeyinin belirleyicisi olarak dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk, duygusal dengesizlik, deneyime açıklık değişkenleri ile ilişkisinin(açıklayıcılık gücünün) zayıf olduğu görülmüştür ($R^2=0,107$). Deneklerin dışadönüklük düzeyi inisiyatif alma düzeyini arttırmaktadır ($\beta=0,163$). Deneklerin uyumluluk düzeyi inisiyatif alma düzeyini etkilememektedir ($p=0.411>0.05$). Deneklerin sorumluluk düzeyi inisiyatif alma düzeyini etkilememektedir ($p=0.063>0.05$). Deneklerin duygusal dengesizlik düzeyi inisiyatif alma düzeyini etkilememektedir ($p=0.187>0.05$). Deneklerin deneyime açıklık düzeyi inisiyatif alma düzeyini etkilememektedir ($p=0.081>0.05$).

Tablo 11. Big Five’ın Yardımlaşma Üzerine Etkisi

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	β	t	p	F	Model (p)	R^2
Yardımlaşma	Sabit	3,144	11,536	0,000	9,165	0,000	0,143
	Dışadönüklük	0,007	0,225	0,822			
	Uyumluluk	0,106	2,198	0,029			
	Sorumluluk	0,150	3,885	0,000			
	Duygusal Dengesizlik	0,044	1,362	0,175			
	Deneyime Açıklık	0,110	2,389	0,018			

Dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk, duygusal dengesizlik, deneyime açıklık ile yardımlaşma arasındaki neden sonuç ilişkisini belirlemek üzere yapılan regresyon analizi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=9,165$; $p=0,000<0.05$). Yardımlaşma düzeyinin belirleyicisi olarak dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk, duygusal dengesizlik, deneyime açıklık değişkenleri ile ilişkisinin(açıklayıcılık gücünün) zayıf olduğu görülmüştür ($R^2=0,143$). Deneklerin dışadönüklük düzeyi yardımlaşma düzeyini etkilememektedir ($p=0.822>0.05$). Deneklerin uyumluluk düzeyi yardımlaşma düzeyini arttırmaktadır ($\beta=0,106$). Deneklerin sorumluluk düzeyi yardımlaşma düzeyini arttırmaktadır ($\beta=0,150$). Deneklerin duygusal dengesizlik düzeyi yardımlaşma düzeyini etkilememektedir ($p=0.175>0.05$). Deneklerin deneyime açıklık düzeyi yardımlaşma düzeyini arttırmaktadır ($\beta=0,110$).

Tablo 12. Big Five’ın Duyarlılık Üzerine Etkisi

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	β	t	p	F	Model (p)	R ²
Duyarlılık	Sabit	2,503	5,610	0,000	4,536	0,001	0,067
	Dışadönüklük	0,052	1,049	0,295			
	Uyumluluk	0,206	2,617	0,009			
	Sorumluluk	0,100	1,580	0,115			
	Duygusal Dengesizlik	0,039	0,738	0,462			
	Deneyime Açıklık	0,091	1,209	0,228			

Dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk, duygusal dengesizlik, deneyime açıklık ile duyarlılık arasındaki neden sonuç ilişkisini belirlemek üzere yapılan regresyon analizi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=4,536$; $p=0,001<0,05$). Duyarlılık düzeyinin belirleyicisi olarak dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk, duygusal dengesizlik, deneyime açıklık değişkenleri ile ilişkisinin (açıklayıcılık gücünün) zayıf olduğu görülmüştür ($R^2=0,067$). Deneklerin dışadönüklük düzeyi duyarlılık düzeyini etkilememektedir ($p=0,295>0,05$). Deneklerin uyumluluk düzeyi duyarlılık düzeyini arttırmaktadır ($\beta=0,206$). Deneklerin sorumluluk düzeyi duyarlılık düzeyini etkilememektedir ($p=0,115>0,05$). Deneklerin duygusal dengesizlik düzeyi duyarlılık düzeyini etkilememektedir ($p=0,462>0,05$). Deneklerin deneyime açıklık düzeyi duyarlılık düzeyini etkilememektedir ($p=0,228>0,05$).

Tablo 13. Big Five’ın İyimserlik Üzerine Etkisi

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	β	t	p	F	Model (p)	R ²
İyimserlik	Sabit	1,834	2,568	0,011	3,516	0,004	0,049
	Dışadönüklük	-0,044	-0,549	0,583			
	Uyumluluk	0,277	2,203	0,029			
	Sorumluluk	-0,107	-1,057	0,292			
	Duygusal Dengesizlik	0,024	0,291	0,771			
	Deneyime Açıklık	0,355	2,940	0,004			

Dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk, duygusal dengesizlik, deneyime açıklık ile iyimserlik arasındaki neden sonuç ilişkisini belirlemek üzere yapılan regresyon analizi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=3,516$; $p=0,004<0,05$). İyimserlik düzeyinin belirleyicisi olarak dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk,

duygusal dengesizlik, deneyime açıklık değişkenleri ile ilişkisinin (açıklayıcılık gücünün) zayıf olduğu görülmüştür ($R^2=0,049$). Deneklerin dışadönüklük düzeyi iyimserlik düzeyini etkilememektedir ($p=0.583>0.05$). Deneklerin uyumluluk düzeyi iyimserlik düzeyini arttırmaktadır ($\beta=0,277$). Deneklerin sorumluluk düzeyi iyimserlik düzeyini etkilememektedir ($p=0.292>0.05$). Deneklerin duygusal dengesizlik düzeyi iyimserlik düzeyini etkilememektedir ($p=0.771>0.05$). Deneklerin deneyime açıklık düzeyi iyimserlik düzeyini arttırmaktadır ($\beta=0,355$).

Tablo 14. Big Five’ın Bireysel Sosyal Sorumluluk Genel Üzerine Etkisi

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	β	t	p	F	Model (p)	R^2
Bireysel Sosyal Sorumluluk Genel	Sabit	1,743	5,871	0,000	19,476	0,000	0,274
	Dışadönüklük	0,108	3,238	0,001			
	Uyumluluk	0,144	2,749	0,006			
	Sorumluluk	0,114	2,721	0,007			
	Duygusal Dengesizlik	0,008	0,239	0,811			
	Deneyime Açıklık	0,206	4,105	0,000			

Dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk, duygusal dengesizlik, deneyime açıklık ile bireysel sosyal sorumluluk genel arasındaki neden sonuç ilişkisini belirlemek üzere yapılan regresyon analizi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=19,476$; $p=0,000<0.05$). Bireysel sosyal sorumluluk genel düzeyinin belirleyicisi olarak dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk, duygusal dengesizlik, deneyime açıklık değişkenleri ile ilişkisinin (açıklayıcılık gücünün) güçlü olduğu görülmüştür ($R^2=0,274$). Bu bulguya göre, H1 hipotezi kabul edilmiştir. Deneklerin dışadönüklük düzeyi bireysel sosyal sorumluluk genel düzeyini arttırmaktadır ($\beta=0,108$). Bu bulguya göre H4 hipotezi kabul edilmiştir. Deneklerin uyumluluk düzeyi bireysel sosyal sorumluluk genel düzeyini arttırmaktadır ($\beta=0,144$). Bu bulguya göre H5 hipotezi kabul edilmiştir. Deneklerin sorumluluk düzeyi bireysel sosyal sorumluluk genel düzeyini arttırmaktadır ($\beta=0,114$). Bu bulguya göre H6 hipotezi kabul edilmiştir. Deneklerin duygusal dengesizlik düzeyi bireysel sosyal sorumluluk genel düzeyini etkilememektedir ($p=0.811>0.05$). Bu bulguya göre H7 hipotezi reddedilmiştir. Deneklerin deneyime açıklık düzeyi bireysel sosyal sorumluluk genel düzeyini arttırmaktadır ($\beta=0,206$). Bu bulguya göre H8 hipotezi kabul edilmiştir.

Tablo 15. A-B Tipi Davranış Biçiminin Toplum ve Çevreye Yönelik Sorumluluk Üzerine Etkisi

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	β	t	p	F	Model (p)	R ²
Toplum ve Çevreye Yönelik Sorumluluk	Sabit	2,676	12,964	0,000	8,852	0,003	0,031
	A-B Tipi Davranış Biçimi	0,006	2,975	0,003			

A-B tipi davranış biçimi ile toplum ve çevreye yönelik sorumluluk arasındaki neden sonuç ilişkisini belirlemek üzere yapılan regresyon analizi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (F=8,852; p=0,003<0.05). Toplum ve çevreye yönelik sorumluluk düzeyinin belirleyicisi olarak A-B Tipi Davranış Biçimi değişkenleri ile ilişkisinin (açıklayıcılık gücünün) zayıf olduğu görülmüştür (R²=0,031). Deneklerin A-B tipi davranış biçimi, toplum ve çevreye yönelik sorumluluk düzeyini arttırmaktadır ($\beta=0,006$).

Tablo 16. A-B Tipi Davranış Biçiminin İnisiyatif Alma Üzerine Etkisi

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	β	t	p	F	Model (p)	R ²
İnisiyatif Alma	Sabit	3,327	14,400	0,000	2,701	0,102	0,007
	A-B Tipi Davranış Biçimi	0,004	1,644	0,102			

A-B tipi davranış biçimi ile inisiyatif alma arasındaki neden sonuç ilişkisini belirlemek üzere yapılan regresyon analizi istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (F=2,701; p=0,102>0,050).

Tablo 17. A-B Tipi Davranış Biçiminin Yardımlaşma Üzerine Etkisi

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	β	t	p	F	Model (p)	R ²
Yardımlaşma	Sabit	4,362	43,176	0,000	11,717	0,001	0,042
	A-B Tipi Davranış Biçimi	0,003	3,423	0,001			

A-B tipi davranış biçimi ile yardımlaşma arasındaki neden sonuç ilişkisini belirlemek üzere yapılan regresyon analizi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (F=11,717; p=0,001<0.05). Yardımlaşma düzeyinin belirleyicisi olarak A-B Tipi Davranış Biçimi değişkenleri ile ilişkisinin (açıklayıcılık gücünün) zayıf olduğu görülmüştür (R²=0,042). Deneklerin A-B Tipi Davranış Biçimi düzeyi yardımlaşma düzeyini arttırmaktadır ($\beta=0,003$).

Tablo 18. A-B Tipi Davranış Biçiminin Duyarlılık Üzerine Etkisi

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	β	t	p	F	Model (p)	R ²
Duyarlılık	Sabit	4,090	25,321	0,000	2,349	0,127	0,005
	A-B Tipi Davranış Biçimi	0,002	1,533	0,127			

A-B tipi davranış biçimi ile duyarlılık arasındaki neden sonuç ilişkisini belirlemek üzere yapılan regresyon analizi istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (F=2,349; p=0,127>0,050).

Tablo 19. A-B Tipi Davranış Biçiminin İyimserlik Üzerine Etkisi

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	β	t	p	F	Model (p)	R ²
İyimserlik	Sabit	3,334	13,049	0,000	3,453	0,064	0,010
	A-B Tipi Davranış Biçimi	0,004	1,858	0,064			

A-B tipi davranış biçimi ile iyimserlik arasındaki neden sonuç ilişkisini belirlemek üzere yapılan regresyon analizi istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (F=3,453; p=0,064>0,050).

Tablo 20. A-B Tipi Davranış Biçiminin Bireysel Sosyal Sorumluluk Genel Üzerine Etkisi

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	β	t	p	F	Model (p)	R ²
Bireysel Sosyal Sorumluluk Genel	Sabit	3,532	29,602	0,000	12,836	0,000	0,046
	A-B Tipi Davranış Biçimi	0,004	3,583	0,000			

A-B tipi davranış biçimi ile bireysel sosyal sorumluluk genel arasındaki neden sonuç ilişkisini belirlemek üzere yapılan regresyon analizi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (F=12,836; p=0,000<0,05). Bireysel sosyal sorumluluk genel düzeyinin belirleyicisi olarak A-B tipi davranış biçimi değişkenleri ile ilişkisinin (açıklayıcılık gücünün) zayıf olduğu görülmüştür (R²=0,046). Deneklerin A-B tipi davranış biçimi düzeyi, bireysel sosyal sorumluluk genel düzeyini arttırmaktadır (β =0,004). Bu bulguya göre, H2 hipotezi kabul edilmiştir.

Tablo 21. Bireysel Sosyal Sorumluluk Düzeyinin A-B Tipi Davranış Biçimi Grubuna Göre Ortalamaları

	Grup	N	Ort	Ss	F	p	Fark
Toplum ve Çevreye Yönelik Sorumluluk	B	77	3,182	0,676	3,568	0,015	4 > 1 4 > 2 4 > 3
	B1	28	3,005	0,804			
	A1	26	3,099	0,911			
	A	115	3,436	0,805			
İnisiyatif Alma	B	77	3,620	0,895	2,896	0,036	4 > 2
	B1	28	3,411	0,890			
	A1	26	3,519	0,806			
	A	115	3,857	0,851			
Yardımlaşma	B	77	4,621	0,447	5,583	0,001	4 > 1 4 > 2
	B1	28	4,536	0,535			
	A1	26	4,654	0,362			
	A	115	4,799	0,274			
Duyarlılık	B	77	4,201	0,604	1,680	0,172	
	B1	28	4,384	0,654			
	A1	26	4,385	0,679			
	A	115	4,391	0,583			
İyimserlik	B	77	3,701	0,915	0,649	0,584	
	B1	28	3,786	0,937			
	A1	26	3,692	0,895			
	A	115	3,883	1,029			
Bireysel Sosyal Sorumluluk Genel	B	77	3,856	0,441	5,553	0,001	4 > 1 4 > 2 4 > 3
	B1	28	3,783	0,518			
	A1	26	3,853	0,475			
	A	115	4,070	0,429			

Araştırmaya katılan deneklerin toplum ve çevreye yönelik sorumluluk puanları ortalamalarının A-B tipi davranış biçimi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur (F=3,568; p=0,015<0.05). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post-hoc analizi yapılmıştır. A-B tipi davranış biçimi A olanların toplum ve çevreye yönelik sorumluluk puanları (3,436 ± 0,805), A-B tipi davranış biçimi B olanların toplum ve çevreye yönelik sorumluluk puanlarından (3,182 ± 0,676) yüksek bulunmuştur. A-B tipi davranış biçimi A

olanların toplum ve çevreye yönelik sorumluluk puanları ($3,436 \pm 0,805$), A-B tipi davranış biçimi B1 olanların toplum ve çevreye yönelik sorumluluk puanlarından ($3,005 \pm 0,804$) yüksek bulunmuştur. A-B tipi davranış biçimi A olanların toplum ve çevreye yönelik sorumluluk puanları ($3,436 \pm 0,805$), A-B tipi davranış biçimi A1 olanların toplum ve çevreye yönelik sorumluluk puanlarından ($3,099 \pm 0,911$) yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan deneklerin inisiyatif alma puanları ortalamalarının A-B tipi davranış biçimi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($F=2,896$; $p=0,036<0.05$). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post-hoc analizi yapılmıştır. A-B tipi davranış biçimi A olanların inisiyatif alma puanları ($3,857 \pm 0,851$), A-B tipi davranış biçimi B1 olanların inisiyatif alma puanlarından ($3,411 \pm 0,890$) yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan deneklerin yardımlaşma puanları ortalamalarının A-B tipi davranış biçimi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($F=5,583$; $p=0,001<0.05$). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post-hoc analizi yapılmıştır. A-B tipi davranış biçimi A olanların yardımlaşma puanları ($4,799 \pm 0,274$), A-B tipi davranış biçimi B olanların yardımlaşma puanlarından ($4,621 \pm 0,447$) yüksek bulunmuştur. A-B tipi davranış biçimi A olanların yardımlaşma puanları ($4,799 \pm 0,274$), A-B tipi davranış biçimi B1 olanların yardımlaşma puanlarından ($4,536 \pm 0,535$) yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan deneklerin bireysel sosyal sorumluluk genel puanları ortalamalarının A-B tipi davranış biçimi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($F=5,553$; $p=0,001<0.05$). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post-hoc analizi yapılmıştır. A-B tipi davranış biçimi A olanların bireysel sosyal sorumluluk genel puanları ($4,070 \pm 0,429$), A-B tipi

davranış biçimi B olanların bireysel sosyal sorumluluk genel puanlarından ($3,856 \pm 0,441$) yüksek bulunmuştur. A-B tipi davranış biçimi A olanların bireysel sosyal sorumluluk genel puanları ($4,070 \pm 0,429$), A-B tipi davranış biçimi B1 olanların bireysel sosyal sorumluluk genel puanlarından ($3,783 \pm 0,518$) yüksek bulunmuştur. A-B tipi davranış biçimi A olanların bireysel sosyal sorumluluk genel puanları ($4,070 \pm 0,429$), A-B tipi davranış biçimi A1 olanların bireysel sosyal sorumluluk genel puanlarından ($3,853 \pm 0,475$) yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan deneklerin duyarlılık, iyimserlik puanları ortalamalarının A-B tipi davranış biçimi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 22. Big Five’ın A-B Tipi Davranış Biçimine Göre Ortalamaları

	Grup	N	Ort	Ss	F	p	Fark
Dışadönüklük	B	77	3,504	0,719	4,010	0,008	4 > 1 4 > 2 4 > 3
	B1	28	3,339	0,795			
	A1	26	3,423	0,837			
	A	115	3,799	0,864			
Uyumluluk	B	77	3,890	0,500	1,376	0,251	
	B1	28	3,732	0,461			
	A1	26	3,731	0,503			
	A	115	3,897	0,549			
Sorumluluk	B	77	3,578	0,640	7,043	0,000	4 > 1 4 > 2 4 > 3
	B1	28	3,625	0,641			
	A1	26	3,705	0,566			
	A	115	3,978	0,642			
Duygusal Dengesizlik	B	77	2,866	0,714	1,481	0,220	
	B1	28	3,066	0,761			
	A1	26	3,122	0,679			
	A	115	2,838	0,809			
Deneyime Açıklık	B	77	3,840	0,578	4,115	0,007	4 > 1 4 > 2 4 > 3
	B1	28	3,750	0,492			
	A1	26	3,673	0,532			
	A	115	4,023	0,587			

Araştırmaya katılan deneklerin dışadönüklük puanları ortalamalarının A-B tipi davranış biçimi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($F=4,010$; $p=0,008<0.05$). Bu bulguya göre, H3 hipotezi kabul edilmiştir. Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post-hoc analizi yapılmıştır. A-B tipi davranış biçimi A olanların dışadönüklük puanları ($3,799 \pm 0,864$), A-B tipi davranış biçimi B olanların dışadönüklük puanlarından ($3,504 \pm 0,719$) yüksek bulunmuştur. A-B tipi davranış biçimi A olanların dışadönüklük puanları ($3,799 \pm 0,864$), A-B tipi davranış biçimi B1 olanların dışadönüklük puanlarından ($3,339 \pm 0,795$) yüksek bulunmuştur. A-B tipi davranış biçimi A olanların dışadönüklük puanları ($3,799 \pm 0,864$), A-B tipi davranış biçimi A1 olanların dışadönüklük puanlarından ($3,423 \pm 0,837$) yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan deneklerin sorumluluk puanları ortalamalarının A-B tipi davranış biçimi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($F=7,043$; $p=0,000<0.05$). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post-hoc analizi yapılmıştır. A-B tipi davranış biçimi A olanların sorumluluk puanları ($3,978 \pm 0,642$), B olanların sorumluluk puanlarından ($3,578 \pm 0,640$) yüksek bulunmuştur. A-B tipi davranış biçimi A olanların sorumluluk puanları ($3,978 \pm 0,642$), B1 olanların sorumluluk puanlarından ($3,625 \pm 0,641$) yüksek bulunmuştur. A-B tipi davranış biçimi A olanların sorumluluk puanları ($3,978 \pm 0,642$), A1 olanların sorumluluk puanlarından ($3,705 \pm 0,566$) yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan deneklerin deneyime açıklık puanları ortalamalarının A-B tipi davranış biçimi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($F=4,115$; $p=0,007<0.05$). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post-hoc analizi yapılmıştır. A-B tipi davranış biçimi A olanların deneyime açıklık

puanları ($4,023 \pm 0,587$), B olanların deneyime açıklık puanlarından ($3,840 \pm 0,578$) yüksek bulunmuştur. A-B tipi davranış biçimi A olanların deneyime açıklık puanları ($4,023 \pm 0,587$), B1 olanların deneyime açıklık puanlarından ($3,750 \pm 0,492$) yüksek bulunmuştur. A-B tipi davranış biçimi A olanların deneyime açıklık puanları ($4,023 \pm 0,587$), A1 olanların deneyime açıklık puanlarından ($3,673 \pm 0,532$) yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan deneklerin uyumluluk, duygusal dengesizlik puanları ortalamalarının A-B tipi davranış biçimi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($p > 0,05$).

Tablo 23. Bireysel Sosyal Sorumluluk Düzeyinin Aile Gelir Durumuna Göre Ortalamaları

	Grup	N	Ort	Ss	F	p	Fark
Toplum ve Çevreye Yönelik Sorumluluk	1000 TL'den az	20	3,043	0,933	1,334	0,265	
	1000-2999 TL arası	144	3,328	0,763			
	3000 TL ve üzeri	82	3,228	0,801			
İnisiyatif Alma	1000 TL'den az	20	3,425	0,970	6,420	0,002	3 > 1 3 > 2
	1000-2999 TL arası	144	3,580	0,925			
	3000 TL ve üzeri	82	3,967	0,684			
Yardımlaşma	1000 TL'den az	20	4,592	0,497	0,824	0,440	
	1000-2999 TL arası	144	4,704	0,405			
	3000 TL ve üzeri	82	4,713	0,328			
Duyarlılık	1000 TL'den az	20	4,050	0,772	2,820	0,062	
	1000-2999 TL arası	144	4,385	0,561			
	3000 TL ve üzeri	82	4,302	0,639			
İyimserlik	1000 TL'den az	20	3,900	0,897	0,136	0,873	
	1000-2999 TL arası	144	3,792	0,940			
	3000 TL ve üzeri	82	3,774	1,043			
Bireysel Sosyal Sorumluluk Genel	1000 TL'den az	20	3,763	0,614	1,815	0,165	
	1000-2999 TL arası	144	3,955	0,472			
	3000 TL ve üzeri	82	3,978	0,389			

Araştırmaya katılan deneklerin inisiyatif alma puanları ortalamalarının aile gelir durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini

belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($F=6,420$; $p=0,002<0.05$). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post-hoc analizi yapılmıştır. Aile gelir durumu 3000 TL ve üzeri olanların inisiyatif alma puanları ($3,967 \pm 0,684$), aile gelir durumu 1000 TL'den az olanların inisiyatif alma puanlarından ($3,425 \pm 0,970$) yüksek bulunmuştur. Aile gelir durumu 3000 TL ve üzeri olanların inisiyatif alma puanları ($3,967 \pm 0,684$), aile gelir durumu 1000-2999 TL arası olanların inisiyatif alma puanlarından ($3,580 \pm 0,925$) yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan deneklerin toplum ve çevreye yönelik sorumluluk, yardımlaşma, duyarlılık, iyimserlik, bireysel sosyal sorumluluk genel puanları ortalamalarının aile gelir durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$). Bu bulguya göre, H15 hipotezi reddedilmiştir.

Tablo 24. Kişilik Tiplerinin Aile Gelir Durumuna Göre Ortalamaları

	Grup	N	Ort	Ss	F	p	Fark
Dışadönüklük	1000 TL'den az	20	3,167	0,832	4,861	0,009	2 > 1 3 > 1
	1000-2999 TL arası	144	3,582	0,815			
	3000 TL ve üzeri	82	3,781	0,803			
Uyumluluk	1000 TL'den az	20	3,825	0,340	3,740	0,025	2 > 3
	1000-2999 TL arası	144	3,932	0,484			
	3000 TL ve üzeri	82	3,738	0,597			
Sorumluluk	1000 TL'den az	20	3,600	0,748	1,519	0,221	
	1000-2999 TL arası	144	3,838	0,652			
	3000 TL ve üzeri	82	3,734	0,637			
Duygusal Dengesizlik	1000 TL'den az	20	2,825	0,547	0,281	0,755	
	1000-2999 TL arası	144	2,932	0,759			
	3000 TL ve üzeri	82	2,870	0,822			
Deneyime Açıklık	1000 TL'den az	20	3,667	0,580	1,803	0,167	
	1000-2999 TL arası	144	3,928	0,585			
	3000 TL ve üzeri	82	3,900	0,563			
A-B Tipi Davranış Biçimi	1000 TL'den az	20	101,550	29,204	0,815	0,444	
	1000-2999 TL arası	144	106,542	24,578			
	3000 TL ve üzeri	82	102,439	27,693			

Araştırmaya katılan deneklerin dışadönüklük puanları ortalamalarının aile gelir durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($F=4,861$; $p=0,009<0.05$). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post-hoc analizi yapılmıştır. Aile gelir durumu 1000-2999 TL arası olanların dışadönüklük puanları ($3,582 \pm 0,815$), aile gelir durumu 1000 TL'den az olanların dışadönüklük puanlarından ($3,167 \pm 0,832$) yüksek bulunmuştur. Aile gelir durumu 3000 TL ve üzeri olanların dışadönüklük puanları ($3,781 \pm 0,803$), aile gelir durumu 1000 TL'den az olanların dışadönüklük puanlarından ($3,167 \pm 0,832$) yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan deneklerin uyumluluk puanları ortalamalarının aile gelir durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($F=3,740$; $p=0,025<0.05$). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post-hoc analizi yapılmıştır. Aile gelir durumu 1000-2999 TL arası olanların uyumluluk puanları ($3,932 \pm 0,484$), aile gelir durumu 3000 TL ve üzeri olanların uyumluluk puanlarından ($3,738 \pm 0,597$) yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan deneklerin sorumluluk, duygusal dengesizlik, deneyime açıklık, A-B tipi davranış biçimi puanları ortalamalarının aile gelir durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 25. Bireysel Sosyal Sorumluluk Düzeyinin Anne Eğitim Durumuna Göre Ortalamaları

	Grup	N	Ort	Ss	F	p
Toplum ve Çevreye Yönelik Sorumluluk	Okuma-yazma bilmiyor	31	3,355	0,981	0,688	0,560
	İlk-orta	180	3,258	0,740		
	Lise	10	3,543	0,718		
	Ön lisans ve üzeri	25	3,160	0,923		
İnisiyatif Alma	Okuma-yazma bilmiyor	31	3,677	0,871	1,691	0,169
	İlk-orta	180	3,704	0,882		
	Lise	10	3,150	0,792		
	Ön lisans ve üzeri	25	3,880	0,817		
Yardımlaşma	Okuma-yazma bilmiyor	31	4,645	0,405	0,293	0,830
	İlk-orta	180	4,707	0,406		
	Lise	10	4,750	0,317		
	Ön lisans ve üzeri	25	4,680	0,268		
Duyarlılık	Okuma-yazma bilmiyor	31	4,315	0,719	0,071	0,975
	İlk-orta	180	4,336	0,590		
	Lise	10	4,250	0,745		
	Ön lisans ve üzeri	25	4,340	0,599		
İyimserlik	Okuma-yazma bilmiyor	31	4,048	0,952	1,265	0,287
	İlk-orta	180	3,736	0,945		
	Lise	10	4,100	1,197		
	Ön lisans ve üzeri	25	3,780	1,052		
Bireysel Sosyal Sorumluluk Genel	Okuma-yazma bilmiyor	31	3,975	0,536	0,047	0,986
	İlk-orta	180	3,943	0,453		
	Lise	10	3,961	0,364		
	Ön lisans ve üzeri	25	3,941	0,476		

Araştırmaya katılan deneklerin toplum ve çevreye yönelik sorumluluk, inisiyatif alma, yardımlaşma, duyarlılık, iyimserlik, bireysel sosyal sorumluluk genel puanları ortalamalarının anne eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$). Bu bulguya göre, H16 hipotezi reddedilmiştir.

Tablo 26. Kişilik Tiplerinin Anne Eğitim Durumuna Göre Ortalamaları

	Grup	N	Ort	Ss	F	p
Dışadönüklük	Okuma-yazma bilmiyor	31	3,720	0,669	0,672	0,570
	İlk-orta	180	3,569	0,858		
	Lise	10	3,750	0,779		
	Ön lisans ve üzeri	25	3,753	0,786		
Uyumluluk	Okuma-yazma bilmiyor	31	3,769	0,463	1,011	0,388
	İlk-orta	180	3,889	0,532		
	Lise	10	3,900	0,498		
	Ön lisans ve üzeri	25	3,733	0,520		
Sorumluluk	Okuma-yazma bilmiyor	31	3,597	0,717	1,169	0,322
	İlk-orta	180	3,826	0,659		
	Lise	10	3,767	0,473		
	Ön lisans ve üzeri	25	3,720	0,610		
Duygusal Dengesizlik	Okuma-yazma bilmiyor	31	2,962	0,687	1,566	0,198
	İlk-orta	180	2,901	0,773		
	Lise	10	3,283	0,639		
	Ön lisans ve üzeri	25	2,687	0,807		
Deneyime Açıklık	Okuma-yazma bilmiyor	31	3,737	0,577	1,061	0,366
	İlk-orta	180	3,919	0,594		
	Lise	10	3,833	0,416		
	Ön lisans ve üzeri	25	3,973	0,520		
A-B Tipi Davranış Biçimi	Okuma-yazma bilmiyor	31	102,677	28,065	0,296	0,828
	İlk-orta	180	104,800	25,358		
	Lise	10	111,600	31,171		
	Ön lisans ve üzeri	25	104,400	27,180		

Araştırmaya katılan deneklerin dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk, duygusal dengesizlik, deneyime açıklık, A-B tipi davranış biçimi puanları ortalamalarının anne eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 27. Bireysel Sosyal Sorumluluk Düzeyinin Aylık Gelir Düzeyine Göre Ortalamaları

	Grup	N	Ort	Ss	F	p	Fark
Toplum ve Çevreye Yönelik Sorumluluk	1000 TL' den az	106	3,218	0,723	1,444	0,238	
	1000-2999 TL	72	3,405	0,781			
	3000 TL ve üzeri	68	3,214	0,892			
İnisiyatif Alma	1000 TL' den az	106	3,451	0,880	7,782	0,001	2 > 1 3 > 1
	1000-2999 TL	72	3,899	0,771			
	3000 TL ve üzeri	68	3,864	0,887			
Yardımlaşma	1000 TL'den az	106	4,703	0,415	0,189	0,828	
	1000-2999 TL	72	4,713	0,367			
	3000 TL ve üzeri	68	4,674	0,376			
Duyarlılık	1000 TL'den az	106	4,262	0,630	1,174	0,311	
	1000-2999 TL	72	4,379	0,568			
	3000 TL ve üzeri	68	4,386	0,624			
İyimserlik	1000 TL'den az	106	3,722	0,983	0,577	0,563	
	1000-2999 TL	72	3,875	0,871			
	3000 TL ve üzeri	68	3,824	1,047			
Bireysel Sosyal Sorumluluk Genel	1000 TL'den az	106	3,871	0,441	3,074	0,048	2 > 1
	1000-2999 TL	72	4,042	0,434			
	3000 TL ve üzeri	68	3,965	0,503			

Araştırmaya katılan deneklerin inisiyatif alma puanları ortalamalarının aylık gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur (F=7,782; p=0,001<0.05). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post-hoc analizi yapılmıştır. Aylık gelir düzeyi 1000-2999 TL olanların inisiyatif alma puanları (3,899 ± 0,771), aylık gelir düzeyi 1000 TL'den az olanların inisiyatif alma puanlarından (3,451 ± 0,880) yüksek bulunmuştur. Aylık gelir düzeyi 3000 TL ve üzeri olanların inisiyatif alma puanları (3,864 ± 0,887), aylık gelir düzeyi 1000 TL'den az olanların inisiyatif alma puanlarından (3,451 ± 0,880) yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan deneklerin bireysel sosyal sorumluluk genel puanları ortalamalarının aylık gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur

(F=3,074; p=0,048<0.05). Bu bulguya göre, H12 hipotezi kabul edilmiştir. Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post-hoc analizi yapılmıştır. Aylık gelir düzeyi 1000-2999 TL olanların bireysel sosyal sorumluluk genel puanları (4,042 ± 0,434), aylık gelir düzeyi 1000 TL' den az olanların bireysel sosyal sorumluluk genel puanlarından (3,871 ± 0,441) yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan deneklerin toplum ve çevreye yönelik sorumluluk, yardımlaşma, duyarlılık, iyimserlik puanları ortalamalarının aylık gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır (p>0.05).

Tablo 28. Kişilik Tiplerinin Aylık Gelir Düzeyine Göre Ortalamaları

	Grup	N	Ort	Ss	F	p	Fark
Dışadönüklük	1000 TL'den az	106	3,500	0,823	2,242	0,108	
	1000-2999 TL	72	3,764	0,807			
	3000 TL ve üzeri	68	3,635	0,834			
Uyumluluk	1000 TL'den az	106	3,818	0,521	0,575	0,563	
	1000-2999 TL	72	3,884	0,490			
	3000 TL ve üzeri	68	3,895	0,556			
Sorumluluk	1000 TL'den az	106	3,720	0,657	1,073	0,344	
	1000-2999 TL	72	3,866	0,700			
	3000 TL ve üzeri	68	3,797	0,605			
Duygusal Dengesizlik	1000 TL'den az	106	3,118	0,738	7,821	0,001	1 > 2 1 > 3
	1000-2999 TL	72	2,732	0,723			
	3000 TL ve üzeri	68	2,748	0,774			
Deneyime Açıklık	1000 TL'den az	106	3,811	0,562	2,186	0,115	
	1000-2999 TL	72	3,984	0,535			
	3000 TL ve üzeri	68	3,941	0,639			
A-B Tipi Davranış Biçimi	1000 TL'den az	106	105,651	23,414	0,117	0,890	
	1000-2999 TL	72	103,792	30,497			
	3000 TL ve üzeri	68	104,427	25,053			

Araştırmaya katılan deneklerin duygusal dengesizlik puanları ortalamalarının aylık gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur (F=7,821;

p=0,001<0.05). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post-hoc analizi yapılmıştır. Aylık gelir düzeyi 1000 TL'den az olanların duygusal dengesizlik puanları (3,118 ± 0,738), aylık gelir düzeyi 1000-2999 TL olanların duygusal dengesizlik puanlarından (2,732 ± 0,723) yüksek bulunmuştur. Aylık gelir düzeyi 1000 TL'den az olanların duygusal dengesizlik puanları (3,118 ± 0,738), aylık gelir düzeyi 3000 TL ve üzeri olanların duygusal dengesizlik puanlarından (2,748 ± 0,774) yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan deneklerin dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk, deneyime açıklık, A-B tipi davranış biçimi puanları ortalamalarının aylık gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır (p>0.05).

Tablo 29. Bireysel Sosyal Sorumluluk Düzeyinin Baba Eğitim Durumuna Göre Ortalamaları

	Grup	N	Ort	Ss	F	P
Toplum ve Çevreye Yönelik Sorumluluk	İlköğretim ve altı	165	3,285	0,811	0,080	0,923
	Lise	27	3,265	0,798		
	Ön lisans ve üzeri	54	3,235	0,738		
İnisiyatif Alma	İlköğretim ve altı	165	3,682	0,912	2,175	0,116
	Lise	27	3,444	0,844		
	Ön lisans ve üzeri	54	3,866	0,741		
Yardımlaşma	İlköğretim ve altı	165	4,699	0,396	0,817	0,443
	Lise	27	4,617	0,541		
	Ön lisans ve üzeri	54	4,735	0,260		
Duyarlılık	İlköğretim ve altı	165	4,314	0,629	0,185	0,831
	Lise	27	4,361	0,560		
	Ön lisans ve üzeri	54	4,366	0,586		
İyimserlik	İlköğretim ve altı	165	3,812	0,921	0,820	0,442
	Lise	27	3,574	1,044		
	Ön lisans ve üzeri	54	3,852	1,071		
Bireysel Sosyal Sorumluluk Genel	İlköğretim ve altı	165	3,948	0,484	0,608	0,545
	Lise	27	3,866	0,483		
	Ön lisans ve üzeri	54	3,986	0,372		

Araştırmaya katılan deneklerin toplum ve çevreye yönelik sorumluluk, inisiyatif alma, yardımlaşma, duyarlılık, iyimserlik, bireysel sosyal sorumluluk genel

puanları ortalamalarının baba eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$). Bu bulguya göre, H17 hipotezi reddedilmiştir.

Tablo 30. Kişilik Tiplerinin Baba Eğitim Durumuna Göre Ortalamaları

	Grup	N	Ort	Ss	F	p
Dışadönüklük	İlköğretim ve altı	165	3,641	0,830	0,265	0,767
	Lise	27	3,556	0,878		
	Ön lisans ve üzeri	54	3,562	0,795		
Uyumluluk	İlköğretim ve altı	165	3,886	0,511	1,105	0,333
	Lise	27	3,877	0,577		
	Ön lisans ve üzeri	54	3,765	0,523		
Sorumluluk	İlköğretim ve altı	165	3,829	0,692	1,230	0,294
	Lise	27	3,716	0,590		
	Ön lisans ve üzeri	54	3,679	0,567		
Duygusal Dengesizlik	İlköğretim ve altı	165	2,896	0,740	0,018	0,982
	Lise	27	2,914	0,900		
	Ön lisans ve üzeri	54	2,917	0,782		
Deneyime Açıklık	İlköğretim ve altı	165	3,929	0,591	1,977	0,141
	Lise	27	3,691	0,668		
	Ön lisans ve üzeri	54	3,904	0,476		
A-B Tipi Davranış Biçimi	İlköğretim ve altı	165	107,018	25,450	1,904	0,151
	Lise	27	99,444	28,820		
	Ön lisans ve üzeri	54	100,556	25,858		

Araştırmaya katılan deneklerin dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk, duygusal dengesizlik, deneyime açıklık, A-B tipi davranış biçimi puanları ortalamalarının baba eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 31. Bireysel Sosyal Sorumluluk Düzeyinin Yabancı Dil Düzeyine Göre Ortalamaları

	Grup	N	Ort	Ss	F	p	Fark
Toplum ve Çevreye Yönelik Sorumluluk	Bilmiyorum	16	3,339	0,805	1,803	0,147	
	Temel Seviye	95	3,126	0,733			
	Orta Seviye	87	3,350	0,815			
	İleri Seviye	48	3,396	0,834			
İnisiyatif Alma	Bilmiyorum	16	3,828	1,264	6,063	0,001	3 > 2 4 > 2
	Temel Seviye	95	3,411	0,860			
	Orta Seviye	87	3,839	0,798			
	İleri Seviye	48	3,958	0,746			
Yardımlaşma	Bilmiyorum	16	4,750	0,494	5,001	0,002	3 > 2
	Temel Seviye	95	4,586	0,471			
	Orta Seviye	87	4,801	0,272			
	İleri Seviye	48	4,715	0,296			
Duyarlılık	Bilmiyorum	16	4,609	0,491	1,298	0,276	
	Temel Seviye	95	4,303	0,605			
	Orta Seviye	87	4,296	0,663			
	İleri Seviye	48	4,354	0,550			
İyimserlik	Bilmiyorum	16	4,156	0,944	2,921	0,035	1 > 2 3 > 2
	Temel Seviye	95	3,584	0,924			
	Orta Seviye	87	3,931	0,974			
	İleri Seviye	48	3,844	0,996			
Bireysel Sosyal Sorumluluk Genel	Bilmiyorum	16	4,084	0,570	5,555	0,001	1 > 2 3 > 2 4 > 2
	Temel Seviye	95	3,801	0,466			
	Orta Seviye	87	4,029	0,426			
	İleri Seviye	48	4,044	0,407			

Araştırmaya katılan deneklerin inisiyatif alma puanları ortalamalarının yabancı dil düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur (F=6,063; p=0,001<0.05). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post-hoc analizi yapılmıştır. Yabancı dil düzeyi orta seviye olanların inisiyatif alma puanları (3,839 ± 0,798), yabancı dil düzeyi temel seviye olanların inisiyatif alma puanlarından (3,411 ± 0,860) yüksek bulunmuştur. Yabancı dil düzeyi ileri seviye

olanların inisiyatif alma puanları ($3,958 \pm 0,746$), yabancı dil düzeyi temel seviye olanların inisiyatif alma puanlarından ($3,411 \pm 0,860$) yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan deneklerin yardımlaşma puanları ortalamalarının yabancı dil düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($F=5,001$; $p=0,002<0.05$). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post-hoc analizi yapılmıştır. Yabancı dil düzeyi orta seviye olanların yardımlaşma puanları ($4,801 \pm 0,272$), yabancı dil düzeyi temel seviye olanların yardımlaşma puanlarından ($4,586 \pm 0,471$) yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan deneklerin iyimserlik puanları ortalamalarının yabancı dil düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($F=2,921$; $p=0,035<0.05$). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post-hoc analizi yapılmıştır. Yabancı dil düzeyi bilmiyorum olanların iyimserlik puanları ($4,156 \pm 0,944$), yabancı dil düzeyi temel seviye olanların iyimserlik puanlarından ($3,584 \pm 0,924$) yüksek bulunmuştur. Yabancı dil düzeyi orta seviye olanların iyimserlik puanları ($3,931 \pm 0,974$), yabancı dil düzeyi temel seviye olanların iyimserlik puanlarından ($3,584 \pm 0,924$) yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan deneklerin bireysel sosyal sorumluluk genel puanları ortalamalarının yabancı dil düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($F=5,555$; $p=0,001<0.05$). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post-hoc analizi yapılmıştır. Yabancı dil düzeyi bilmiyorum olanların bireysel sosyal sorumluluk genel puanları ($4,084 \pm 0,570$), yabancı dil düzeyi temel seviye olanların bireysel sosyal sorumluluk genel puanlarından ($3,801 \pm 0,466$) yüksek bulunmuştur. Yabancı dil düzeyi orta seviye olanların bireysel sosyal sorumluluk genel puanları ($4,029 \pm 0,426$), yabancı dil düzeyi temel seviye olanların bireysel sosyal sorumluluk genel puanlarından ($3,801 \pm 0,466$) yüksek bulunmuştur.

Yabancı dil düzeyleri ileri seviye olanların bireysel sosyal sorumluluk genel puanları ($4,044 \pm 0,407$), yabancı dil düzeyi temel seviye olanların bireysel sosyal sorumluluk genel puanlarından ($3,801 \pm 0,466$) yüksek bulunmuştur. Bu bulguya göre, H14 hipotezi kabul edilmiştir.

Araştırmaya katılan deneklerin toplum ve çevreye yönelik sorumluluk, duyarlılık puanları ortalamalarının yabancı dil düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 32. Kişilik Tiplerinin Yabancı Dil Düzeyine Göre Ortalamaları

	Grup	N	Ort	Ss	F	p	Fark
Dışadönüklük	Bilmiyorum	16	3,740	0,915	2,838	0,039	4 > 2
	Temel Seviye	95	3,458	0,785			
	Orta Seviye	87	3,623	0,866			
	İleri Seviye	48	3,868	0,747			
Uyumluluk	Bilmiyorum	16	4,125	0,515	1,575	0,196	
	Temel Seviye	95	3,846	0,450			
	Orta Seviye	87	3,851	0,531			
	İleri Seviye	48	3,809	0,621			
Sorumluluk	Bilmiyorum	16	3,719	0,843	1,076	0,360	
	Temel Seviye	95	3,698	0,642			
	Orta Seviye	87	3,854	0,673			
	İleri Seviye	48	3,847	0,581			
Duygusal Dengesizlik	Bilmiyorum	16	2,948	0,567	0,041	0,989	
	Temel Seviye	95	2,895	0,784			
	Orta Seviye	87	2,891	0,744			
	İleri Seviye	48	2,924	0,838			
Deneyime Açıklık	Bilmiyorum	16	3,823	0,604	3,034	0,030	3 > 2
	Temel Seviye	95	3,775	0,566			
	Orta Seviye	87	4,025	0,552			
	İleri Seviye	48	3,934	0,609			
A-B Tipi Davranış Biçimi	Bilmiyorum	16	105,000	31,196	0,661	0,576	
	Temel Seviye	95	102,316	23,330			
	Orta Seviye	87	107,724	26,874			
	İleri Seviye	48	104,188	27,902			

Araştırmaya katılan deneklerin dışadönüklük puanları ortalamalarının yabancı dil düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($F=2,838$; $p=0,039<0.05$). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post-hoc analizi yapılmıştır. Yabancı dil düzeyi ileri seviye olanların dışadönüklük puanları ($3,868 \pm 0,747$), yabancı dil düzeyi temel seviye olanların dışadönüklük puanlarından ($3,458 \pm 0,785$) yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan deneklerin deneyime açıklık puanları ortalamalarının yabancı dil düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($F=3,034$; $p=0,030<0.05$). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post-hoc analizi yapılmıştır. Yabancı dil düzeyi orta seviye olanların deneyime açıklık puanları ($4,025 \pm 0,552$), yabancı dil düzeyi temel seviye olanların deneyime açıklık puanlarından ($3,775 \pm 0,566$) yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan deneklerin uyumluluk, sorumluluk, duygusal dengesizlik, A-B tipi davranış biçimi puanları ortalamalarının yabancı dil düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 33. Bireysel Sosyal Sorumluluk Düzeyinin Yaşa Göre Ortalamaları

	Grup	N	Ort	Ss	F	p	Fark
Toplum ve Çevreye Yönelik Sorumluluk	20-25 Yaş	128	3,242	0,782	0,638	0,529	
	26-30 Yaş	60	3,236	0,943			
	30 Yaş üstü	58	3,374	0,626			
İnisiyatif Alma	20-25 Yaş	128	3,607	0,839	3,686	0,026	3 > 1 3 > 2
	26-30 Yaş	60	3,625	1,003			
	30 Yaş üstü	58	3,966	0,763			
Yardımlaşma	20-25 Yaş	128	4,707	0,386	1,274	0,282	
	26-30 Yaş	60	4,633	0,472			
	30 Yaş üstü	58	4,744	0,288			
Duyarlılık	20-25 Yaş	128	4,313	0,589	4,077	0,018	3 > 1 3 > 2
	26-30 Yaş	60	4,196	0,689			
	30 Yaş üstü	58	4,509	0,536			
İyimserlik	20-25 Yaş	128	3,777	0,955	0,074	0,929	
	26-30 Yaş	60	3,792	0,958			
	30 Yaş üstü	58	3,836	1,023			
Bireysel Sosyal Sorumluluk Genel	20-25 Yaş	128	3,921	0,443	2,962	0,054	
	26-30 Yaş	60	3,883	0,552			
	30 Yaş üstü	58	4,072	0,374			

Araştırmaya katılan deneklerin inisiyatif alma puanları ortalamalarının yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($F=3,686$; $p=0,026<0.05$). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post-hoc analizi yapılmıştır. Yaşı 30 yaş üstü olanların inisiyatif alma puanları ($3,966 \pm 0,763$), yaşı 20-25 yaş olanların inisiyatif alma puanlarından ($3,607 \pm 0,839$) yüksek bulunmuştur. Yaşı 30 yaş üstü olanların inisiyatif alma puanları ($3,966 \pm 0,763$), yaşı 26-30 yaş olanların inisiyatif alma puanlarından ($3,625 \pm 1,003$) yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan deneklerin duyarlılık puanları ortalamalarının yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($F=4,077$; $p=0,018<0.05$). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post-hoc analizi yapılmıştır. Yaşı 30

yaş üstü olanların duyarlılık puanları ($4,509 \pm 0,536$), yaşı 20-25 yaş olanların duyarlılık puanlarından ($4,313 \pm 0,589$) yüksek bulunmuştur. Yaşı 30 yaş üstü olanların duyarlılık puanları ($4,509 \pm 0,536$), yaşı 26-30 yaş olanların duyarlılık puanlarından ($4,196 \pm 0,689$) yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan deneklerin toplum ve çevreye yönelik sorumluluk, yardımlaşma, iyimserlik, bireysel sosyal sorumluluk genel puanları ortalamalarının yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$). Bu bulguya göre, H10 hipotezi reddedilmiştir.

Tablo 34. Kişilik Tiplerinin Yaşa Göre Ortalamaları

	Grup	N	Ort	Ss	F	p	Fark
Dışadönüklük	20-25 Yaş	128	3,581	0,794	0,861	0,424	
	26-30 Yaş	60	3,567	0,883			
	30 Yaş üstü	58	3,739	0,835			
Uyumluluk	20-25 Yaş	128	3,824	0,511	6,132	0,003	3 > 1 3 > 2
	26-30 Yaş	60	3,742	0,578			
	30 Yaş üstü	58	4,055	0,431			
Sorumluluk	20-25 Yaş	128	3,724	0,666	1,158	0,316	
	26-30 Yaş	60	3,867	0,683			
	30 Yaş üstü	58	3,831	0,604			
Duygusal Dengesizlik	20-25 Yaş	128	3,042	0,766	4,560	0,011	1 > 2 1 > 3
	26-30 Yaş	60	2,744	0,782			
	30 Yaş üstü	58	2,759	0,692			
Deneyime Açıklık	20-25 Yaş	128	3,852	0,543	1,676	0,189	
	26-30 Yaş	60	3,881	0,740			
	30 Yaş üstü	58	4,017	0,447			
A-B Tipi Davranış Biçimi	20-25 Yaş	128	103,055	24,723	1,109	0,331	
	26-30 Yaş	60	109,050	27,350			
	30 Yaş üstü	58	104,121	27,323			

Araştırmaya katılan deneklerin uyumluluk puanları ortalamalarının yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($F=6,132$; $p=0,003<0.05$). Farklılıkların

kaynaklarını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post-hoc analizi yapılmıştır. Yaşı 30 yaş üstü olanların uyumluluk puanları ($4,055 \pm 0,431$), yaşı 20-25 yaş olanların uyumluluk puanlarından ($3,824 \pm 0,511$) yüksek bulunmuştur. Yaşı 30 yaş üstü olanların uyumluluk puanları ($4,055 \pm 0,431$), yaşı 26-30 yaş olanların uyumluluk puanlarından ($3,742 \pm 0,578$) yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan deneklerin duygusal dengesizlik puanları ortalamalarının yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($F=4,560$; $p=0,011<0,05$). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post-hoc analizi yapılmıştır. Yaşı 20-25 yaş olanların duygusal dengesizlik puanları ($3,042 \pm 0,766$), yaşı 26-30 yaş olanların duygusal dengesizlik puanlarından ($2,744 \pm 0,782$) yüksek bulunmuştur. Yaşı 20-25 yaş olanların duygusal dengesizlik puanları ($3,042 \pm 0,766$), yaşı 30 yaş üstü olanların duygusal dengesizlik puanlarından ($2,759 \pm 0,692$) yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan deneklerin dışadönüklük, sorumluluk, deneyime açıklık, A-B tipi davranış biçimi puanları ortalamalarının yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 35. Bireysel Sosyal Sorumluluk Düzeyinin A-B Tipi Davranış Biçimine Göre Ortalamaları

	Grup	N	Ort	Ss	t	p
Toplum ve Çevreye Yönelik Sorumluluk	B	105	3,135	0,713	-2,368	0,019
	A	141	3,374	0,832		
İnisiyatif Alma	B	105	3,564	0,894	-2,053	0,041
	A	141	3,794	0,850		
Yardımlaşma	B	105	4,598	0,471	-3,536	0,001
	A	141	4,772	0,296		
Duyarlılık	B	105	4,250	0,620	-1,786	0,075
	A	141	4,390	0,599		
İyimserlik	B	105	3,724	0,917	-0,991	0,323
	A	141	3,848	1,005		

Bireysel Sosyal Sorumluluk Genel	B	105	3,836	0,461	-3,317	0,001
	A	141	4,030	0,444		

Tablo 35. Devam

Araştırmaya katılan deneklerin toplum ve çevreye yönelik sorumluluk puanları ortalamalarının A-B tipi davranış biçimi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($t=-2.368$; $p=0.019<0,05$). A olanların toplum ve çevreye yönelik sorumluluk puanları ($x=3,374$), B olanların toplum ve çevreye yönelik sorumluluk puanlarından ($x=3,135$) yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan deneklerin inisiyatif alma puanları ortalamalarının A-B tipi davranış biçimi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($t=-2.053$; $p=0.041<0,05$). A olanların inisiyatif alma puanları ($x=3,794$), B olanların inisiyatif alma puanlarından ($x=3,564$) yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan deneklerin yardımlaşma puanları ortalamalarının A-B tipi davranış biçimi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($t=-3.536$; $p=0.001<0,05$). A olanların yardımlaşma puanları ($x=4,772$), B olanların yardımlaşma puanlarından ($x=4,598$) yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan deneklerin bireysel sosyal sorumluluk genel puanları ortalamalarının A-B tipi davranış biçimi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($t=-3.317$; $p=0.001<0,05$). A olanların bireysel sosyal sorumluluk genel puanları ($x=4,030$), B olanların bireysel sosyal sorumluluk genel puanlarından ($x=3,836$) yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan deneklerin duyarlılık, iyimserlik puanları ortalamalarının A-B tipi davranış biçimi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip

göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 36. Big Five’ın A-B Tipi Davranış Biçimine Göre Ortalamaları

	Grup	N	Ort	Ss	t	p
Dışadönüklük	B	105	3,460	0,740	-2,557	0,011
	A	141	3,729	0,868		
Uyumluluk	B	105	3,848	0,493	-0,279	0,780
	A	141	3,866	0,543		
Sorumluluk	B	105	3,591	0,637	-4,115	0,000
	A	141	3,928	0,635		
Duygusal Dengesizlik	B	105	2,919	0,729	0,294	0,769
	A	141	2,890	0,792		
Deneyime Açıklık	B	105	3,816	0,555	-1,922	0,056
	A	141	3,959	0,591		

Araştırmaya katılan deneklerin dışadönüklük puanları ortalamalarının A-B tipi davranış biçimi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($t=-2.557$; $p=0.011<0,05$). A olanların dışadönüklük puanları ($x=3,729$), B olanların dışadönüklük puanlarından ($x=3,460$) yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan deneklerin sorumluluk puanları ortalamalarının A-B tipi davranış biçimi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($t=-4.115$; $p=0.000<0,05$). A olanların sorumluluk puanları ($x=3,928$), B olanların sorumluluk puanlarından ($x=3,591$) yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan deneklerin uyumluluk, duygusal dengesizlik, deneyime açıklık puanları ortalamalarının A-B tipi davranış biçimi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 37. Bireysel Sosyal Sorumluluk Düzeyinin Anne Baba Birlikteliğine Göre Ortalamaları

	Grup	N	Ort	Ss	t	p
Toplum ve Çevreye Yönelik Sorumluluk	Hayır	232	3,282	0,785	0,826	0,409
	Evet	14	3,102	0,901		
İnisiyatif Alma	Hayır	232	3,703	0,874	0,470	0,639
	Evet	14	3,589	0,907		
Yardımlaşma	Hayır	232	4,698	0,393	-0,045	0,964
	Evet	14	4,702	0,341		
Duyarlılık	Hayır	232	4,334	0,607	0,393	0,695
	Evet	14	4,268	0,697		
İyimserlik	Hayır	232	3,787	0,973	-0,532	0,595
	Evet	14	3,929	0,917		
Bireysel Sosyal Sorumluluk Genel	Hayır	232	3,951	0,458	0,570	0,569
	Evet	14	3,879	0,528		

Araştırmaya katılan deneklerin toplum ve çevreye yönelik sorumluluk, inisiyatif alma, yardımlaşma, duyarlılık, iyimserlik, bireysel sosyal sorumluluk genel puanları ortalamalarının anne baba birlikteliği değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$). Bu bulguya göre, H18 hipotezi reddedilmiştir.

Tablo 38. Kişilik Tiplerinin Anne Baba Birlikteliğine Göre Ortalamaları

	Grup	N	Ort	Ss	t	P
Dışadönüklük	Hayır	232	3,619	0,822	0,367	0,714
	Evet	14	3,536	0,904		
Uyumluluk	Hayır	232	3,856	0,521	-0,254	0,800
	Evet	14	3,893	0,549		
Sorumluluk	Hayır	232	3,792	0,666	0,827	0,409
	Evet	14	3,643	0,475		
Duygusal Dengesizlik	Hayır	232	2,902	0,772	-0,072	0,943
	Evet	14	2,917	0,640		
Deneyime Açıklık	Hayır	232	3,897	0,571	-0,126	0,900
	Evet	14	3,917	0,724		
A-B Tipi Davranış Biçimi	Hayır	232	105,194	25,971	1,045	0,297
	Evet	14	97,714	26,696		

Araştırmaya katılan deneklerin dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk, duygusal dengesizlik, deneyime açıklık, A-B tipi davranış biçimi puanları ortalamalarının anne baba birlikteliği değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 39. Bireysel Sosyal Sorumluluk Düzeyinin Cinsiyete Göre Ortalamaları

	Grup	N	Ort	Ss	t	p
Toplum ve Çevreye Yönelik Sorumluluk	Kadın	143	3,291	0,760	0,442	0,659
	Erkek	103	3,246	0,835		
İnisiyatif Alma	Kadın	143	3,642	0,894	-1,153	0,250
	Erkek	103	3,772	0,845		
Yardımlaşma	Kadın	143	4,752	0,330	2,588	0,015
	Erkek	103	4,623	0,450		
Duyarlılık	Kadın	143	4,344	0,578	0,426	0,670
	Erkek	103	4,311	0,656		
İyimserlik	Kadın	143	3,745	1,005	-0,953	0,342
	Erkek	103	3,864	0,916		
Bireysel Sosyal Sorumluluk Genel	Kadın	143	3,956	0,435	0,338	0,735
	Erkek	103	3,935	0,497		

Araştırmaya katılan deneklerin yardımlaşma puanları ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($t=2.588$; $p=0.015<0,05$). Kadınların yardımlaşma puanları ($x=4,752$), erkeklerin yardımlaşma puanlarından ($x=4,623$) yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan deneklerin toplum ve çevreye yönelik sorumluluk, inisiyatif alma, duyarlılık, iyimserlik, bireysel sosyal sorumluluk genel puanları ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$). Bu bulguya göre, H9 hipotezi reddedilmiştir.

Tablo 40. Kişilik Tiplerinin Cinsiyete Göre Ortalamaları

	Grup	N	Ort	Ss	t	p
Dışadönüklük	Kadın	143	3,675	0,837	1,353	0,177
	Erkek	103	3,531	0,806		
Uyumluluk	Kadın	143	3,863	0,557	0,144	0,886
	Erkek	103	3,853	0,470		
Sorumluluk	Kadın	143	3,831	0,647	1,329	0,185
	Erkek	103	3,718	0,667		
Duygusal Dengesizlik	Kadın	143	3,049	0,776	3,629	0,000
	Erkek	103	2,699	0,702		
Deneyime Açıklık	Kadın	143	3,886	0,601	-0,379	0,705
	Erkek	103	3,914	0,550		
A-B Tipi Davranış Biçimi	Kadın	143	105,378	27,166	0,432	0,666
	Erkek	103	103,922	24,433		

Araştırmaya katılan deneklerin duygusal dengesizlik puanları ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($t=3.629$; $p=0.000<0,05$). Kadınların duygusal dengesizlik puanları ($x=3,049$), erkeklerin duygusal dengesizlik puanlarından ($x=2,699$) yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan deneklerin dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk, deneyime açıklık, A-B tipi davranış biçimi ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 41. Bireysel Sosyal Sorumluluk Düzeyinin Devam Edilen Eğitim Durumuna Göre Ortalamaları

	Grup	N	Ort	Ss	t	P
Toplum ve Çevreye Yönelik Sorumluluk	Yüksek Lisans	166	3,212	0,742	-1,723	0,086
	Doktora	80	3,396	0,877		
İnisiyatif Alma	Yüksek Lisans	166	3,541	0,850	-4,146	0,000
	Doktora	80	4,019	0,842		
Yardımlaşma	Yüksek Lisans	166	4,673	0,402	-1,462	0,145
	Doktora	80	4,750	0,358		
Duyarlılık	Yüksek Lisans	166	4,318	0,611	-0,462	0,645
	Doktora	80	4,356	0,615		
İyimserlik	Yüksek Lisans	166	3,813	0,975	0,432	0,666
	Doktora	80	3,756	0,961		
Bireysel Sosyal Sorumluluk Genel	Yüksek Lisans	166	3,895	0,448	-2,601	0,010
	Doktora	80	4,056	0,472		

Araştırmaya katılan deneklerin inisiyatif alma puanları ortalamalarının devam edilen eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($t=-4.146$; $p=0.000<0,05$). Doktora olanların inisiyatif alma puanları ($x=4,019$), yüksek lisans olanların inisiyatif alma puanlarından ($x=3,541$) yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan deneklerin bireysel sosyal sorumluluk genel puanları ortalamalarının devam edilen eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($t=-2.601$; $p=0.010<0,05$). Doktora olanların bireysel sosyal sorumluluk genel puanları ($x=4,056$), yüksek lisans olanların bireysel sosyal sorumluluk genel puanlarından ($x=3,895$) yüksek bulunmuştur. Bu bulguya göre, H13 hipotezi kabul edilmiştir.

Araştırmaya katılan deneklerin toplum ve çevreye yönelik sorumluluk, yardımlaşma, duyarlılık, iyimserlik puanları ortalamalarının devam edilen eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 42. Kişilik Tiplerinin Devam Edilen Eğitim Durumuna Göre Ortalamaları

	Grup	N	Ort	Ss	t	p
Dışadönüklük	Yüksek Lisans	166	3,539	0,795	-2,076	0,039
	Doktora	80	3,771	0,870		
Uyumluluk	Yüksek Lisans	166	3,840	0,510	-0,781	0,435
	Doktora	80	3,896	0,546		
Sorumluluk	Yüksek Lisans	166	3,736	0,637	-1,655	0,099
	Doktora	80	3,883	0,688		
Duygusal Dengesizlik	Yüksek Lisans	166	3,000	0,772	2,928	0,004
	Doktora	80	2,700	0,710		
Deneyime Açıklık	Yüksek Lisans	166	3,832	0,575	-2,578	0,011
	Doktora	80	4,033	0,567		
A-B Tipi Davranış Biçimi	Yüksek Lisans	166	102,940	25,462	-1,593	0,112
	Doktora	80	108,563	26,893		

Araştırmaya katılan deneklerin dışadönüklük puanları ortalamalarının devam edilen eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($t=-2.076$; $p=0.039<0,05$). Doktora olanların dışadönüklük puanları ($x=3,771$), yüksek lisans olanların dışadönüklük puanlarından ($x=3,539$) yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan deneklerin duygusal dengesizlik puanları ortalamalarının devam edilen eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($t=2.928$; $p=0.004<0,05$). Yüksek lisans olanların duygusal dengesizlik puanları ($x=3,000$), doktora olanların duygusal dengesizlik puanlarından ($x=2,700$) yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan deneklerin deneyime açıklık puanları ortalamalarının devam edilen eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($t=-2.578$; $p=0.011<0,05$). Doktora olanların deneyime açıklık puanları ($x=4,033$), yüksek lisans olanların deneyime açıklık puanlarından ($x=3,832$) yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan deneklerin uyumluluk, sorumluluk, A-B tipi davranış biçimi ortalamalarının devam edilen eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 43. Bireysel Sosyal Sorumluluk Düzeyinin Kalp Rahatsızlığı İle İlgili Doktora Gitme Durumuna Göre Ortalamaları

	Grup	N	Ort	Ss	t	P
Toplum ve Çevreye Yönelik Sorumluluk	Hayır	210	3,268	0,789	-0,179	0,858
	Evet	36	3,294	0,813		
İnisiyatif Alma	Hayır	210	3,692	0,874	-0,193	0,847
	Evet	36	3,722	0,890		
Yardımlaşma	Hayır	210	4,699	0,405	0,133	0,894
	Evet	36	4,690	0,288		
Duyarlılık	Hayır	210	4,311	0,623	-1,214	0,226
	Evet	36	4,444	0,528		
İyimserlik	Hayır	210	3,783	0,989	-0,444	0,657
	Evet	36	3,861	0,850		
Bireysel Sosyal Sorumluluk Genel	Hayır	210	3,941	0,465	-0,489	0,626
	Evet	36	3,982	0,444		

Araştırmaya katılan deneklerin toplum ve çevreye yönelik sorumluluk, inisiyatif alma, yardımlaşma, duyarlılık, iyimserlik, bireysel sosyal sorumluluk genel puanları ortalamalarının kalp rahatsızlığı ile ilgili doktora gitme durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 44. Kişilik Tiplerinin Kalp Rahatsızlığı İle İlgili Doktora Gitme Durumuna Göre Ortalamaları

	Grup	N	Ort	Ss	t	P
Dışadönüklük	Hayır	210	3,612	0,832	-0,119	0,906
	Evet	36	3,630	0,798		
Uyumluluk	Hayır	210	3,862	0,505	0,254	0,800
	Evet	36	3,838	0,618		
Sorumluluk	Hayır	210	3,782	0,667	-0,123	0,903
	Evet	36	3,796	0,599		
Duygusal Dengesizlik	Hayır	210	2,887	0,760	-0,789	0,431
	Evet	36	2,995	0,794		
Deneyime Açıklık	Hayır	210	3,900	0,584	0,150	0,881
	Evet	36	3,884	0,559		
A-B Tipi Davranış Biçimi	Hayır	210	104,871	25,505	0,150	0,881
	Evet	36	104,167	29,197		

Araştırmaya katılan deneklerin dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk, duygusal dengesizlik, deneyime açıklık, A-B tipi davranış biçimi puanları ortalamalarının kalp rahatsızlığı ile ilgili doktora gitme durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$). Bu bulguya göre, H19 hipotezi reddedilmiştir.

Tablo 45. Bireysel Sosyal Sorumluluk Düzeyinin Medeni Duruma Göre Ortalamaları

	Grup	N	Ort	Ss	t	P
Toplum ve Çevreye Yönelik Sorumluluk	Evli	73	3,200	0,795	-0,929	0,354
	Bekâr	173	3,302	0,790		
İnisiyatif Alma	Evli	73	3,897	0,813	2,364	0,019
	Bekâr	173	3,611	0,888		
Yardımlaşma	Evli	73	4,708	0,347	0,259	0,796
	Bekâr	173	4,694	0,407		
Duyarlılık	Evli	73	4,414	0,550	1,405	0,161
	Bekâr	173	4,295	0,633		
İyimserlik	Evli	73	3,767	1,048	-0,290	0,772
	Bekâr	173	3,806	0,936		
Bireysel Sosyal Sorumluluk Genel	Evli	73	3,975	0,438	0,614	0,540
	Bekâr	173	3,935	0,471		

Araştırmaya katılan deneklerin inisiyatif alma puanları ortalamalarının medeni durum değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($t=2.364$; $p=0.019<0,05$). Evlilerin inisiyatif alma puanları ($x=3,897$), bekârların inisiyatif alma puanlarından ($x=3,611$) yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan deneklerin toplum ve çevreye yönelik sorumluluk, yardımlaşma, duyarlılık, iyimserlik, bireysel sosyal sorumluluk genel puanları ortalamalarının medeni durum değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$). Bu bulguya göre, H11 hipotezi reddedilmiştir.

Tablo 46. Kişilik Tiplerinin Medeni Duruma Göre Ortalamaları

	Grup	N	Ort	Ss	t	P
Dışadönüklük	Evli	73	3,667	0,850	0,643	0,521
	Bekâr	173	3,593	0,816		
Uyumluluk	Evli	73	3,968	0,504	2,158	0,032
	Bekâr	173	3,812	0,523		
Sorumluluk	Evli	73	3,893	0,586	1,695	0,091
	Bekâr	173	3,738	0,681		
Duygusal Dengesizlik	Evli	73	2,756	0,696	-1,967	0,050
	Bekâr	173	2,964	0,785		
Deneyime Açıklık	Evli	73	3,872	0,576	-0,449	0,654
	Bekâr	173	3,909	0,582		
A-B Tipi Davranış Biçimi	Evli	73	106,397	25,234	0,637	0,525
	Bekâr	173	104,081	26,379		

Araştırmaya katılan deneklerin uyumluluk puanları ortalamalarının medeni durum değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($t=2.158$; $p=0.032<0,05$). Evlilerin uyumluluk puanları ($x=3,968$), bekârların uyumluluk puanlarından ($x=3,812$) yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan deneklerin duygusal dengesizlik puanları ortalamalarının medeni durum değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini

belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($t=-1.967$; $p=0.050<0,05$). Bekârların duygusal dengesizlik puanları ($x=2,964$), evlilerin duygusal dengesizlik puanlarından ($x=2,756$) yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan deneklerin dışadönüklük, sorumluluk, deneyime açıklık, A-B tipi davranış biçimi puanları ortalamalarının medeni durum değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 47. Bireysel Sosyal Sorumluluk Düzeyinin Sigara Kullanma Durumuna Göre Ortalamaları

	Grup	N	Ort	Ss	t	p
Toplum ve Çevreye Yönelik Sorumluluk	Hayır	186	3,254	0,791	-0,639	0,524
	Evet	60	3,329	0,794		
İnisiyatif Alma	Hayır	186	3,688	0,906	-0,251	0,802
	Evet	60	3,721	0,777		
Yardımlaşma	Hayır	186	4,660	0,424	-2,689	0,000
	Evet	60	4,814	0,221		
Duyarlılık	Hayır	186	4,312	0,617	-0,834	0,405
	Evet	60	4,388	0,594		
İyimserlik	Hayır	186	3,750	0,994	-1,276	0,203
	Evet	60	3,933	0,880		
Bireysel Sosyal Sorumluluk Genel	Hayır	186	3,923	0,484	-1,431	0,154
	Evet	60	4,021	0,376		

Araştırmaya katılan deneklerin yardımlaşma puanları ortalamalarının sigara kullanma durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($t=-2.689$; $p=0.000<0,05$). Sigara kullananların yardımlaşma puanları ($x=4,814$), sigara kullanmayanların yardımlaşma puanlarından ($x=4,660$) yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan deneklerin toplum ve çevreye yönelik sorumluluk, inisiyatif alma, duyarlılık, iyimserlik, bireysel sosyal sorumluluk genel puanları ortalamalarının sigara kullanma durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık

gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 48. Kişilik Tiplerinin Sigara Kullanma Durumuna Göre Ortalamaları

	Grup	N	Ort	Ss	t	p
Dışadönüklük	Hayır	186	3,605	0,831	-0,323	0,747
	Evet	60	3,644	0,813		
Uyumluluk	Hayır	186	3,853	0,517	-0,283	0,777
	Evet	60	3,875	0,538		
Sorumluluk	Hayır	186	3,798	0,665	0,610	0,543
	Evet	60	3,739	0,634		
Duygusal Dengesizlik	Hayır	186	2,931	0,791	1,032	0,303
	Evet	60	2,814	0,673		
Deneyime Açıklık	Hayır	186	3,893	0,591	-0,249	0,804
	Evet	60	3,914	0,546		
A-B Tipi Davranış Biçimi	Hayır	186	103,145	25,773	-1,730	0,085
	Evet	60	109,800	26,335		

Araştırmaya katılan deneklerin dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk, duygusal dengesizlik, deneyime açıklık, A-B tipi davranış biçimi puanları ortalamalarının sigara kullanma durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$). Bu bulguya göre, H20 hipotezi reddedilmiştir.

Tablo 49. Bireysel Sosyal Sorumluluk Düzeyinin Yaşanılan Yere Göre Ortalamaları

	Grup	N	Ort	Ss	t	p
Toplum ve Çevreye Yönelik Sorumluluk	İlçe ve köy	81	3,319	0,839	0,658	0,511
	İl	165	3,249	0,768		
İnisiyatif Alma	İlçe ve köy	81	3,667	0,901	-0,370	0,712
	İl	165	3,711	0,864		
Yardımlaşma	İlçe ve köy	81	4,683	0,436	-0,414	0,679
	İl	165	4,705	0,366		
Duyarlılık	İlçe ve köy	81	4,407	0,592	1,390	0,166
	İl	165	4,292	0,618		
İyimserlik	İlçe ve köy	81	3,858	0,982	0,718	0,474
	İl	165	3,764	0,964		
Bireysel Sosyal Sorumluluk Genel	İlçe ve köy	81	3,972	0,502	0,581	0,562
	İl	165	3,935	0,441		

Araştırmaya katılan deneklerin toplum ve çevreye yönelik sorumluluk, inisiyatif alma, yardımlaşma, duyarlılık, iyimserlik, bireysel sosyal sorumluluk genel puanları ortalamalarının yaşanılan yer değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 50. Kişilik Tiplerinin Yaşanılan Yere Göre Ortalamaları

	Grup	N	Ort	Ss	t	P
Dışadönüklük	İlçe ve köy	81	3,615	0,890	0,010	0,992
	İl	165	3,614	0,794		
Uyumluluk	İlçe ve köy	81	3,875	0,568	0,338	0,735
	İl	165	3,851	0,499		
Sorumluluk	İlçe ve köy	81	3,800	0,638	0,276	0,783
	İl	165	3,776	0,667		
Duygusal Dengesizlik	İlçe ve köy	81	2,930	0,803	0,396	0,692
	İl	165	2,889	0,747		
Deneyime Açıklık	İlçe ve köy	81	3,879	0,563	-0,362	0,718
	İl	165	3,907	0,588		
A-B Tipi Davranış Biçimi	İlçe ve köy	81	104,000	26,500	-0,324	0,746
	İl	165	105,146	25,847		

Araştırmaya katılan deneklerin dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk, duygusal dengesizlik, deneyime açıklık, A-B tipi davranış biçimi puanları ortalamalarının yaşanılan yer değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$).

SONUÇ

Kişilik, bireyi diğer bireylerden ayıran, farklı kılan özelliklerinin tümüdür. Kişinin tutarlı davranış kalıplarını ve kişilik içi süreçleri ifade eder. Kişilik, kişinin kalıtsal, biyolojik, psikolojik özelliklerini, doğuştan kendisinde bulunan ve sonradan kazandığı yeteneklerini, ilgilerini, duyu ve düşüncelerini, algılarını, güdülerini, isteklerini, hobilerini, alışkanlıklarını, davranışlarını, diğer insanlarla olan ilişkilerini, giyim kuşamını, yaşam tarzını ve kendisiyle ilgili olan her şeyi içine alır.

Kişiliği ölçmek amacıyla pek çok kişilik ölçeği geliştirilmiştir. Kişilik yapısı ve bunu etkileyen faktörlerin tespit edilmesi, bireyin sahip olduğu kişilik tipine göre yaşantısı boyunca tercihlerini belirlemede ve kararlarını almada ona yardımcı olacaktır. Bu şekilde birey kendisini daha iyi tanıyacak, algılayacak, kişilik özelliklerinin kendisini ve yaşamını nasıl etkilediğinin farkında olacak, çevresindekilerle ilişkilerini daha sağlıklı bir zemine oturtacak, tutum ve davranışlarını analiz etme ve onlara yön verme konusunda önemli bir avantaja sahip olacaktır. İnsanları oldukları gibi görüp kabul etmek, iğneleyici, kınayıcı, dalga geçici sözler söylememek için ve diğer insanların bizi rahatsız etmek için sergiledikleri hoşumuza gitmeyecek davranışların farkında olmak için kişilik tiplerini bilmeye ve anlamaya ihtiyacımız vardır. Aileden başlayıp çokuluslu şirketlere ve modern ulus devletlere giden geniş bir kapsamda, tüm kurumların başarılı olmaları ya da başarısızlıkları önemli ölçüde bu kurumların işleyişinde görevli olan bireylerin kişiliklerine bağlıdır.

Kişilik yapısı ile bireysel sosyal sorumluluk arasında bir ilişki olduğu düşünülmektedir. Çünkü bireyi diğer bireylerden farklı kılan kişilik özelliklerinin onun bireysel sorumluluğunu etkilemesi olasıdır. Bunun böyle olup olmadığının tespit edilmesi bu araştırmanın temel problemini oluşturmaktadır. Kişilik yapısı ile bireysel sosyal sorumluluk bilinci ilişkisinin tespit edilmesinin örgütler açısından son

derece önemli olduğu düşünülmektedir. Özellikle özel sektörde eleman ihtiyacı olduğunda başvuran adayların kişilik tiplerinin ve bireysel sosyal sorumluluk bilinçlerinin belirlenmesi yapılacak değerlendirmenin daha sağlıklı olmasına ve uygun adayın seçilmesine olanak sağlayacaktır.

Bireysel sosyal sorumluluğu ölçmek amacıyla tarafımızca geliştirilen Bireysel sosyal sorumluluk ölçeği'ne güvenirlik ve geçerlilik analizi uygulanmıştır. Ölçeğin yapı geçerliliğinin ortaya koymak için açıklayıcı(açımlayıcı) faktör analizi yöntemi uygulanmıştır. Yapılan Barlett testi sonucunda ($p=0.000<0.05$) faktör analizine alınan değişkenler arasında ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Yapılan test sonucunda ($KMO=0.787>0,60$) örnek büyüklüğünün faktör analizi uygulanması için yeterli olduğu tespit edilmiştir. Faktör analizi uygulamasında varimax yöntemi seçilerek faktörler arasındaki ilişkinin yapısının aynı kalması sağlanmıştır. Faktör analizi sonucunda değişkenler toplam açıklanan varyansı %49.005 olan 5 faktör altında toplanmıştır. Ölçekte yedi madde iç tutarlılığı olumsuz etkilediğinden ve faktör analizinde eş yükleme olduğundan ölçekten çıkartılmıştır. Bireysel sosyal sorumluluk ölçeğindeki 23 maddenin genel güvenirliği $\alpha=0.817$ olarak çok yüksek bulunmuştur. Güvenirliğine ilişkin bulunan alpha ve açıklanan varyans değerine göre bireysel sosyal sorumluluk ölçeğinin geçerli ve güvenilir bir araç olduğu anlaşılmıştır.

Bu araştırmada elde edilen bulgulara göre, Araştırmaya katılan deneklerin “toplum ve çevreye yönelik sorumluluk” düzeyi orta ($3,272 \pm 0,791$); “inisiyatif alma” düzeyi yüksek ($3,696 \pm 0,875$); “yardımlaşma” düzeyi çok yüksek ($4,698 \pm 0,389$); “duyarlılık” düzeyi çok yüksek ($4,330 \pm 0,611$); “iyimserlik” düzeyi yüksek ($3,795 \pm 0,969$); “Bireysel sosyal sorumluluk genel” düzeyi yüksek ($3,947 \pm 0,461$) olarak belirlenmiştir. Bu durum, Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde lisansüstü eğitimi almakta olan deneklerin bireysel sosyal sorumluluklarının oldukça yüksek olduğunu göstermektedir.

Araştırmaya katılan deneklerin “dışadönüklük” düzeyi yüksek ($3,615 \pm 0,825$); “uyumluluk” düzeyi yüksek ($3,858 \pm 0,521$); “sorumluluk” düzeyi yüksek ($3,784 \pm 0,657$); “duygusal dengesizlik” düzeyi orta ($2,902 \pm 0,764$); “deneyime açıklık” düzeyi yüksek ($3,898 \pm 0,579$); “A-B tipi davranış biçimi” düzeyi A1

(104,768 ± 26,015) olarak belirlenmiştir. Bu durum, örneklemin, insanlarla iletişimi gerektiren mesleklerde başarılı olacağını, sorumluluklarına dikkat edeceğini, takım çalışmalarında verimli olacağını ancak orta düzeyde de duygusal dengesizlik yaşadığını, duygularında ani değişimler, ani tepkiler, ani kaygı durumları yaşayabileceğini göstermektedir. Örneklemin, hızlı hareket eden, hızlı düşünen, hızlı konuşan, hızlı yemek yiyen, rekabeti seven bir kitle olduğu söylenebilir.

Denekler A-B tipi davranış biçimi değişkenine göre 77'si (%31,3) B, 28'i (%11,4) B1, 26'sı (%10,6) A1, 115'i (%46,7) A olarak dağılmaktadır. A ve B tipi davranış biçimi olarak belirtildiğinde ise deneklerin A-B tipi davranış biçimi grubu değişkenine göre 105'i (%42,7) B, 141'i (%57,3) A olarak dağıldığı tespit edilmiştir. Örneklemin çoğunluğunun A tipi olması, hırslı, başarı yönelimli, rekabetçi bireylerin sayısının örnekleme çok olduğunun göstergesidir.

Dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk, duygusal dengesizlik, deneyime açıklık ile toplum ve çevreye yönelik sorumluluk arasındaki neden sonuç ilişkisini belirlemek üzere yapılan regresyon analizi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Toplum ve çevreye yönelik sorumluluk düzeyinin belirleyicisi olarak dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk, duygusal dengesizlik, deneyime açıklık değişkenleri ile ilişkisinin (açıklayıcılık gücünün) güçlü olduğu görülmüştür ($R^2=0,218$). Deneklerin dışadönüklük ve deneyime açıklık düzeyi toplum ve çevreye yönelik sorumluluk düzeyini arttırmaktadır. İnisiyatif alma düzeyinin belirleyicisi olarak dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk, duygusal dengesizlik, deneyime açıklık değişkenleri ile ilişkisinin (açıklayıcılık gücünün) zayıf olduğu görülmüştür ($R^2=0,107$). Deneklerin dışadönüklük düzeyi inisiyatif alma düzeyini arttırmaktadır. Yardımlaşma düzeyinin belirleyicisi olarak dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk, duygusal dengesizlik, deneyime açıklık değişkenleri ile ilişkisinin (açıklayıcılık gücünün) zayıf olduğu görülmüştür ($R^2=0,143$). Deneklerin uyumluluk, sorumluluk ve deneyime açıklık düzeyi yardımlaşma düzeyini arttırmaktadır. Duyarlılık düzeyinin belirleyicisi olarak dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk, duygusal dengesizlik, deneyime açıklık değişkenleri ile ilişkisinin (açıklayıcılık gücünün) zayıf olduğu görülmüştür ($R^2=0,067$). Deneklerin uyumluluk düzeyi duyarlılık düzeyini arttırmaktadır.

İyimserlik düzeyinin belirleyicisi olarak dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk, duygusal dengesizlik, deneyime açıklık değişkenleri ile ilişkisinin (açıklayıcılık gücünün) zayıf olduğu görülmüştür ($R^2=0,049$). Deneklerin uyumluluk ve deneyime açıklık düzeyi iyimserlik düzeyini arttırmaktadır.

Dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk, duygusal dengesizlik, deneyime açıklık ile Bireysel sosyal sorumluluk genel arasındaki neden sonuç ilişkisini belirlemek üzere yapılan regresyon analizi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=19,476$; $p=0,000<0.05$). Bireysel sosyal sorumluluk genel düzeyinin belirleyicisi olarak dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk, duygusal dengesizlik, deneyime açıklık değişkenleri ile ilişkisinin (açıklayıcılık gücünün) güçlü olduğu görülmüştür ($R^2=0,274$). Deneklerin dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk ve deneyime açıklık düzeyi bireysel sosyal sorumluluk genel düzeyini arttırmaktadır. Bu bulgu, beklenen bir durumdur. Çünkü iletişim yeteneği yüksek, çevresiyle uyumlu, sorumluluk sahibi, yeni fikirler geliştirebilen değişime açık bireylerin Bireysel sosyal sorumluluk sahibi olmaları son derece doğaldır.

Toplum ve çevreye yönelik sorumluluk düzeyinin belirleyicisi olarak A-B tipi davranış biçimi değişkenleri ile ilişkisinin (açıklayıcılık gücünün) zayıf olduğu görülmüştür ($R^2=0,031$). Deneklerin A-B tipi davranış biçimi, toplum ve çevreye yönelik sorumluluk düzeyini arttırmaktadır.

Yardımlaşma düzeyinin belirleyicisi olarak A-B tipi davranış biçimi değişkenleri ile ilişkisinin (açıklayıcılık gücünün) zayıf olduğu görülmüştür ($R^2=0,042$). Deneklerin A-B tipi davranış biçimi düzeyi yardımlaşma düzeyini arttırmaktadır.

A-B tipi davranış biçimi ile bireysel sosyal sorumluluk genel arasındaki neden sonuç ilişkisini belirlemek üzere yapılan regresyon analizi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F=12,836$; $p=0,000<0.05$). Bireysel sosyal sorumluluk genel düzeyinin belirleyicisi olarak A-B tipi davranış biçimi değişkenleri ile ilişkisinin (açıklayıcılık gücünün) zayıf olduğu görülmüştür ($R^2=0,046$). Deneklerin A-B tipi davranış biçimi düzeyi bireysel sosyal sorumluluk genel düzeyini arttırmaktadır ($\beta=0,004$).

A-B tipi davranış biçimi A olanların toplum ve çevreye yönelik sorumluluk puanları ($3,436 \pm 0,805$), A-B tipi davranış biçimi B olanların toplum ve çevreye yönelik sorumluluk puanlarından ($3,182 \pm 0,676$) yüksek bulunmuştur. A-B tipi davranış biçimi A olanların toplum ve çevreye yönelik sorumluluk puanları ($3,436 \pm 0,805$), A-B tipi davranış biçimi B1 olanların toplum ve çevreye yönelik sorumluluk puanlarından ($3,005 \pm 0,804$) yüksek bulunmuştur. A-B tipi davranış biçimi A olanların toplum ve çevreye yönelik sorumluluk puanları ($3,436 \pm 0,805$), A-B tipi davranış biçimi A1 olanların toplum ve çevreye yönelik sorumluluk puanlarından ($3,099 \pm 0,911$) yüksek bulunmuştur. Bu sonuç beklenen bir durumdur. Çünkü A tipi davranış biçimi gösteren bireyler, aktif, girişimci, heyecanlı, hırslı, yerinde duramayan, kendini her şeyden sorumlu hisseden bireylerdir. Toplum yararına faaliyetlerde bulunmaları, çevreyi önemsemeleri beklenebilir. A-B Tipi Davranış Biçimi A olanların inisiyatif alma puanları ($3,857 \pm 0,851$), A-B Tipi Davranış Biçimi B1 olanların inisiyatif alma puanlarından ($3,411 \pm 0,890$) yüksek bulunmuştur. Bu sonuç beklenen bir durumdur. Çünkü A tipi davranış biçimi gösteren bireylerin elini taşın altına koymaya istekli, aktif bireyler oldukları düşünülmektedir.

A-B tipi davranış biçimi A olanların yardımlaşma puanları ($4,799 \pm 0,274$), A-B tipi davranış biçimi B olanların yardımlaşma puanlarından ($4,621 \pm 0,447$) yüksek bulunmuştur. A-B tipi davranış biçimi A olanların yardımlaşma puanları ($4,799 \pm 0,274$), A-B tipi davranış biçimi B1 olanların yardımlaşma puanlarından ($4,536 \pm 0,535$) yüksek bulunmuştur. Bu durum beklenen bir sonuç değildir. Çünkü A tipi bireylerin diğer insanları aceleyle dinleyen, onların sorunlarına vakit ayırmak istemeyen bireyler olduğu düşünülmektedir. Bu araştırmada ortaya çıkan bu sonuç literatür ile uyumlu değildir. Çünkü literatüre göre, B tipi davranış biçimi gösteren bireyler, çevresindeki insanları dinleyen, anlamaya çalışan, sorunları çözmeye çalışan bireylerdir.

A-B tipi davranış biçimi A olanların bireysel sosyal sorumluluk genel puanları ($4,070 \pm 0,429$), A-B tipi davranış biçimi B olanların bireysel sosyal sorumluluk genel puanlarından ($3,856 \pm 0,441$) yüksek bulunmuştur. A-B tipi davranış biçimi A olanların bireysel sosyal sorumluluk genel puanları ($4,070 \pm 0,429$), A-B tipi davranış biçimi B1 olanların bireysel sosyal sorumluluk genel

puanlarından ($3,783 \pm 0,518$) yüksek bulunmuştur. A-B tipi davranış biçimi A olanların bireysel sosyal sorumluluk genel puanları ($4,070 \pm 0,429$), A-B tipi davranış biçimi A1 olanların bireysel sosyal sorumluluk genel puanlarından ($3,853 \pm 0,475$) yüksek bulunmuştur. Bu sonuç beklenen bir durumdur. Çünkü A tipi davranış biçimi gösteren bireyler, aktif, girişimci, heyecanlı, hırslı, yerinde duramayan, kendini her şeyden sorumlu hisseden bireylerdir denilebilir. Bu nedenle toplum yararına faaliyetlerde bulunmaları beklenebilir.

A-B tipi davranış biçimi A olanların dışadönüklük puanları ($3,799 \pm 0,864$), A-B tipi davranış biçimi B olanların dışadönüklük puanlarından ($3,504 \pm 0,719$) yüksek bulunmuştur. A-B tipi davranış biçimi A olanların dışadönüklük puanları ($3,799 \pm 0,864$), A-B tipi davranış biçimi B1 olanların dışadönüklük puanlarından ($3,339 \pm 0,795$) yüksek bulunmuştur. A-B tipi davranış biçimi A olanların dışadönüklük puanları ($3,799 \pm 0,864$), A-B tipi davranış biçimi A1 olanların dışadönüklük puanlarından ($3,423 \pm 0,837$) yüksek bulunmuştur. Bu sonuç beklenen bir durumdur. Çünkü A tipi davranış gösteren bireyler kendilerini her şeyden sorumlu hissettikleri için sürekli diğer insanlarla iletişim kurma eğilimindedirler. İşlerine çok düşkün oldukları için zamanlarının çoğunu işyerinde geçiren, tatile gitmeye bile vakit ayırmayan bireyler olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle sürekli insanlarla muhatap olurlar.

A-B tipi davranış biçimi A olanların sorumluluk puanları ($3,978 \pm 0,642$), B olanların sorumluluk puanlarından ($3,578 \pm 0,640$) yüksek bulunmuştur. A-B tipi davranış biçimi A olanların sorumluluk puanları ($3,978 \pm 0,642$), B1 olanların sorumluluk puanlarından ($3,625 \pm 0,641$) yüksek bulunmuştur. A-B tipi davranış biçimi A olanların sorumluluk puanları ($3,978 \pm 0,642$), A1 olanların sorumluluk puanlarından ($3,705 \pm 0,566$) yüksek bulunmuştur. Bu sonuç beklenen bir durumdur. Çünkü A tipi bireyler işlerini son derece önemserler, mükemmeliyetçidirler denilebilir.

A-B tipi davranış biçimi A olanların deneyime açıklık puanları ($4,023 \pm 0,587$), B olanların deneyime açıklık puanlarından ($3,840 \pm 0,578$) yüksek bulunmuştur. A-B tipi davranış biçimi A olanların deneyime açıklık puanları ($4,023 \pm 0,587$), B1 olanların deneyime açıklık puanlarından ($3,750 \pm 0,492$) yüksek

bulunmuştur. A-B tipi davranış biçimi A olanların deneyime açıklık puanları ($4,023 \pm 0,587$), A1 olanların deneyime açıklık puanlarından ($3,673 \pm 0,532$) yüksek bulunmuştur. Bu sonuç beklenen bir durumdur. Çünkü A tipi bireyler sürekli yeni başarılar elde etme peşindedirler bu nedenle sürekli farklı alternatifler düşünürler denilebilir.

Aile gelir durumu 3000 TL ve üzeri olanların inisiyatif alma puanları ($3,967 \pm 0,684$), aile gelir durumu 1000 TL'den az olanların inisiyatif alma puanlarından ($3,425 \pm 0,970$) yüksek bulunmuştur. Aile gelir durumu 3000 TL ve üzeri olanların inisiyatif alma puanları ($3,967 \pm 0,684$), aile gelir durumu 1000-2999 TL arası olanların inisiyatif alma puanlarından ($3,580 \pm 0,925$) yüksek bulunmuştur. Bu durum, ailesinin geliri yüksek olanların inisiyatif almaya daha eğilimli olduğunu göstermektedir. Ailesinin çocuğuna sağladığı maddi imkânların çocuğun olaylara müdahale edebilme konusunda bilinç kazanmasına, özgüveninin yükselmesine sebep olduğu söylenebilir. Aile gelir durumu 1000-2999 TL arası olanların dışadönüklük puanları ($3,582 \pm 0,815$), aile gelir durumu 1000 TL'den az olanların dışadönüklük puanlarından ($3,167 \pm 0,832$) yüksek bulunmuştur. Aile gelir durumu 3000 TL ve üzeri olanların dışadönüklük puanları ($3,781 \pm 0,803$), aile gelir durumu 1000 TL'den az olanların dışadönüklük puanlarından ($3,167 \pm 0,832$) yüksek bulunmuştur. Bu bulguya göre, ailesinin gelir düzeyi yüksek olan bireylerin sosyal ortamlarda bulunmak için daha fazla maddi imkânı olması nedeniyle daha dışadönük özellikler gösterdikleri söylenebilir. Aile gelir durumu 1000-2999 TL arası olanların uyumluluk puanları ($3,932 \pm 0,484$), aile gelir durumu 3000 TL ve üzeri olanların uyumluluk puanlarından ($3,738 \pm 0,597$) yüksek bulunmuştur. Bu durum, ailesinin maddi durumu orta düzeyde olanların diğerleriyle daha uyumlu olduğunu göstermektedir.

Aylık gelir düzeyi 1000-2999 TL olanların inisiyatif alma puanları ($3,899 \pm 0,771$), aylık gelir düzeyi 1000 TL'den az olanların inisiyatif alma puanlarından ($3,451 \pm 0,880$) yüksek bulunmuştur. Aylık gelir düzeyi 3000 TL ve üzeri olanların inisiyatif alma puanları ($3,864 \pm 0,887$), aylık gelir düzeyi 1000 TL'den az olanların inisiyatif alma puanlarından ($3,451 \pm 0,880$) yüksek bulunmuştur. Bu bulguya göre, aylık gelir düzeyi orta düzeyde ve yüksek düzeyde olan bireylerin özgüvenleri nedeniyle inisiyatif almaya, olaylara müdahale etmeye daha çok eğilimli oldukları

söylenbilir. Aylık gelir düzeyi 1000-2999 TL olanların Bireysel sosyal sorumluluk genel puanları ($4,042 \pm 0,434$), aylık gelir düzeyi 1000 TL' den az olanların bireysel sosyal sorumluluk genel puanlarından ($3,871 \pm 0,441$) yüksek bulunmuştur. Bu bulguya göre, gelir düzeyi yükseldikçe Bireysel sosyal sorumluluk bilincinin geliştiği söylenbilir. Bu durum, Bireysel sosyal sorumluluklardan bazılarını gerçekleştirebilmek için yeterli maddi imkâna sahip olmaktan kaynaklanıyor olabilir. Aylık gelir düzeyi 1000 TL' den az olanların duygusal dengesizlik puanları ($3,118 \pm 0,738$), aylık gelir düzeyi 1000-2999 TL olanların duygusal dengesizlik puanlarından ($2,732 \pm 0,723$) yüksek bulunmuştur. Aylık gelir düzeyi 1000 TL' den az olanların duygusal dengesizlik puanları ($3,118 \pm 0,738$), aylık gelir düzeyi 3000 TL ve üzeri olanların duygusal dengesizlik puanlarından ($2,748 \pm 0,774$) yüksek bulunmuştur. Bu durum, maddi durum kötüleştikçe duygusal dengesizliğin arttığını göstermiştir. Bu beklenen bir sonuçtur. Çünkü kısıtlı maddi imkânlar bireyin duygularında ani değişimlere, kaygıya, endişeye sebep olabilmektedir.

Yabancı dil düzeyi orta seviye olanların inisiyatif alma puanları ($3,839 \pm 0,798$), yabancı dil düzeyi temel seviye olanların inisiyatif alma puanlarından ($3,411 \pm 0,860$) yüksek bulunmuştur. Yabancı dil düzeyi ileri seviye olanların inisiyatif alma puanları ($3,958 \pm 0,746$), yabancı dil düzeyi temel seviye olanların inisiyatif alma puanlarından ($3,411 \pm 0,860$) yüksek bulunmuştur. Bu durum, yabancı dil düzeyi arttıkça inisiyatif alma eğiliminin arttığını göstermektedir. Bu durum, yabancı dil düzeyi arttıkça bireyin özgüveninin artmasının bir yansıması olabilir. Yabancı dil düzeyi orta seviye olanların yardımlaşma puanları ($4,801 \pm 0,272$), yabancı dil düzeyi temel seviye olanların yardımlaşma puanlarından ($4,586 \pm 0,471$) yüksek bulunmuştur. Bu durum, farklı bir dili konuşan insanları anlayabilme nedeniyle farklı insanların farklı duygularını, farklı ihtiyaçlarını algılayabilmekten, farklı dildeki yayınları okuyabilmekten, farklı bir toplumun sorunları hakkında haberdar olabilmekten ve empati kurabilmekten kaynaklanıyor olabilir. Yabancı dil düzeyi bilmiyorum olanların iyimserlik puanları ($4,156 \pm 0,944$), yabancı dil düzeyi temel seviye olanların iyimserlik puanlarından ($3,584 \pm 0,924$) yüksek bulunmuştur. Yabancı dil düzeyi orta seviye olanların iyimserlik puanları ($3,931 \pm 0,974$), yabancı dil düzeyi temel seviye olanların iyimserlik puanlarından ($3,584 \pm 0,924$) yüksek bulunmuştur. Yabancı dil düzeyi bilmiyorum olanların bireysel sosyal sorumluluk

genel puanları ($4,084 \pm 0,570$), yabancı dil düzeyi temel seviye olanların bireysel sosyal sorumluluk genel puanlarından ($3,801 \pm 0,466$) yüksek bulunmuştur. Yabancı dil düzeyi orta seviye olanların bireysel sosyal sorumluluk genel puanları ($4,029 \pm 0,426$), yabancı dil düzeyi temel seviye olanların bireysel sosyal sorumluluk genel puanlarından ($3,801 \pm 0,466$) yüksek bulunmuştur. Yabancı dil düzeyleri ileri seviye olanların bireysel sosyal sorumluluk genel puanları ($4,044 \pm 0,407$), yabancı dil düzeyi temel seviye olanların bireysel sosyal sorumluluk genel puanlarından ($3,801 \pm 0,466$) yüksek bulunmuştur. Bu durum, farklı bir dili konuşan insanları anlayabilme, farklı sorunları yabancı kaynaklardan okuyabilme, izleyebilme, dinleyebilme, farklı dili konuşan insanlarla konuşarak tartışabilme nedeniyle farklı insanların farklı duygularını, farklı ihtiyaçlarını algılayabilmekten ve empati kurabilmekten, farklı toplumların sorunlarını bilerek kendi toplumunun sorunlarını fark edebilmekten kaynaklanıyor olabilir. Yabancı dil düzeyi ileri seviye olanların dışadönüklük puanları ($3,868 \pm 0,747$), yabancı dil düzeyi temel seviye olanların dışadönüklük puanlarından ($3,458 \pm 0,785$) yüksek bulunmuştur. Bu beklenen bir durumdur. Çünkü farklı bir dili konuşabilen birey dünyadaki o dili konuşan insanlarla iletişim kurabilecek, yurtdışındaki firmalara iş başvurusunda bulunabilecek, daha sosyal olacaktır. Yabancı dil düzeyi orta seviye olanların deneyime açıklık puanları ($4,025 \pm 0,552$), yabancı dil düzeyi temel seviye olanların deneyime açıklık puanlarından ($3,775 \pm 0,566$) yüksek bulunmuştur. Bu da beklenen bir durumdur. Çünkü deneyime açık bir birey sürekli merak eden, araştıran, analitik zekâsı yüksek bir bireydir. Bu nedenle, farklı diller öğrenip bilgi birikimini artırmayı düşünmüş olabilir.

Yaşı 30 yaş üstü olanların inisiyatif alma puanları ($3,966 \pm 0,763$), yaşı 20-25 yaş olanların inisiyatif alma puanlarından ($3,607 \pm 0,839$) yüksek bulunmuştur. Yaşı 30 yaş üstü olanların inisiyatif alma puanları ($3,966 \pm 0,763$), yaşı 26-30 yaş olanların inisiyatif alma puanlarından ($3,625 \pm 1,003$) yüksek bulunmuştur. Yaşı 30 yaş üstü olanların duyarlılık puanları ($4,509 \pm 0,536$), yaşı 20-25 yaş olanların duyarlılık puanlarından ($4,313 \pm 0,589$) yüksek bulunmuştur. Yaşı 30 yaş üstü olanların duyarlılık puanları ($4,509 \pm 0,536$), yaşı 26-30 yaş olanların duyarlılık puanlarından ($4,196 \pm 0,689$) yüksek bulunmuştur. Yaşı 30 yaş üstü olanların uyumluluk puanları ($4,055 \pm 0,431$), yaşı 20-25 yaş olanların uyumluluk puanlarından ($3,824 \pm 0,511$) yüksek bulunmuştur. Yaşı 30 yaş üstü olanların

uyumluluk puanları ($4,055 \pm 0,431$), yaşı 26-30 yaş olanların uyumluluk puanlarından ($3,742 \pm 0,578$) yüksek bulunmuştur. Bu durumun, yaş ilerledikçe bireyin duyu ve düşünce yapısı yönünden olgunlaştığını ve inisiyatif alma, toplumdaki bireylerle uyum içinde yaşama, bireylerin ve toplumun sorunlarına duyarlı olma gibi özelliklerinin geliştiğini gösterdiği söylenebilir. Yaşı 20-25 yaş olanların duygusal dengesizlik puanları ($3,042 \pm 0,766$), yaşı 26-30 yaş olanların duygusal dengesizlik puanlarından ($2,744 \pm 0,782$) yüksek bulunmuştur. Yaşı 20-25 yaş olanların duygusal dengesizlik puanları ($3,042 \pm 0,766$), yaşı 30 yaş üstü olanların duygusal dengesizlik puanlarından ($2,759 \pm 0,692$) yüksek bulunmuştur. Bu durumun, yaş ilerledikçe duyguların daha çok dengelendiğini, olgunlaştığını gösterdiği söylenebilir.

A tipi davranış biçimi gösterenlerin toplum ve çevreye yönelik sorumluluk puanları ($x=3,374$), B tiplerinin toplum ve çevreye yönelik sorumluluk puanlarından ($x=3,135$) yüksek bulunmuştur. Davranış biçimi A olanların inisiyatif alma puanları ($x=3,794$), B olanların inisiyatif alma puanlarından ($x=3,564$) yüksek bulunmuştur. Davranış biçimi A olanların yardımlaşma puanları ($x=4,772$), B olanların yardımlaşma puanlarından ($x=4,598$) yüksek bulunmuştur. Davranış biçimi A olanların Bireysel sosyal sorumluluk genel puanları ($x=4,030$), B olanların Bireysel sosyal sorumluluk genel puanlarından ($x=3,836$) yüksek bulunmuştur. Davranış biçimi A olanların dışadönüklük puanları ($x=3,729$), B olanların dışadönüklük puanlarından ($x=3,460$) yüksek bulunmuştur. Davranış biçimi A olanların sorumluluk puanları ($x=3,928$), B olanların sorumluluk puanlarından ($x=3,591$) yüksek bulunmuştur. Bu bulgulara göre, davranış biçimi A olan bireylerin inisiyatif alma, yardımlaşma, dışadönüklük ve sorumluluk boyutlarından B olanlardan daha yüksek puan almalarının sebebinin onların hareketli, her işe karışan, kendilerini her şeyden sorumlu tutan bireyler olmaları olduğu söylenebilir.

Kadınların yardımlaşma puanları ($x=4,752$), erkeklerin yardımlaşma puanlarından ($x=4,623$) yüksek bulunmuştur. Bu durumun, kadınların daha şefkatli, narin, nazik, ilgili bir yapıda olmalarından kaynaklandığı söylenebilir. Kadınların duygusal dengesizlik puanları ($x=3,049$), erkeklerin duygusal dengesizlik puanlarından ($x=2,699$) yüksek bulunmuştur. Bu bulgu, kadınların olayları ve

durumları erkeklerden daha çok düşünmeleri, zihinlerini sorunlarla daha çok meşgul etmeleri nedeniyle gerçekleşmiş olabilir.

Doktora deneklerinin inisiyatif alma puanları ($x=4,019$), yüksek lisans deneklerinin inisiyatif alma puanlarından ($x=3,541$) yüksek bulunmuştur. Doktora deneklerinin bireysel sosyal sorumluluk genel puanları ($x=4,056$), yüksek lisans deneklerinin bireysel sosyal sorumluluk genel puanlarından ($x=3,895$) yüksek bulunmuştur. Doktora deneklerinin dışadönüklük puanları ($x=3,771$), yüksek lisans deneklerinin dışadönüklük puanlarından ($x=3,539$) yüksek bulunmuştur. Bu bulgulara göre, eğitim düzeyi arttıkça inisiyatif alma, bireysel sosyal sorumluluk bilinci ve dışadönüklüğün arttığı söylenebilir. Yüksek lisans deneklerinin duygusal dengesizlik puanları ($x=3,000$), doktora deneklerinin duygusal dengesizlik puanlarından ($x=2,700$) yüksek bulunmuştur. Bu bulguya göre, eğitim düzeyi arttıkça duygusal yönden bireyin daha dengeli, daha sakin bir yapıya sahip olduğu söylenebilir. Doktora olanların deneyime açıklık puanları ($x=4,033$), yüksek lisans olanların deneyime açıklık puanlarından ($x=3,832$) yüksek bulunmuştur. Bu bulguya göre, eğitim düzeyi arttıkça bireyin merakının, sanat ve bilime ilgisinin, yeni fikirlere, yeni durumlara eğiliminin arttığı söylenebilir.

Evlilerin inisiyatif alma puanları ($x=3,897$), bekârların inisiyatif alma puanlarından ($x=3,611$) yüksek bulunmuştur. Evlilerin uyumluluk puanları ($x=3,968$), bekârların uyumluluk puanlarından ($x=3,812$) yüksek bulunmuştur. Bu bulguya göre, evlilerin diğer bireylerle iletişimindeki uyumluluğun, eşleriyle aynı evde yaşayıp uyumlu bir yaşama sahip olmalarından ve diğer bireylerle de uyumlu davranışlar sergilemelerinden kaynaklandığı, inisiyatif alma puanlarının yüksek olmasının ise eşleriyle, ev ve çocuk ile ilgilenme vb. konularda inisiyatif aldıklarından dolayı inisiyatif almaya yatkın olmalarından kaynaklandığı söylenebilir. Bekârların duygusal dengesizlik puanları ($x=2,964$), evlilerin duygusal dengesizlik puanlarından ($x=2,756$) yüksek bulunmuştur. Bu bulguya göre, evliliğin bireylerin duygusal durumlarını dengeli hale getirdiği söylenebilir.

A-B tipi davranış biçimi puanları ortalamalarının sigara kullanma durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı

bulunmamıştır ($p>0,05$). Bu bulgu literatür ile uyumlu değildir. Çünkü literatüre göre, A tipi davranış biçimine sahip bireyler, yoğun iş tempolarından ve üzerlerindeki hissettikleri zaman baskısından dolayı stres yaşamaktadırlar ve bu nedenle sigara kullanma eğilimindedirler. Ancak bu araştırmanın örneklemini oluşturan A tipi bireylerin sigara kullanma durumu ile davranış biçimleri arasında bir ilişki olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Araştırmaya katılan deneklerin dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk, duygusal dengesizlik, deneyime açıklık, A-B tipi davranış biçimi puanları ortalamalarının kalp rahatsızlığı ile ilgili doktora gitme durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$). Bu bulgu literatür ile uyumlu değildir. Çünkü literatüre göre, A tipi davranış biçimine sahip bireylerin yoğun iş tempolarından ve üzerlerinde hissettikleri zaman baskısından dolayı stres yaşamaları nedeniyle kalp rahatsızlığına yakalanma ihtimalleri yüksektir. Ancak bu araştırmanın örneklemini oluşturan A tipi bireylerin kalp rahatsızlığı yaşama durumu ile davranış biçimleri arasında bir ilişki olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Araştırmada, Big Five boyutlarının bireysel sosyal sorumluluğu açıklama gücünün %27.4 olduğu tespit edilmiştir. A-B tipi davranış biçiminin bireysel sosyal sorumluluğu açıklama gücünün %4.6 olduğu tespit edilmiştir. Kişilik yapısının bireysel sosyal sorumluluğu açıklama gücünün bu araştırmada zayıf çıkmasını üç şekilde yorumlayabiliriz. Birincisi, denekler anket formlarını gerçekte oldukları gibi değil de olması gerektiği gibi doldurmuş olabilirler. İkincisi, kişilik yapısını belirlemek için kullandığımız ölçekler, kişilik yapısını tam olarak belirlememiş olabilir. Üçüncüsü, geliştirdiğimiz bireysel sosyal sorumluluk ölçeğinin yetersiz olması mümkün olabilir.

Bireysel sosyal sorumluluk üzerine etki eden, bazıları bilinen, bazıları henüz bilinmeyen çok sayıda değişken olduğu düşünülmektedir. Kişilik yapısı değişkeninin bireysel sosyal sorumluluğu açıklama gücünün bizim örnekleminizde zayıf olduğu belirlenmiştir. Sonraki yıllarda yapılacak araştırmalarda farklı örneklemeler üzerinde

bireysel sosyal sorumluluk üzerine etki eden diğer değişkenler ve bunların açıklayıcılık güçleri araştırılabilir.

KAYNAKÇA

- Akiskal, Hagop S., Robert M.A. Hirschfeld, ve Boghos I. Yerevanian, "The Relationship of Personality to Affective Disorders," 1983. [Aktaran: Aslıhan Sayın ve Selçuk Aslan, "Duygudurum Bozuklukları ile Huy, Karakter ve Kişilik İlişkisi." *Türk Psikiyatri Dergisi*, Cilt: 16, Sayı: 4, 2005, ss. 276-283.
- Alarcon, Gene, Kevin J. Eschleman ve Nathan A. Bowling, "Relationship Between Personality And Burnout: A Meta-Analysis," [Aktaran: Mehmet Dinç ve ark., "Beş Faktör Kişilik Özellikleri İle Akademik Güdülenme İlişkisi: Süleyman Demirel Üniversitesi Isparta Meslek Yüksekokulu Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma," *SDÜ İİBF Dergisi*, Cilt: 18, Sayı: 2, s. 463.]
- Allport, Gordon W., *Personality: A Psychological Interpretation*, 1937. [Aktaran: Stephane P. Robbins ve Timothy A. Judge, *Organizational Behavior*, Ed: Prof. Dr. İnci Erdem, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 2013.
- Aremu, A. O., T. M. Williams, & F. T. Adesina, "Influence Of Academic Procrastination And Personality Types On Academic Achievement And Efficacy Of In-School Adolescents In Ibadan," *Ife Psychologia*, Cilt: 19, Sayı:1, 2011, ss. 93-113. Retrieved September 7, 2016, Proquest veritabanı.
- Argüden, Yılmaz, *Kurumsal Sosyal Sorumluluk*, ARGE Danışmanlık Yayınları, 2002.
- Ay, Arzu, *Lise 10.Sınıf Öğrencilerinin Kişilik Tiplerinin Akademik Başarı Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi (Gaziantep İli Örneği)*, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2009.

- Aydın, Aytaç, Kemal Üçüncü ve Taner Taşdemir, "Akademik Performansı Etkileyen Stres Kaynaklarının Belirlenmesine Yönelik Bir Alan Çalışması," *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 2, 2011, ss. 387-399.
- Baltaş, Acar ve Zuhale Baltaş, *Stres ve Başa Çıkma Yolları*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2016.
- Barrick, Murray R. ve Michael K. Mount, "The Big Five Personality Dimensions And Job Performance: A Meta- Analysis," *Personal Psychology*, Cilt: 44, Sayı: 1, 1991, ss. 1-21.
- Başaran, İbrahim Ethem, *Örgütsel Davranış: İnsanın Üretim Gücü*, BRC Basım, Ankara, 2008.
- Bénabou, Roland ve Jean Tirole, "Individual And Corporate Social Responsibility," *Economica*, Cilt: 77, Sayı: 305, 2010, ss. 1-19.
- Bennett, Elisabeth "Some Tests for The Discrimination of Neurotic from Normal Subjects," 1945. [Aktaran: John W. French, The Description of Personality Measurements In Terms of Rotated Factors, *Educational Testing Service*, Princeton, 1953.
- Berens, Linda V. ve Dario Nardi, "The Sixteen Personality Types: Descriptions for Self-Discovery," [Aktaran: İbrahim Taymur ve M. Hakan Türkçapar, "Kişilik: Tanımı, Sınıflaması ve Değerlendirmesi," *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry*, Cilt: 4, Sayı: 2, 2012, ss. 154-177.]
- Biçer, Ramazan, "Kişilik ve Bir Kur'an Terimi Olarak Şâkile," *GÜ Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt: 31, Sayı: 2, 2011, ss. 399-418.
- Binkert, Dörthe, *Melankoli Kadındır*, Çev.: İlknur İgan, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1999.
- Borkenau, Peter ve Fritz Ostendorf, "Comparing Exploratory And Confirmatory Factor Analysis: A Study On The 5-Factor Model Of Personality," *Personality And Individual Differences*, Cilt: 11, Sayı: 5, 1990, s. 515-524.

- Burger, Jerry M., *Kişilik*, Çev.: İnan Deniz Erguvan Sarıoğlu, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2006.
- Can, Yeliz, *A Tipi ve B Tipi Kişilikler Bakımından Mobbing Kişilik İlişkisinin İncelenmesi ve Bir Uygulama*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli, 2007.
- Caprara, Gian Vittorio ve Daniel Cervone, *Personality: Determinants, Dynamics and Potentials*, Cambridge University Press, USA, 2000.
- Cattell, Raymond B., "The Description Of Personality: Basic Traits Resolved Into Clusters," [Aktaran: Lewis R. Goldberg, "The Structure Of Phenotypic Personality Traits," *American Psychologist*, Cilt: 48, Sayı: 1, 1993, ss. 26-34.
- Cattell, Raymond B., "Confirmation And Clarification Of Primary Personality Factors," [Aktaran: Lewis, R. Goldberg, "The Structure Of Phenotypic Personality Traits," *American Psychologist*, Cilt: 48, Sayı: 1, 1993, ss. 26-34.
- Costa, Paul T. ve Robert R. McCrae "The Five-Factor Model Of Personality And Its Relevance To Personality Disorders," *Journal of Personality Disorders*, Cilt: 6, Sayı: 4, 1992, ss. 343-359.
- Cüceloğlu, Doğan, *İçimizdeki Çocuk*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 53. Basım, 2001.
- Cüceloğlu, Doğan, *İnsan ve Davranışı: Psikolojinin Temel Kavramları*, Remzi Kitabevi, 12. basım, İstanbul, 2016.
- Çankaya, İ. H., "Öğrencilerin Sosyal Sorumluluk Düzeylerinin Artırılmasında Okulun Rolüne İlişkin Yönetici Görüşleri," *Çağdaş Eğitim Dergisi*, Cilt: 378, Sayı: 1, 2010, ss. 17-26.
- Çetin, Nesrin Gökben ve Ertan Beceren, "Lider Kişilik: Gandhi," *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 5, 2007, ss. 111-132.
- Digman, John M., "Personality Structure: Emergence Of The Five-Factor Model," *Annual Reviews Psychol*, Cilt: 41, Sayı: 1, 1990, ss. 417-440.
- Digman, John M. ve Naomi K. Takemoto-Chock, *Factors in The Natural Language Of Personality: Re-Analysis, Comparison And Interpretation Of Six Major*

- Studies, 1981. [Aktaran: John M. Digman, Personality Structure: Emergence Of The Five-Factor Model, *Annual Reviews Psychol*, Cilt: 41, Sayı: 1, 1990, ss. 417-440.
- Dinç Özcan, Esra, *Kişilik Bakış Açısından Örgüt Yapısı ve İş Tatmini*, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2011.
- Dinçer, Ömer ve Yahya Fidan, *İşletme Yönetimi*, Alfa Yayıncılık, Güncellenmiş 2. Baskı, İstanbul, 2016.
- Dökmen, Üstün, “*Küçük Şeyler*” programı TRT-1 18 Mart 2007.
- Durna, Ufuk, “A ve B Tipi Kişilik Yapıları ve Bu Kişilik Yapılarını Etkileyen Faktörlerle İlgili Bir Araştırma,” *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt: 19, Sayı: 1, 2005, ss. 275-290.
- Eraslan, Levent, “Bireysel Sosyal Sorumluluk Ölçeğinin (BSS) Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması,” *Aile ve Toplum*, Cilt: 12, Sayı: 7, 2011, ss. 81-91.
- Eroğlu, Feyzullah, *Davranış Bilimleri*, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2015.
- Erzurumlu İbrahim Hakkı Hz., Marifetnâme,1757.[Aktaran: Esin Kâhya, “Erzurumlu İbrahim Hakkı,” *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt: 40, Sayı: 1, 1999, ss. 371-385.
- Fiske, Donald W., "Consistency of the Factorial Structures of Personality Ratings From Different Sources," 1949, [Aktaran: John, Oliver P. ve Sanjay Srivastava, "The Big Five Trait Taxonomy: History, Measurement and Theoretical Perspectives," *Handbook of Personality: Theory and Research*, Cilt: 2, Sayı: 1, 1999, ss. 102-138.
- French, John W., *The Description of Personality Measurements In Terms of Rotated Factors*, Educational Testing Service, Princeton,1953.
- Friedman, Bruce ve ark., "Is Personality Associated With Health Care Use By Older Adults?," *Milbank Quarterly*, Cilt: 91, Sayı: 3, 2013, ss. 492-527.

- Friedman, Meyer ve Ray H. Rosenman, "Type A Behavior And Your Heart," [Aktaran: Fred Luthans, *Organizational Behavior*, McGraw-Hill, 12.baskı, USA, 2011.
- Goethe, Johann Wolfgang von, West-Eastern Diwan, 1819. [Aktaran: Arthure Schopenhauer, *Bilgelik Üzerine Aforizmalar*, Çev: Levent Özşar, Biblos Yayınevi, İstanbul, 2011.]
- Goldberg, Lewis R. "The Structure Of Phenotypic Personality Traits," *American Psychologist*, Cilt: 48, Sayı: 1,1993, ss. 26-36.
- Goldberg, Lewis R., "What The Hell Took So Long? Donald W. Fiske And The Big-Five Factor Structure," *Personality Research, Methods, And Theory: A Festschrift Honoring Donald W. Fiske*, 1995, ss. 29-43.
- Goldberg, Lewis R., "A Broad-Bandwidth, Public Domain, Personality Inventory Measuring The Lower-Level Facets Of Several Five-Factor Models," *Personality Psychology In Europe*, Cilt: 7, Sayı: 1, 1999, ss. 7-28.
- Goldberg, Lewis R., "An Alternative Description Of Personality: The Big-Five Factor Structure," *Journal Of Personality And Social Psychology*, Cilt: 59, Sayı: 1, 1990, ss. 1216-1229.
- Goleman, Daniel, *Duygusal Zeka Neden IQ'dan daha önemlidir?*, Çev.:Banu Seçkin Yüksel, Varlık Yayınları, İstanbul, 2016.
- Gurven, Michael ve ark., "How Universal Is The Big Five? Testing The Five-Factor Model Of Personality Variation Among Forager–Farmers In The Bolivian Amazon," *Journal of Personality and Social Psychology*, Cilt: 104, Sayı: 2, 2013, ss. 354-370.
- Gümüş, Mustafa, *Yönetimde Başarı*, Alfa Yayıncılık, İstanbul, 2015.
- Hisli Şahin, Nesrin, Murat Güler ve H. Nejat Basım, "A Tipi Kişilik Örüntüsünde Bilişsel ve Duygusal Zekânın Stresle Başa Çıkma ve Stres Belirtileri İle İlişkisi," *Türk Psikiyatri Dergisi*, Cilt: 20, Sayı: 3, 2009, ss. 243-254.
- Hisli Şahin, Nesrin, H. Nejat Basım ve Necip Akkoyun, "A-Tipi Kisilik ve Stres İlişkisinde Üç Önemli Bilesen: Öfke, Etkisiz Başa Çıkma ve İş Saplantısı

- /Three Critical Components in the Type-A and Stress Relationship: Anger, Ineffective Coping, and Obsession with Work." *Türk Psikoloji Dergisi*, Cilt: 26, Sayı: 68, 2011, ss. 31-40.
- Hofstee, Willem KB ve ark., "A Comparison Of Big-Five Structures Of Personality Traits İn Dutch, English, And German," *European Journal Of Personality*, Cilt: 11, Sayı: 1, 1997, ss. 15-31.
- Hogan, Robert, *Kişilik ve Kurumların Kaderi*, Çev.: Selen Y. Kölay, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2007.
- Huesmann, Rowell L., Leonard D. Eron ve Patty W. Yarmel, "Intellectual functioning and aggression," *Journal Of Personality And Social Psychology* Cilt: 52, Sayı: 1, 1987, ss. 232-242.
- Isır, Tamer, *Örgütlerde Personel Seçim Süreci: Bir Kamu Kuruluşundaki Yönetici Personelin Kişilik Özelliklerinin Tespit Edilerek Personel Seçim Sürecinin İyileştirilmesi Üzerine Bir Araştırma*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Adana, 2006.
- Jain, N.K., *Organizational Behaviour*, New Delhi: Atlantic Publishers and Distributors, New Delhi, 2005.
- Kagan, Jerome, Nancy Snidman ve Doreen M. Arcus, "Initial reactions to unfamiliarity," *Current Directions in Psychological Science* Cilt: 1, Sayı: 6, 1992, ss. 171-184.
- Kocabacak, Ayşe, *İnsan Kaynakları Seçme Ve Yerleştirme Süreci Açısından Kişilik Boyutları İle Çalışan Performansı İlişkisi: İlaç Sektöründe Psikoteknik Boyutta Bir Uygulama*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2011.
- Kohns, Jonathan W. ve Michael K. Ponton, "Understanding Responsibility: A Self-Directed Learning Application of the Triangle Model of Responsibility," *New Horizons in Adult Education and Human Resource Development*, Cilt: 20, Sayı: 4, 2006, ss. 16-27.

- Kıvanç Sudak, Melike, “Kişilik Tipleri, Duygusal Zekâ, İş Tatmini ve Örgütsel Vatandaşlık Davranışı İlişkisi Üzerine Bir Araştırma,” *Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü*, Gebze, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2011.
- Kickul Jill ve George Neuman, "Emergent Leadership Behaviors: The Function Of Personality And Cognitive Ability İn Determining Teamwork Performance And Ksas," *Journal of Business and Psychology*, Cilt: 15, Sayı: 1, 2000, ss. 27-51.
- Kutunis, Rana Özen ve Tülin Tunç, "Kişilik Ve Örgütsel Yaşam: Tükenmişlik Sendromu Yönünden Bir Değerlendirme," *İş, Güç: The Journal Of Industrial Relations & Human Resources*, Cilt: 12, Sayı: 2, 2010, ss. 59-74.
- Laursen, Brett, Lea Pulkkinen ve Ryan Adams, "The Antecedents And Correlates Of Agreeableness İn Adulthood," *Developmental Psychology*, Cilt: 38, Sayı: 4, 2002, ss. 591-603.
- Luthans, Fred, *Organizational Behavior*, McGraw-Hill, 12.baskı, USA, 2011.
- Magnuson, Kelly J. “*How Personality Types Have An Effect On Work Team Conflicts And Conflict Management*,” Unpublished Master Degree thesis, 2011, Retrieved January 5, 2016, Proquest veri tabanı.
- Mc Adams, Dan P. *A Conceptual History of Personality Psychology*, 1997. [Aktaran: Atilla Yelboğa, “Kişilik Özellikleri ve İş Performansı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi,” “*İş, Güç*” *Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 2, 2006, ss. 196-211.]
- McCrae, Robert R. ve Oliver P. John, "An Introduction to the Five-Factor Model and Its Applications,” *Journal of Personality*, Cilt: 60, Sayı: 2, 1992, ss. 175-215.
- McCrae, Robert R. ve Paul T. Costa, "A Contemplated Revision Of The NEO Five-Factor Inventory, Personality And Individual Differences,” Cilt: 36, Sayı: 1, 2004, ss. 587-596.
- McDaniel, Robert Norris, *The Relationship Between Personality And Perceived Success Of Organizational Change*, USA, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1992.

- Mount, Michael K., Murray R. Barrick ve J. Perkins Strauss, "Validity Of Observer Ratings Of The Big Five Personality Factors," *Journal Of Applied Psychology*, Cilt: 79, Sayı: 2, 1994, ss. 271-280.
- Moorheadand, Gregory ve Ricky W. Griffin, "Organization Behavior," [Aktaran: Ufuk Durna, "Stres, A ve B Tipi Kişilik Yapısı ve Bunlar Arasındaki ilişki Üzerine Bir Araştırma," *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 11, Sayı: 1, 2004, ss. 191-206.
- Mueller, Gerrit ve Erik Plug, "Estimating The Effect Of Personality On Male And Female Earnings," *Industrial & Labor Relations Review*, Cilt: 60, Sayı: 1, 2006, ss. 3-22.
- Murray, Henry Alexander, "Explorations in personality," [Aktaran: James R. Daugherty, *Are Implicit Motives "Visible" To Well Acquainted Informant Peers?*, Villanova, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2007, Retrieved From June 2,2016 by ProQuest veritabanı.]
- Norman, Warren T., *2800 Personality Trait Descriptors : Normative Operating Characteristics for a University Population*, National Institute of Mental Health, Office of Research Administration, Michigan, 1967.
- Özkalp, Enver ve Çiğdem Kirel, *Örgütsel Davranış*, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını, 2. Baskı, Eskişehir, 2004.
- Pervin, Lawrence A. ve Oliver P. John, *Handbook Of Personality: Theory And Research*, Elsevier,1999.
- Pelit, Elbeyi, Fatih Türkmen ve Nihan Yarmacı, "Turizm Sektöründeki İşgörenlerin Kişilik Özelliklerini Değerlendirmeye Yönelik Bir Araştırma," *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi* Cilt: 2, Sayı: 1, 2010, ss. 9-16.
- Poropat, Arthur E., "A Meta-Analysis Of The Five-Factor Model Of Personality And Academic Performance," *Psychological Bulletin*, Cilt: 135, Sayı: 2, 2009, ss. 322-328.
- Rai, Snigdha ve VV Ajith Kumar, "Five Factor Model Of Personality & Role Stress," *Indian Journal of Industrial Relations*, 2012, Cilt: 48, Sayı: 2, ss. 341- 353.

- Robbins, Stephan P. ve Timothy A. Judge, *Organizational Behavior*, Ed: Prof.Dr. İnci Erdem, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 2013.
- Robbins, Stephen P., David A. Decenzo ve Mary Coulter, *Fundamentals of Management*, Ed: Prof.Dr. Adem Ögüt, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 2013.
- Rothmann, S. ve E. Coetzer, "The Big Five Personality Dimensions And Job Performance," *SA Journal Of Industrial Psychology*, Cilt: 29, Sayı: 1, 2003, ss. 68-74.
- Sayın, Aslıhan ve Selçuk Aslan, "Duygudurum Bozuklukları ile Huy, Karakter ve Kişilik İlişkisi," *Türk Psikiyatri Dergisi*, Cilt: 16, Sayı: 4, 2005, ss. 276-283.
- Schinka, John A., David A. Dye ve Glenn Curtiss, "Correspondence Between Five-Factor And RIASEC Models Of Personality," *Journal Of Personality Assessment*, Cilt: 68, Sayı: 2, 1997, ss. 355-368.
- Simkins, C. C. Isbell ve Nicholas Marquez, "Deriving Behavior From Personality: A Reinforcement Learning Approach," *Proceedings Of The International Conference On Cognitive Modeling*, Philadelphia, 2010, ss. 229-234.
Retrieved From June 2,2016 <http://iccm-conference.org/2010/proceedings/papers/Simpkins.pdf>.
- Solomon, Michael R., *Consumer Behavior Buying, Having and Being*, 1994. [Aktaran: Sinphurmsukskul, Nopasom, Oliver Froer ve Michael Ahlheim, "The Big Fiver Factor Model İn The Context Of Resource Valuation: A Case Study İn Mae Rim, Chiang Mai, Northern Thailand," *Conference on International Agricultural Research for Development, Stuttgart, Germany*, 2005.] Retrieved From <http://www.tropentag.de/2005/abstracts/full/145.pdf>. 6 July, 2016.
- Somer, Oya, Mediha Korkmaz ve Arkun Tatar, "Development of Five Factor Personality Inventory," *Türk Psikoloji Dergisi*, Cilt: 17, Sayı: 49, 2002, ss. 21- 33.
- Soysal, Abdullah, "Çalışma Yaşamında Kişilik Tipleri: Bir Literatür Taraması," <http://www.ceis.org.tr/dergiDocs/makale129.pdf> 2008, 4-16.

Sığrı, Ünsal, Fatma Ayanoğlu Şişman ve H. Nilay Gemlik, "Çalışanların Kişilik Özellikleri İle Müzakerecilik Yetenekleri Arasındaki İlişkinin Analizi: Sigortacılık ve Lojistik Sektörlerinde Bir Araştırma," *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 1, 2010, ss. 101-122.

Sinphurmsukskul, Nopasom, Oliver Froer ve Michael Ahlheim, "The Big Five Factor Model İn The Context Of Resource Valuation: A Case Study İn Mae Rim, Chiang Mai, Northern Thailand," *Conference On International Agricultural Research For Development, Stuttgart, Germany, 2005*, Retrieved 6 July, 2016 by <http://www.tropentag.de/2005/abstracts/full/145.pdf>.

Şimşek, Şerif, Tahir Akgemici ve Adnan Çelik, *Davranış Bilimlerine Giriş ve Örgütlerde Davranış*, Nobel Yayıncılık, Geliştirilmiş 2. Baskı, Ankara, 2001.

Taymur, İbrahim ve M. Hakan Türkçapar, "Kişilik: Tanımı, Sınıflaması ve Değerlendirmesi," *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry*, Cilt: 4, Sayı: 2, 2012, ss. 154-177.

TDK Online Sözlüğü

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.57e9012a584357.50798222 Erişim tarihi: 21.09.2016.

Thurstone, Louis L. "The Vectors Of Mind," *Psychological Review*, Cilt: 41, Sayı: 1, 1934, ss. 1-32.

Tupes, Ernest C. ve Raymond E. Christal, *Recurrent Personality Factors Based On Trait Ratings, TEXAS, Personnel Laboratory Aeronautical Systems Division Air Force Systems Command, Technical Report, USAF, Lackland Air Force Base, 1961*.

Tyson, Philip John, Dai Jones ve Jonathon Elcock, *Psychology İn Social Context: Issues And Debates*, John Wiley&Sons, 2011.

Yazıcı, Hikmet ve Fatma Altun, "A Tipi Kişilik, Cinsiyet ve İŞ Doyumu: Üniversite Öğretim Elemanları Üzerinde Bir Araştırma," *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, Cilt: 13, Sayı: 3, 2013, ss. 1447-1459.

Zel, Uğur "Yönetimde Kişilik Kavramının Önemi: Türk Ve İngiliz Yöneticilerinin Mesleki Kişilik Özelliklerinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi," 8. *Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi Kitabı, Nevşehir*, 2000, ss. 325-338.

Zel, Uğur, *Kişilik ve Liderlik*, Nobel Yayıncılık, 3. Basım, Ankara, 2011.

Zhang, Zhen ve Richard D. Arvey, "Effects Of Personality On Individual Earnings: Leadership Role Occupancy As A Mediator," *Journal of Business and Psychology*, Cilt: 24, Sayı: 3, 2009, ss. 271-280, Retrieved July, 12, 2016, Springer veritabanı.

Zillig, Lisa M. Pytlik, Scott H. Hemenover ve Richard A. Dienstbier, "What do we assess when we assess a Big 5 trait? A content analysis of the affective, behavioral, and cognitive processes represented in Big 5 personality inventories," *Personality and Social Psychology Bulletin* Cilt: 28, Sayı: 6, 2002), ss. 847-858.

ÖZET

Bu çalışmanın amacı; Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde öğrenim gören lisansüstü öğrencilerin kişilik yapıları ile bireysel sosyal sorumluluk bilinçleri arasında bir ilişki olup olmadığını tespit etmektir. Kişilik yapısını belirlemek amacıyla dünyada yaygın olarak kullanılan iki ölçek olan “Big Five” ve “A-B Tipi Davranış Biçimi” ölçeklerinden yararlanılmıştır. Bireysel sosyal sorumluluk bilincini ölçmek amacıyla “Bireysel Sosyal Sorumluluk Ölçeği” geliştirilmiştir. Ölçeğin bireysel sosyal sorumluluk bilincini ölçmek için geçerli ve güvenilir bir araç olduğu tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda, A tipi davranış biçimi gösterenlerin bireysel sosyal sorumluluk puanları B tipi davranış biçimi gösterenlerin bireysel sosyal sorumluluk puanlarından yüksek bulunmuştur. Bireysel sosyal sorumluluk genel düzeyinin belirleyicisi olarak dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk, duygusal dengesizlik, deneyime açıklık değişkenleri ile ilişkisinin (açıklayıcılık gücünün) güçlü olduğu görülmüştür. Dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk ve deneyime açıklık düzeyinin bireysel sosyal sorumluluk genel düzeyini artırdığı tespit edilmiştir.

ARŞİV Kayıt Bilgileri :

Tezin Adı : Lisansüstü Öğrencilerinin Kişilik Yapılarıyla Bireysel Sosyal Sorumluluk Bilinçleri Arasındaki İlişkiler

Tezin Yazarı : İlknur ASAR

Tezin Danışmanı : Prof. Dr. Yahya FİDAN

Tezin Konumu : Yüksek Lisans

Tezin Tarihi : 10/01/2017

Tezin Alanı : İşletme

Tezin Yeri : KBÜSBE - KARABÜK

Anahtar Sözcükler : Big Five, A-B Tipi Davranış Biçimi, Bireysel Sosyal Sorumluluk

ABSTRACT

The aim of this study is determining whether the relationship between personality types and individual social responsibility. For determining the personality types two scales have been used. They are Big Five Personality Scale and Type A and Type B Behaviour Pattern Scale (Bortner Rating Scale). For determining individual social responsibility, “Individual Social Responsibility Scale” have been developed. Scale has adequate validity and reliability for determining individual social responsibility. Results has shown that people who have A type behavior pattern have much more individual social responsibility than B type. Another result is that individual social responsibility and extraversion, agreeableness, conscientiousness, neuroticism and openness levels has a close relationship. Results has shown that extraversion, agreeableness, conscientiousness and openness levels are increasing individual social responsibility.

ARCHIVE Information:

Thesis Name : The Relationships Between Personality Types and Individual Social Responsibility of Postgraduate Students.

Thesis Author : İlknur ASAR

Thesis Advisor : Prof. Dr. Yahya FİDAN

Thesis Type : Master Thesis

Date of Thesis : 10/01/2017

Department of Thesis : Business Administration

Place of Thesis : KBÜSBE-KARABÜK

Key Words : Big Five, Type A and Type B Behaviour Pattern, Individual Social Responsibility.

ÖZGEÇMİŞ

İlknur ASAR, 12.08.1990 tarihinde Kütahya’da doğdu. 2013 yılında Celal Bayar Üniversitesi Mühendislik Fakültesi, Gıda Mühendisliği Bölümü’nden, 2015 yılında ikinci üniversite olarak öğrenim gördüğü Anadolu Üniversitesi İşletme Fakültesi, İşletme Bölümü’nden mezun oldu. 2015 yılından bu yana Karabük Üniversitesi İşletme Fakültesi Örgütsel Davranış Anabilim Dalı’nda araştırma görevlisi olarak görev yapmaktadır. Evli olup, İngilizce bilmektedir.